



*„Badanie ewaluacyjne współfinansowane przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013 oraz ze środków budżetu województwa mazowieckiego”*

## **Badanie ewaluacyjne pn.**

# **Ocena wpływu realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007 - 2013 na rozwój Województwa Mazowieckiego**

## **RAPORT KOŃCOWY**

**Zamawiający**

**WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE**

**ul. Jagiellońska 26**

**03-719 Warszawa**

**Wykonawca**



**Warszawa 2012**

## **Raport przygotowany przez zespół badawczy w składzie:**

prof. dr hab. Jerzy Bański - kierownik zespołu badawczego

mgr Agnieszka Rudolf

dr Konrad Czapiewski

mgr Marcin Mazur

mgr Mariola Ferenc

mgr Cezary Przybył - koordynator badania

mgr Wojciech Pieniążek

mgr Marta Cichowicz-Major

## WYKAZ SKRÓTÓW

<b>CATI</b>	Wywiad kwestionariuszowy telefoniczny (ang. <i>Computer Assisted Telephone Interview</i> )
<b>CAWI</b>	Wywiad kwestionariuszowy realizowany przez Internet (ang. <i>Computer Assisted Web Interview</i> )
<b>IDI</b>	Indywidualny Wywiad Pogłębiony (ang. <i>Individual In-Depth Interview</i> )
<b>IP</b>	Instytucja Pośrednicząca (Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych - MJWPU)
<b>IW</b>	Instrukcja Wykonawcza
<b>IZ</b>	Instytucja Zarządzająca (Zarząd Województwa Mazowieckiego)
<b>JST</b>	Jednostki Samorządu Terytorialnego
<b>MBPR</b>	Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego
<b>OSZiK</b>	Opis Systemu Zarządzania i Kontroli
<b>PS</b>	Polityka spójności
<b>RPO</b>	Regionalne Programy Operacyjne
<b>RPO WM</b>	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007-2013
<b>SRWM</b>	Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego
<b>TDI</b>	Telefoniczny wywiad pogłębiony (ang. <i>Telephone In-Depth Interview</i> )
<b>URZĄD</b>	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie

## STRESZCZENIE

**Celem głównym badania, którego wyniki przedstawione są w niniejszym raporcie było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu przedsięwzięcia podejmowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 w latach 2007-2012 (I półrocze 2012 r.) przyczyniły się do zwiększenia spójności i konkurencyjności Województwa Mazowieckiego, polepszenia warunków życia jego mieszkańców oraz ocena systemu zarządzania i wdrażania Programu.**

**Cele szczegółowe** badania obejmowały następujące **obszary badawcze**:

1. Określenie, w jakim stopniu realizacja RPO WM wpłynęła na osiągnięcie celów SRWM;
2. Ocena systemu zarządzania i wdrażania RPO WM;
3. Ocena stopnia wdrożenia RPO WM;
4. Identyfikacja czynników zewnętrznych wpływających na stopień absorpcji środków;
5. Ocena wpływu RPO WM na sytuację społeczno – gospodarczą województwa;
6. Identyfikacja obszarów deficytowych wsparcia.

1. Na podstawie sporządzonych macierzy zależności pomiędzy wskaźnikami rezultatu RPO WM oraz odpowiednimi grupami wskaźników monitorujących SRWM można stwierdzić jednoznacznie, że spójność wskaźników występuje sporadycznie, a całościowa ocena spójności całych systemów monitorowania zaproponowanych w tych dwóch dokumentach jest zdecydowanie negatywna (tab.). Oceny tej nie może zmienić nawet fakt, że większość celów SRWM została uwzględniona niemal w bezpośrednim przełożeniu w poszczególnych priorytetach RPO WM, co przyczyniło się do względnej spójności tych dwóch dokumentów w ogólnym zarysie płaszczyzn rozwoju regionu/obszarów wsparcia.

**Tabela 1.** Podsumowanie analizy typów relacji pomiędzy wskaźnikami monitorującymi SRWM i wskaźnikami rezultatu RPO WM

Priorytet \ Typ		I	II	III	IV	V
I	liczba	4	7	9	4	2
	%	15,4	26,9	34,6	15,4	7,7
II	liczba	0	2	0	1	0
	%	0,0	66,7	0,0	33,3	0,0
III	liczba	0	6	1	0	1
	%	0,0	75,0	12,5	0,0	12,5
IV	liczba	6	13	2	1	0
	%	27,3	59,1	9,1	4,5	0,0
V	liczba	16	24	0	0	0
	%	40,0	60,0	0,0	0,0	0,0
VI	liczba	14	2	1	1	0
	%	77,8	11,1	5,6	5,6	0,0
VII	liczba	7	11	0	0	0
	%	38,9	61,1	0,0	0,0	0,0

Źródło: opracowanie własne

Tak mała zgodność wskaźników RPO WM i SRWM wynika ewidentnie z różnic w podejściu do monitorowania rozwoju sieci transportowych. W SRWM dominują tradycyjne wskaźniki oparte na łatwych do ciągłego monitorowania danych, opisujące liczbę i długość obiektów. W przypadku RPO WM wskaźniki rezultatu nawiązują natomiast w sposób zdecydowany do konkretnych pożądanych kierunków rozwoju sieci transportowych, a jednostką jest liczba pasażerów i oszczędność czasu, a więc konsekwencje poprawy gęstości samych sieci. Stanowi to niewątpliwą zaletę systemu monitorowania wdrażania RPO WM, gdyż pomimo iż jego podstawowym celem jest osiągnięcie konkretnych efektów poszczególnych projektów, to w odróżnieniu od SRWM są one mierzone w zdecydowanie trudniejszym do uchwycenia wymiarze funkcjonalnym.

2. Większość wskaźników monitorowania ogólnego celu RPO WM osiąga zdecydowanie bardziej korzystne wartości od zakładanych zmian wywołanych wpływem RPO WM. Można przypuszczać, że efekt RPO WM jest więc zgodny z założeniami. Tezę taką można postawić w przypadku zmian PKB. W przypadku zmiany Wartości Dodanej Brutto oraz dochodów sektora gospodarstw domowych osiągnięcie założonej wartości nie jest już tak pewne, gdyż w każdym roku założenia wpływu RPO WM przekraczały 10% zanotowanej zmiany. Nie jest ona jednak tak pewna w przypadku zmian stopy bezrobocia, która w czasie kryzysu, od 2009 roku, rosła. W przypadku miejsc pracy, jedynie w roku 2007 i 2008, czyli bezpośrednio przed kryzysem, można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić osiągnięcie zakładanej liczby nowych miejsc pracy w województwie mazowieckim dzięki projektom RPO WM. Rok 2009 był natomiast jedynym, w trakcie którego liczba miejsc pracy w województwie spadła. W przypadku miejsc pracy dla mężczyzn negatywna tendencja trwała jeszcze w 2010 roku.
3. Na podstawie oceny spójności wskaźników rezultatu poszczególnych priorytetów RPO WM ze wskaźnikami monitorowania SRWM można stwierdzić, że RPO WM w dużym stopniu przyczynia się do realizacji celu 2. SRWM (*Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu*), a w niewielkim stopniu także do realizacji celu 4. (*Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych*), a także celu 5. SRWM (*Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu*). Natomiast wskaźniki rezultatu RPO WM z różnych przyczyn nie monitorują celu SRWM nr 1. (*Rozwój kapitału społecznego*) oraz nr 3. (*Stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnych Warszawy*).
4. Województwo mazowieckie posiadało najwyższą wartość indeksu spójności społeczno-gospodarczej w skali kraju w roku 2010 (0,52) przed dolnośląskim (0,47) i wielkopolskim (0,42). Zauważyć można jednak kontynuację w osłabianiu się dominacji Mazowsza w stosunku do lat wcześniejszych. Dysproporcja pomiędzy województwem mazowieckim a następnym w kolejności, wynosiła w roku 2010 zaledwie 9,6%. Jest to znaczący spadek w porównaniu do lat 2004 i 2007 (odpowiednio 23,8% i 17,5%). Różnica pomiędzy województwem o najniższej wartości indeksu spójności społeczno-gospodarczej (świętokrzyskie - 0,07) a województwem mazowieckim była w roku 2010 najniższa spośród wszystkich analizowanych lat. Świadczy to o słabnącej dysproporcji w zakresie spójności społeczno-gospodarczej pomiędzy województwami, a tym samym o bardziej zrównoważonym rozwoju kraju.
5. Dysproporcja w poziomie spójności społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego pomiędzy Obszarem Metropolitalnym Warszawy a resztą województwa jest bardzo wysoka i wykazuje tendencję wzrostową. Różnice w poziomie omawianego wskaźnika pomiędzy stolicą a powiatami wchodzącymi w skład aglomeracji zmniejszyły się jednak wyraźnie, a w roku 2010 Warszawa utraciła swoją dominującą pozycję. Na uwagę zasługuje pogłębiająca się marginalizacja południowej części województwa w zakresie spójności społeczno-gospodarczej.

Znaczenie ośrodków subregionalnych pozostaje dość niewielkie, przy wyraźnym spadku omawianego wskaźnika w przypadku miasta Płocka.

6. W roku 2010 zauważyć można wzrost polaryzacji indeksu konkurencyjności na Mazowszu w porównaniu z rokiem 2007 o 20,3%. Jest to niepokojąca tendencja, która spowodowana jest przede wszystkim wzrostem dominacji powiatu stołecznego w skali województwa. Podobnie jak we wcześniejszych latach, najniższym poziomem konkurencyjności cechowały się południowe powiaty, jak lipski (0,12), szydłowiecki czy radomski (po 0,13). W porównaniu jednak z rokiem 2007, odnotowano wyraźny wzrost wartości analizowanego indeksu, a tym samym dysproporcja pomiędzy południowymi a północnymi powiatami Mazowsza zmniejszyła się.
7. Dzięki realizacji RPO WM na terenie województwa mazowieckiego w instytucjach biorących udział w projektach odnotowano efekt dźwigni finansowej. Dzięki współfinansowaniu ze środków UE instytucje miały możliwość skorzystania z bezzwrotnej pomocy finansowej, która przyczyniła się w większości przypadków (58%) do poprawy sytuacji finansowej, głównie wśród beneficjentów zajmujących się opieką zdrowotną (szpitale, przychodnie oraz przedsiębiorców). Wszystkie analizowane projekty w ramach działania 1.3 Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą oraz 4.4 Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu uruchomiły lub pozwoliły zaplanować inne inwestycje, których realizacja bez zakończenia projektu byłaby nieopłacalna lub niemożliwa. Projekty w ramach działania 4.2. Ochrona powierzchni ziemi oraz 5.1. Transport miejski nie pobudziły nowych inwestycji, a w ramach 4.3. Ochrona powietrza, energetyka oraz 5.2. Rewitalizacja miast jedynie w 15-20% przypadków zainspirowały i pozwoliły beneficjentom podjąć dodatkowe działania.
8. W ramach analiz dokonano segmentacji strukturalnej województwa mazowieckiego w ramach trzech głównych grup: konwergencji, dywergencji i stabilizacji. Grupę konwergencji stanowią powiaty, które cechują się w stosunku do przeciętnej w regionie niskim poziomem rozwoju, ale ponadprzeciętnym wzrostem (powiaty: zwoleński, lipski, przysuski, grójecki, wyszkowski, ostrowski, węgrowski, siedlecki) lub stosunkowo wysokim wskaźnikiem rozwoju, ale ponadprzeciętnym ujemnym wskaźnikiem dynamiki zmian (powiaty: grodziski, pruszkowski, m. Ostrołęka, m. Płock, m. Siedlce). Te pierwsze cechuje efekt „doganiania” średniej regionalnej, zaś drugie efekt „cofania się” do przeciętnej w regionie. Grupę dywergencji tworzą powiaty o wysokim poziomie rozwoju i dodatniej dynamice wzrostu (powiaty: nowodworski, wołomiński, legionowski, m. st. Warszawa, otwocki i piaseczyński) lub jednostki o niskim wskaźniku rozwoju i niskiej dynamice zmian (powiaty: radomski, białobrzegi, kozienicki, żuromiński, mławski, przasnyski, makowski, ostrołęcki). Powiaty o takich cechach rozszerzają zakres wartości badanych wskaźników, czyli zwiększają dysproporcje rozwojowe w regionie. Do grupy trzeciej należą pozostałe powiaty, które najogólniej mówiąc zachowują regionalne *status quo*. Analiza przestrzenna typów powiatów pozwala wysnuć ogólny wniosek, że w regionie mazowieckim występuje przestrzenne zróżnicowanie procesów konwergencji/dywergencji. Poziom polaryzacji struktury przestrzennej zwiększa się w przypadku porównania aglomeracji Warszawy oraz północnych obrzeży województwa i większości podregionu radomskiego, gdzie zjawisko to polega na relatywnie szybszym tempie rozwoju powiatów położonych centralnie w stosunku do jednostek peryferyjnych. Jednak w przypadku wielu części województwa obserwuje się konwergencję, czyli niwelację poziomu rozwoju w czasie, w stosunku do relatywnie słabo rozwijających się ośrodków subregionalnych.
9. Biorąc pod uwagę wyznaczone powyżej typy powiatów oraz względne wielkości projektów ogółem (wartość wszystkich priorytetów razem w przeliczeniu na jednego mieszkańca powiatu) należy stwierdzić, że dystrybucja środków w ramach RPO WM była korzystna z punktu widzenia spójności i konwergencji procesów rozwojowych. Relatywnie największe

środki są wykorzystywane na terenach charakteryzujących się stosunkowo niskim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego i niską lub wysoką dynamiką wzrostu w okresie 2004-2010. Dzięki temu można oczekiwać w dłuższej perspektywie czasu łagodzenia wewnątrzregionalnych dysproporcji rozwojowych, a więc poprawę spójności.

10. Wyniki analizy w ujęciu przestrzennym wskazują na właściwą dystrybucję środków RPO WM, której efektem powinno być łagodzenie różnic rozwojowych w regionie mazowieckim. Pozytywny wniosek wynika z faktu wykorzystania ponadprzeciętnych wartości projektów w przeliczeniu na mieszkańca w powiatach charakteryzujących się najniższymi wartościami sumarycznego wskaźnika rozwoju (sierpecki, przasnyski, makowski, ostrołęcki, węgrowski, sokołowski, siedlecki, białobrzegi, przysuski). Z kolei w powiatach o wysokim wskaźniku rozwoju wartość środków RPO WM w przeliczeniu na mieszkańca była na ogół wyraźnie poniżej przeciętnej dla regionu (wołomiński, otwocki, m. st. Warszawa, warszawski zachodni, legionowski, żyrardowski, grodziski, pruszkowski, piaseczyński).
11. W Warszawie i jej bezpośrednim sąsiedztwie oraz ośrodkach subregionalnych (z wyjątkiem Siedlec) beneficjenci koncentrują uwagę na priorytecie 1 - *Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu*. Liczba projektów w tym priorytecie przeważa na ogół połowę wszystkich realizowanych tam projektów. Priorytet 2 - *Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza* ma bardziej zrównoważony rozkład przestrzenny pod względem liczebności projektów. Trudno wskazać jakieś silne zależności przestrzenne; stosunkowo duża liczba projektów w tym priorytecie realizowana jest w powiatach położonych peryferyjnie, mniej natomiast w ośrodkach subregionalnych i otaczających je powiatach (płocki, ostrołęcki, radomski). W priorytecie 3 - *Regionalny system transportowy* zaznacza się większa koncentracja przestrzenna projektów (powiaty w pasie ciągnącym się od płockiego po ostrołęcki, w powiatach węgrowskim, siedleckim, ostrowskim i wyszkowskim oraz na południu w powiatach: radomskim, kozienickim i lipskim). Taki rozkład projektów „drogowych” wpłynie korzystnie na poprawę dostępności ośrodków subregionalnych oraz ich wzajemne powiązania funkcjonalne włącznie z powiązaniem z Warszawą. Projekty środowiskowe (priorytet 4) nie mają wyraźnej lokalizacji przestrzennej, ale daje się zauważyć, że nieco mniej licznie występują w powiatach centralnych. Projekty w priorytecie 5 mające wzmacniać rolę miast realizowano przede wszystkim w powiatach położonych peryferyjnie tj. wzdłuż granic regionu. Szczególnie tam istotną rolę odgrywają małe miasta i ośrodki centralne gmin spełniające funkcje lokalne (administracyjne, usługowe, zdrowotne i edukacyjne) i oferujące miejsca pracy. W priorytecie 6 - *Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji*, najmniej projektów realizowano na południu regionu, co jest uzasadnione niskim potencjałem tego obszaru dla rozwoju turystyki. Projekty w ramach priorytetu 7 - *Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego*, realizowano najliczniej w północnej części regionu oraz w powiatach łosickim i przysuskim. Taką strukturę przestrzenną priorytetu należy ocenić pozytywnie, bo projekty w zakresie poprawy kapitału ludzkiego są kierowane do najbardziej potrzebujących tego powiatów.
12. W Warszawie, wybranych powiatach z jej najbliższego otoczenia oraz miastach subregionalnych (i czasami ich powiatach ziemskich) odnotowywano pozytywny związek pomiędzy wysokimi wartościami analizowanych sześciu struktur społeczno-gospodarczych oraz wysoką wartością realizowanych projektów. Na pozostałych obszarach w zdecydowanej większości przypadków odnotowywano sytuację odwrotną, tzn. niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów korelował z niską wartością projektów. Sytuacja taka była zauważalna szczególnie w jednostkach położonych w:

(1) drugim pasie powiatów wokół Warszawy – sochaczewski, płoński, pułtuski, makowski, wyszkowski, sokołowski, węgrowski, ostrowski, garwoliński, białobrzegi;

- (2) powiatach z subregionu radomskiego – kozienicki, zwoleński, lipski, szydlowiecki i przysuski oraz
- (3) trzech powiatach północno-zachodniego Mazowsza – sierpecki, żuromiński i mławski. Z kolei w trzech powiatach północno-wschodniego Mazowsza – ciechanowskim, przasnyskim i ostrołęckim – niskim wartością poziomu społeczno-gospodarczego towarzyszyły zazwyczaj wysokie wartości wydatkowanych środków w ramach RPO WM.
13. W skali makroekonomicznej (na poziomie analitycznym powiatowym) nie zaobserwowano istotnego wpływu wydatkowanych środków na zmianę dynamiki przemian w okresie realizacji RPO WM w porównaniu do okresu sprzed funkcjonowania Programu.
14. Znacznie większe znaczenie niż alokacja *per capita*, mają wartości bezwzględne wydatkowane w ramach funduszy. Analizy wykazały, iż znacznie większy związek wydatkowane środki wykazują ze wskaźnikami stanu, niż ze wskaźnikami dynamiki. W związku z czym należy stwierdzić, iż to posiadany potencjał wyjściowy w głównej mierze były powiązany z napływającymi środkami. Z kolei nie zaobserwowano sytuacji, aby wydatkowane środki miały wyraźny wpływ na dynamikę przemian struktur społeczno-demograficznych w okresie 2007-2013.
15. Zainwestowane środki w głównej mierze skoncentrowane były na wzbogacaniu i poprawie długookresowych czynników rozwojowych, na rozwoju strefy gospodarczej. W związku z czym należy oczekiwać, iż pozytywne efekty zrealizowanych działań będą dostrzegalne w perspektywie średnio i długookresowej, a co najmniej powinny być już dostrzegalne w trakcie realizacji ewaluacji ex-post RPO WM. Jako, że polityka regionalna ma charakter procesu, tak samo jej ocena i ewaluacja wydatkowanych środków z perspektywy osiągniętych rezultatów powinna być dokonywana w dłuższych horyzontach czasowych.
16. System zarządzania i wdrażania RPO WM należy ocenić pozytywnie. System oceny i wyboru wniosków realizowany jest w sposób umożliwiający rzetelny, przejrzysty i selektywny dobór projektów, realizujących cele SRWM i cele RPO WM. Należy jednak zastanowić się nad koniecznością realizowania dobrze skwantyfikowanej oceny merytorycznej szczegółowej przez ekspertów zewnętrznych oraz nad modyfikacją struktury wniosku o dofinansowanie projektu „pod logikę oceny”. Ta ostatnia rekomendacji dotyczy jednak raczej przyszłej perspektywy finansowej. Potencjał kadrowy instytucji RPO WM należy uznać generalnie za wystarczający do dalszego procedowania wdrażania Programu. Warto jednak wzmocnić stan zatrudnienia wąskich specjalistów w zakresie kwalifikowalności VAT i zamówień publicznych, gdyż w kolejnych latach wdrażania Programu przewidywane jest wąskie gardło na etapie rozliczeń końcowych i działań kontrolnych. Ze względu na brak wygenerowania doświadczeń i dobrych praktyk w zarządzaniu projektami kluczowymi (zakończono jedynie 5 projektów kluczowych) należy też przeprowadzić szkolenie pracowników Wydziałów Wdrażania Priorytetów w zakresie przeciwdziałania ryzykom realizacyjnym beneficjentów poszczególnych Działań. Procesy i procedury ujęte w Instrukcjach Wykonawczych są spójne i czytelne. W okresie objętym ewaluacją można odnotować liczne przykłady dobrych praktyk wdrażania Programu związanych z pakietem anty kryzysowym i uproszczaniem procedur oraz skracaniem okresu oczekiwania beneficjenta na płatność. Pozytywnie należy także ocenić rozszerzenie zaliczkowania inwestycji na beneficjentów- przedsiębiorców. Niestety nie opracowano procedur monitorowania i wdrażania dobrych praktyk zarządzania w ramach instytucji. Rekomenduje się więc opracowanie mechanizmu „bazy wiedzy RPO WM” wraz z określeniem procedur jego wdrażania.



17. Skuteczność osiągania celów Priorytetu II, III, IV, V i VI należy uznać za wysoką. W wyniku kontraktacji projektów w okresie objętym ewaluacją wartości docelowe większości wskaźników produktu i rezultatu zostały przekroczone. Niska skuteczność realizacji niektórych celów Priorytetu VII wynikała z przeznaczenia zbyt dużej puli alokacji na projekty kluczowe (Działanie 7.1.) bez symulacji ryzyka osiągnięcia celów Działania w skali całego regionu w oparciu o koszt jednostkowy projektu konkursowego. We wszystkich Priorytetach RPO WM kryteria strategiczne oraz kryteria merytoryczne szczegółowe premiowały projekty złożone, kompleksowe, co dodatkowo pogłębiało trudności w kontraktacji wskaźników produktu i rezultatu, niezależnych od efektów skali. Należy zwrócić uwagę, iż niska skuteczność realizacyjna projektów innowacyjnych (BAT i inne innowacje) w ramach Priorytetu I i IV również związana była z zastosowaniem kompleksowego kryterium, która stawiała w pozycji równoważnej ujęte we wskaźnikach ograniczenie szkodliwych emisji do środowiska wraz z innymi inwestycjami, nie objętymi wskaźnikami produktu i rezultatu. W wyniku silnej selektywności kryteriów premiujących kompleksowe, złożone projekty należy uznać, iż osiągnięcie docelowej wartości wskaźników produktu „Liczba projektów z zakresu...” (w Działaniach: 1.1, 1.2, 1.5., 1.6, 4.2., 4.3., 4.4., 5.2., 6.2., 7.1., 7.3.) jest zagrożone.
18. W ramach RPO WM obligatoryjne, programowe polityki horyzontalne wdrażane są w sposób horyzontalny, nie tylko w ramach dedykowanych Osi Priorytetowych. Są one realizowane zarówno na etapie programowania jak i oceny, rzadziej już na etapie wdrażania interwencji oraz monitoringu i kontroli. Skuteczność realizacji celów zasad horyzontalnych należy ocenić bardzo wysoko z wyjątkiem zasady równości szans ze względu na płeć. Można stwierdzić, iż w wyniku wdrażania interwencji projektowych przez beneficjentów dysproporcje w strukturze zatrudnienia kobiet i mężczyzn (EPC) petryfikują się.
19. W przyszłym okresie programowania należy nadal dążyć do wzmocnienia znaczenia ośrodków, które po reformie administracyjnej utraciły swoją rangę i niektóre funkcje. Ośrodki te wymagają wsparcia w postaci dedykowanych programów (np. rozwój innowacyjności, bazy naukowo-badawczej, poprawa dostępności lokalnej, itp.). Dotyczy to zwłaszcza Radomia; tak aby zahamować niekorzystne procesy demograficzne i stagnację na rynku pracy. Należy także wzmocnić powiązania pomiędzy ośrodkami subregionalnymi, których łączny potencjał musi stać się realną przeciwwagą dla rosnącej dominacji stolicy.
20. Działania nowej perspektywy finansowej powinny skupić się na zwiększeniu spójności społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego, głównie poprzez niwelowanie dysproporcji rozwojowych pomiędzy obszarem Metropolitalnym Warszawy a peryferiami. Małe miasta i obszary wiejskie na terenach peryferyjnych (Ziemia Radomska, północno-wschodnie Mazowsze) wykazują najniższy poziom rozwoju. Szczególnie chodzi o wskaźnik rozwoju przedsiębiorczości. Są to najwolniej rozwijające się obszary regionu.

## SUMMARY

**This report presents the results of a survey which has been carried out in order to find to what extent projects implemented between 2007 and 2012 (first half of 2012) under Regional Operational Programme 2007-2013 contributed to an increased cohesion and competitiveness of the Mazowieckie Voivodship, improvement of the living conditions of its inhabitants, as well as to assess the system of Programme management and implementation.**

**Specific objectives** of the survey covered the following **areas**:

1. determination to what extent implementation of ROP MV (the Programme) affected achievement of objectives of the Development Strategy for the Mazowieckie Voivodship (the Strategy);
2. assessment of the system of Programme management and implementation;
3. assessment of the level of Programme implementation;
4. identification of the external factors which affect the funds absorption rate;
5. assessment of the Programme impact on the social and economic situation in Voivodship;
6. identification of deficit areas of support.

1. The matrixes of relationships between output indicators of the Programme and the relevant groups of the Strategy monitoring indicators explicitly show that the indicators' cohesion is occasional, and the overall assessment of the cohesion of entire monitoring systems proposed in these two documents is definitely negative (see Table 1). This assessment remains valid even in the light of the fact that the majority of the Strategy objectives was taken into account almost directly in the particular Programme priorities contributing to a relative coherence of thee two documents from the point of view of a general outline of the region development/ areas of support.

**Table 1.** Summary of the types of relations between the Strategy monitoring indicators and the Programme output indicators.

Priority/ Type		I	II	III	IV	V
I	number	4	7	9	4	2
	%	15.4	26.9	34.6	15.4	7.7
II	number	0	2	0	1	0
	%	0.0	66.7	0.0	33.3	0.0
III	number	0	6	1	0	1
	%	0.0	75.0	12.5	0.0	12.5
IV	number	6	13	2	1	0
	%	27.3	59.1	9.1	4.5	0.0
V	number	16	24	0	0	0
	%	40.0	60.0	0.0	0,0	0.0
VI	number	14	2	1	1	0
	%	77.8	11.1	5.6	5.6	0.0
VII	number	7	11	0	0	0
	%	38.9	61.1	0.0	0.0	0.0

Source: own analysis

The differences in the approach to transport networks development monitoring are clearly the reason for such a poor compliance between the Programme and the Strategy indicators. The indicators that are based on the easily monitored data and describe number and length of the structures prevail in the Strategy. On the other hand, the Programme output indicators explicitly refer to specific desirable development paths of transport networks, and the unit used here is the number of passengers and time spared, i.e. the consequence of the networks density improvements. Undeniably, this is a good point of the Programme implementation monitoring system, as the specific results of particular projects the Programme has been fundamentally intended to achieve are measured in a functional dimension that is much more difficult to capture, compared to the Strategy results.

2. The majority of monitoring indicators for the Programme general objective achieve much better values than those expected as a result of the Programme impact. Therefore, the Programme result may be deemed compliant with the assumptions. Such a thesis may be advanced in the case of GDP changes. However, in the case of change in GVA and household sector revenue, achievement of the assumed value is not so certain anymore, as the Programme impact assumptions exceeded 10% of the recorded change each year. However, it is not so certain in the case of a change in unemployment rate which had been rising during the crisis since 2009. As far as the jobs are concerned, the achievement of the expected number of new jobs in the Mazowieckie Voivodship created due to the Programme projects may be deemed certain only in 2007 and 2008, i.e. the years immediately preceding the crisis. However, the year 2009 was the only year when the number of jobs in the Voivodship decreased. In the case of men employment the negative tendency still continued in 2010.
3. The assessment of cohesion between the output indicators of individual Programme priorities and monitoring indicators of the Strategy shows that the Programme highly contributes to the achievement of the Strategy objective No 2. (*Enhancement of the innovation and competitiveness of the region economy*), however it has a moderate impact on the achievement of objective No 4 (*Mobilisation and modernisation of non-metropolitan areas*) and the Strategy objective No 5 (*Civil society's development and shaping the regional image*). But the Programme output indicators do not monitor, for various reasons, the Strategy objective No 1. (*Social capital development*) nor the objective No 3 (*Stimulating the development of metropolitan functions of the city of Warsaw*).
4. The Mazowieckie Voivodship had the highest index value of social and economic cohesion at the country level in 2010 (0.52), outdistancing the Dolnośląskie Voivodship (0.47) and the Wielkopolskie Voivodship (0.42). However, it may be noted that the domination of Mazovia keeps weakening compared to the previous years. The disproportion between the Mazowieckie Voivodship and the next on the list amounted to merely 9.6 % in 2010. This marks a significant decrease compared to 2004 and 2007 (23.8 % and 17.5 %, respectively). The difference between the voivodship with the lowest index value of social and economic cohesion (the Świętokrzyskie Voivodship – 0.07) and the Mazowieckie Voivodship was in 2010 the lowest of all analysed years. This proves that the disproportion between the voivodships with regard to social and economic cohesion is decreasing, and at the same time that the country development becomes more sustainable.
5. In the case of Mazowieckie Voivodship there is a very high disproportion in social and economic cohesion level between the Metropolitan Area of Warsaw and the rest of the voivodship area, which shows an upward trend. However, the differences in the level of the said indicator between the Capital City and the *poviats* that are a part of the agglomeration have significantly decreased, and in 2010 Warsaw lost its dominating position. A deepening marginalization of the southern part of the voivodship in terms of social and economic

cohesion should be noted. The importance of subregional centres remains rather marginal, with a clear decrease of the said indicator in the case of the city of Płock.

6. In 2010, an increase in competitiveness index polarisation in Mazovia by 20.3 % compared to 2007 could be observed. This is an alarming tendency caused mainly by an increased domination of the capital poviats at the level entire voivodship. As in the previous years, the lowest level of competitiveness occurred in the southern poviats, such as the Lipsko Powiat (0.12), the Szydłowiec Powiat or the Radom Powiat (0.13). However, there was a significant increase in the index value compared to 2007, and at the same time the disproportion between the southern and northern districts of Mazovia decreased.
7. Due to the Programme implementation in the area of the Mazowieckie Voivodship the leverage effect was registered with regard to the institutions participating in the projects. Co-financing from the EU funds enabled the institutions to use a non-repayable financial aid which contributed in the majority of cases (58 %) to an improvement of financial situation, mostly among healthcare sector beneficiaries (hospitals, medical centres and entrepreneurs). All reviewed projects under measure 1.3. "Comprehensive preparation of land for the purpose of conducting economic activity" and 4.4. "Nature protection, threats, monitoring systems" initiated or allowed to plan other investments, the realisation of which would be unprofitable or impossible without finishing the project. Projects within measure 4.2. "Earth surface protection" and 5.1. "Urban transport" did not boost any new investments, and within measure 4.3. "Air protection, power industry" and 5.2. "Urban renewal" only 15-20 % of the cases inspired and allowed the beneficiaries to undertake additional activities.
8. Within the framework of analyses the structural segmentation of Mazowieckie Voivodeship was carried out into three main groups: convergence, divergence and stabilization. The convergence group consists of poviats with low development level, but with growth above the average compared to the average of the region (poviats: Zwolen, Lipsko, Przysucha, Grójec, Wyszów, Ostrów Mazowiecka, Węgrów, Siedlce) or with a relatively high development indicator but with a negative change dynamics indicator above the average (poviats: Grodzisk Mazowiecki, Pruszków, city of Ostrołęka, city of Płock, city of Siedlce). The first group is characterized by the effect of "catching up" with the regional average, while the second one by the effect of "going back" to the average of the region. Divergence group consists of poviats with high level of development and positive growth dynamics (poviats: Nowy Dwór Mazowiecki, Wołomin, Legionowo, the Capital City of Warsaw, Otwock and Piaseczno) or with low development indicator and low dynamics of changes (poviats: Radom, Białobrzegi, Kozienice, Żuromin, Mława, Przasnysz, Maków, Ostrołęka). Poviats with such features cause the range of values of the examined indicators to extend, which means that they intensify the development disproportions in the region. The third group includes the remaining poviats which, generally speaking, retain the regional *status quo*. The spatial analysis of poviat types allows to draw a general conclusion that there is a spatial diversification of convergence/divergence processes in the Mazowieckie region. The level of spatial structure polarization increases when comparing Warsaw agglomeration and northern outskirts of the voivodeship and the major part of Radomskie subregion, where this phenomenon consists in the relatively fast development rate of poviats centrally located compared to the peripheral units. However, in many parts of the voivodeship convergence may be observed, i.e. equalization of development level over time compared to the relatively poorly developing subregional centres.
9. Taking into account the above mentioned poviat types and the relative size of projects in total (the value of all priorities together *per capita* in poviat) it may be concluded that the distribution of funds within the Programme was favourable in terms of cohesion and convergence of development processes. The relatively largest funds are absorbed in the

regions featuring relatively low level of social and economic development and low or high growth dynamics in the years 2004–2010. Therefore, a mitigation of intra-regional development disproportions in the long term and the improvement of cohesion may be expected.

10. The results of analysis in spatial terms show proper distribution of the Programme funds, which should mitigate the development differences in Mazowieckie region. The positive conclusion results from the fact of using superior project values *per capita* in poviats featuring the lowest values of the total development indicator (Sierpc, Przasnysz, Maków, Ostrołęka, Węgrów, Sokołów, Siedlce, Białobrzegi, Przysucha). However, in the poviats with high development indicator the value of the Programme funds *per capita* was generally significantly below average for the region (Wołomin, Otwock, the Capital City of Warsaw, Warszawa Zachodnia, Legionowo, Żyrardów, Grodzisk Mazowiecki, Pruszków, Piaseczno).
11. In Warsaw and its immediate vicinity as well as in the subregional centres (except for Siedlce) the beneficiaries focus on the Priority No 1 – “Creating conditions for the development of innovative potential and entrepreneurship in Mazovia”. The number of projects under this Priority constitutes generally more than a half of all projects implemented in this area. The Priority No 2 – “Accelerating the e-development of Mazovia” shows more sustainable spatial distribution in terms of the number of projects. It is difficult to indicate any strong spatial relationships; in the peripheral poviats a relatively large number of projects under this Priority are implemented, whereas in subregional centres and surrounding poviats (Płock, Ostrołęka, Radom) the number of implemented projects is lower. Under the Priority No 3 – “The regional transport system” a higher spatial concentration of projects is occurs (poviats located along the strip running from Płock to Ostrołęka, in poviats: Węgrów, Siedlce, Ostrów Mazowiecka and Wyszaków as well as in the south in poviats like: Radom, Kozienice and Lipsko). Such a distribution of “road” projects will favourably improve the accessibility of subregional centres and their mutual functional connections, including the connections with Warsaw. The environmental projects (Priority No 4) do not have a clear spatial location, however, it can be observed that the number of these projects is smaller in central poviats. The projects under the Priority No 5 intended to strengthen the role of cities were implemented mainly in the peripheral poviats, i.e. along the borders of the region. Particularly, small towns and municipality centres performing local functions (administrative, service, health and educational) and offering jobs play an important role. Under the Priority No 6 – “Making use of nature and cultural values for development of tourism and recreation” the smallest number of projects was implemented in the south of the region as the potential of this area for tourism development is low. The projects under the Priority No 7 – “Creating and improving the conditions for the development of human capital” were implemented mostly in the northern part of the region as well as Łosice and Przysucha poviats. Such spatial structure of the Priority should be positively assessed, because the projects to improve the human capital are aimed at the poviats being mostly in need.
12. In Warsaw as well as in the selected poviats in its immediate vicinity and in the subregional towns (sometimes in their country poviats) a positive relationship between high values of the six analysed social and economic structures and high value of the implemented projects was noted. In other areas, it was just the opposite in the vast majority of cases, i.e. a low level of social and economic development of poviats correlated with low value of projects. This situation was particularly striking in the units located in:
  - (1) a second strip of poviats around Warsaw – Sochaczew, Płońsk, Pułtusk, Maków, Wyszaków, Sokołów, Węgrów, Ostrów Mazowiecka, Garwolin, Białobrzegi;
  - (2) poviats in Radomskie subregion – Kozienice, Zwoleń, Lipsko, Szydłowiec and Przysucha and;

- (3) three poviats of the north-western Mazovia – Sierpc, Żuromin and Mława. However, in three poviats of the north-eastern Mazovia – Ciechanów, Przasnysz and Ostrołęka – a low value of socio-economic level was usually associated with high value of funds spent under the Programme.
13. At the macroeconomic level (at the analytical poviat level) there was no significant impact of the funds spent on the dynamics of change during the Programme implementation compared to the period preceding the Programme.
  14. Absolute values of the spent funds are much more important than *per capita* absorption. The analysis showed that the funds spent are connected to a greater extent with the state indicators rather than with the dynamics indicators. Therefore, it should be concluded that the existing initial potential was mainly associated with the incoming funds. On the other hand, it was not found whether the spent funds had a significant impact on the dynamics of change of social and economic structures in the years 2007–2013.
  15. The invested funds primarily focused on enriching and improving the long-term development factors and on the economic zone development. Therefore, it should be expected that the positive effects of completed activities will be visible in the medium and long term, and they should already be visible at least during the implementation of the *ex-post* evaluation of the Programme. As the regional policy is a certain process, similarly its assessment and evaluation of spent funds in terms of the obtained output should be carried out in long-term perspective.
  16. The Programme management and implementation system is evaluated positively. The system for evaluation and selection of applications has been implemented so as to allow a just, clear and selective choice of projects which meet the objectives of the Strategy and the Programme. However, a consideration should be given to a need for conducting a properly quantified substantive evaluation by external experts and for the modifying the structure of application for co-financing in line with "the logic of the evaluation". However, the latter rather concerns the future financial perspective. The capacity of the Programme institutions should be generally considered sufficient to proceed further with the implementation of the Programme. However, it is worth improving the stock of employed narrow specialists in the field of VAT eligibility and public procurement since a bottleneck has been foreseen at the stage of final settlements and review actions in the following years of the Programme implementation. Because experience and good practices in managing key projects (only 5 key projects were completed) are poor, the staff members of the priority implementation departments should be trained in the area of preventing implementation risks for the beneficiaries of the individual measures. The processes and instructions referred to in the Implementing Guidelines are consistent and clear. For the period under evaluation, numerous examples of good practices of Programme implementation related to the counter-crisis package, the simplification of procedures and reduction of the time-to-payment for the beneficiary exist. The extension of investment pre-financing to the beneficiaries who are economic operators should also be evaluated positively. Unfortunately, no procedures for monitoring and implementation of good management practices in the institutions were developed. It is recommended to develop a 'Programme knowledge base' mechanism and define the procedures of its implementation.
  17. The efficiency in achieving the objectives of Priorities II, III, IV, V and VI should be considered high. Due to project contracting in the period under evaluation, the target values were exceeded for the most of the output and result indicators. Low effectiveness of the implementation of certain objectives of Priority VII resulted from assigning a too large allocation pool to the key projects (Measure 7.1) without simulating the risk of achieving the objectives of the Measure at the level of the whole region based on the unit cost of a

competition project. For all Priorities of the Programme, the strategic criteria and specific substantive criteria favoured elaborate, complex projects, and thereby increased the difficulties with contracting the output and result indicators independent from economies of scale. It should be noted that the low effectiveness of innovative projects implementation (BAT and other innovations) under Priorities I and IV was also associated with the use of a complex criterion which placed the reduction of harmful emissions to the environment, referred to in the indicators, equally with other investments not covered by output and result indicators. Due to the strong selectivity of the criteria favouring complex, elaborate projects it should be concluded that the target value for the output indicators 'Number of projects within the scope of...' (in Measures: 1.1, 1.2, 1.5., 1.6, 4.2., 4.3., 4.4., 5.2., 6.2., 7.1., 7.3.) are at risk.

18. Under the Programme, obligatory horizontal programmed policies are implemented horizontally, not only under dedicated Priority Axes. They are implemented both at the stage of programming and evaluation, however less often at the implementation stage of interventions, monitoring and control. The effectiveness of achieving the objectives of horizontal principles should be evaluated very high, with the exception of the principle of equal opportunities for both genders. It can be concluded that due to the implementation of project interventions by the beneficiaries the disproportions in the employment structure for men and women (FTE) become petrified.
19. In the next programming period, the strengthening of the role of centres which have lost their rank and some of their function following the administrative reform should still be pursued. These centres need support in the form of dedicated programmes (e.g. development of innovation, of a research base, improvement of local accessibility, etc.). This is particularly the case of Radom which needs to slow down negative demographic processes and stagnation on the job market. The links between the sub-regional centres whose combined potential must become a real counterweight for the growing dominance of the capital should also be strengthened.
20. The measures of the new financial perspective should be focused on increasing the social and economical integrity of the Mazowieckie Voivodeship, mainly through levelling the disproportions in development between the Warsaw metropolitan area and peripheral areas. Small towns and rural areas in peripheral areas (Ziemia Radomska, north-eastern Mazovia) show the lowest development level. In particular, this is the question of entrepreneurship growth indicator. These are the slowest developing areas of the region.

## **SPIS TREŚCI**

<b>WYKAZ SKRÓTÓW .....</b>	<b>3</b>
<b>STRESZCZENIE .....</b>	<b>4</b>
<b>SUMMARY .....</b>	<b>10</b>
<b>1. WPROWADZENIE .....</b>	<b>17</b>
<b>2. OPIS ZASTOSOWANEJ METODOLOGII.....</b>	<b>18</b>
<b>3. OPIS WYNIKÓW BADANIA .....</b>	<b>20</b>
3.1. Ocena, w jakim stopniu realizacja RPO WM wpłynęła na osiągnięcie celów SRWM .....	20
3.2. Ocena systemu zarządzania i wdrażania RPO WM .....	35
3.3. Ocena stopnia wdrożenia RPO WM 2007 – 2013 .....	54
3.4. Identyfikacja czynników zewnętrznych wpływających na stopień absorpcji środków .....	68
3.5. Ocena wpływu RPO WM 2007–2013 na sytuację społeczno – gospodarczą województwa .....	90
3.6. Identyfikacja deficytowych obszarów wsparcia .....	150
<b>4. WNIOSKI I REKOMENDACJE .....</b>	<b>189</b>
<b>5. ANEKS.....</b>	<b>199</b>
5.1. Macierze typów relacji pomiędzy wskaźnikami rezultatu RPO WM i wskaźnikami monitorującymi SRWM .....	199
5.2. Tabela IPK .....	213
5.3. Monograficzne studia przypadku.....	219
5.4. Bazy, narzędzia badawcze (w wersji elektronicznej na płycie CD) .....	235
<b>6. LITERATURA .....</b>	<b>236</b>



## 1. WPROWADZENIE

Prezentowane w niniejszym raporcie wyniki badania pt. „Ocena wpływu realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007 - 2013 na rozwój Województwa Mazowieckiego” są efektem realizacji przez konsorcjum firmy Agrotec Polska oraz Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN zamówienia Samorządu Województwa Mazowieckiego.

RPO WM jest jednym z 16 programów regionalnych, który realizuje Strategię Rozwoju Kraju 2007-2015 (SRK) oraz Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Jednocześnie jest odzwierciedleniem polityki rozwoju prowadzonej przez Samorząd Województwa Mazowieckiego, której podstawę stanowi Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (SRWM).

**Celem przeprowadzonego badania było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu przedsięwzięcia podejmowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 w latach 2007-2012 (I półrocze 2012 r.) przyczyniły się do zwiększenia spójności i konkurencyjności Województwa Mazowieckiego, polepszenia warunków życia jego mieszkańców oraz ocena systemu zarządzania i wdrażania Programu.**

**Cele szczegółowe** badania obejmowały następujące **obszary badawcze**:

1. Określenie, w jakim stopniu realizacja RPO WM wpłynęła na osiągnięcie celów SRWM;
2. Ocena systemu zarządzania i wdrażania RPO WM;
3. Ocena stopnia wdrożenia RPO WM;
4. Identyfikacja czynników zewnętrznych wpływających na stopień absorpcji środków;
5. Ocena wpływu RPO WM na sytuację społeczno – gospodarczą województwa;
6. Identyfikacja obszarów deficytowych wsparcia.

Postępowanie ewaluacyjne prowadzone było według następujących kryteriów ewaluacji:

1. **Trafność**, rozumiana jako odpowiedź na pytanie czy cele RPO WM nadal odpowiadają potrzebom beneficjentów;
2. **Użyteczność**, rozumiana jako odpowiedź na pytanie czy i w jakim stopniu RPO WM przyczynia się do minimalizowania bądź rozwiązywania adresowanych problemów;
3. **Skuteczność**, rozumiana jako odpowiedź na pytanie w jakim stopniu cele określone w RPO WM zostały osiągnięte;
4. **Efektywność**, rozumiana jako odpowiedź na pytanie czy podobne efekty można było osiągnąć przy zaangażowaniu mniejszych środków.

## 2. OPIS ZASTOSOWANEJ METODOLOGII

W niniejszym rozdziale zawarto zestawienie zastosowanych w badaniu metod, technik oraz zrealizowanych prób badawczych w przypadku badań terenowych.

**Tabela 2.1.** Syntetyczne zestawienie metod badawczych wraz z wielkościami prób

Metoda badawcza	Technika badawcza w ramach metody	Liczebność próby	Uwagi
Analiza danych zastanych	Analiza ekonomiczna Analiza statystyczna Analiza jakościowa	Nd.	Nd.
Modelowanie makroekonomiczne	Nd.	Nd.	Nd.
CAWI z JST-beneficjentami	Analiza statystyczna Analiza czynnikowa Analiza regresji	<b>274</b>	Na etapie RM planowano realizację badania CAWI w stosunku do poszczególnych JST (jedna ankieta na temat wszystkich projektów RPO WM w danym JST). Po pilotażu badania okazało się jednak, że bardziej efektywne będzie przeprowadzenie ankiet z poszczególnymi projektami (jedna ankieta - jeden projekt). Docelowo w badaniu wzięło udział 36 powiatów i 101 gmin województwa mazowieckiego.
CATI z pozostałymi beneficjentami	Analiza statystyczna Analiza czynnikowa Analiza regresji	<b>N=561</b>	Zrealizowano nieco mniejszą próbą niż zakładane N=600. Wśród powodów należy wymienić dużą liczbę odmów, słabą jakość bazy kontaktowej, błędy w bazie. Badanie trwało dłużej niż zakładano.
CAWI z przedstawicielami instytucji systemu zarządzania i wdrażania RPO WM	Analiza statystyczna	<b>N=80%</b> Zostało wypełnionych 145 spośród 180 wysłanych ankiet do przedstawicieli UMWM i MJWPU.	Nd.
Analiza wartości wskaźników	Nd.	Nd.	Nd.
Regresja z nieciągłości z zastosowaniem grup kontrolnych	Nd.	N=42	Nd.
IDI z przedstawicielami IZ, IP2,	Techniki warsztatowe, techniki projekcyjne	N= min. <b>12</b>	Nd.
IDI/TDI z beneficjentami projektów kluczowych	Techniki warsztatowe, techniki projekcyjne	N= <b>20</b>	Nd.
IDI/TDI z ekspertami oceny merytorycznej	Techniki warsztatowe, techniki projekcyjne	N= <b>10</b>	Nd.
Studia przypadków	TDI z beneficjentami,	N= <b>10</b>	Zrealizowano 20 studiów przypadku w

	TDI z lokalnymi władzami i pozostałymi interesariuszami Analizy ekonomiczne Analizy statystyczne		celu uzyskania pełnego spektrum efektu wdrażania interwencji RPO WM na poziomie beneficjenta (10 studiów przypadku beneficjentów kluczowych i 10 studiów przypadku beneficjentów indywidualnych). W raporcie przedstawiono 10 studiów przypadku w podziale na instytucje publiczne, JST oraz pracodawców.
<b>Benchmarking</b>	AKCS (analiza kluczowych czynników sukcesu)	N=15	Analiza porównawcza została przeprowadzona w oparciu o analizę zapisów programowych i sprawozdawczych 15 pozostałych RPO, a także w całościowej diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej województwa i poszczególnych jego części.
<b>Analiza SWOT</b>	Dynamiczna analiza SWOT Techniki scenariuszowe Analiza wielokryterialna	Nd.	Nd.
<b>Metody macierzowe</b>	CPM (analiza ścieżki krytycznej), analiza wielokryterialna, metoda oceny ryzyka Taguchi, itp.	Nd.	Nd.
<b>Analiza przestrzenna</b>	Techniki kartograficzne	Nd.	Nd.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania

### 3. OPIS WYNIKÓW BADANIA

#### 3.1. Ocena, w jakim stopniu realizacja RPO WM wpłynęła na osiągnięcie celów SRWM

##### Diagnoza

Celem nadrzędnym RPO Województwa Mazowieckiego jest zwiększenie konkurencyjności regionu oraz jego spójności gospodarczej, społecznej i przestrzennej. Przez konkurencyjność rozumie się zdolność w odniesieniu do innych regionów do zagwarantowania społecznego i ekonomicznego otoczenia wspierającego działalność gospodarczą oraz proces podnoszenia ogólnego poziomu produktywności i innowacyjności wykorzystujących wewnętrzne i zewnętrzne zasoby ludzkie, finansowe oraz materialne. Z kolei spójność jest ujęta w trzech wymiarach:

- **ekonomicznym** – jako powiązanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru wynikające ze stanu i struktury gospodarki, poziomu rozwoju infrastruktury gospodarczej, sytuacji finansowej podmiotów gospodarczych oraz ich otoczenia, a także innowacyjności i produktywności;
- **społecznym** – jako powiązanie poziomu rozwoju społecznego danego obszaru wynikające z dostępu do rynku pracy, poziomu i warunków życia będących rezultatem poziomu dochodów oraz występujących więzi społecznych;
- **przestrzennym** – jako sieciowa organizacja regionu pozwalająca na wzrost spójności w wymiarze ekonomicznym i społecznym zapewniająca racjonalne funkcjonowanie układu społeczno-gospodarczego.

W kontekście tak nakreślonego celu **istotnym zagadnieniem jest zdiagnozowanie dotychczasowego stanu poziomu konkurencyjności i spójności regionu.**

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 region charakteryzuje dynamiczny rozwój gospodarczy i silnie postępująca urbanizacja<sup>1</sup>. Charakteryzuje go także najwyższy poziom zamożności ludności oraz najniższy poziomem bezrobocia. W sferze gospodarczej Mazowsze należy do przodujących pod względem wytwarzania PKB, przedsiębiorczości i atrakcyjności inwestycyjnej. W sferze społecznej województwo cechuje największy potencjał demograficzny (ponad 5 mln mieszkańców) i wysoki odsetek osób z wykształceniem wyższym i średnim (szczególnie w strefie metropolitalnej Warszawy). W sferze przestrzennej region cechuje silna polaryzacja związana z dominującą rolą Warszawy i ograniczonym wpływem ośrodków subregionalnych.

##### **Gospodarka**

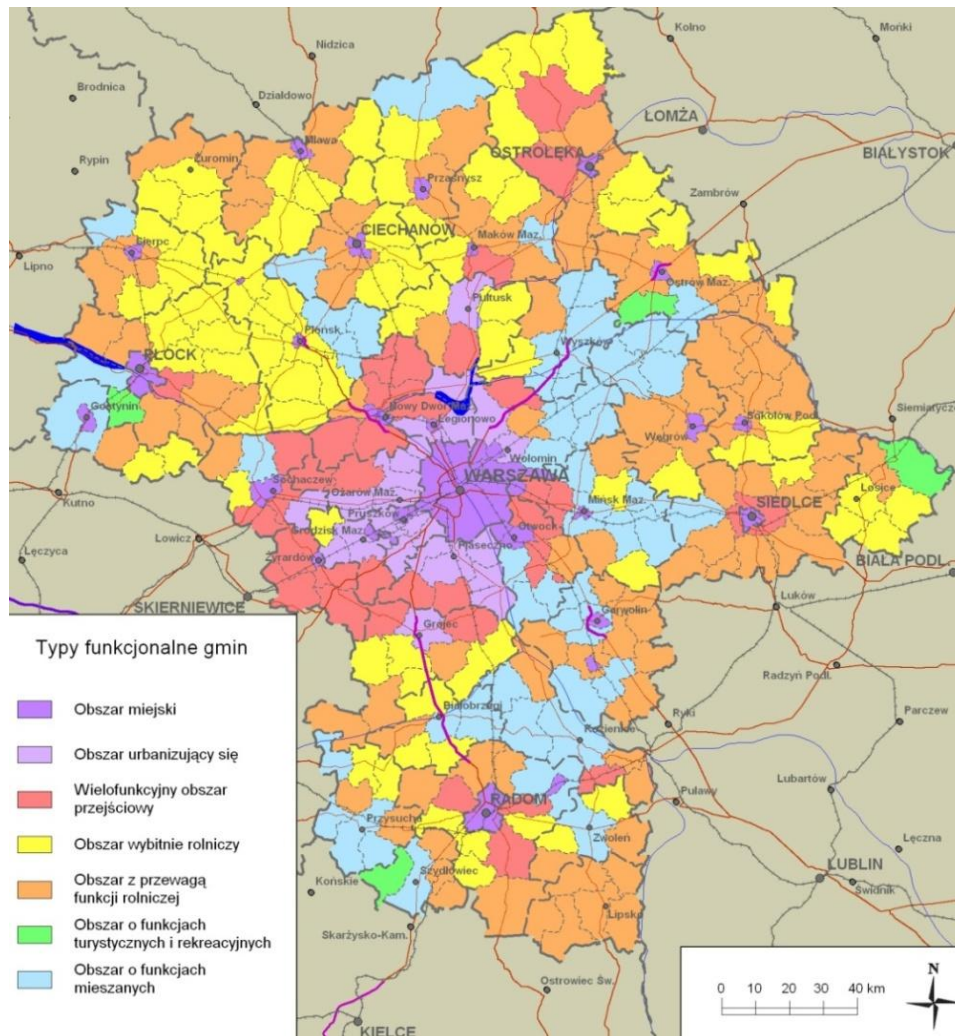
Region za sprawą dynamicznie rozwijającej się stolicy ma nowoczesną strukturę gospodarki z innowacyjnymi branżami produkcji i usług. Innowacyjność i działalność badawczo-rozwojowa kształtują nowoczesne kierunki produkcji przemysłowej. W stosunku do innych regionów kraju nakłady na B+R są wysokie. Sprzyja temu działalność licznych placówek naukowo-badawczych i branżowych instytutów rozwojowych. Działalność usługowa i produkcyjna koncentruje się w Warszawie i ośrodkach subregionalnych (Radom, Płock, Siedlce, Ostrołęka, Ciechanów).

Mazowsze nie posiada ponadprzeciętnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych, toteż turystyka nie należy do wiodących kierunków rozwoju gospodarczego regionu. Jednakże Warszawa odgrywa ważną rolę jako miejsce docelowe i główny krajowy ośrodek rozrządowy turystyki zagranicznej. Ma to związek z lokalizacją głównego portu lotniczego kraju, który obsługuje coraz większą grupę turystów. W ujęciu regionalnym większe znaczenie od turystyki ma rekreacja związana z wypoczynkiem sobotnio-niedzielnym na obszarach lotniskowych.

<sup>1</sup> *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja)*, 2006, Warszawa.

Gospodarka obszarów wiejskich zdominowana jest przez rolnictwo, które charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem przestrzennym. Przeważa rolnictwo tradycyjne, ale na kilku obszarach regionu występują wyspecjalizowane gospodarstwa rolne (np. grójecki region sadowniczy, radomski region warzywniczy, ostrołęcki region mleczarski). Syntetyczny obraz gospodarki przedstawia struktura funkcjonalna podstawowych jednostek administracyjnych. Wynika z niego dominująca rola Warszawy i jej sąsiedztwa i stosunkowo słabszy rozwój pozostałych obszarów, na których przeważa gospodarka rolna.

**Rys. 3.1.1.** Struktura funkcjonalna podstawowych jednostek administracyjnych



Źródło: Bański J., Czapiewski K., Mazur M., 2011, *Policentryczność rozwoju Mazowsza, Raport modułowy 3, Zagospodarowanie infrastrukturalne i kapitał fizyczny oraz policentryczność rozwoju Mazowsza*, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie

## Spółeczeństwo

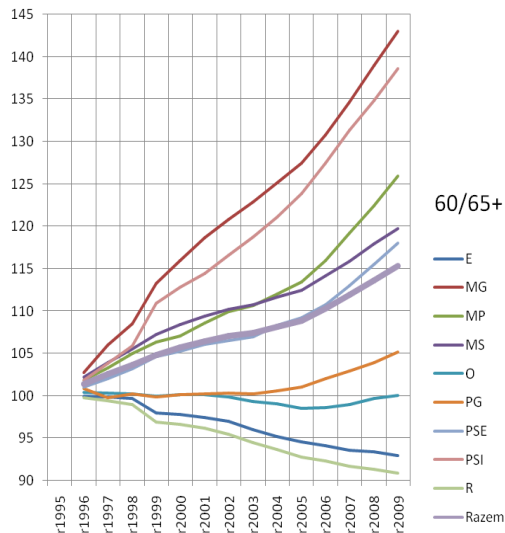
**Województwo mazowieckie cechuje systematyczna koncentracja ludności w największych ośrodkach miejskich.** Proces ten pociąga za sobą koncentrację osadnictwa w zakresie miast i dużych wsi oraz zanik jednostek najmniejszych. W obrębie największych miast następuje dekoncentracja polegająca na procesie suburbanizacji (odpływie mieszkańców na tereny podmiejskie).

W strukturze demograficznej obserwować można proces starzenia się społeczeństwa oraz wyludnianie się obszarów peryferyjnych na skutek migracji i zmiany wzorców kulturowych. Z obszarów peryferyjnych migrują przede wszystkim ludzie młodzi i aktywni, powodując

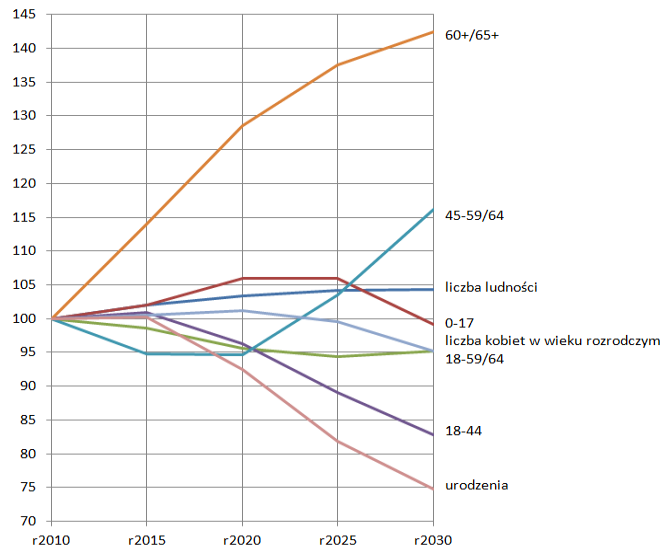
kształtowanie się ludnościowych obszarów problemowych. Zachwiana jest także struktura płci; w miastach przeważają kobiety, na wsiach peryferyjnych – mężczyźni. Rodzi to niepożądane konsekwencje społeczne i gospodarcze.

**Wykres 3.1.1.** Tendencje rozwoju wskaźników i wybranych cech struktury demograficznej w latach 1995-2009 oraz 2010-2030 według najnowszej prognozy GUS (lipiec 2011 r.).

**Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w latach 1995-2009 według typów gmin (rok 1995=100)**



**Wybrane składniki prognozy demograficznej GUS na lata 2010-2030 (rok 2010=100)**



\*Oznaczenia typów gmin: MS – rdzeń stolicy kraju i województwa (Warszawa); PSI – gminy strefy podmiejskiej Warszawy; PSE – gminy strefy przedmiejskiej Warszawy; MG – rdzenie zespołów miejskich miast subregionalnych; PG – gminy strefy podmiejskiej ośrodków subregionalnych; MP – gminy ze stolicami powiatów; O – gminy o intensywnym rozwoju funkcji pozarolniczych; R – gminy o intensywnym rozwoju rolnictwa; E – gminy o ekstensywnym rozwoju, głównie rolnicze

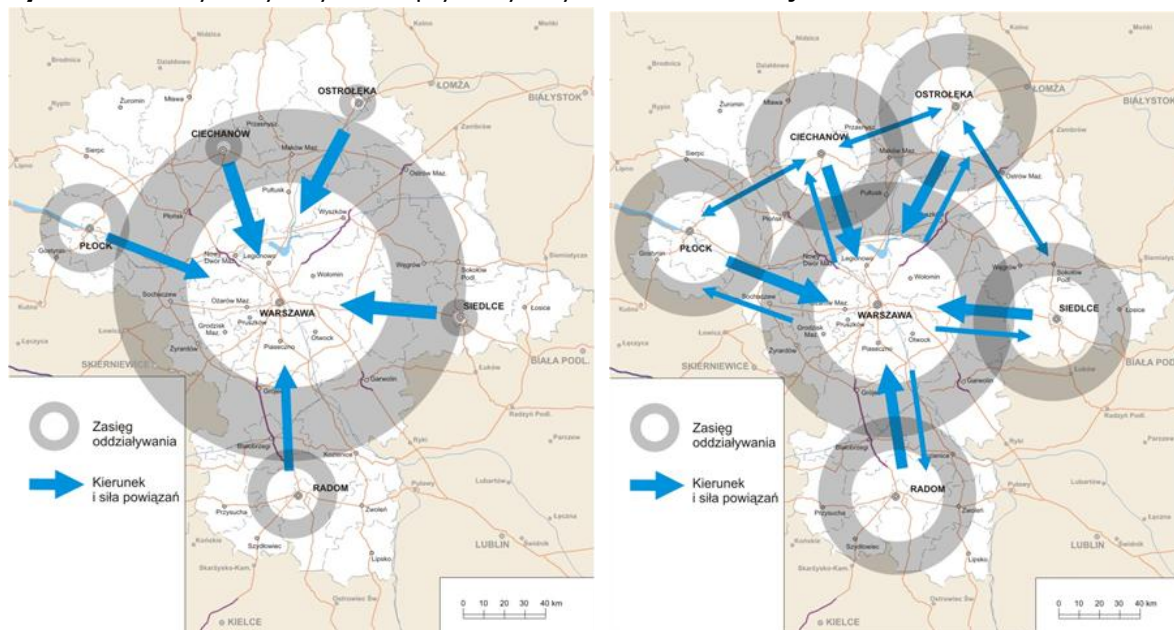
Źródło: Społeczno-demograficzne uwarunkowania rozwoju Mazowsza, Raport syntetyczny, IGIPZ PAN, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, Warszawa

### Przestrzeń i infrastruktura

Specyfika regionu mazowieckiego wynika z jego stołecznego charakteru, rozległości przestrzennej oraz największych w kraju wewnątrzregionalnych dysproporcji ekonomicznych. Na obszarze rdzeniowym występuje najlepsza dostępność przestrzenna różnych elementów infrastruktury podstawowej i usług, koncentracja największych przedsiębiorstw oraz największa podaż miejsc pracy. W związku z rozwojem społeczno-gospodarczym regionu, stale rośnie zapotrzebowanie na różne elementy infrastruktury technicznej i społecznej, głównie w Obszarze Metropolitalnym Warszawy (OMW).

Jednocześnie postępują procesy polaryzacji rozwoju demograficznego, społecznego, gospodarczego i infrastrukturalnego. Polaryzacja dokonuje się przede wszystkim pomiędzy Warszawą, OMW i niektórymi ośrodkami subregionalnymi Mazowsza, a obszarami oddalonymi od głównego rdzenia rozwojowego. Idea policentryczności rozwoju jest zatem trudna do spełnienia. Stanowi to podstawę do proponowania różnych scenariuszy rozwoju regionu w perspektywie najbliższych lat.

**Rys. 3.1.2.** Pesymistyczny oraz optymistyczny scenariusz rozwoju Mazowsza



Źródło: Zagospodarowanie infrastrukturalne i kapitał fizyczny oraz policentryczność rozwoju Mazowsza, Raport syntetyczny, 2011, IGiPZ PAN, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, Warszawa

Na potrzeby niniejszego badania przyjęto następujące hipotezy badawcze:

**1. Różnorodność problemów rozwojowych Mazowsza (społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych) utrudnia wybór priorytetowych działań, co stwarza zagrożenie niskiego stopnia osiągnięcia celów SRWM w wyniku realizacji RPO WM w ujęciu wartościowym.**

**2. System wskaźników RPO WM nie pozwala na pełne monitorowanie wpływu Programu na realizację celów zaktualizowanej SRWM.**

**Pytanie badawcze 1.1. Które ze wskaźników SRWM są osiągnięte za pomocą projektów realizowanych w ramach RPO WM?**

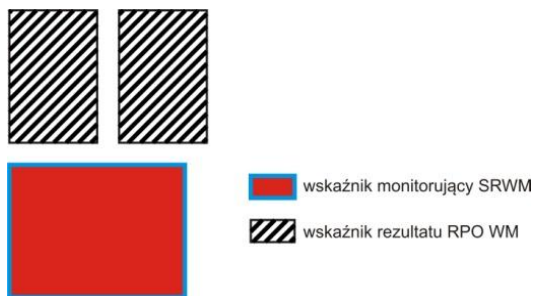
W ramach odpowiedzi na pytanie oceniona została zmienność wskaźników SRWM pod wpływem RPO WM. Z uwagi na relatywnie krótki okres realizacji RPO WM istotna jest przede wszystkim ocena jakościowa. W efekcie wyróżnione zostały różne grupy wskaźników SRWM według ich zmienności pod wpływem działań RPO WM. Możliwe zatem było na przykład wyróżnienie wskaźników SRWM podatnych na zmienność pod wpływem projektów realizowanych w ramach RPO WM i takich, które nie uległy i nie będą ulegać zmianie.

Odpowiedź zostanie udzielona na podstawie analizy składającej się z dwóch etapów:

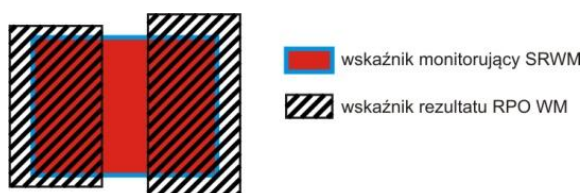
1. określenie potencjalnej możliwości osiągnięcia wskaźników monitorujących,
2. określenie rzeczywistego poziomu osiągnięcia wskaźników monitorujących.

Etap 1 został zrealizowany na podstawie procentowego udziału określenia poszczególnych 71 wskaźników monitorujących SRWM poprzez wskaźniki rezultatu przewidziane w RPO WM dla monitorowania 8 priorytetów. Konieczna do tego była szczegółowa analiza struktury dwóch ww. grup wskaźników, gdyż teoretycznie możliwych jest 5 typów relacji pomiędzy nimi:

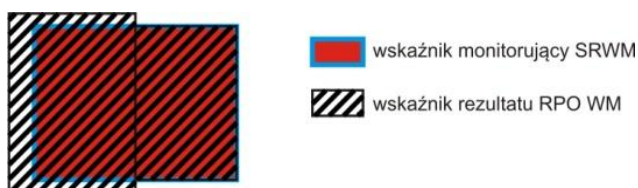
- Typ relacji I – wskaźnik monitorujący SRWM jest zupełnie nieuwzględniony wśród wskaźników rezultatu RPO WM (potencjalna możliwość osiągnięcia SRWM dzięki RPO WM = 0%),



- Typ relacji II – wskaźnik monitorujący SRWM jest częściowo uwzględniony w wybranym wskaźniku lub grupie wskaźników rezultatu RPO WM (potencjalna możliwość osiągnięcia SRWM dzięki RPO WM  $\geq 0\%$  i  $\leq 100\%$ ).



- Typ relacji III – wskaźnik monitorujący SRWM jest bardziej szczegółowy w stosunku do wybranego wskaźnika lub grupy wskaźników rezultatu RPO WM (potencjalna możliwość osiągnięcia SRWM dzięki RPO WM  $\geq 0\%$  i  $\leq 100\%$ ),



- Typ relacji IV – wskaźnik monitorujący SRWM jest bardziej ogólny w stosunku do wybranego wskaźnika lub grupy wskaźników rezultatu RPO WM (potencjalna możliwość osiągnięcia SRWM dzięki RPO WM  $\geq 0\%$  i  $\leq 100\%$ ),



- Typ relacji V – wskaźnik monitorujący SRWM jest jednoznaczny z wybranym wskaźnikiem lub grupą wskaźników rezultatu RPO WM (potencjalna możliwość osiągnięcia SRWM dzięki RPO WM = 100 %),



Należy zaznaczyć w tym miejscu, że wymienione typy relacji pomiędzy wskaźnikami odnoszą się do ich wzajemnej zależności na podstawie jedynie definicji wskaźnika. Nie należy zatem wnioskować o wzajemnej relacji danego typu na podstawie współwystępowania w przestrzeni geograficznej lub zależności przyczynowo-skutkowej dwóch wskaźników, nawet jeśli zależności takie są oczywiste



i powszechnie. Np. dodatkowe inwestycje najprawdopodobniej wpłyną na wzrost PKB w danej branży, ale nie wynika to z definicji wskaźników, ale z zależności przyczynowo-skutkowych. Dlatego pomiędzy tymi wskaźnikami występuje relacja typu I. Dopiero wzrost produkcji w danej branży, który jest naturalną konsekwencją, ale nie jest tożsamy z dodatkowymi inwestycjami, wpływa na wzrost PKB z definicji. Występuje więc w tym przypadku relacja typu IV – PKB jest wskaźnikiem bardziej ogólnym niż produkcja w danej branży.

**W tabelach (tabele znajdują się w aneksie do raportu) przedstawiono macierze typów relacji pomiędzy wskaźnikami rezultatu dla danego priorytetu RPO WM i miernikami kierunków tych działań SRWM, które zostały wymienione w tabeli zgodności priorytetu ze *Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007-2013, s. 70)*. Pozwoliło to wskazać te wskaźniki SRWM, które są osiągane za pomocą projektów realizowanych w ramach danego priorytetu RPO WM.**

**W przypadku priorytetu I** *Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu*, wyróżniono 13 wskaźników rezultatu, a priorytet ten określono jako zgodny z 8 kierunkami działań SRWM, monitorowanymi przez 26 mierników. Jedynie 2 spośród nich można uznać za tożsame z którymś ze wskaźników rezultatu RPO WM: *Nakłady inwestycyjne wg wybranych sekcji i w sektorze prywatnym oraz Zatrudnienie w działalności B+R wg sektorów wykonawczych*. Dalsze 4 mierniki SRWM są określone za pomocą wskaźników rezultatu częściowo (typ IV), a 9 mierników jest określonych zbyt ogólnie (typ III). Wśród pozostałych mierników SRWM, 7 jest określonych częściowo i niewystarczająco precyzyjnie (typ II), a 4 mierniki nie zostały uwzględnione poprzez zaproponowany zestaw wskaźników rezultatu RPO WM. Tak więc tylko 15 mierników SRWM (58%) w ogóle można uznać za określone przez grupę wskaźników rezultatu, a jedynie 2 spośród 26 za precyzyjnie określone. Tak dużą rozbieżność pomiędzy grupami wskaźników wymienionymi w dwóch dokumentach wynika niewątpliwie z braku odpowiednich danych statystycznych pozwalających mierzyć poziom innowacyjności województwa oraz jej efekty.

Zwraca uwagę brak wskaźników rezultatu związanych ściśle z miernikami struktury służącymi monitorowaniu kierunków działań SRWM: *nakłady na B+R wg źródeł finansowania, nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle, czy pracujący wg sektorów ekonomicznych*. Pierwsze dwa spośród wymienionych są wskaźnikami monitorującymi kierunek działań SRWM 2.3.: *Rozwój nowoczesnych technologii z wykorzystaniem własnego potencjału B+R*, natomiast ostatni jest wskaźnikiem monitorującym kierunek działań SRWM 4.2.: *Wzmocnienie potencjału rozwojowego ośrodków subregionalnych i małych miast*. Co prawda można zakładać, iż najskuteczniejszym sposobem na wywołanie korzystnych zmian struktury polegających na stopniowym ograniczaniu udziału nakładów w sektorze publicznym przy jednoczesnym utrzymaniu wzrostu nakładów na B+R ogółem jest wzrost liczby nowych i zmodernizowanych produktów oraz usług, a także wprowadzanie przez przedsiębiorstwa różnego rodzaju innowacji, co zachęci sektor prywatny do zwiększenia nakładów inwestycyjnych. Z kolei nakłady te przyczynią się zapewne do zwiększenia zatrudnienia w sektorze B+R i ogólnego poziomu innowacyjności w regionie. Jednak przy zaproponowanym zestawie wskaźników rezultatu zmiana struktury źródeł finansowania nakładów na B+R oraz na innowacje w przemyśle jawi się jako potencjalna dodatkowa korzyść z realizacji priorytetu I RPO WM, a nie jako jego bezpośredni cel.

Zmiana struktury zatrudnienia polegająca na tercjalizacji gospodarki w Polskich warunkach oznacza zazwyczaj wzmocnienie roli małych i średnich miast w gospodarce regionu. Nie można jednak utożsamiać tego procesu jednoznacznie ze wzrostem nakładów i efektów sektora B+R, który w teorii nie oznacza tercjalizacji gospodarki, gdyż innowacje mogą powstawać i zachodzić nie tylko w trzecim sektorze, ale także w przemyśle, a nawet w rolnictwie. Także w praktyce wzrost zaobserwowany na podstawie wskaźników rezultatu I priorytetu RPO WM stanowi w polskich warunkach jedynie niewielki wycinek przeobrażeń gospodarki małych i średnich miast.

**W przypadku priorytetu II** *Przyspieszenie e-rozwoju Mazowsza*, wyróżniono 7 wskaźników rezultatu, a priorytet ten określono jako zgodny z 1 kierunkiem działań SRWM, monitorowanym przez 3 mierniki. Tylko miernik: *Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty, w tym z dostępem do Internetu*, jest określony przez wskaźnik rezultatu RPO WM, chociaż jedynie częściowo (typ IV). Pozostałe 2 mierniki SRWM są określone za pomocą wskaźników rezultatu częściowo i niewystarczająco precyzyjnie (typ II). Tak więc tylko 1/3 spośród mierników SRWM monitorujących kierunek działań 1.1., wymieniony jako zgodny z priorytetem II RPO WM, w ogóle można uznać za określony poprzez grupę wskaźników rezultatu tego priorytetu, chociaż nawet tak niewielki odsetek jest określony nieprecyzyjnie. Podobnie jak w przypadku priorytetu I, przyczyny tak słabej zgodności wskaźników RPO WM i SRWM należy upatrywać w braku dostępnych konsekwentnie i powszechnie używanych danych statystycznych na temat tego dynamicznie zmieniającego się nowego aspektu rozwoju. W przypadku priorytetu II potwierdza tą tezę także mała liczba stosowanych wskaźników, zwłaszcza w przypadku SRWM.

**W przypadku priorytetu III** *Regionalny system transportowy*, wyróżniono 4 wskaźniki rezultatu, a priorytet ten określono jako zgodny z 2 kierunkami działań SRWM, monitorowanymi przez 8 mierników. Tylko miernik: *Ruch pasażerów w portach lotniczych*, jest precyzyjnie określony przez wskaźnik rezultatu RPO WM. Kolejny miernik SRWM: *Przewozy pasażerów w transporcie kolejowym*, również jest określony za pomocą wskaźników rezultatu, jednak zbyt ogólnie (typ III). Pozostałe 6 mierników jest określonych poprzez wskaźniki rezultatu RPO WM częściowo i niewystarczająco precyzyjnie. Tak więc tylko 1/4 spośród mierników SRWM monitorujących 2 kierunki działań określone jako zgodne z priorytetem III RPO WM, można uznać za określony poprzez grupę wskaźników rezultatu, chociaż tylko jeden miernik jest określony precyzyjnie.

Tak mała zgodność wskaźników RPO WM i SRWM wynika ewidentnie z różnic w podejściu do monitorowania rozwoju sieci transportowych. W SRWM dominują tradycyjne wskaźniki oparte na łatwych do ciągłego monitorowania danych, opisujące liczbę i długość obiektów. W przypadku RPO WM wskaźniki rezultatu nawiązują natomiast w sposób zdecydowany do konkretnych pożądanych kierunków rozwoju sieci transportowych, a jednostką jest liczba pasażerów i oszczędność czasu, a więc konsekwencje poprawy gęstości samych sieci. Stanowi to niewątpliwą zaletę systemu monitorowania wdrażania RPO WM, gdyż pomimo, iż jego podstawowym celem jest osiągnięcie konkretnych efektów poszczególnych projektów, to w odróżnieniu od SRWM są one mierzone w zdecydowanie trudniejszym do uchwycenia wymiarze funkcjonalnym.

**W przypadku priorytetu IV** *Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka*, wyróżniono 7 wskaźników rezultatu, a priorytet ten określono jako zgodny z 4 kierunkami działań SRWM, monitorowanymi przez 22 mierniki. Tylko 3 mierniki można uznać jako określone poprzez wskaźniki rezultatu RPO WM (14 %), z czego żaden nie jest określony jednoznacznie. Dwa mierniki są określone zbyt ogólnie (typ III), a jeden z mierników monitorujących kierunek działań SRWM 4.3., *Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich*, tj. *Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w % ludności ogółem*, jest określony przez wskaźniki rezultatu dotyczące liczby osób przyłączonych do sieci wodociągowej i do sieci kanalizacyjnej jedynie częściowo. Większość, bo 13 mierników monitorujących SRWM w ramach kierunków działań odpowiadających priorytetowi IV RPO WM, zostały określone częściowo i niewystarczająco precyzyjnie. Ponadto aż 6 mierników nie została wręcz uwzględniona wśród wskaźników rezultatu.

Wśród wskaźników rezultatu IV priorytetu RPO WM zwraca uwagę słabe ich powiązanie z kierunkiem działań SRWM 1.7.: *Poprawa bezpieczeństwa publicznego*. W tytule priorytetu IV pojawia się zwrot „zapobieganie zagrożeniom” i priorytet ten został określony jako zgodny z kierunkiem działań 1.7., jednak nie znajduje to wystarczającego odzwierciedlenia wśród wskaźników rezultatu. Miernik *Liczba wypadków drogowych i ofiar śmiertelnych* nie jest zupełnie określony przez którykolwiek ze wskaźników rezultatu, a dwa pozostałe mierniki tego kierunku działań są określone w bardzo słabym stopniu przez wskaźniki rezultatu priorytetu IV RPO WM.

Wskaźniki rezultatu opisują także głównie infrastrukturalno-przyrodniczy wymiar, przez co mierniki monitorujące w wymiarze gospodarczym kierunek działań SRWM 4.3., tj. *Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich*, jak *Liczba i stopa bezrobocia*, *Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych*, *Końcowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych*, *Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej*, a nawet *Drogi publiczne o twardej nawierzchni*, nie są przez nie określone.

Spójność zestawu wskaźników monitorujących SRWM oraz wskaźników rezultatu IV priorytetu RPO WM jest bardzo niska. Wynika to po części z braku tradycyjnie stosowanych wskaźników polegających na regularnie aktualizowanych danych w zakresie priorytetu IV, jednak niewątpliwie przyczyna tak słabej spójności tkwi również w różnym podejściu do tematu w obydwu dokumentach. Po pierwsze w ramach wskaźników rezultatu priorytetu IV nie uwzględniono w wystarczającym stopniu gospodarczego wymiaru wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Nie stanowił on co prawda zasadniczego tematu priorytetu, jednak świadczy to tylko o braku spójności pomiędzy priorytetami RPO WM a kierunkami działań SRWM. Ponadto, pomimo odwołania się do takiego kierunku działań SRWM, RPO WM nie bierze pod uwagę w ramach IV priorytetu zagadnień związanych z bezpieczeństwem publicznym.

**W przypadku priorytetu V** *Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu*, wyróżniono 4 wskaźniki rezultatu, a priorytet ten określono jako zgodny z 8 kierunkami działań SRWM, monitorowanymi przez 40 mierników. Spójność wskaźników zastosowanych w obydwu dokumentach jest jednak bardzo słaba. Pomimo tak dużej liczby mierników monitorujących kierunki działań SRWM zgodne z tym priorytetem RPO WM, żadnego z nich nie można uznać za określony przez wskaźniki rezultatu RPO WM, a aż 16 nie jest uwzględnione w ogóle (typ I). Pozostałe 24 mierniki są określone częściowo i niewystarczająco precyzyjnie (typ II).

Duża liczba wskaźników monitorujących SRWM wynika z dużej liczby kierunków działań określonych jako zbieżne z priorytetem V RPO WM. Jednak część z tych kierunków nie jest związana ściśle z tematem tego priorytetu, zatem znaczny odsetek wskaźników monitorujących SRWM nie jest określonych za pomocą wskaźników rezultatu V priorytetu RPO WM sprowadzających się tematycznie jedynie do transportu miejskiego i aktywizacji obszarów rewitalizowanych. Miernikami takimi są np. mierniki monitorujące kierunek działań 1.5. *Dążenie do poprawy warunków i zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych: Zasoby mieszkaniowe, czy Samodzielność zamieszkiwania mieszkań*. Całkowity brak określenia mierników SRWM przez wskaźniki rezultatu RPO WM występuje także w przypadku innych kierunków działań SRWM. W kierunku działań 1.6.: *Intensyfikacja działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych: Osoby oczekujące na umieszczenie w domach pomocy społecznej, czy Liczba osób poradni leczących uzależnienia*. Nieokreślonymi przez wskaźniki rezultatu RPO WM są także inne kierunki działań SRWM, jak 3.2., *Rozwój i poprawa standardów infrastruktury technicznej: Moc zainstalowana i osiągalna w elektrowniach Mazowska, czy Produkcja energii elektrycznej według źródeł w województwie mazowieckim*, 3.4., *Zahamowanie narastania chaosu w przestrzennym zagospodarowaniu stolicy i jej otoczeniu: Stopień pokrycia JST miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, czy Powierzchnie poddane rekultywacji*, 4.2., *Wzmocnienie potencjału rozwojowego ośrodków subregionalnych i małych miast: Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych*, 5.3., *Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego: Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona i pomniki przyrody, Liczba szlaków pieszych, rowerowych, kajakowych, ścieżek edukacyjnych, czy Liczba gospodarstw agroturystycznych*, 5.4., *Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu: Liczba i informacja o wystawach, imprezach międzynarodowych, regionalnych, powiatowych, gminnych promujących region, powiat, gminę, Liczba tytułów informatorów, materiałów promocyjnych dotyczących Mazowska oraz ich nakład, Stopień identyfikacji z regionem, czy Liczba produktów regionalnych*. Tak więc tylko w przypadku jednego z ośmiu kierunków działań

SRWM, które są spójne z V priorytetem RPO WM, wszystkie mierniki monitorujące przynajmniej częściowo i ogólnie określone są przez wskaźniki rezultatu RPO.

Należy także zaznaczyć, że przyczyną tak słabej spójności zestawu wskaźników SRWM i wskaźników RPO WM w zakresie V priorytetu jest mała liczba tych drugich, co przy ich szczegółowości powoduje duże braki w monitorowaniu rezultatów projektów RPO WM w całościowym ujęciu celów tego priorytetu. Pomimo wymienionych przyczyn, zwraca uwagę również fakt niespójności wskaźników, które w istocie opisują to samo zjawisko, jak miara liczby pasażerów komunikacji miejskiej w ramach wskaźnika RPO WM i miara przewozów pasażerów komunikacją miejską w ramach SRWM.

**W przypadku priorytetu VI** *Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji*, wyróżniono 7 wskaźników rezultatu, a priorytet ten określono jako zgodny z 3 kierunkami działań SRWM, monitorowanymi przez 18 mierników. Ze względu na nacisk na inne aspekty rozwoju, aż 14 mierników nie jest uwzględnione w ogóle (typ I). Kolejne 2 mierniki są określone częściowo i niewystarczająco precyzyjnie (typ II), jeden zbyt ogólnie (typ III), a jeden częściowo (typ IV).

Priorytet VI RPO WM obejmuje tylko część zagadnień ujętych w 3 spójnych z nim kierunkach działań SRWM. W związku z tym nie uwzględniono w zestawie wskaźników rezultatu priorytetu VI RPO WM wskaźników związanych z rozwojem obszarów wiejskich w zakresie rolnictwa i infrastruktury, jak miernik monitorujący kierunek działań 4.3., *Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich: Końcowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych, Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej, Drogi publiczne o twardej nawierzchni, czy Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w % ludności ogółem*. Wskaźniki rezultatu priorytetu VI RPO WM uwzględniają jedynie aspekt zatrudnienia, dlatego nie uwzględniają one mierników monitorujących kierunek działań 5.3., *Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa narodowego w zakresie wymiernych efektów rozwoju turystyki i rekreacji: Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania, Udzielone noclegi w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w tym turystom zagranicznym, Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona i pomniki przyrody, Liczba szlaków pieszych, rowerowych, kajakowych, ścieżek edukacyjnych, Liczba gospodarstw agroturystycznych, czy Liczba osób korzystających z regionalnej oferty turystycznej*. Podobne są również przyczyny niespójności wskaźników rezultatu priorytetu VI RPO WM z miernikami monitorującymi kierunek działań SRWM 5.4., *Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu: Liczba i informacja o wystawach, imprezach międzynarodowych, regionalnych, powiatowych, gminnych promujących region, powiat, gminę, Liczba tytułów informatorów i materiałów promocyjnych dotyczących Mazowsza oraz ich nakład, Stopień identyfikacji z regionem, czy Liczba produktów regionalnych*.

Należy także zaznaczyć, że przyczyną tak słabej spójności zestawu wskaźników SRWM i wskaźników RPO WM w zakresie VI priorytetu jest koncentracja na tworzeniu nowych etatów w turystyce i kulturze w ramach projektów RPO WM, a nie na konkretnych efektach wdrażania tych projektów, co stanowi podstawę monitorowania SRWM w tym zakresie. Koncentracja w VI priorytecie na tworzeniu nowych etatów w turystyce i kulturze wynikała z konieczności spełnienia warunku z RPO WM dotyczącego wsparcia tych sektorów w przypadku wykazania wpływu realizowanych projektów na rozwój gospodarczy regionu.

**W przypadku priorytetu VII** *Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego*, wyróżniono 6 wskaźników rezultatu, a priorytet ten określono jako zgodny z 3 kierunkami działań SRWM, monitorowanymi przez 18 mierników. Obydwie grupy wskaźników nie są ze sobą spójne, pomimo, że opisują w większości podobne aspekty. Aż 7 mierników nie jest uwzględnione w ogóle

wśród wskaźników rezultatu priorytetu VII RPO WM (typ I). Pozostałych 11 mierników jest określonych częściowo i niewystarczająco precyzyjnie (typ II).

Nie uwzględnione w zestawie wskaźników rezultatu priorytetu VII RPO WM zostały wskaźniki związane bezpośrednio z rynkiem pracy, jak mierniki monitorujące kierunek działań 1.3., *Wzrost zatrudnienia w regionie i przeciwdziałanie bezrobociu: Liczba i struktura pracujących, Wskaźnik zatrudnienia, Liczba i stopa bezrobocia, czy Bezrobotni długotrwale, do 25 lat i powyżej 50 roku życia*. Wskaźniki rezultatu priorytetu VII RPO WM nie uwzględniają również mierników monitorujących kierunek działań 1.4., *Podniesienie standardów ochrony zdrowia i zmniejszenie różnic w dostępie do świadczeń zdrowotnych: Przeciętne dalsze trwanie życia, Umieralność niemowląt, czy Zgony według przyczyn (choroby zakaźne i pasożytnicze, nowotwory, choroby układu krążenia, cukrzyca)*, których poprawa jest prawdopodobnym długoterminowym efektem upowszechnienia dostępu do infrastruktury ochrony zdrowia i specjalistycznych badań, ale nie są one mierzone bezpośrednio w ramach wskaźników rezultatu RPO WM.

Przyczyną tak słabej spójności zestawu wskaźników SRWM i wskaźników RPO WM w zakresie VII priorytetu jest zatem, podobnie jak w przypadku priorytetu VI, przede wszystkim pominięcie w ramach tego priorytetu zagadnień związanych z rynkiem pracy oraz pomiar dalekosiężnych pozytywnych efektów poprawy dostępności infrastruktury ochrony zdrowia w ramach SRWM, które stanowią miary syntetyczne, ale niemierzalne w perspektywie czasowej działania RPO WM. Dlatego miary te nie zostały uwzględnione w grupie wskaźników rezultatu priorytetu VII RPO WM, jako wskaźniki oddziaływania RPO, a nie jego rezultatu mierzalnego na bieżąco w trakcie trwania programu.

**Na podstawie sporządzonych macierzy zależności pomiędzy wskaźnikami rezultatu RPO WM oraz odpowiednimi grupami wskaźników monitorujących SRWM można stwierdzić jednoznacznie, że spójność wskaźników występuje sporadycznie, a całościowa ocena spójności całych systemów monitorowania zaproponowanych w tych dwóch dokumentach jest zdecydowanie negatywna** (tabela 3.1.1). Oceny tej nie może zmienić nawet fakt, że większość celów SRWM została uwzględniona niemal w bezpośrednim przełożeniu w poszczególnych priorytetach RPO WM, co przyczyniło się do względnej spójności tych dwóch dokumentów w ogólnym zarysie płaszczyzn rozwoju regionu/obszarów wsparcia.

**Tabela 3.1.1.** Podsumowanie analizy typów relacji pomiędzy wskaźnikami monitorującymi SRWM i wskaźnikami rezultatu RPO WM.

Priorytet \ Typ		I	II	III	IV	V
I	liczba	4	7	9	4	2
	%	15,4	26,9	34,6	15,4	7,7
II	liczba	0	2	0	1	0
	%	0,0	66,7	0,0	33,3	0,0
III	liczba	0	6	1	0	1
	%	0,0	75,0	12,5	0,0	12,5
IV	liczba	6	13	2	1	0
	%	27,3	59,1	9,1	4,5	0,0
V	liczba	16	24	0	0	0
	%	40,0	60,0	0,0	0,0	0,0
VI	liczba	14	2	1	1	0
	%	77,8	11,1	5,6	5,6	0,0

VII	liczba	7	11	0	0	0
	%	38,9	61,1	0,0	0,0	0,0

Źródło: opracowanie własne

Potencjalna możliwość osiągnięcia celów SRWM w zakresie danego wskaźnika monitorującego może zostać określona na podstawie stwierdzonego **empirycznie współczynnika determinacji  $R^2$**  pomiędzy zmianami na przestrzeni ostatnich lat odpowiedniego zestawu wskaźników rezultatu RPO WM i wskaźnika monitorującego SRWM, zaobserwowanymi np. w grupie 16 województw. Jednak ze względu na stwierdzony brak spójności pomiędzy wymienionymi zestawami wskaźników, analizy takiej zaniechano, gdyż jej rezultat posiadałby czysto teoretyczną wartość.

Etap 2 został więc zrealizowany nie poprzez zakładane pierwotnie pomnożenie wyników analizy z etapu 1 dla poszczególnych wskaźników monitorujących SRWM przez poziom realizacji odpowiednich wskaźników rezultatu dzięki wdrażaniu projektów RPO WM, ale poprzez empiryczne stwierdzenie występowania zakładanych wartości wskaźników monitorujących cel główny RPO WM (*Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007-2013, s. 68*). Dzięki opisanej powyżej metodzie wskazany został rzeczywisty stopień oddziaływania RPO WM na różne elementy struktury społeczno-ekonomicznej regionu w stosunku do zamierzeń (Tabela 3.1.2.).

Większość wskaźników monitorowania ogólnego celu RPO WM osiąga zdecydowanie bardziej korzystne wartości od zakładanych zmian wywołanych wpływem RPO WM. Można przypuszczać, że efekt RPO WM jest więc zgodny z założeniami. Tezę taką można postawić w przypadku zmian PKB. W przypadku zmiany Wartości Dodanej Brutto oraz dochodów sektora gospodarstw domowych osiągnięcie założonej wartości nie jest już tak pewne, gdyż w każdym roku założenia wpływu RPO WM przekraczały 10% zanotowanej zmiany. Nie jest ona jednak tak pewna w przypadku zmian stopy bezrobocia, która w czasie kryzysu, od 2009 roku, rosła. W przypadku miejsc pracy, jedynie w roku 2007 i 2008, czyli bezpośrednio przed kryzysem, można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić osiągnięcie zakładanej liczby nowych miejsc pracy w województwie mazowieckim dzięki projektom RPO WM. Rok 2009 był natomiast jedynym, w trakcie którego liczba miejsc pracy w województwie spadła. W przypadku miejsc pracy dla mężczyzn negatywna tendencja trwała jeszcze w 2010 roku.

Pozytywną ocenę dynamiki wzmacnia porównanie wartości dla województwa z wartościami dla całego kraju. Województwo wykazuje w wielu przypadkach wyższą dynamikę pomimo wyższego poziomu bazy. W przypadku PKB tylko w jednym roku dynamika w województwie była niższa niż średnia w kraju. W przypadku stopy bezrobocia dynamika zmian w województwie mazowieckim była bardziej korzystna od średniej w kraju jedynie w 2009 i 2010 roku, czyli w czasie gdy bezrobocie zaczęło wzrastać.

**Tabela 3.1.2.** Wartości wskaźników monitorowania realizacji celu RPO WM w kolejnych latach w porównaniu do założeń wg Hermin

Wskaźnik		2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zmiana Produktu Krajowego Brutto w cenach bieżących (2 lata)	kraj	+14,7 %	+19,7 %	+20,3 %	+14,2 %	bd	bd
	województwo	+20,9 %	+21,7 %	+19,6 %	+14,9 %	bd	bd
	wartość zakładana	+1,4%	+1,4%	+1,4%	+1,4%	+1,4%	+1,4%
Zmiana stopy bezrobocia	kraj	-4,2 p.p.	-6,4 p.p.	-5,3 p.p.	+0,9 p.p.	+2,9 p.p.	+0,4 p.p.

(2 lata)	województwo	-2,9 p.p.	-4,8 p.p.	-4,5 p.p.	0,0 p.p.	+2,4 p.p.	+0,9 p.p.
	wartość zakładana	-0,79 p.p.	-0,79 p.p.	-0,79 p.p.	-0,79 p.p.	-0,79 p.p.	-0,79 p.p.
Liczba nowych miejsc pracy (rok)	kraj	202 387	334 024	252 020	-131 601	118 779	29 089
	województwo	24 283	62 344	70 184	-27 296	8 944	18 968
	wartość zakładana	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500
Liczba nowych miejsc pracy dla kobiet (rok)	kraj	94 252	186 649	132 677	-21 274	62 335	567
	województwo	12 169	40 032	32 981	-8 486	9 119	8 184
	wartość zakładana	1 750	1 750	1 750	1 750	1 750	1 750
Liczba nowych miejsc pracy dla mężczyzn (rok)	kraj	108 135	147 375	119 343	-110 327	56 444	28 522
	województwo	12 114	22 312	37 203	-18 810	-175	10 784
	wartość zakładana	1 750	1 750	1 750	1 750	1 750	1 750
Zmiana Wartości Dodanej Brutto w cenach bieżących (2 lata)	kraj	+109, 5 mld PLN	+163, 1 mld PLN	+185, 3 mld PLN	+164, 2 mld PLN	bd	bd
	województwo	+32,9 mld PLN	+38,7 mld PLN	+38,6 mld PLN	+37,4 mld PLN	bd	bd
	wartość zakładana	+4,21 mld PLN	+4,21 mld PLN	+4,21 mld PLN	+4,21 mld PLN	+4,21 mld PLN	+4,21 mld PLN
Zmiana dochodu sektora gospodarstw domowych (2 lata)	kraj	+67,4 mld PLN	+103, 8 mld PLN	+131, 4 mld PLN	+110, 8 mld PLN	bd	bd
	województwo	+15,4 mld PLN	+21,4 mld PLN	+26,1 mld PLN	+24,9 mld PLN	bd	bd
	wartość zakładana	+3,66 mld PLN	+3,66 mld PLN	+3,66 mld PLN	+3,66 mld PLN	+3,66 mld PLN	+3,66 mld PLN

Źródło: opracowanie własne

**Pytanie badawcze 1.2. Jakie są wartości osiągniętych wskaźników służących monitorowaniu SRWM w poszczególnych latach (od 2001 r. do 2010 r.), które są spójne ze wskaźnikami RPO WM?**

Na podstawie posiadanego materiału statystycznego opracowana została baza wartości wybranych wskaźników monitorowania SRWM w okresie 2001-2010 (tabela poniżej). Na podstawie wyników realizacji pytania badawczego 1.1 wyodrębnione zostały wskaźniki monitorowania spójne ze wskaźnikami RPO WM.



**Tabela 3.1.3.** Wartości wybranych wskaźników monitorowania SRWM

	Obszar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<b>GOSPODARKA</b>											
Produkt krajowy brutto (w cenach bieżących) na 1 mieszkańca [PLN]	województwo	31 877	32 627	34 284	36 837	40 758	44 320	49 319	52 674	56 293	bd
	Polska	20 385	21 157	22 078	24 219	25 770	27 804	30 873	33 444	35 197	bd
Jednostki działalności badawczo-rozwojowej na 100 tys. mieszkańców	województwo	5,21	5,32	5,35	5,77	6,24	6,19	6,11	6,44	6,74	8,37
	Polska	2,41	2,19	2,42	2,51	2,87	2,85	3,00	3,03	3,40	4,63
Udział produkcji wyrobów nowych i zmodernizowanych w produkcji sprzedanej w przemyśle [%]	województwo	bd	bd	bd	bd	34,2	31,6	18,1	18,7	bd	13,0
	Polska	bd	bd	bd	bd	22,1	17,0	14,7	14,7	bd	13,9
Pracujący (stan w dniu 31 XII) [rok poprzedni=100]	województwo	99,4	97,4	96,0	102,6	103,2	101,9	104,7	105,1	98,1	100,6
	Polska	97,6	96,4	98,5	101,3	102,2	102,6	104,2	103,0	98,5	101,4
<b>SPOŁECZEŃSTWO</b>											
Nominalne dochody w sektorze gospodarstw domowych (ceny bieżące) na 1 mieszkańca [PLN]	województwo	19 399	19 801	20 063	21 271	21 950	23 141	24 829	26 833	29 412	bd
	Polska	14 899	15 234	15 554	16 574	17 165	18 154	19 481	21 065	22 549	bd
Liczba uczniów i studentów na 10 000 mieszkańców	województwo	2 414	2 252	2 293	2 308	2 249	2 186	2 150	2 106	2 033	1 986
	Polska	2 365	2 222	2 261	2 276	2 206	2 129	2 076	2 024	1 951	1 897
Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (województw, powiatów, gmin) na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca [PLN]	województwo	620,44	426,39	448,02	516,56	545,92	592,62	631,96	709,64	759,57	802,75
	Polska	495,12	480,06	508,18	588,34	618,77	655,33	693,68	762,99	833,70	892,89
Obiekty działalności wystawienniczej	województwo	36	34	31	32	31	33	34	42	56	64
	Polska	266	268	281	274	292	293	294	331	346	370
Liczba szpitali ogólnych na 1000 mieszkańców	województwo	0,017	0,016	0,016	0,018	0,019	0,017	0,018	0,017	0,018	0,019
	Polska	0,019	0,019	0,019	0,021	0,020	0,019	0,020	0,019	0,020	0,021
Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 000 mieszkańców	województwo	bd	575	603	543	593	704	525	475	459	457
	Polska	bd	667	691	631	675	738	621	551	546	546
<b>TERYTORIUM</b>											
Gęstość zaludnienia	województwo	144	144	144	145	145	145	146	146	147	147

	Polska	122	122	122	122	122	122	122	122	122	122
Ruch pasażerów w transporcie lotniczym, w tym regionalnym	województwo	4 713 655	4 936 835	5 166 991	6 085 111	7 071 881	8 101 827	9 305 207	9 460 606	8 341 895	8 712 384
	Polska	6 340 689	6 574 339	7 120 816	8 960 458	11 566 606	15 444 571	19 245 308	20 771 172	19 241 298	20 708 663
Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności	województwo	42,6	45,0	46,5	47,3	47,3	49,0	50,5	49,2	51,3	53,2
	Polska	55,3	56,7	58,2	59,0	60,2	61,4	62,2	63,1	64,2	65,2
Wskaźnik lesistości [%]	województwo	22,0	22,0	22,0	22,1	22,1	22,3	22,3	22,4	22,6	22,7
	Polska	28,4	28,5	28,6	28,7	28,8	28,9	28,9	29,0	29,1	29,2

Źródło: Opracowanie własne

### **Pytanie badawcze 1.3. Jaki jest udział RPO WM w osiągnięciu celów SRWM mierzonymi wskaźnikami?**

Na podstawie wyników Etapu 1 opisanego przy pytaniu badawczym 1.1 można stwierdzić, że brak spójności pomiędzy zestawem wskaźników monitorujących SRWM oraz zestawem wskaźników rezultatu przewidziane w RPO WM nie pozwala na precyzyjne określenie w jakim stopniu działania mierzone drugim z wymienionych zestawów przekładają się na cele SRWM mierzone pierwszym z wymienionych zestawów. Niewątpliwie uzyskany rezultat niewielkiego wpływu wynikałby nie z braku relacji przyczynowo-skutkowych, ale z braku spójności.

Postępowanie w ramach pytania badawczego 1.1 umożliwiło zatem ogólną ocenę wpływu RPO WM na osiąganie celów SRWM poprzez szacowanie jakościowe przeprowadzone dla różnych dziedzin życia społeczno-gospodarczego na podstawie stopnia realizacji celu głównego RPO WM mierzonego zaproponowanym zestawem wskaźników monitorujących (*Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007-2013, s. 68*).

Na podstawie oceny spójności wskaźników rezultatu poszczególnych priorytetów RPO WM ze wskaźnikami monitorowania SRWM (tabele w aneksie dla pytania badawczego 1.1) można stwierdzić, że RPO WM w dużym stopniu przyczynia się do realizacji celu 2. SRWM (*Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu*), a w niewielkim stopniu także do realizacji celu 4. (*Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych*), a także celu 5. SRWM (*Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu*). Natomiast wskaźniki rezultatu RPO WM z różnych przyczyn nie monitorują celu SRWM nr 1. (*Rozwój kapitału społecznego*) oraz nr 3. (*Stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnych Warszawy*).

### **Weryfikacja hipotez**

**1. Różnorodność problemów rozwojowych Mazowsza (społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych) utrudnia wybór priorytetowych działań, co stwarza zagrożenie niskiego stopnia osiągniętych celów SRWM w wyniku realizacji RPO WM w ujęciu wartościowym.**

*Hipotezę można uznać za prawdziwą, o czym świadczy zakres tematyczny priorytetów RPO WM. Stanowią one zestaw wybranych, kluczowych wyzwań rozwojowych województwa, a jak przekonuje analiza wskaźników monitorowania SRWM i wskaźników rezultatu RPO WM, wyzwania te stanowią jedynie wycinek wszystkich aspektów związanych z rozwojem województwa ujętych w SRWM. Cele SRWM są także trudne do osiągnięcia dzięki RPO WM w związku z brakiem spójności pomiędzy systemami monitorowania. Nie pozwala to na udokumentowanie wpływu RPO WM na realizację celów SRWM, nawet w przypadku merytorycznej zgodności priorytetów RPO WM i celów SRWM.*

**2. System wskaźników RPO WM nie pozwala na pełne monitorowanie wpływu Programu na realizację celów zaktualizowanej SRWM.**

*Hipoteza ta jest prawdziwa, gdyż szczegółowa analiza wykazała brak spójności pomiędzy systemem pomiaru rezultatów RPO WM i monitorowania celów SRWM. Często rozwój w tym samym aspekcie jest traktowany i mierzony w tych dwóch dokumentach w różny sposób, np. w związku z pomiarem efektów krótkoterminowych lub długoterminowych, czynników rozwoju lub ich przejawów, itp.*

### **3.2. Ocena systemu zarządzania i wdrażania RPO WM**

System zarządzania i wdrażania RPO WM został opisany w dokumentach programowych RPO WM oraz w dokumentach wykonawczych: „Opis systemu zarządzania i kontroli w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013” i Instrukcjach Wykonawczych

dla Instytucji Zarządzającej (Departament Strategii i Rozwoju Regionalnego w Urzędzie Marszałkowskim) i Instytucji Pośredniczącej II stopnia (Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych). W niniejszym rozdziale system zarządzania i wdrażania RPO WM oceniany jest pod kątem celu głównego niniejszego badania, czyli zdolności instytucjonalnej i procesowej do wdrażania **przedsięwzięć przyczyniających się do zwiększenia spójności i konkurencyjności Województwa Mazowieckiego i polepszenia warunków życia jego mieszkańców.**

Na potrzeby niniejszego badania przyjęto więc następujące hipotezy badawcze:

- 1. W kolejnych latach programowania RPO WM niezbędna będzie realokacja zasobów na poziom instytucji odpowiedzialnych za rozliczanie i kontrolę wydatków oraz uproszczenie procedur w tym zakresie, przy zachowaniu ich zgodności z wytycznymi MRR. Konieczne będzie także zwiększenie potencjału organizacyjnego komórek odpowiedzialnych za wspieranie beneficjentów w realizacji zadań projektowych.** Przyjęcie tej hipotezy wynikało ze wstępnej analizy stanu wdrażania RPO WM na koniec 2011 roku.
- 2. System wyboru projektów RPO WM będzie wymagał w kolejnych latach programowania optymalizacji celowej (wybór trybu ze względu na grupy docelowe, typ beneficjenta, typ interwencji) ze względu na konieczność uzyskania większej skuteczności w realizacji celów SRWM.** Przyjęcie tej hipotezy oparte zostało na założeniu, iż dalsza alokacja kontraktowana będzie w równym stopniu w ramach Indywidualnych Projektów Kluczowych, jak i w ramach procedur konkursowych.

Ocena systemu zarządzania i wdrażania RPO WM prowadzona jest więc w niniejszym rozdziale wokół kwestii skuteczności i efektywności systemu wyboru i oceny projektów, potencjału kadrowego i potencjalnych ryzyk wdrożeniowym, związanych z jego ewentualnym niedopasowaniem bądź brakiem elastyczności. Analizowane są też dokumenty wykonawcze systemu (Instrukcje Wykonawcze) w celu opisu proceduralnej spójności podejmowanych działań, zapewniających realizację celów RPO WM oraz wyłonienia dobrych praktyk zarządzania Programem, które mogą przyczynić się do jego większej skuteczności i efektywności.

**Pytanie badawcze 2.1. Jaka jest skuteczność podejmowanych działań instytucji zaangażowanych w proces zarządzania i wdrażania RPO WM w zakresie oceny i wyboru projektów? Na ile system oceny i wyboru projektów wpłynął na skuteczność osiągania celów RPO WM? Jakie elementy systemu wyboru projektów promują projekty przyczyniające się do realizacji RPO WM i SRWM a jakie wpływają negatywnie na ich wybór?**

System wyboru i oceny projektów prowadzony był w okresie objętym ewaluacją w następujących trybach:

- tryb konkursowy zamknięty z preselekcją,
- tryb konkursowy zamknięty bez preselekcji,
- tryb konkursowy otwarty bez preselekcji,
- tryb indywidualny

Analizując dokumentację konkursową postępowań, przeprowadzonych w ramach RPO WM, należy przyjąć, iż poszczególne tryby przeprowadzone zostały w sposób trafny, odpowiadający tematyce konkursu i antycypowanym trudnościom aplikacyjnym beneficjentów. W postępowaniach, wymagających złożenia dokumentacji wykonawczej, generującej ryzyko finansowe dla beneficjenta

(konieczność jej wykonania przed uzyskaniem decyzji o dofinansowaniu inwestycji) zastosowano tryb zamknięty z preselekcją np. w ramach Priorytetu V „Wzmocnienie roli miast w rozwoju regionu”, działanie 5.2. „Rewitalizacja miast”. Z kolei tryb konkursu otwartego zastosowano w przypadkach spodziewanych trudności z przygotowaniem wniosku wraz z dokumentacją przez potencjalnych beneficjentów, realizujących projekty po raz pierwszy oraz w związku ze spodziewanym niskim zainteresowaniem np. dla Priorytetu I „Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu”. W konkursach, które nie generowały ryzyka finansowego po stronie potencjalnego beneficjenta oraz w projektach, w których nie przewidziano niskiego zainteresowania potencjalnych beneficjentów zastosowano tryb zamknięty bez preselekcji.

Zastosowanie różnego rodzaju trybów wyboru projektów w zależności od sytuacji beneficjenta, potencjalnego zainteresowania oraz ryzyka finansowego, związanego z przygotowaniem wymaganej dokumentacji stanowi dobrą praktykę w skali 16 RPO. Z analiz benchmarkowych opartych na wynikach badania Centrum im. Adama Smitha<sup>2</sup> wynika, iż nieliczne województwa decydowały się na realizowanie trybów innych niż konkurs zamknięty ze względu na przedłużającą się procedurę oceny i jej koszty administracyjne i instytucjonalne. Można stwierdzić, iż w ramach RPO WM zastosowano zasadę doboru trybu „dla beneficjenta”, a nie dla systemu. Skutkiem przyjęcia trybu zamkniętego z preselekcją i trybu otwartego było opóźnienie realizacji postępu finansowego i rzeczowego Programu.

Dyskusyjny pozostaje jednak zakres stosowania trybu indywidualnego. W ramach RPO WM zdecydowano się na przeznaczenie 38% alokacji na realizację projektów w trybie indywidualnym. Decyzja ta pozwoliła na uzyskanie wysokiej strategiczności realizowanych interwencji (zgodnie z regulacjami doboru IPK), niemniej jednak pozostawiła duże ryzyko niewydatkowania środków i ryzyka realizacyjne związane z prowadzeniem dużych projektów infrastrukturalnych, zwłaszcza w świetle premiowania złożonych, kompleksowych projektów w postępowaniach konkursowych. Ryzyko to, oraz potencjalne sposoby jego niwelowania, zostaną omówione w dalszej części niniejszego rozdziału. Dodatkowo – przeznaczenie wysokiej puli alokacji na projekty znajdujące się w Wykazie Indywidualnych Projektów Kluczowych – bez symulacji średnich kosztów jednostkowych projektów konkursowych – może pociągnąć za sobą niską skuteczność realizacyjną celów nie wynikających z efektu skali kompleksowego, złożonego projektu. Hipoteza ta zostanie zweryfikowana w kolejnym rozdziale niniejszego raportu.

W ramach każdego z trybów realizowano postępowanie oceniające, opisane w dokumentach wykonawczych: „Kryteria wyboru operacji finansowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013” oraz „Regulamin Komisji Konkursowych oceniających wnioski złożone w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013 (RPO WM)”. Zgodnie z zapisami przywołanych wyżej regulacji ocena wniosków o dofinansowanie projektów przebiegała czteroetapowo:

1. **Ocena formalna** - oceny formalnej dokonują pracownicy Mazowieckiej Jednostki Wdrażania Programów Unijnych (Jednostki). Ocena formalna jest oceną „0/1”, co oznacza, że niespełnienie któregokolwiek z wymaganych kryteriów formalnych wyklucza projekt z dalszej oceny.
  2. **Ocena strategiczna** (ocena punktowa) – projekt oceniają dwaj losowo wybrani pracownicy Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego. Wniosek może otrzymać do 35 punktów. Oceny strategicznej dokonują niezależnie dwaj eksperci.
  3. **Ocena merytoryczna** w skład, której wchodzi ocena horyzontalna i szczegółowa ocena merytoryczna.
- **kryteria merytoryczne horyzontalne** – kryteria wspólne dla wszystkich działań - projekt może otrzymać do 10 punktów

<sup>2</sup> Systemy oceny i wyboru projektów w 16 RPO, Centrum im. Adama Smitha, 2011

- **kryteria szczegółowe** (ocena punktowa) – projekt może otrzymać do 60 punktów, w zależności od wybranego działania

Oceny merytorycznej dokonują niezależnie dwaj eksperci zewnętrzni.

**Ocena wykonalności** (ocena "0/1") – ocena ta ma potwierdzić, że projekty są wykonalne pod względem technicznym, technologicznym, ekonomicznym i finansowym. Oceny dokonują eksperci wylosowani do dokonania oceny merytorycznej.

- 4. Ocena bieżących potrzeb** (ocena punktowa) – punkty przyznaje Zarząd Województwa Mazowieckiego. Projekt może otrzymać do 5 punktów. Ocena bieżących potrzeb może podwyższyć sumaryczną liczbę punktów, jaka została przyznana projektowi w ramach kryteriów merytorycznych horyzontalnych i szczegółowych oraz strategicznych.

Przyjęcie 4-etapowego systemu oceny i wyboru projektów ma swoje konsekwencje, jeśli chodzi o czas oczekiwania wnioskodawców na decyzję o przyznaniu dofinansowania. Najdłuższym etapem oceny projektów przez ekspertów jest ocena wykonalności. Dodatkowo proces wydłuża możliwość poprawy wniosku przez beneficjentów na etapie oceny formalnej, a także możliwość udzielania przez beneficjenta dodatkowych wyjaśnień na etapie oceny wykonalności, jak też możliwość składania protestów na każdym etapie oceny.

Przedstawiony system oceny wniosków o dofinansowanie projektów jest zróżnicowany pod względem przejrzystości zastosowanych kryteriów. Zwraca uwagę przejrzystość punktacji w ramach oceny merytorycznej szczegółowej. Zastosowano bowiem nie tyle przedział punktowy (dające pole arbitralnej oceny eksperckiej), ile wyszczególniono przedziały punktowe w ramach każdego kryterium, odnoszące się do wymiernych i policzalnych wskaźników wniosku. W przypadku kryteriów merytorycznych horyzontalnych oraz kryteriów strategicznych procedury oceny wniosku przez ekspertów już nie są jasne. Pozostawiono bowiem wybór w gruncie rzeczy zerojedynkowy (bez dyskwalifikacji projektu ale opierający się na dwóch wartościach – występuje/nie występuje), polegając na uznaniu przez eksperta strategiczności danego przedsięwzięcia. Sformułowane kryteria są przy tym określone na zbyt ogólnym poziomie lub bazują na opisowych elementach. Może to nieść za sobą zarówno negatywne, jak i pozytywne konsekwencje. Na przykład przyjęcie jako kryterium strategicznego zgodności z kierunkami rozwoju regionu w formule "występuje/nie występuje" może skłaniać ekspertów do faworyzowania dużych projektów. Ta hipoteza zostanie zweryfikowana podczas analiz skuteczności wdrażania RPO WM. Kwestię takiego sformułowania kryteriów strategicznych i merytorycznych oraz kwantyfikowania oceny należy uznać za ryzykowną zarówno dla beneficjenta, który nie jest pewien czy „odczyta kryteria strategiczne tak samo jak ekspert”, jak i dla instytucji systemu RPO WM, które w tej kwestii zdają się na opinie ekspertów zewnętrznych. Należy podkreślić, iż przyjęcie formuły dokonywania oceny merytorycznej przez ekspertów (podobnie jak w województwie lubuskim, lubelskim, wielkopolskim i pomorskim), a nie pracowników instytucji systemu sprzyja zachowaniu reguł obiektywizmu, niemniej jednak nie musi zapewniać zachowaniu pełnej zgodności dokonywanych ocen z polityką rozwoju województwa.

Dobłą praktyką niwelującą to ryzyko jest system monitoringu ekspertów prowadzony w MJWPU, prowadzący regularną ocenę wariacji i odchyień ocen poszczególnych ekspertów, oraz zapobiegający nadreprezentacji jednego eksperta z listy w ocenie wniosków w danym postępowaniu konkursowym. Zastosowano także instrument doboru trzeciego eksperta, w sytuacji dużej rozbieżności wylosowanych dwóch ekspertów (30 pkt.). Instrument ten ma jednak taką wadę, iż opinia trzeciego eksperta (bez względu na łączną liczbę punktów uzyskaną w wyniku dwóch wcześniejszych ocen) jest rozstrzygająca i reprezentuje największą arbitralność.

Przy tak zdefiniowanym systemie oceny eksperckiej pozytywnego znaczenia nabiera „instrument elastyczności strategicznej” w postaci puli 5 punktów do uznania Zarządu Województwa dla projektów, realizujących cele strategiczne i krótkookresowe. Jest to dobra praktyka uwzględniania perspektywy osób reprezentujących organy tworzące/modyfikujące kryteria, które kładą nacisk na aspekt strategiczny (a więc zapewnienie sytuacji, w której kryteria będą prowadziły do wyboru

projektów najlepiej realizujących cele programowe). Po drugie, wzięcie pod uwagę w systemie kryteriów zmieniających się w czasie uwarunkowań społeczno-ekonomicznych kraju, a także zmieniający się kontekst prawny warunkujący potencjał beneficjentów, umożliwiłoby branie pod uwagę również krótkookresowych planów działania oraz reagowanie na efekty spowolnienia gospodarczego. W metaewaluacji systemów oceny i wyboru projektów<sup>3</sup> zaleca się nawet rozszerzenie w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych listy kryteriów oraz ich bieżące tworzenie i uszczegóławianie na wzór Planów Działania komponentu regionalnego PO KL. Zakłada się, iż z jednej strony, plany działania (postępowania konkursowe) powinny korespondować i wyrastać z ogólnych celów programowych (podejście *top-down*), zaś z drugiej uwzględniać diagnozę bieżących potrzeb i sytuacji regionu (podejście *bottom-up*).

Należy jednak nadmienić, iż wagi poszczególnych kryteriów (strategicznej – nieprzejrzystej i zewnętrznej wobec IZ RPO WM – 35 pkt.; merytorycznej, przejrzystej – 60% i taktycznej, krótkookresowej – 5%) oraz statystyki rozbieżności zobiektywizowanej i przejrzystej oceny merytorycznej szczegółowej<sup>4</sup>, skłaniają do postawienia wniosku, że wybór projektów, realizujących w sposób najpełniejszy cele SRWM i RPO WM pozostaje w większym zakresie zależny od oceny ekspertów zewnętrznych niż IZ RPO WM. Można również postawić tezę, że 5% udział „instrumentu elastyczności krótkookresowej” w ogólnej ocenie ma znaczenie marginalne przy wyborze projektów do dofinansowania.

Działaniem, korygującym słabą stronę eksperckiej oceny strategicznej może być przeprowadzanie regularnych testów bieżącej wiedzy ekspertów z zakresu rozumienia kryteriów i stosowania oceny strategicznej na podstawie wtórnych analiz już złożonych i przyjętych/odrzuconych wniosków o dofinansowanie projektu oraz symulacji oceny projektów o różnym poziomie strategiczności z uwzględnieniem wahań koniunkturalnych i krótkookresowych zmian (dla wzmocnienia 5% wagi oceny Zarządu Województwa)<sup>5</sup>. Procedura ta powinna zostać włączona do Regulaminu Komisji Konkursowych oceniających wnioski złożone w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013 (RPO WM).

Należy podkreślić, że w ramach RPO WM można odnotować także dobrą praktykę oparcia systemu kryteriów o fakty dające się zweryfikować obiektywnie w trakcie oceny wniosku. Jak zauważono w obu przywoływanych wyżej badaniach benchmarkowych systemy kryteriów oparte są w większości RPO o deklaracje efektu i oddziaływania po zakończeniu projektu.

Jak wynika z badania ewaluacyjnego „Optymalizacja systemu wskaźników oraz kryteriów wyboru projektów w kontekście realizacji celów RPO Województwa Mazowieckiego 2007-2013” kryteria merytoryczne dla poszczególnych Działań RPO WM odpowiadają celom programowym i celom SRWM. Są selektywne i pozwalają na nadanie najwyższych ocen merytorycznych projektom, realizującym cele Priorytetów i Działań.

Kryteria merytoryczne nie defaworyzują też poszczególnych typów interwencji/rodzajów projektów przewidzianych w Uszczegółowieniu RPO WM. Zdobywanie najwyższej oceny merytorycznej nie zależy od wyboru typu interwencji. Niemniej jednak ich liczba oraz złożoność może powodować częstszy wybór projektów kompleksowych i relatywnie kosztownych, co może skutkować nieosiągnięciem celów Programu w skali regionu. Hipoteza ta zostanie zweryfikowana w kolejnym rozdziale.

Analiza statystyk konkursowych przeprowadzonych w ramach RPO WM wskazuje, iż zdecydowana większość zgłoszonych projektów była pozytywnie weryfikowana na etapach oceny formalnej i oceny wykonalności – te etapy oceny nie stanowią głównego sita selekcji projektów.

<sup>3</sup> *Metaewaluacja badań dotyczących oceny kryteriów wyboru projektów w programach operacyjnych współfinansowanych z funduszy europejskich w Polsce w perspektywie 2007-2013*, UW, 2011

<sup>4</sup> Tabela monitoringu ekspertów merytorycznych i strategicznych opracowana przez IP2 RPO WM

<sup>5</sup> Taką rekomendację – dokonywania okresowego przeglądu kryteriów pod względem ich wpływu na strategiczność projektów w oparciu o symulację oceny wniosku oraz okresowych testów kompetencyjnych członków KOK (KOP) zawarto we wspomnianej *Metaewaluacji*...

Podsumowując można stwierdzić, iż system oceny i wyboru projektów RPO WM jest skuteczny w następujących aspektach:

1. System kryteriów oceny merytorycznej szczegółowej selekcjonuje projekty przyczyniające się do realizacji celów RPO WM i SRWM w sposób bezpośredni. Jest przy tym przejrzysty, zrozumiały dla beneficjenta, wyklucza pozytywną ocenę poprawnego wniosku a premiuje ocenę dobrego projektu. Może jednak – poprzez swoją złożoność (liczba kryteriów oceny dla każdego Działania) oraz premiowanie projektów kompleksowych faworyzować złożone, kosztowne inwestycje, co generuje ryzyko nieosiągnięcia wszystkich celów Programu.
2. System trybów wyboru projektów w postępowaniach konkursowych został wdrożony w sposób zapewniający zainteresowanie potencjalnych beneficjentów i redukujący ich ryzyko finansowe, przez co przyczynił się do wyboru dobrych projektów, a nie projektów „zabezpieczonych finansowo na każde ryzyko”.
3. Wydaje się zasadne bądź uszczegółowienie kryteriów strategicznych w sposób zastosowany przy ocenie merytorycznej (osobno dla każdego Działania) bądź też stosowanie procedury okresowych testów oceniania przez ekspertów wniosków według kryteriów strategicznych w procedurze symulacyjnej. Innym rozwiązaniem może być zwiększenie wag oceny dodatkowej (wystawianej przez Zarząd Województwa).
4. Słabą stroną systemu wyboru i oceny wniosków wydaje się być alokowanie 38% środków RPO WM w trybie indywidualnym. Opóźnienia realizacyjne IPK, które zostaną opisane w dalszych rozdziałach stanowią istotny czynnik ryzyka osiągnięcia zakładanych celów RPO WM.

**Pyt. badawcze 2.2 Jaki jest potencjał kadrowy instytucji wchodzących w skład systemu zarządzania i wdrażania RPO WM 2007 – 2013? Czy potencjał kadrowy jest wykorzystywany z uwzględnieniem postępu zaawansowania wdrażania RPO WM?**

W niniejszej części rozdziału **pojęcie potencjału kadrowego obejmuje zasoby ludzkie systemu, niezbędne do realizacji dalszych etapów wdrażania RPO WM, przy uwzględnieniu założenia, iż w latach 2013-2015 główne zadania instytucjonalne koncentrować się będą na wdrażaniu projektów wchodzących w skład Indykatywnego Wykazu Projektów Kluczowych oraz rozliczeń i kontroli projektów będących w trakcie realizacji**<sup>6</sup>. Pojęcie potencjału kadrowego będzie analizowane w zakresie: doświadczenia kadr, przewidywanej kumulacji zasobów ludzkich w poszczególnych wydziałach instytucji RPO WM (przepustowość systemu), w kolejnych latach programowania oraz deklarowanych potrzeb kadrowych i szkoleniowych. W dalszej części rozdziału odnoszącego się do niniejszego pytania badawczego opisane są wyniki badań CAWI, przeprowadzonego wśród pracowników RPO WM oraz wyniki analiz dostępnej dokumentacji wdrażania RPO WM.

Konieczność określania zasobów i efektywności (wydajności) systemu nie została określona jako wymaganie ani w Rozporządzeniach Komisji Europejskiej, ani w Wytycznych MRR dotyczących obecnego okresu programowania Polityki Spójności, ani też w dokumentach programowych RPO WM. Jest to bez wątpienia słaba strona systemu zarządzania i wdrażania programów Polityki Spójności obecnej perspektywy w zakresie przewidywania i procedowania ryzyk kadrowych. Dlatego też dokumenty wykonawcze RPO WM nie określają wymagań dotyczących zasobów kadrowych na poszczególnych etapach zarządzania i wdrażania RPO WM i nie określają norm wykonywania czynności przez jednego pracownika. Warto rozważyć, na potrzeby dalszych lat wdrażania RPO WM kwestię opracowania procedur efektywności czasowej (% czasu na wykonywanie danej czynności) oraz metodyki analiz przepustowości systemu.

<sup>6</sup> Informacja na temat etapu wdrażania RPO WM znajduje się w Rozdziale 3.3 niniejszego raportu.



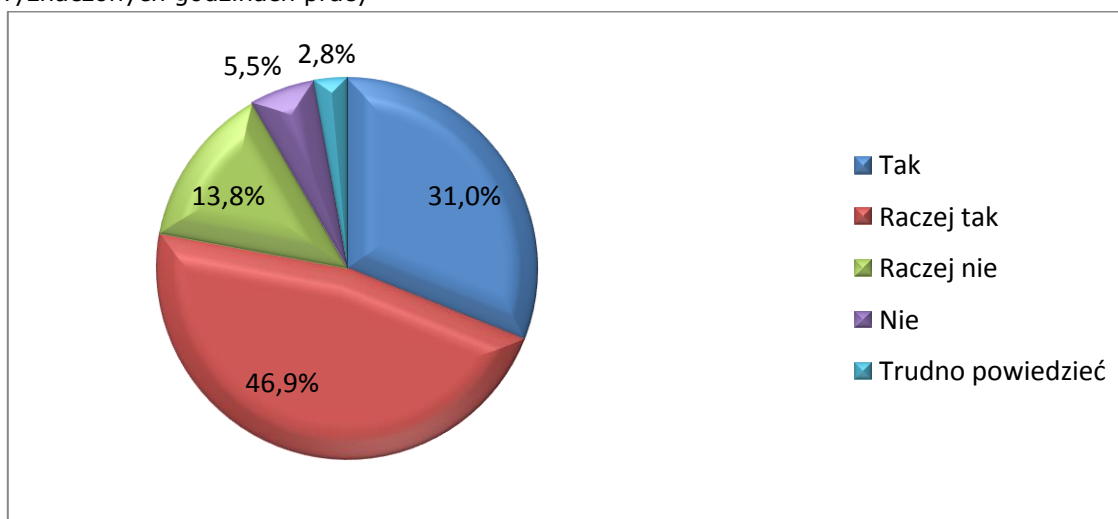
Oceny potencjału kadrowego w latach 2007-2013 pod względem przepustowości systemu można by potencjalnie dokonać na podstawie statystyk opóźnień procedowania poszczególnych procesów w ramach systemu zarządzania i wdrażania RPO WM. Niestety statystyki te nie są prowadzone, trudno więc określić przyczynę zdiagnozowanego wydłużonego okresu podpisywania umowy o dofinansowanie od daty ogłoszenia konkursu czy też innych opóźnień proceduralnych w stosunku do terminów określonych w instrukcji Wykonawczej. Na podstawie analizy mapy i kart procesów przedstawionych w Instrukcjach Wykonawczych RPO WM oraz na podstawie wywiadów pogłębionych z przedstawicielami instytucji systemu można stwierdzić, iż w początkowym okresie wdrażania RPO WM przyczyny te leżały zarówno po stronie beneficjentów, procedury odwoławczej jak i po stronie wydolności systemu oceny i wyboru projektów w RPO WM. Prowadzone w ramach systemu zarządzania i wdrażania RPO WM działania naprawcze – np. zastosowanie puli środków rezerwowych dla projektów będących w procedurze odwoławczej oraz ustalenie kryterium możliwości jednorazowej poprawy każdego błędu było środkiem w niewielkim stopniu zapobiegawczym, ze względu na liczne – w niektórych wypadkach błędy formalne. Statystyki terminowości oceny formalnej i merytorycznej wskazują na drożność procesu oceny i wyboru projektów. W początkowych latach wdrażania RPO WM odnotowano konieczność kumulacji zasobów kadrowych w wydziałach związanych z oceną projektów, co niemniej jednak nie wpłynęło na zawieszenie bądź opóźnienie procedur konkursowych.

Analiza porównawcza liczby projektów na jednego pracownika poszczególnych wydziałów w stosunku do pozostałych 15 RPO nie jest możliwa do przeprowadzenia ze względu na brak dostępnych informacji porównawczych. Instytucje Pośredniczące i Zarządzające pozostałych RPO nie udostępniają publicznie informacji o stanie kadr oraz liczbie projektów w bieżącej realizacji. **Różnorodność struktur organizacyjnych i podziału zadań uniemożliwia analizę ryzyka w oparciu o dane porównawcze. Uśrednione dane z Komisji Europejskiej mówią o kwocie 2,5 mln euro z funduszy strukturalnych, przypadającej na jednego pracownika, w systemie realizacji programu współfinansowanego z funduszy strukturalnych. Jest to „granica bezpieczeństwa”, jeśli chodzi o zatrudnienie w odniesieniu do dostępnej alokacji dla programu<sup>7</sup>.**

Potencjalne zjawisko gardła konieczności kumulacji kadr w poszczególnych wydziałach zgodnie z dynamiką wdrażania RPO WM wynikać może z organizacji pracy w ramach IP2. Przebiega ona w oparciu o podział funkcjonalny, co jest uzasadnione logiką organizacyjną urzędu i stworzonego systemu zarządzania i kontroli RPO WM, opartego na podejściu procesowym. Wydzielono wyspecjalizowane komórki, które odpowiadają za realizację poszczególnych grup zadań. Jak wynika z badania CAWI przeprowadzonego wśród pracowników instytucji systemu RPO WM większość pracowników nie ma potrzeby pracowania „po godzinach” w celu wykonania bieżących obowiązków.

<sup>7</sup> Opracowanie metodologii oceny potrzeb etatowych instytucji wchodzących w skład systemu instytucjonalnego Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia, PSDB 2007

**Wykres 3.2.1.** Deklaracja „Jestem w stanie wywiązać się z powierzonych mi obowiązków w wyznaczonych godzinach pracy”



Źródło: wyniki badania CAWI wśród pracowników IZ i IP2 RPO WM (N=145)

Jednak wyniki badania pokazują, że stworzona struktura zarządzania nie była optymalna w okresie objętym ewaluacją. Koncentracja kluczowych zadań występowała w trzech komórkach: Wydział Ogłaszania Konkursów i Weryfikacji Formalnej RPO WM, Wydział Oceny Merytorycznej Wniosków RPO WM i Wydziały Wdrażania Priorytetów.

Na podstawie analizy porównawczej czasu trwania rzeczywistego procesu oceny (od momentu zakończenia konkursu do ogłoszenia listy rankingowej) w stosunku do czasu określonego w IW IP2 oraz SZOP RPO WM, przeznaczanego na ocenę merytoryczną i formalną oraz przygotowywanie i zatwierdzanie projektu Uchwały Zarządu w 2011 roku<sup>8</sup>, można stwierdzić, iż ocena przebiegała zgodnie z terminami określonymi w dokumentach programowych i wykonawczych. Przypadki znacznego przekroczenia zakładanych terminów (Działanie 1.2., 1.4., 2.3., 2.1.) wynikały z konieczności uzupełniania przez beneficjentów licznych błędów i braków formalnych w trakcie oceny formalnej.

**Tabela 3.2.1.** Czas trwania rzeczywistego procesu oceny w stosunku do czasu określonego w IW IP2 oraz SZOP RPO WM dla wybranych działań

Działanie	Data ogłoszenia konkursu	Data zakończenia naboru	Data zatwierdzenia listy rankingowej	Czas trwania od przyjęcia wniosku o dofinansowanie do zakończenia naboru /rzeczywisty a założony w IW/
<b>1.6 - Wsparcie powiązań kooperacyjnych o znaczeniu regionalnym</b> (konkurs otwarty bez preselekcji)	30.09.2010	13.01.2011	28.06.2011	6 tygodni/21tygodni
<b>1.7 - Promocja gospodarcza – dla przedsiębiorców</b>	30.11.2010	31.05.2011	02.11.2011 (1 lista rankingowa)	20 tygodni/21 tygodni

<sup>8</sup> Wzięto pod uwagę terminy określone w SZOP dla poszczególnych trybów, terminy z IW IP2 RPO WM dotyczące procedowania oceny formalnej, merytorycznej oraz przygotowania projektu uchwały dla Zarządu oraz terminy zatwierdzenia projektu uchwały w IZ RPO WM. W tabeli liczono czas od złożenia ostatniego wniosku (zakończenie/zamknięcie konkursu). Wzięto pod uwagę terminy procedury odwoławczej dla oceny merytorycznej. Terminy rozpatrywania poprawek do oceny formalnej nie zostały określone w w/w dokumentach. Liczba poprawek zależy od liczby błędów/ubytków formalnych w dokumentacji wnioskowej w danym konkursie.

(konkurs otwarty bez preselekcji)				
<b>1.2 – Budowa sieci współpracy nauka-gospodarka</b> (konkurs zamknięty bez preselekcji)	29.04.2011	31.05.2011	27.12.2011	28 tygodni/21 tygodni
<b>1.4 – Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu – dotyczy funduszy pożyczkowych</b> (konkurs zamknięty bez preselekcji)	31.05.2011	29.07.2011	29.12.2011	24 tygodnie/21tygodni
<b>4.2 – Ochrona powierzchni ziemi – Rekultywacja składowisk odpadów</b> (konkurs zamknięty bez preselekcji)	31.05.2011	29.07.2011	11.01.2012	21 tygodni/21tygodni
<b>1.8 – Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie wdrażania najlepszych dostępnych technik (BAT)</b> (konkurs otwarty bez preselekcji)	30.06.2011	nabór trwa	8.12.2011 (1-sza lista rankingowa)	21 tygodni/21 tygodni
<b>2.3 – Technologie komunikacyjne i informacyjne dla MSP</b> (konkurs zamknięty bez preselekcji)	30.06.2011	31.08.2011	05.04.2012	29 tygodni/21 tygodni
<b>2.1 – Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu</b> (konkurs zamknięty bez preselekcji)	31.08.2011	28.10.2011	27.11.2012	49 tygodni/21 tygodni
<b>1.5 – Rozwój przedsiębiorczości – średnie przedsiębiorstwa</b> (konkurs zamknięty bez preselekcji)	30.09.2011	14.10.2011 wersja elektroniczna 19.10.2011 wersja papierowa	10.04.2012	24 tygodnie/21 tygodni
<b>1.5 – Rozwój przedsiębiorczości – małe przedsiębiorstwa</b> (konkurs zamknięty bez preselekcji)	17.10.2011	02.11.2011 wersja elektroniczna 09.11.2011 wersja papierowa	10.04.2012	20 tygodni/21 tygodni
<b>1.5 – Rozwój przedsiębiorczości – mikro przedsiębiorstwa</b> (konkurs zamknięty bez preselekcji)	04.11.2011	18.11.2011 wersja elektroniczna 25.11.2011 wersja papierowa	10.04.2012	18 tygodni/21 tygodni
<b>1.6 – Wsparcie powiązań o znaczeniu regionalnym</b> (konkurs zamknięty bez preselekcji)	30.12.2011	28 .02.2012	29.05.2012	12 tygodni/21 tygodni

preselekcji)				
<b>1.7 Promocja gospodarcza (konkurs zamknięty bez preselekcji)</b>	30.12.2011	02.03.2012	26.06.2012 (1- sza lista rankingowa)	15 tygodni/21 tygodni

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych sprawozdawczych

**Na obecnym etapie wdrażania RPO WM to pracownicy Wydziału Wdrażania Priorytetów (ze szczególnym uwzględnieniem pracowników Wydziału Priorytetu I i II, którzy częściej niż inni – 65% wobec 26% w skali IZ i IP2) zgłaszają potrzebę przesunięcia dodatkowego pracownika do ich Wydziału.**

W kolejnych latach wdrażania RPO WM kluczowego znaczenia nabierze z kolei – oprócz Wydziałów Wdrażania Priorytetów również Wydział Kontroli Projektów RPO WM. To właśnie w Wydziale Kontroli Projektów RPO WM, skupiać się będą efekty pracy wszystkich pozostałych komórek. Zadania tej komórki bardzo dynamicznie będą się rozrastać, struktura i organizacja pracy powinna więc ewoluować w tę stronę i dopasowywać się do wzrastającej liczby projektów w realizacji. Takiemu rozwiązaniu sprzyja stosowana w IP2 rotacja kadr, czyli przesuwanie pracowników z jednych Wydziałów do drugich (w razie potrzeby). Praktyka rotacji kadr zwiększa elastyczność systemu, powodując jednakże ryzyko utracenia wartości dodanej efektywności i skuteczności wykonywania zadań, wynikających z krzywej doświadczenia. W 2012 roku nałożono dodatkowy obowiązek na pracowników Wydziału Wdrażania Priorytetów polegający na dokonywaniu oceny poprawności przeprowadzenia procedury zamówień publicznych. Planowane było także – po przeszkoleniu pracowników tego Wydziału – złożenie na nich obowiązku oceny kwalifikowalności VAT faktur składanych razem z wnioskiem o płatność. Pracownicy tych Wydziałów nie czują się jednak – nawet po przeszkoleniu – kompetentni w zakresie brania na siebie odpowiedzialności za prawidłową ocenę przepisów prawa. W tej sytuacji każda faktura konsultowana była u specjalistów ds. zamówień publicznych i specjalistów ds. kwalifikowalności VAT, co opóźniało procedowanie rozliczeń. W związku z przewidywanym dalszym opóźnieniem w harmonogramie rozliczania wniosków o płatność Zarząd Województwa podjął uchwałę o zniesieniu obowiązku rozliczania kwalifikowalności VAT przy każdym wniosku o płatność powracając do rozwiązania rozliczania VAT przy wniosku o płatność końcową. Przypadek ten wskazuje na ograniczenia elastyczności systemu rotacyjnego i konieczność przesunięcia zadań wymagających wiedzy specjalistycznej do komórki Wydziału Kontroli Projektów RPO WM oraz konieczność zwiększenia zatrudnienia w tej komórce – przy przyjęciu decyzji o niepozostawianiu zbyt wysokiego odsetka nieprawidłowości na etap wniosku o płatność końcową. Ponadto intensywność niektórych działań z czasem będzie rosła i będą one dotyczyły coraz większych kwot, coraz większej liczby projektów, coraz większej liczby kontroli i stwierdzanych nieprawidłowości, wymagających żmudnego okresowego raportowania.

**Pracownicy RPO WM są dobrze wykształceni i posiadają doświadczenie we wdrażaniu programów europejskich w obecnej lub poprzedniej perspektywie finansowej. Ponad ¾ badanych pracowników IZ RPO WM ma wykształcenie podyplomowe. W skali obu instytucji odsetek ten przekracza 50%, co stanowi unikatową strukturę.**

**Tabela 3.2.1.** Deklarowane wykształcenie pracowników instytucji RPO WM (reprezentatywna próba)

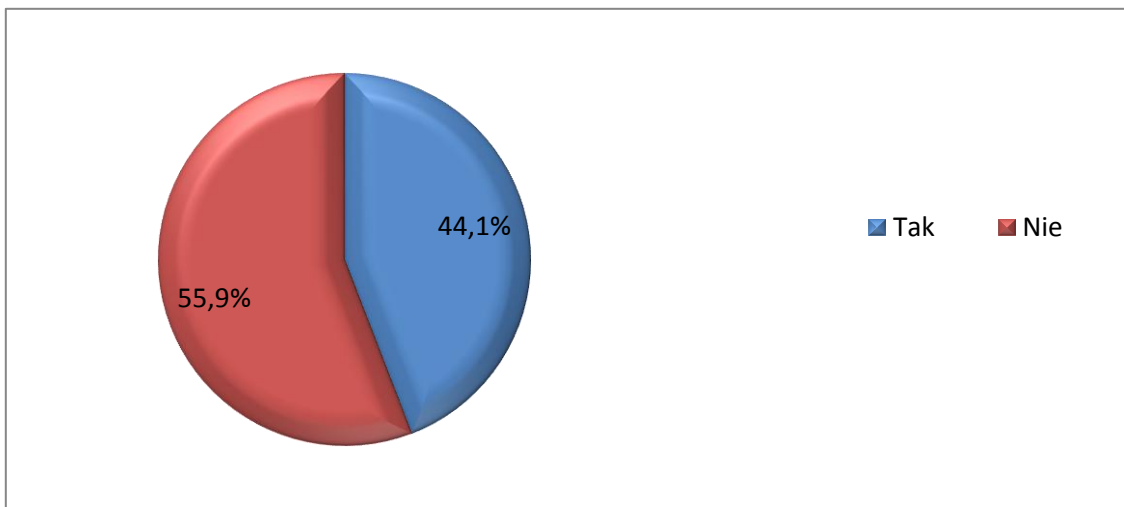
Poziom wykształcenia	Liczebność	%
Średnie	4	2,8%
Policealne/pomaturalne	2	1,4%
Wyższe zawodowe (licencjat, inżynier)	12	8,3%
Wyższe (mgr, mgr inż., dr, prof.)	52	35,9%

Wyższe i podyplomowe	75	51,7%
Ogółem	145	100,0%

Źródło: wyniki badania CAWI wśród pracowników IZ i IP2 RPO WM (N=145)

Deklarowany średni staż pracy pracowników instytucji systemu RPO WM wynosi 8 lat. Blisko połowa pracowała przed podjęciem zatrudnienia w instytucjach Programu przy obsłudze środków europejskich.

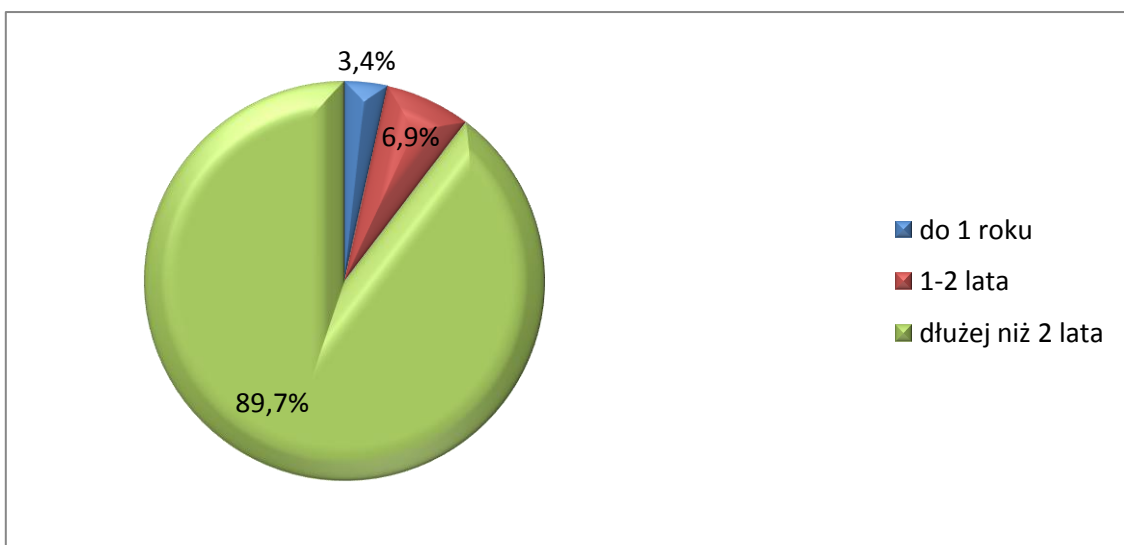
**Wykres 3.2.2.** Czy przed obecną pracą przy zarządzaniu/wdrażaniu i kontroli RPO WM pracował(a) Pan(i) w instytucjach zajmujących się wdrażaniem innych programów operacyjnych przeszłego i obecnego okresu programowania?



Źródło: wyniki badania CAWI wśród pracowników IZ i IP2 RPO WM (N=145)

Większość pracowników instytucji RPO WM deklaruje ponad dwuletni staż pracy w instytucjach RPO WM.

**Wykres 3.2.3.** Deklarowany staż pracy w instytucjach RPO WM

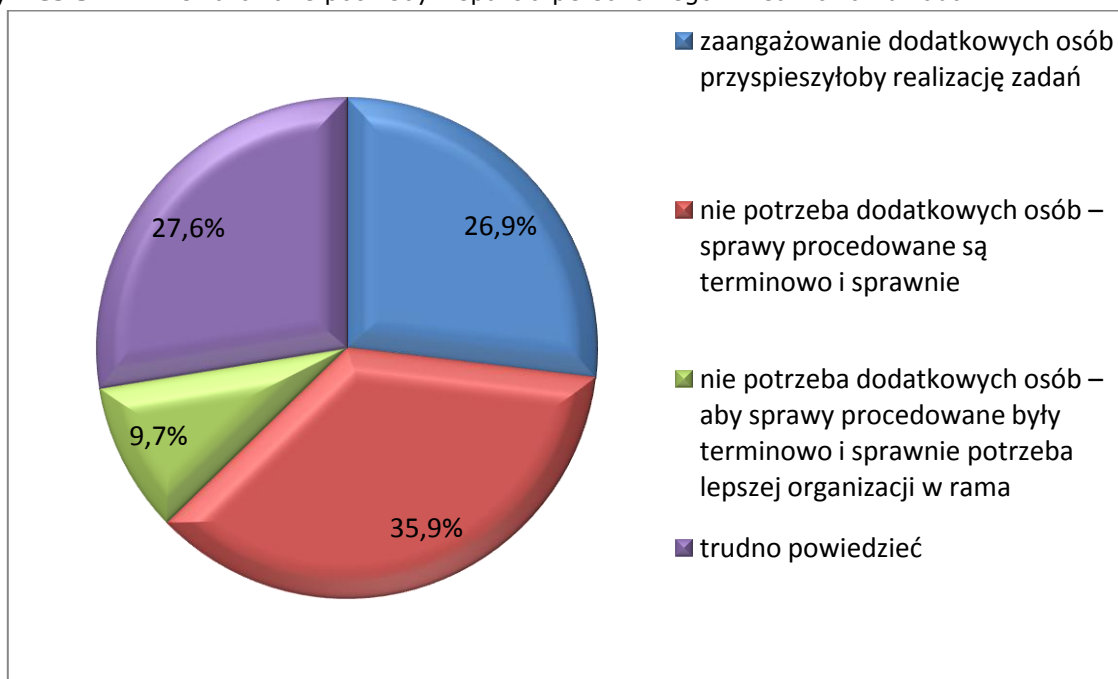


Źródło: wyniki badania CAWI wśród pracowników IZ i IP2 RPO WM (N=145)

Zarówno wywiady IDI z kierownikami poszczególnych Wydziałów, jak i wyniki badania CAWI wśród pracowników wskazują na to, że obecny stan zatrudnienia w instytucjach systemu RPO WM jest

uznawany za raczej wystarczający w stosunku do wykonywanych zadań. Zaledwie 26% ankietowanych pracowników uważa, że zwiększenie zatrudnienia o jedną osobę zwiększyłoby skuteczność wykonywania regulaminowych zadań.

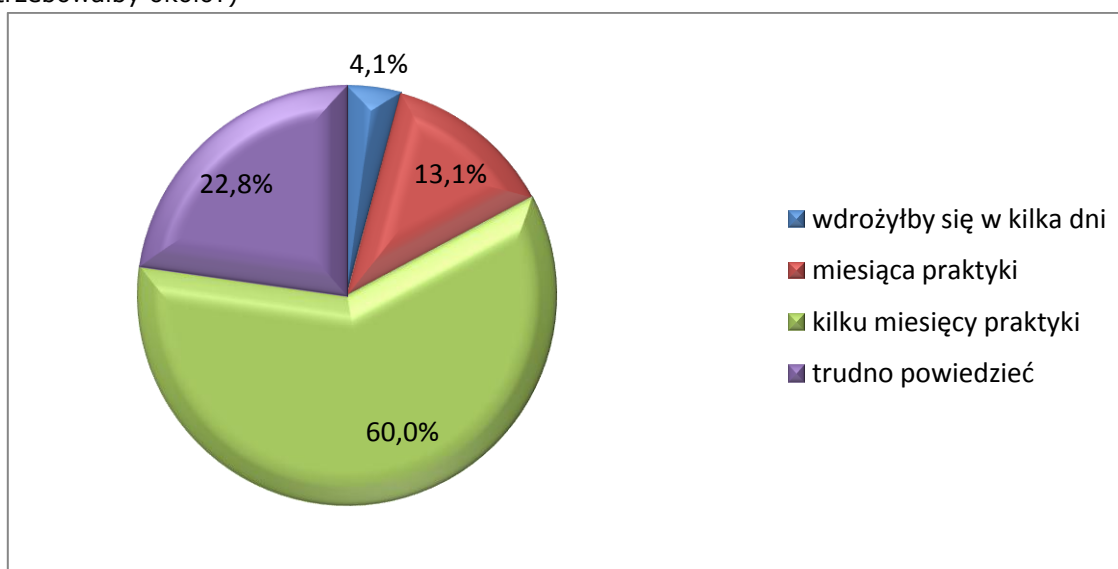
**Wykres 3.2.4.** Deklarowane potrzeby wsparcia personalnego w realizowaniu zadań



Źródło: wyniki badania CAWI wśród pracowników IZ i IP2 RPO WM (N=145)

Pracownicy instytucji systemu RPO WM, uważają przy tym najczęściej, że okres nabycia biegłości przez rotowanego pracownika w realizowaniu nowych, bieżących obowiązków Wydziału wynosiłby dłużej niż miesiąc.

**Wykres 3.2.5.** Ocena długości trwania przystosowania się nowego pracownika do realizowania zadań (Nowozaangażowany, przesunięty z innego Wydziału pracownik, wykonujący czynności służbowe, przewidziane na moim stanowisku pracy, chcąc prawidłowo realizować zadania potrzebowałby około?)



Źródło: wyniki badania CAWI wśród pracowników IZ i IP2 RPO WM (N=145)

Obecny system szkolenia daje powody do jednoznacznego stwierdzenia, że odpowiada on potrzebom pracowników i wynikających z Programu zadaniom. Na podstawie analizowanych wypowiedzi kierowników wydziałów oraz ich pracowników można stwierdzić, iż w instytucjach systemu RPO WM realizowane jest zintegrowane podejście do polityki szkoleniowej przejawiające się m.in. w rzetelnej diagnozie jego potrzeb szkoleniowych. System szkolenia jest w instytucjach wdrażających środki europejskie kluczowym czynnikiem skuteczności wdrażania ze względu na częste zmiany wynikające nie tylko z rotacji stanowisk, ale także zmian prawnych.

Wydaje się, że w najbliższym czasie powinien on objąć analizę czynników ryzyka i metodykę zarządzania projektami kluczowymi dla pracowników Wydziałów Wdrażania poszczególnych Priorytetów, którym zlecono to zadanie. Wątek ten zostanie rozwinięty w dalszej części rozdziału.

**Podsumowując można ocenić potencjał kadrowy instytucji systemu zarządzania i wdrażania RPO WM jako wysoki. Można spodziewać się, że w kolejnych latach programowania RPO WM nastąpi potrzeba wzmocnienia obecnego potencjału w zakresie szkoleń na temat zarządzania i wdrażania dużych projektów infrastrukturalnych oraz wzmocnienie potencjału instytucjonalnego poprzez zatrudnienie specjalistów ds. finansów czy kwalifikowalności VAT.**

**Pytanie badawcze 2.3. Jakie działania powinna podjąć IZ RPO WM, aby zoptymalizować koszty prowadzonej oceny merytorycznej?**

W większości województw Polski ocena merytoryczna dokonywana jest przez pracowników oraz ekspertów regionalnych i ewentualnie ekspertów z Centralnej Bazy Ekspertów. Ci ostatni oceniają wnioski fakultatywnie bądź obligatoryjnie jedynie w województwach: dolnośląskim, mazowieckim i śląskim. W niektórych województwach (lubelskie, wielkopolskie, opolskie) udział ekspertów zewnętrznych nie jest konieczny – zależy od ich dostępności oraz poczucia pracowników instytucji RPO, że udział eksperta zewnętrznego jest potrzebny przy ocenie konkursu. Z kolei w województwach: zachodniopomorskim i warmińsko-mazurskim eksperci są angażowani do oceny projektów w ramach tzw. otwartego naboru. W województwie świętokrzyskim i pomorskim w skład komisji oceniających wchodzi jedynie pracownicy instytucji systemu wdrażania RPO i pracownicy innych jednostek samorządowych (w zależności od priorytetu).

Według danych MRR na koniec 2009 roku<sup>9</sup>, najdłuższy czas oceny merytorycznej wniosku był właśnie w województwie mazowieckim – 177 dni. W pozostałych RPO średni czas oceny merytorycznej wniosków po zakończonym konkursie zamykał się w 52 dniach. Różnica ta może wynikać zarówno z konieczności oceny wniosków w siedzibie IP2, jak też i z zdecydowanie największego zainteresowania ubieganiem się o środki RPO właśnie w województwie mazowieckim.

W województwach Polski koszt oceny merytorycznej jednego wniosku, różnicowany w zależności od działania i osi priorytetowej waha się od 150 PLN – ocena wniosku złożonego przez MŚP do 200 PLN (województwo małopolskie), 100-300 PLN (województwo kujawsko-pomorskie), 100-400 PLN (województwo zachodniopomorskie). Najczęściej spotykane stawki wynagrodzenia za ocenę merytoryczną jednego wniosku to 100-150 PLN<sup>10</sup>. **Średnia stawka dla eksperta merytorycznego, przyjęta w styczniu 2012 w województwie mazowieckim uchwałą Zarządu<sup>11</sup>, wynosząca od 130 PLN (wniosek projektu konkursowego) do 350 PLN (wniosek projektu kluczowego) mieści się w średniej dla województw Polski.**

<sup>9</sup> Potencjał administracyjny systemu instytucjonalnego NSRO, MRR, 2009

<sup>10</sup> Na podstawie analiz dostępnych zasad wynagradzania ekspertów w RPO i zidentyfikowanych uchwał Zarządów Województw w sprawie wynagrodzeń ekspertów i asesorów RPO

<sup>11</sup> Uchwała Nr 112/125/12 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 11 stycznia 2012 r.

**Optymalizacja kosztów prowadzenia oceny merytorycznej może przebiegać zarówno na tzw. *inpućie* (wejściu) procesu – poprzez usprawnienie konstrukcji wniosku o dofinansowanie oraz na tzw. *outpućie* (wyjściu) poprzez redukcję kosztów zewnętrznej oceny eksperckiej.**

Pierwszy obszar optymalizacji kosztów związany jest z następującymi aspektami:

- Poprawienie układu i zawartości stron internetowych IZ i IP2 w celu zwiększenia zdolności beneficjentów do poprawnej aplikacji i ograniczenia czasu trwania oceny formalnej. Należy zaznaczyć, iż IZ RPO WM skorzystała już z możliwości ograniczenia możliwości poprawy jednego błędu do jednorazowej częstotliwości.
- Upowszechnienie znajomości generatora wniosków o dofinansowanie projektów oraz umiejętności jego obsługi – zwłaszcza wśród firm najmniejszych (poprzez Internet, punkty konsultacyjne oraz cykl szkoleń).

Kolejny aspekt tego obszaru optymalizacji oceny merytorycznej związany jest z konstrukcją wniosku o dofinansowanie projektu. Od wnioskodawcy wymaga się wielokrotnego wpisywania tych samych danych w różnych częściach dokumentacji aplikacyjnej. Dotyczy to np. opisu celu projektu, opisu bieżącej sytuacji wnioskodawcy i powoduje, że wnioski i studia wykonalności mają zbyt wielką objętość, a ponadto w tej sytuacji wzrasta prawdopodobieństwo wystąpienia nieścisłości pomiędzy opisami. Dobrym przykładem tego zjawiska jest formułowanie bardzo wielu celów projektu w części poświęconej opisowi przedsięwzięcia, a następnie wpisywanie do tabeli ze wskaźnikami tylko nielicznych, co z kolei czasami pozostaje w niezgodzie z danymi wpisanymi w jeszcze innych częściach dokumentacji aplikacyjnej, np. w macierzy logicznej (wymaganej w studium wykonalności). Zbyt skomplikowany wzór wniosku o dofinansowanie, oprócz ewidentnego zagrożenia niską oceną dobrego projektu, skutkuje także powszechną praktyką zlecenia pisania wniosków firmom zewnętrznym, które mają biegłość pisania koncepcji „pod kryteria”, przez co istnieje ryzyko niskiej strategiczności wyboru (wybiera się wniosek, a nie projekt). Oczywiście, jak napisano wyżej w niniejszym rozdziale ryzyko to jest zminimalizowane na etapie oceny merytorycznej szczegółowej. Pozostaje jednak kluczowe w decydujących kryteriach strategicznych. Związek tego zagadnienia z aspektami zoptymalizowania kosztów oceny merytorycznej jest również bezpośredni jeśli chodzi o koszty oceny wniosku przez eksperta zewnętrznego. Kryteria merytoryczne w jak największej mierze powinny odnosić się bowiem wprost do konkretnych pól wniosku czy studium wykonalności. Ekspert merytoryczny i ekspert strategiczny powinni wiedzieć, gdzie dokładnie szukać informacji pozwalających ocenić, czy aplikacja spełnia dane kryterium merytoryczne. W ten sposób można skrócić czas (a więc i koszt) oceny jednego wniosku o blisko połowę.

System kryteriów został w poprzednich częściach tego rozdziału oceniony jako przejrzysty i w pełni odpowiadający celom SRWM i celom RPO WM. Niemniej jednak ich liczba wymaga dokładnego przeczytania całego wniosku bądź jego znacznej części. Poza tym liczne, pojedyncze kryteria wymagają żmudnego porównywania wszystkich wniosków złożonych w ramach danego konkursu, co niepotrzebnie przedłuża proces oceny.

Warto pomyśleć w tym aspekcie również o optymalizacji potencjału kadrowego instytucji systemu RPO WM. We wcześniejszych częściach rozdziału wspomniano o przejrzystości kryteriów oceny merytorycznej szczegółowej. Wydaje się, że każdy pracownik instytucji systemu RPO WM mógłby – po odpowiednim przeszkoleniu – przeprowadzić ocenę merytoryczną szczegółową w ramach swoich obowiązków. Rola eksperta ograniczałaby się wówczas, przy wszystkich zastrzeżeniach i rekomendacjach przedstawionych wyżej w niniejszym rozdziale, do kwestii wymagających wiedzy specjalistycznej, np. w zakresie ochrony środowiska czy budowy dróg.

Rekomenduje się więc (również na przyszły okres programowania):

- Dostosowanie struktury dokumentacji aplikacyjnej do zakresu danych wymaganych do oceny kryteriów merytorycznych,



- Dopasowanie wniosku i studium wykonalności (brak konieczności wpisywania tych samych danych w dwóch miejscach, co bardzo ułatwiłoby ocenę merytoryczną i ocenę wykonalności),
- Rozważenie powierzenia oceny merytorycznej szczegółowej pracownikom instytucji systemu zarządzania i wdrażania RPO WM w zakresie nie wymagającym wiedzy specjalistycznej.

**Pytanie badawcze 2.4. Czy procesy zawarte w Instrukcjach Wykonawczych instytucji odpowiedzialnych za zarządzanie i wdrażanie RPO WM są niezbędne, proste i spójne? Jeśli nie to co należy zrobić aby takie były?**

Przedmiotem oceny w niniejszym podrozdziale były procedury Instrukcji Wykonawczych systemu zarządzania i wdrażania RPO WM obowiązujące w okresie objętym ewaluacją. **Zawartość merytoryczną i konstrukcję Instrukcji Wykonawczej należy ocenić bardzo pozytywnie. Zidentyfikowano najważniejsze procesy, a w nich procedury i szczegółowo opisano czynności zmierzające do realizacji zadań, precyzyjnie wskazano stanowiska pracy odpowiedzialne za realizację poszczególnych czynności oraz weryfikację dokumentów i proces decyzyjny. Szczególnie pozytywnie ocenić należy prosty i przyjazny styl komunikowania się z wnioskodawcami i beneficjentami za pośrednictwem wzorów pism i dokumentów. Opis zaprojektowanych procedur należy ocenić jako jasny i wyczerpujący.**

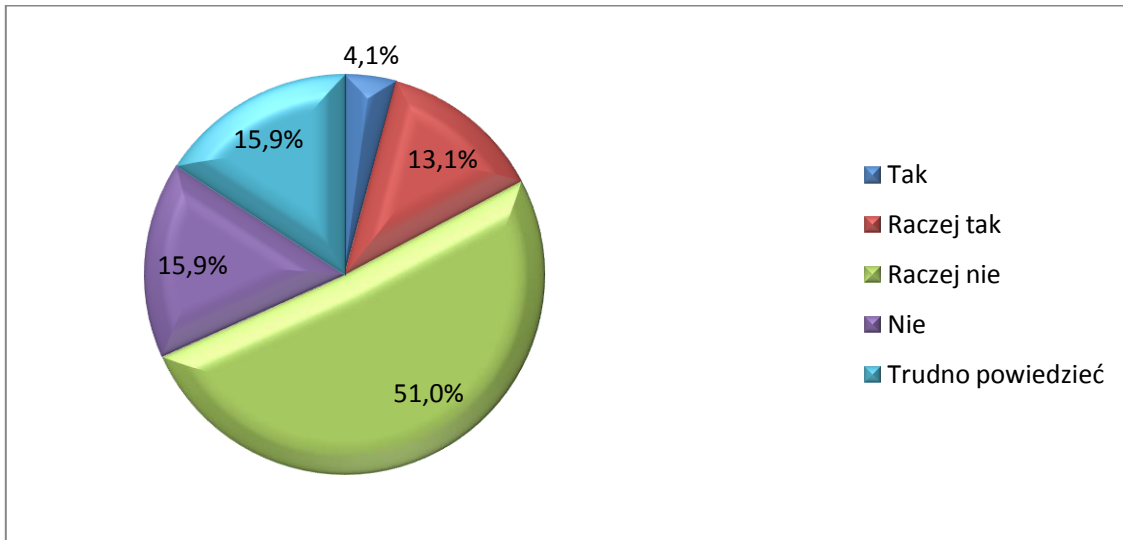
Bardzo pozytywnie należy ocenić fakt, iż Instrukcja Wykonawcza dla IP2 zawiera procedury prowadzenia analizy ryzyka, metodologię ustalania wartości udzielonej pomocy publicznej oraz opis procedury wstrzymania wszelkich operacji w sytuacji nadzwyczajnej, a także zdefiniowania i opisu sytuacji, w jakiej możliwe będzie odstępianie od obowiązujących procedur.

Niestety nie odnotowano procedury postępowania w przypadku zaistnienia konfliktu interesów. Należy zaznaczyć także kwestię zapewnienia łatwego przepływu informacji między poszczególnymi komórkami systemu, odpowiedzialnymi za kolejne procesy.

Ulokowanie Instytucji Zarządzającej i Instytucji Wdrażającej w dwóch różnych instytucjach nie powoduje dublowania się kompetencji. Można jedynie stwierdzić pojawianie się tych samych kwestii na listach sprawdzających w ramach wykonywania kontrolnych procedur w ramach procesów finansowych.

Większość pracowników instytucji systemu RPO WM stwierdziła w badaniu CAWI, iż nie zauważyli, aby ich obowiązki były dublowane w ramach tej samej instytucji bądź drugiej instytucji systemu.

**Wykres 3.2.6.** Deklaracja pracowników instytucji systemu RPO WM: „Uważam, że niektóre czynności związane z zarządzaniem/wdrażaniem RPO WM są dublowane przez pracowników mojej instytucji (poszczególnych jednostek organizacyjnych)”



Źródło: wyniki badania CAWI wśród pracowników IZ i IP2 RPO WM (N=145)

Można jednak odnotować także wady Instrukcji Wykonawczych obu instytucji systemu:

- Pierwszą z nich jest zgłaszana przez pracowników RPO WM niemożność dochowania terminów wynikających z Instrukcji w okresie wzmożonej oceny wniosków oraz w okresie spływu wniosków o płatność. Niestety, jak wspomniano wcześniej, w ramach systemu RPO WM nie są analizowane opóźnienia w stosunku do terminów, wynikających z Instrukcji Wykonawczej;
- Warto także rozważyć zmniejszenie objętości Instrukcji Wykonawczej oraz opracowanie dodatkowych „podręczników” Instrukcji Wykonawczych dla poszczególnych stanowisk (Wydziałów). Obecna konstrukcja Instrukcji Wykonawczej – mimo wielu pozytywnych aspektów – ma jednak wadę związaną z opisem sekwencyjnych procesów bez uwzględniania logiki „wędrowania” wniosku między poszczególnymi wydziałami, z których każdy biegle porusza się tylko w opisie procesów związanych ze standardowymi czynnościami;
- Wymagana droga służbowa często oceniana była jako zbyt czasochłonna (zbyt wiele poziomów akceptowania dokumentów).

Biorąc pod uwagę opisane wyżej w tekście perturbacje systemowe związane z niedrożnością systemu RPO WM w zakresie bieżącej (przy każdym składanym wniosku o płatność) oceny zgodności realizowanych zamówień publicznych z ustawą Pzp - warto tę kwestię rozważyć jako podlegającą rozwiązaniom formalnym w postaci zmiany procedury w Instrukcji Wykonawczej. Jest to bowiem obszar niezwykle wrażliwy, w którym może z dużym prawdopodobieństwem pojawić się ryzyko wystąpienia błędów systemowych. Oświadczenie jakie pod odpowiedzialnością karną składa beneficjent oraz odpowiednie listy sprawdzające do weryfikacji wniosku beneficjenta o płatność mogą okazać się narzędziem niewystarczającym do oceny.

**Pytanie badawcze 2.5. Czy w trakcie procesu zarządzania i wdrażania RPO WM wypracowano zestaw dobrych praktyk, czy zostały wprowadzone do systemu zarządzania i czy są one trwałe?**

Wskazane wyżej w niniejszym rozdziale pozytywne aspekty systemu oceny i wyboru projektów mogą stanowić – w skali 16 RPO dobrą praktykę obiektywizmu oraz przejrzystości kryteriów, które

pełnią rolę selektywną w zakresie realizacji celów SRWM i celów RPO WM. Do dobrych praktyk RPO WM w skali 16 województw może także należeć zestaw rozwiązań przyjętych w ramach tzw. rozwiązań antykryzysowych. Pozostałe zmiany i innowacje systemowe zostały enumerowane w kolejnych Sprawozdaniach rocznych z realizacji RPO WM.

Dobre praktyki systemu zarządzania i wdrażania RPO WM zostały także zinstytucjonalizowane w postaci *Zespołu ds. uproszczeń w systemie wdrażania środków unijnych* oraz stałego zespołu roboczego do spraw komplementarności programów operacyjnych współfinansowanych z funduszy strukturalnych w województwie mazowieckim w ramach Regionalnej Grupy Sterującej Ewaluacją.

W okresie objętym ewaluacją nie wypracowano narzędzia rejestracji dobrych praktyk systemu zarządzania ani procedury ich rozpowszechniania. Procedura odstępstw od Instrukcji Wykonawczej dotyczy wyłącznie sytuacji kryzysowych i nie rozpowszechniła żadnej dobrej praktyki skutkującej zmianą zapisów dokumentu.

Rekomendowane jest więc wzmocnienie rozwiązań przyjętych w celu zarządzania wiedzą w organizacji. Przydatne może być prowadzenie ustrukturyzowanej „bazy wiedzy RPO WM” z wykorzystaniem Intranetu. Konieczne wydaje się też zorganizowanie procesu zarządzania informacją i wiedzą w instytucji.

**Pytanie badawcze 2.6. Jakie są najbardziej efektywne modele zarządzania projektami kluczowymi?**

Projekty kluczowe stanowią bez wątpienia jeden z głównych czynników ryzyka skuteczności osiągnięcia celów RPO WM. Ulokowanie 38% alokacji w projektach wskazanych w Indykatoryjnym Wykazie Projektów Kluczowych pociąga za sobą konieczność opracowania skutecznych modeli zarządzania IPK zarówno na poziomie instytucji systemu, jak i instytucji beneficjenta projektu kluczowego. **Jak wynika ze sprawozdania RPO WM za rok 2010 średni czas, jaki mija od zgłoszenia projektu do IWIPK do podpisania pre-umowy to 5 miesięcy. Natomiast średni czas od podpisania pre-umowy do złożenia wniosku wahał się między 1 a 2 miesiącami.** Projekty wchodzące w skład Indykatoryjnego Wykazu Indywidualnych Projektów Kluczowych wyróżniają się wielkością, skalą oddziaływania oraz znaczeniem dla kształtowania procesów rozwoju społeczno-gospodarczego, dlatego też nierzadko, w związku z ich szczególnym charakterem, właściwie na każdym etapie ich realizacji, pojawiają się problematyczne kwestie. Długotrwałe, skomplikowane przygotowanie skutkowało, w przypadku niektórych projektów, wystąpieniem przesunięć terminów w stosunku do pierwotnych harmonogramów przygotowania projektów.

Przyczynami opóźnień w przygotowaniu i realizacji projektów kluczowych, sygnalizowanymi przez beneficjentów są przede wszystkim trudności w uzyskaniu dokumentacji dotyczącej ochrony środowiska (wystąpiły m.in. przypadki oprostowywania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach przez organizacje ekologiczne lub społeczności lokalne), pozwoleń na budowę, wydłużanie się procedur przetargowych i opóźnienia w wyłanianiu wykonawców. Kolejnym aspektem opóźniającym kierowanie projektów kluczowych do realizacji jest poczucie pewności uzyskania dofinansowania ze względu na wpisanie na tzw. listę Indykatoryjnych Projektów Kluczowych, skutkujące – w przypadku JST – koncentrowaniem działań na przygotowywaniu wniosków o dofinansowanie projektu w ramach procedur konkursowych w innych działaniach RPO WM oraz innych programach operacyjnych.

W ramach działań instytucji systemu zarządzania i wdrażania RPO WM wprowadzono szereg działań dyscyplinujących takich jak: ustalenie w pre-umowach nieprzekraczalnego terminu złożenia wniosków o dofinansowanie projektów do dnia 31 grudnia danego roku; zawarto tam także postanowienie mówiące o świadomym ryzyku ponoszonym przez beneficjenta, związanym z możliwością nieotrzymania dofinansowania projektu w przypadku niedotrzymania tego terminu.

Opracowywany został też harmonogram przygotowania do realizacji projektów kluczowych, który aktualizowany jest co kwartał i przedstawiany Zarządowi Województwa Mazowieckiego, Komitetowi Monitorującemu RPO WM oraz Komisji Europejskiej. W dniu 31 marca 2010 roku zawieszony został otwarty nabór propozycji projektów do IWIPK RPO WM. Jak wynika ze sprawozdania rocznego z realizacji RPO WM za 2010 rok przyjęto *Zasady modyfikacji projektów kluczowych oraz IWIPK RPO WM 2007-2013* regulujące tryb wprowadzania zmian do projektów znajdujących się na IWIPK RPO WM oraz postępowanie z projektami na poszczególnych etapach ich przygotowania. Jednocześnie w celu przyspieszenia procedowania do IPK wprowadzona została możliwość rozliczania i certyfikacji do KE wydatków poniesionych w tzw. dużych projektach w pierwszych fazach realizacji projektu, jeszcze przed zatwierdzeniem w procesie notyfikacji tego projektu przez KE.

W okresie objętym ewaluacją realizowano 65 projektów kluczowych, na kwotę dofinansowania z EFRR 611 303 839,39 euro. Do końca 2011 roku podpisano 62 pre-umowy i 44 umowy na kwotę dofinansowania z EFRR 473 761 823,95 euro, rozliczono natomiast we wnioskach o płatność wydatki na kwotę 193 926 592,92 euro (EFRR). Najwięcej projektów realizowanych jest w ramach Działania 3.1 – 14 projektów na kwotę dofinansowania z EFRR 218 685 532,83 euro. Pełną listę projektów kluczowych realizowanych w ramach RPO WM przedstawia tabela w Aneksie.

**Biorąc pod uwagę, iż na koniec roku 2011 jedynie 5 projektów kluczowych uzyskało status zakończonych, tj. posiadających zatwierdzone wnioski o płatność końcową trudno jest uzyskać jednoznaczną i pełną odpowiedź na pytanie badawcze dotyczące efektywnych modeli zarządzania projektami kluczowymi.**

Można jednak przeprowadzić wstępną analizę ryzyka i kluczowych czynników sukcesu skutecznego zarządzania projektami kluczowymi na podstawie analiz benchmarkowych. Jak wynika z dostępnych badań ewaluacyjnych główne ryzyka realizacyjne związane z wdrażaniem projektów kluczowych to kwestie związane z przeprowadzeniem procedury zamówień publicznych oraz zarządzaniem projektem, finansowaniem inwestycji i rozliczaniem poszczególnych etapów wdrażania, a na koniec rozliczaniem całego projektu. Czynniki ryzyka występujące w tym okresie mogą prowadzić do opóźnień w projekcie (np. opóźnienia w przetargach, opóźnienia w płatnościach, opóźnienia w realizacji poszczególnych zadań). Mogą również wystąpić poważne problemy z realizacją projektu, na przykład w wyniku utraty płynności finansowej beneficjenta, problemów z uznaniem kwalifikowalności podatku VAT lub problemów z uznaniem kwalifikowalności innych znacznych wartościowo wydatków. Zagrożeniem jest również zmiana zakresu projektu, na przykład w wyniku problemów finansowych beneficjenta, przekroczenia budżetu i konieczności ograniczania wydatków lub zmiany wizji projektu. Szczególnie ryzykowna i kluczowa jest kwestia problemów związanych z zapewnieniem stabilnego finansowania pomostowego i ewentualnego udziału własnego, wzrostu kosztów niekwalifikowanych na skutek kosztów realizacji projektu i problemów z rozliczaniem, błędnego oszacowania kosztów projektu lub nieprzewidywanego wzrostu kosztów realizacji, zmian kursowych w przypadku zakupów urządzeń, wyposażenia i aparatury zagranicznej oraz brak doświadczenia w realizacji dużych projektów infrastrukturalnych (ryzyko to dotyczy szczególnie Działania 1.1.). Czynnikiem ryzyka realizacji projektów kluczowych może być także antycypowana przez beneficjentów obawa przed brakiem możliwości wykorzystania rezultatów projektu wskutek problemów z finansowaniem rezultatów projektu, problemem z realizacją i wypełnieniem celów projektu, wykorzystaniem infrastruktury niezgodnie z przeznaczeniem.

Konsekwencje problemów realizacyjnych mogą być bardzo duże: na przykład uznanie VAT jako wydatku niekwalifikowanego może oznaczać bezpośrednie zagrożenie inwestycji oraz opóźnienie realizacyjne. Brak finansowania pomostowego może z kolei spowodować zmniejszenie zakresu inwestycji, a więc niezrealizowanie celów RPO WM, a nawet wstrzymanie inwestycji. Podobne skutki niesie za sobą zdiagnozowanie przez beneficjenta IPK dużych możliwości braku finansowania po zakończeniu realizacji projektu. Należy zaznaczyć, iż ryzyko to dotyczy zwłaszcza projektów, które obejmują swoim zakresem duże powierzchnie inwestycyjne. Wystąpienie zmian kursów walut czy

też ryzyko wydatków niekwalifikowanych może za sobą pociągnąć nieplanowany wzrost udziału własnego wnioskodawcy a więc problemy ze zrealizowaniem celów projektu.

**Działaniem, które może obniżyć ryzyko związane z realizacją projektów powinna być pomoc doradcza dla najbardziej zagrożonych / ryzykownych projektów.** Działalność monitorująca i doradcza powinna być szczególnie intensyfikowana wobec beneficjentów o znikomym doświadczeniu w realizacji dużych projektów infrastrukturalnych (np. w Działaniu 1.1. *Wzmocnienie sektora badawczo-rozwojowego*), gdzie największe ryzyka wiążą się z procedurami przetargowymi i ryzykami finansowymi związanymi z wydatkowaniem środków i zabezpieczeniem finansowania pomostowego. Z kolei w Priorytecie V (Działanie 5.2. *Rewitalizacja miast*) i VI (*Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji*) ryzyka realizacyjne dotyczyć mogą antycypowanych trudności z utrzymaniem inwestycji po zakończeniu działań projektowych bądź uzyskaniem finansowania pomostowego. Brak doświadczenia beneficjenta oraz zgłaszane przez niego ryzyka finansowe powinny stanowić przesłankę do objęcia beneficjenta kluczowego szczególnym nadzorem: monitoringiem postępów i wsparciem w zakresie zarządzania projektem. Na przykład mniej doświadczonym beneficjentom Działania 1.1. warto rekomendować wyodrębnianie struktur pomocniczych, niezaangażowanych w procedowanie bieżących prac urzędu i dedykowanie ich w pełni projektowi. W celu zminimalizowania ryzyka opóźnień w stosowaniu procedur przetargowych warto przekonywać i szkolić beneficjentów do wybierania takiej formuły realizowania zamówień publicznych jak dialog konkurencyjny. Warto także rekomendować współpracę przy opracowywaniu dokumentacji przetargowej z zespołem doświadczonych ekspertów w branży (nie tylko specjalistów od ustawy Pzp).

Ryzyko zmian kursów walut można minimalizować w procesie zarządzania projektem kluczowym poprzez przeprowadzenie jak najszybszych postępowań przetargowych od momentu podpisania umowy.

W kontekście oceny systemu zarządzania i wdrażania RPO WM, wdrażanie rekomendacji ciągłego monitoringu ryzyk związanych z realizacją projektów kluczowych wymagałoby określenia procedury szybkiego obiegu informacji - na przykład stworzenie bazy danych z dostępem dla uprawnionych do korzystania z nich komórek instytucji.

## Podsumowanie

Generalnie system zarządzania i wdrażania RPO WM należy ocenić pozytywnie. System oceny i wyboru wniosków realizowany jest w sposób umożliwiający rzetelny, przejrzysty i selektywny dobór projektów, realizujących cele SRWM i cele RPO WM. Należy jednak zastanowić się nad koniecznością realizowania dobrze skwantyfikowanej oceny merytorycznej szczegółowej przez ekspertów zewnętrznych oraz nad modyfikacją struktury wniosku o dofinansowanie projektu „pod logikę oceny”. Ta ostatnia rekomendacja dotyczy jednak raczej przyszłej perspektywy finansowej. Potencjał kadrowy instytucji RPO WM należy uznać generalnie za wystarczający do dalszego procedowania wdrażania Programu. Warto jednak wzmocnić stan zatrudnienia wąskich specjalistów w zakresie kwalifikowalności VAT i zamówień publicznych, gdyż w kolejnych latach wdrażania Programu przewidywane jest wąskie gardło na etapie rozliczeń końcowych i działań kontrolnych. Ze względu na brak wygenerowania doświadczeń i dobrych praktyk w zarządzaniu projektami kluczowymi (zakończono jedynie 5 projektów kluczowych) należy też przeprowadzić szkolenie pracowników Wydziałów Wdrażania Priorytetów w zakresie przeciwdziałania ryzykom realizacyjnym beneficjentów poszczególnych Działań. Procesy i procedury ujęte w Instrukcjach Wykonawczych są spójne i czytelne. W okresie objętym ewaluacją można odnotować liczne przykłady dobrych praktyk wdrażania Programu związanych z pakietem antykrzysowym i uproszczaniem procedur oraz skracaniem okresu oczekiwania beneficjenta na płatność. Pozytywnie należy także ocenić rozszerzenie zaliczkowania inwestycji na beneficjentów - przedsiębiorców. Niestety nie opracowano procedur monitorowania i wdrażania dobrych praktyk zarządzania w ramach instytucji. Rekomenduje się więc opracowanie mechanizmu „bazy wiedzy RPO WM” wraz z określeniem procedur jego wdrażania. Hipotezy badawcze zweryfikowano następująco:

1. **W kolejnych latach programowania RPO WM niezbędna będzie realokacja zasobów na poziom instytucji odpowiedzialnych za rozliczanie i kontrolę wydatków oraz uproszczenie procedur w tym zakresie, przy zachowaniu ich zgodności z wytycznymi MRR. Konieczne będzie także zwiększenie potencjału organizacyjnego komórek odpowiedzialnych za wspieranie beneficjentów w realizacji zadań projektowych.**

*W toku postępowania badawczego hipoteza została potwierdzona. Wskazano Wydziały Wdrażania poszczególnych Priorytetów oraz Wydział Kontroli jako kluczowe w zakresie potrzeb kadrowych. Mechanizm rotacji kadr stosowany w instytucjach RPO WM należy uznać za wystarczający. Potrzebne jednak będzie wzmocnienie zasobów o wysokokwalifikowanych specjalistów z zakresu prawa finansowego (np. kwalifikowalność VAT) oraz z zakresu ustawy Pzp.*

2. **System wyboru projektów RPO WM będzie wymagał w kolejnych latach programowania optymalizacji celowej (wybór trybu ze względu na grupy docelowe, typ beneficjenta, typ interwencji) ze względu na konieczność uzyskania większej skuteczności w realizacji celów SRWM.**

*W toku postępowania badawczego hipoteza została sfalsyfikowana. System oceny projektów konkursowych jest selektywny i nie dyskryminuje żadnego typu projektów ani kategorii beneficjenta. Według danych na dzień 31.08.2012 r. realizacja celów programu będzie przebiegała w ramach realizacji Indywidualnych Projektów Kluczowych.*

### **3.3. Ocena stopnia wdrożenia RPO WM 2007 – 2013**

Wykonawca zaproponował przyjęcie następujących hipotez badawczych do oceny:

1. **Przyjęty w RPO WM relatywnie niski poziom dofinansowania skutkuje wysoką efektywnością kosztową realizowanych interwencji. Istnieje jednak duże odchylenie standardowe w ujęciu wewnątrz programowym w zakresie kosztu jednostkowego wskaźnika rzeczowego i potencjał standaryzacji kosztów.** Hipoteza ta oparta została na założeniu, iż system kryteriów merytorycznych nie selekcjonował projektów ze względu na zakres inwestycji.
2. **Cele Programu, priorytetów i działań realizowane są głównie w powiatach o relatywnie niskim poziomie rozwoju. Ze względu na przyjętą w RPO WM wysokość dofinansowania realizowane są przede wszystkim typy interwencji i rodzaje projektów o niskim poziomie ryzyka (niedoszacowanie wysokości wskaźnika we wniosku o dofinansowanie projektu) co skutkuje relatywnie niską skutecznością osiągania celów na poziomie Programu i Osi Priorytetowych.** Hipoteza ta została oparta na założeniu, iż realizacja interwencji w powiatach i gminach o relatywnie niskim poziomie rozwoju pociąga za sobą niski poziom wskaźników, zakładanych we wnioskach o dofinansowanie projektów.
3. **Polityki horyzontalne zostały uwzględnione na etapie programowania, dokumentacji konkursowej i oceny wniosków w stopniu wystarczającym. Występuje jednak luka realizacji celów polityk horyzontalnych na etapie realizacji, monitoringu i kontroli (brak adekwatnego systemu wskaźnikowania realizacji celów polityk horyzontalnych, brak procedur kontroli).**

**Pyt. badawcze 3.1 W jakim stopniu osiągnięto założone cele Programu na poziomie celu głównego, celów priorytetów oraz celów działań? Czy osiągnięte cele można było uzyskać innymi środkami?**

Głównym celem RPO WM jest poprawa konkurencyjności regionu i zwiększenie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej województwa. Cele szczegółowe Programu zostały sformułowane na poziomie Priorytetów i Działań:

- **Priorytet I. Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu**

**Cel główny Priorytetu I:**

Poprawa konkurencyjności Mazowsza poprzez tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i wsparcie rozwoju przedsiębiorczości

**Cele szczegółowe poszczególnych Działań:**

- Zwiększenie transferu innowacji do gospodarki poprzez wzmocnienie potencjału infrastrukturalnego sfery badawczo - rozwojowej oraz wspieranie inwestycji w badania i przedsięwzięcia rozwojowe,
- Rozwój sieci powiązań gospodarczych poprzez wspieranie powstawania i rozwoju klastrów i powiązań kooperacyjnych między przedsiębiorstwami oraz przedsiębiorstwami a sferą badawczo - rozwojową,
- Rozwój sieci instytucji otoczenia biznesu i zwiększenie dostępności do usług doradczych,
- Zwiększenie dostępności firm do kapitału zewnętrznego poprzez tworzenie systemu wsparcia finansowego przedsiębiorstw,
- Podniesienie konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw i MSP poprzez dostosowanie do wymogów rynkowych, w tym zapewnienie dostępu do nowych technologii, systemów certyfikacji i jakości,
- Poprawa infrastruktury technicznej oraz instytucjonalnej poprzez wykorzystanie endogenicznego potencjału, w tym atrakcyjnego położenia regionu i rezerw terenowych dla inwestycji.

- **Priorytet II. Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza**

**Cel główny Priorytetu II:**

Rozwój społeczeństwa informacyjnego poprzez wsparcie przedsięwzięć wynikających ze Strategii e-Rozwoju Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013

**Cele szczegółowe poszczególnych Działań:**

- Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu,
- Rozwój e - usług dla obywateli,
- Rozwój technologii komunikacyjnych i informacyjnych dla MSP.

- **Priorytet III. Regionalny system transportowy**

**Cel główny Priorytetu III:**

Poprawa spójności komunikacyjnej i przestrzennej województwa mazowieckiego oraz wspomaganie dyfuzji procesów rozwojowych z głównego ośrodka regionu – Warszawy oraz z ośrodków subregionalnych na pozostałe obszary województwa

**Cele szczegółowe poszczególnych Działań:**

- Poprawa standardu i jakości regionalnej sieci drogowej oraz bezpieczeństwa ruchu drogowego,
- Poprawa dostępności i jakości usług w zakresie regionalnego transportu publicznego,
- Rozwój regionalnego transportu lotniczego.

- **Priorytet IV. Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka**

**Cel główny Priorytetu IV :**

Poprawa stanu środowiska naturalnego województwa mazowieckiego

**Cele szczegółowe poszczególnych Działań:**

- Ograniczenie ilości zanieczyszczeń przedostających się do powietrza, wód i gleb oraz przeciwdziałanie ich negatywnym skutkom,
- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury elektroenergetycznej i ciepłowniczej regionu i zwiększenie wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych i kogeneracyjnych o wysokiej sprawności,
- Wzrost bezpieczeństwa mieszkańców województwa mazowieckiego poprzez tworzenie systemów zapobiegania i zwalczania zagrożeń naturalnych i katastrof ekologicznych oraz usprawnienie zarządzania środowiskiem,
- Zachowanie bioróżnorodności.

- **Priorytet V. Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu**

**Cel główny Priorytetu V:**

Wykorzystanie potencjału endogenicznego miast dla aktywizacji społeczno-gospodarczej regionu

**Cele szczegółowe poszczególnych Działań:**

- Poprawa stanu systemów komunikacji publicznej w miastach,
- Odnowa obszarów zdegradowanych i zagrożonych marginalizacją.

- **Priorytet VI. Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji**

**Cel główny Priorytetu VI**

Wzrost znaczenia turystyki jako czynnika stymulującego rozwój społeczno-gospodarczy regionu

**Cele szczegółowe Działań:**

- Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej regionu,
- Poprawa oferty kulturalnej i wzrost dostępności do kultury.



• **Priorytet VII. Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego**

**Cel główny Priorytetu VII**

Poprawa dostępności i jakości infrastruktury o charakterze społecznym

**Cele szczegółowe:**

- Poprawa dostępności i jakości opieki zdrowotnej,
- Poprawa dostępności i jakości infrastruktury edukacyjnej,
- Poprawa dostępności i jakości infrastruktury pomocy społecznej.

Jak wspomniano w rozdziale wcześniej wskaźniki programowe produktu i rezultatu na poziomie celu głównego RPO WM, celów poszczególnych Priorytetów i Działań monitorują w sposób trafny i użyteczny wszystkie cele RPO WM. Stąd analiza skuteczności realizacji celów Programu będzie skupiać się na analizie stopnia osiągnięcia zakładanej wartości docelowej monitorowanych wskaźników produktu i rezultatu.

Określenie skuteczności realizowanych interwencji na koniec 2011 roku niesie za sobą ryzyko związane z brakiem konieczności – w okresie objętym ewaluacją – monitorowania w realizowanych projektach wskaźników programowych. W roku 2011 przeprowadzono postępowanie zaradcze - przygotowano stosowne matryce wskaźników, które zostały przesłane do beneficjentów w celu uzupełnienia wszystkich realizowanych wskaźników przez wdrażane projekty (w tym brakujące wskaźniki kluczowe). Prowadzone były również działania mające na celu skorelowanie nazw wskaźników w projektach, aby możliwe było powiązanie ich ze wskaźnikami kluczowymi (w tym celu opracowano stosowne tabele mapowania oraz zdefiniowano wszystkie wskaźniki występujące w projektach).

Analiza jakościowa stopnia pełnej realizacji celów RPO WM związana jest z oszacowaniem odsetka wniosków o dofinansowanie projektów, które uzyskały wysoką (50-60 pkt.) ocenę merytoryczną szczegółową. Jak wskazano bowiem we wcześniejszym rozdziale – kryteria tej oceny można uznać za selektywne w doborze projektów realizujących cele programowe.

Analizując skuteczność realizacji celów RPO WM w ujęciu ilościowym i wartościowym, można stwierdzić, iż generalnie rzecz biorąc, realizacja większości celów szczegółowych RPO WM nie była zagrożona na koniec okresu objętego ewaluacją. Bez wątplenia najmniej skutecznie realizowane były cele Priorytetu I – Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu, z wyjątkiem celów Działania 1.3. „Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą” i celów Działania 1.7 „Promocja gospodarcza”, w których wartość docelowa głównych wskaźników produktów i rezultatów realizujących cele szczegółowe została przekroczona. Biorąc pod uwagę wysokość kontraktacji środków na koniec roku 2011 (53% na poziomie całego Priorytetu) zrealizowanie celów Priorytetu nr 1 może zostać osiągnięte. Nie wszystkie wskaźniki jednak mogą zostać osiągnięte na poziomie zakładanej wartości docelowej. Oparcie realizacji kluczowych wskaźników produktu i rezultatu Działania 1.1. na projektach kluczowych nie pozwoli na osiągnięcie zakładanej wartości wskaźnika „Liczba projektów z zakresu B+RT”. Z kolei kryteria strategiczne, selekcjonujące złożone, kompleksowe projekty w ramach Działania 1.8. „Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie wdrażania najlepszych dostępnych technik (BAT) mogą nie pozwolić na uzyskanie zakładanej wartości wskaźnika „Liczba projektów ograniczających negatywne oddziaływanie na środowisko w MŚP”. Bez wątplenia można było zwiększyć wartość tego wskaźnika poprzez opracowanie kryterium merytorycznego szczegółowego odnoszącego się do kwestii BAT w ramach Działania 1.5. „Projekt ogranicza negatywne oddziaływanie na środowisko”.

Zaznaczyć należy, iż istnieje możliwość generowania wskaźników dla Działania 1.2 i 1.8. ze względu na wprowadzenie dodatkowego elementu w kryterium merytorycznym dla Działania 1.5

(Wykorzystanie wyników samodzielnych prac B+R), istnieje potencjalna możliwość zasilenia wskaźnika rezultatu Działania 1.2: Wzrost nakładów na działalność B+RT w dofinansowanych przedsiębiorstwach z projektów, które znajdują się na listach rankingowych z trzech konkursów ogłoszonych dla Działania 1.5 w 2011 r., a które otrzymały punkty za to kryterium. Zgodnie z informacją otrzymaną od IP2 ze względu na wprowadzenie dodatkowego elementu w kryterium merytorycznym dla Działania 1.5 (Zastosowanie technologii proekologicznych), istnieje potencjalna możliwość zasilenia wskaźnika rezultatu Działania 1.8: Wartość projektów ograniczających negatywne oddziaływanie na środowisko w MŚP z projektów, które znajdują się na listach rankingowych z trzech konkursów ogłoszonych dla Działania 1.5 w 2011 r., a które otrzymały punkty za to kryterium.

Jak wynika z „Informacji dla Zarządu Województwa Mazowieckiego w sprawie autoanalizy bilansu Działań Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007 – 2013 według stanu na dzień 31.08.2012 r.” w ramach konkursów, zrealizowanych na początku 2012 roku wyłoniono projekty, które pozwalają na uzyskanie postępu rzeczowego realizacji wskaźników Działania 1.2. RPO WM „Budowa sieci współpracy nauka – gospodarka” – „Liczba projektów współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a jednostkami naukowo-badawczymi”. Wydaje się jednak, że zakładana wartość docelowa została przeszacowana i nie może zostać osiągnięta w ramach pozostałej alokacji dla całego Priorytetu I, ze względu na preferowanie w kryteriach strategicznych oraz kryteriach merytorycznych horyzontalnych dużych, kompleksowych projektów.

Postęp rzeczowy wskaźnika „Liczba innowacji wprowadzonych przez wsparte przedsiębiorstwa” oraz „Liczba nowych lub udoskonalonych produktów/usług” w stosunku do zakontraktowanej alokacji Działania 1.5. pozwala na postawienie hipotezy, iż zakładana wartość wskaźnika może zostać osiągnięta w okresie n+2.

Interwencje Priorytetu I, realizowane w okresie objętym ewaluacją pozwoliły na przekroczenie zakładanych wartości docelowych wskaźnika „Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)”, co przypisać należy kryteriom strategicznym premiującym złożone, kompleksowe projekty oraz kryteriom szczegółowym merytorycznym premiującym bezwzględną liczbę nowych miejsc pracy.

Należy przyjąć, iż realizacja celów Priorytetu II „Przyspieszenie Rozwoju E-Mazowsza” nie jest zagrożona. Postęp rzeczowy wskaźników przy zakontraktowaniu alokacji na poziomie 64,72% jest zadowalający zarówno na poziomie celów Priorytetu, jak i Działań. Zgodnie ze sprawozdaniem z realizacji RPO WM w roku 2011, można stwierdzić, iż osiągnięcie niskiej wartości wskaźników rezultatu „Liczba osób, które uzyskały możliwość dostępu do Internetu” oraz „Liczba podmiotów, które uzyskały możliwość dostępu do Internetu” wynikają z braku konieczności monitorowania ich w ramach projektu. Na podstawie danych przekazanych przez beneficjentów wskaźnik rezultatu „Liczba osób, które uzyskały dostęp do Internetu”, po zakończeniu wszystkich projektów wyniesie około 500 000 szt., co stanowi 62,5% wartości docelowej. Z przywoływanej już *Informacji dla Zarządu* wynika, że na dzień 31.08.2012 wyniosła ona 217%. Szacowana wartość wskaźnika „Liczba osób korzystających z PIAP” osiągnięta na podstawie obecnie podpisanych umów wynosi 7 000 osób przy zakładanej wartości docelowej 500 000 osób. Należy przyjąć, iż wartość docelowa została przeszacowana. Jak wynika ze wspomnianej „Informacji dla Zarządu Województwa Mazowieckiego w sprawie autoanalizy bilansu Działań Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007 – 2013 według stanu na dzień 31.08.2012 r.” łącznie zakontraktowano wysokość wskaźnika produktu „Liczba uruchomionych PIAP” na poziomie 173%. Przy niezmienionych kryteriach konkursowych należy przyjąć taką samą dynamikę przyrostu odpowiadającego wskaźnika rezultatu. Można sądzić, że w wyniku rzeczowej realizacji wskaźnika produktu wartość docelowa wskaźnika rezultatu nie przekroczy 20 000 osób. Wydaje się, iż szczegółowe kryterium merytoryczne dla Działania 2.1. „Lokalizacja projektu na obszarach wykluczenia informacyjnego” jest przeciwnie skuteczne dla osiągnięcia zakładanej wartości docelowej wskaźnika rezultatu. Pozostaje kwestią wyboru strategicznego czy realizować interwencje na obszarach, które ich potrzebują ze względu na występujące deficyty infrastrukturalne, związane na

przykład z niską gęstością zaludnienia czy też realizować je na obszarach, na których dostęp do inwestycji jest łatwiejszy.

Skuteczność realizacji celów Priorytetu III RPO WM należy ocenić jako bardzo wysoką. Relatywnie niska wartość wskaźnika „Pojemność zakupionego/zmodernizowanego taboru kolejowego” osiągnięta na koniec 2011 roku wynika z przeszacowania zakładanej wysokości docelowej. Na dzień 31.08.2012 roku stwierdzono skuteczność osiągnięcia zakładanej wartości tego wskaźnika na poziomie 43%. Biorąc pod uwagę, iż jest on realizowany wyłącznie w ramach projektów kluczowych nie było możliwości zwiększenia skuteczności jego osiągania w okresie objętym ewaluacją. Podobnie też - jako przeszacowaną - należy ocenić zakładaną wartość docelową wskaźnika rezultatu Działania 3.1. „Infrastruktura drogowa” – „Oszczędność czasu w przewozach pasażerskich i towarowych”. Ze względu na zawodność metodologii szacowania oszczędności czasu w przewozach, odnotowaną także w innych RPO, wartość osiągniętą należy przyjąć za realną.

W okresie objętym ewaluacją cele Priorytetu IV „Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka” można uznać za osiągnięte w stosunku w zakresie kluczowych wskaźników rezultatu z wyjątkiem wskaźników „Liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów” oraz „Zmiana emisji głównych zanieczyszczeń powietrza: dwutlenek siarki, tlenki azotu, pyły”. Przyczyny niskiej skuteczności realizacji wskaźnika Działania 4.2. „Ochrona powierzchni ziemi” – „Liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów” wynikają z opóźnionego harmonogramu realizacji postępowań konkursowych.

Zgodnie z „Informacją dla Zarządu Województwa Mazowieckiego w sprawie autoanalizy bilansu Działań Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007 – 2013 według stanu na dzień 31.08.2012 r.” w ramach 95% zakontraktowanej alokacji można spodziewać się osiągnięcia jedynie 21% zakładanej wartości wskaźnika produktu „Moc zainstalowana energii ze źródeł odnawialnych”. Należy przyjąć, iż docelowa wartość tego wskaźnika została przeszacowana w ramach dostępnej alokacji.

Wskaźniki produktu odnoszące się do liczby projektów, realizowanych w ramach poszczególnych Działań nie zostały osiągnięte proporcjonalnie do wydatkowanej alokacji (50,16%) ze względu na wspomniane systemowe premiowanie dużych, kompleksowych projektów w kryteriach strategicznych i horyzontalnych kryteriach merytorycznych.

Na podstawie analizy osiągniętych wartości wskaźników produktu i rezultatu Priorytetu V „Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu” można stwierdzić, że cele priorytetu realizowane są skutecznie. Wartość docelowa wskaźników produktu i rezultatu została przekroczona w ramach alokacji zakontraktowanej na koniec 2011 roku.

Cele Priorytetu VI „Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji” można uznać – pomimo wykazania niskiej skuteczności osiągnięcia zakładanej wysokości wskaźników produktu - za zrealizowane w okresie objętym ewaluacją. Niska wartość obu wskaźników wynikała bowiem z niedoprecyzowanej definicji wskaźnika oraz braku konieczności monitorowania jego pełnej realizacji w projektach. Jak wynika z przytaczanej wcześniej Informacji dla Zarządu na dzień 31.08.2012 zanotowano przekroczenie zakładanej wartości docelowej wskaźnika w zakontraktowanej alokacji (145%). Redefinicja wskaźnika „Liczba przedsięwzięć dotyczących informacji i promocji turystycznej w regionie” pozwoliła na osiągnięcie 57% jego wartości docelowej na dzień składania Informacji. Wydaje się, że wartość pozostałej alokacji (120 776 000 PLN) nie pozwala na zrealizowanie zakładanej wartości docelowej w pełni.

Z kolei cele Priorytetu VII „Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego” można uznać za niezrealizowane w pełnym stopniu. Zgodnie z danymi, przedstawionymi w Informacji dla Zarządu zakładana docelowa wartość wskaźników programowych realizowanych w ramach Działania 7.1. „Infrastruktura służąca ochronie zdrowia i życia” oraz Działania 7.3. „Infrastruktura służąca pomocy społecznej” nie zostanie osiągnięta wskutek przekroczenia alokacji w obu działaniach. Wydaje się, iż przyjęcie trybu IPK w Priorytecie VII należy uznać za ryzykowne i

nieuzasadnione dla realizacji jego celów. Co prawda w Działaniu 7.1. RPO WM wsparciem objęto głównie szpitale w ośrodkach subregionalnych, co uzasadniało priorytetyzację inwestycji. Niemniej jednak koncentracja modernizacji i wsparcia w subregionalnych ośrodkach miejskich na poziomie ponad 30% uniemożliwiła zrealizowanie wskaźników w ramach pozostałej alokacji. Wydaje się, że zakładana wartość docelowa wskaźników produktu i rezultatu Działania 7.1. oraz Działania 7.2. nie została w momencie programowania RPO WM oraz po zrealizowaniu pierwszych konkursów skontrolowana w kategorii kosztów jednostkowego projektu, realizującego interwencje w zakresie wsparcia szpitali, przychodni i ośrodków edukacyjnych na terenach wiejskich. Brak oszacowania wykonalności kosztowej zakładanej wartości wskaźników w momencie podejmowania decyzji o włączeniu 4 projektów kontraktujących ponad 30% alokacji spowodował niską skutecznością realizacji celów RPO WM w skali regionu. W przypadku Działania 7.3. „Infrastruktura służąca pomocy społecznej” czynnikiem utrudniającym realizację założonej wartości wskaźników docelowych były kryteria strategiczne i kryterium merytoryczne nr 5 premiujące liczbę usług wspomagających funkcjonowanie obiektu, co podnosiło koszty jednostkowe każdego projektu bez skutecznego oddziaływania na wskaźnik „Liczba miejsc w obiektach opieki społecznej powstałych/ utworzonych w wyniku realizacji projektu”. Wpływ na nieosiągnięcie tego wskaźnika może mieć zmiana przepisów prawnych. Wynika to głównie z dostosowywania standardu usług w DPS do wymogów określonych w Rozporządzeniu Ministra Polityki Społecznej z dnia 19 października 2005 r. w sprawie domów pomocy społecznej, w której określono, iż liczba miejsc w nowo powstającym domu jest nie większa niż 100.

**Tabela 3.3.1.** Skuteczność realizacji celów programowych RPO WM (dla poszczególnych Priorytetów) – wskaźniki produktu i rezultatu<sup>12</sup>

Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika zrealizowana na dzień 31.12.2011	Zakładana wartość docelowa	Skuteczność realizacyjna na dzień 31.12.2011r.	Skuteczność kontraktacyjna na dzień 31.12.2012r.
<b>Priorytet I. Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu.</b>				
<b>Wskaźniki produktu</b>				
Liczba projektów z zakresu B+RT	52	250	26%	34,40%
Liczba projektów z zakresu bezpośredniej pomocy inwestycyjnej dla przedsiębiorstw	265	1200	23%	29,83%
Liczba projektów ograniczające negatywne oddziaływanie na środowisko w MŚP	0	100	0	2%
Liczba projektów współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a jednostkami badawczymi	0	200	0	0
Liczba przedsięwzięć informacyjno – promocyjnych o charakterze międzynarodowym	0	60	0	270%
Powierzchnia wspartych terenów inwestycyjnych	438	1200	35,8%	115,28%
Liczba przedsiębiorców wspartych w zakresie eksportu	0	90	0	24,44%
Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w zakresie innowacji	52	200	26%	39,50%
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
Liczba nowych etatów	0	40	0	57,50%

<sup>12</sup> Na podstawie sprawozdania rocznego z realizacji RPO WM za rok 2011

<b>badawczych</b>				
<b>Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów</b>	1226	1000	122,63%	284%
<b>Liczba nowych lub udoskonalonych produktów/usług</b>	682	2500	27,28%	40,56%
<b>Liczba podpisanych kontraktów handlowych</b>	0	110	0	265,45%
<b>Liczba innowacji wprowadzonych przez wsparte przedsiębiorstwa –</b>	262	1100	33%	59,63%
<b>Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach</b>	27	120	22,5%	125,83%
<b>Zmiana emisji głównych zanieczyszczeń powietrza: dwutlenku siarki, tlenu azotu, pyłów, dwutlenku węgla</b>	0	14	0	14,28%
<b>Dodatkowe inwestycje wykreowane dzięki wsparciu</b>	25 126 747,11 euro	400 mln euro	6,28%	16,31%
<b>Wzrost nakładów na działalność B+RT w dofinansowanych przedsiębiorstwach</b>	26 131 433,15 euro	14 mln euro	180%	280,65%
<b>Priorytet II Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza.</b>				
<b>Wskaźniki produktu</b>				
<b>Liczba projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego</b>	42	260	16%	Bd.
<b>w tym projekty z zakresu e-usług</b>	2	30	6,6%	160%
<b>Liczba uruchomionych PIAP</b>	0	200	0	98,50%
<b>Długość wybudowanej sieci Internetu szerokopasmowego</b>	2	4200	1%	88,41%
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
<b>Liczba osób korzystających z PIAP</b>	0	500000	0	1,40%
<b>Liczba użytkowników systemów informatycznych do obsługi elektronicznych usług publicznych</b>	0	91 725	0	146%
<b>Liczba osób, które uzyskały możliwość dostępu do Internetu</b>	0	800000	0	11,4%
<b>Liczba podmiotów, które uzyskały możliwość dostępu do Internetu –</b>	39	134	17,23%	32,4%
<b>Priorytet III. Regionalny system transportowy.</b>				
<b>Wskaźniki produktu</b>				
<b>Liczba projektów z zakresu transportu</b>	103	205	50%	103,41%
<b>Długość nowych dróg</b>	26,3	93	28,28%	112%
<b>Długość zrekonstruowanych dróg,</b>	336	384	87%	223%
<b>Liczba zakupionych/zmodernizowanych jednostek taboru kolejowego</b>	0	175	0	92%
<b>Pojemność zakupionego/zmodernizowanego taboru kolejowego</b>	0	82000	0	34,02%
<b>Liczba nowopowstałych miejsc postojowych typu „Park&amp;Ride”</b>	0	1800	0	145,88%

Wskaźniki rezultatu				
Oszczędność czasu w przewozach pasażerskich i towarowych	60 666 047,11 euro/rok	142 500 000 euro/rok	42,57%	65,56%
Przyrost liczby ludności korzystającej z regionalnego transportu publicznego wspartego w ramach Programu	0	50000	0	99,80%
Liczba osób korzystających z obiektów park&ride	0	900000	0	293%
Priorytet IV Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka.				
Wskaźniki produktu				
Liczba projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej	6	50	12%	68%
Liczba projektów z zakresu gospodarki odpadami	0	10	0	30%
Liczba projektów mających na celu poprawę jakości powietrza	0	70	0	24,29%
Liczba projektów z zakresu energii odnawialnej –	0	40	0	12,50%
Liczba projektów z zakresu prewencji zagrożeń –	4	40	10%	32,50%
Liczba projektów w zakresie elektroenergetyki	0	30	0	33,33%
Liczba projektów dotyczących wsparcia zarządzania ochroną środowiska	0	10	0	70%
Moc zainstalowana energii ze źródeł odnawialnych	0	80	0	19,80%
Długość nowej/zmodernizowanej sieci elektroenergetycznej	0	100	0	0%
Powierzchnia terenów zrehabilitowanych w wyniku realizacji projektów	0	20	0	27,05%
Powierzchnia terenów objętych systemami zarządzania środowiskiem	6 968,85		17,4%	17222%
Wskaźniki rezultatu				
Liczba osób przyłączonych do sieci wodociągowej w wyniku realizacji projektów	453	26677	3,02%	171,18%
Liczba osób przyłączonych do sieci kanalizacyjnej w wyniku realizacji projektów	3626	36 928	9,06%	92,32%
Liczba osób zabezpieczonych przed powodzią w wyniku realizacji projektów	115000	10 000	115%	1909,13%
Liczba ludności objętej ochroną przeciwpożarową lasów i innymi środkami ochrony	194680	10 000	1946%	16853,09%
Liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów	0	30000	0	33,33%
Zmiana emisji głównych zanieczyszczeń powietrza:	0	50000	0	165%

dwutlenek siarki, tlenki azotu, pyły, dwutlenek węgla				
Ilość zaoszczędzonej energii w wyniku realizacji projektów	0 GJ/rok	240 000 GJ/rok	0	108,75%
<b>Priorytet V. Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu</b>				
<b>Wskaźniki produktu</b>				
Liczba zakupionych jednostek taboru komunikacji miejskiej	0	30	0	120%
Pojemność zakupionego taboru komunikacji miejskiej	0	3000	0	115,33%
Liczba projektów zapewniających zrównoważony rozwój oraz poprawiających atrakcyjność	0	90	0	23%
<b>Miast</b>				
Powierzchnia obszarów poddanych rewitalizacji	0	5	0	110,60%
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
Liczba osób korzystających z transportu miejskiego	0	5000	0	417,78%
Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów na obszarach rewitalizowanych (EPC),	0	30	0	256,66%
<b>Priorytet VI. Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji</b>				
<b>Wskaźniki produktu</b>				
Liczba projektów z zakresu turystyki	1	200	0,5%	6,50%
Liczba przedsięwzięć dotyczących informacji i promocji turystycznej w regionie	1	100	1%	19%
Liczba nowoutworzonych, zmodernizowanych obiektów kultury i dziedzictwa	1	55	2%	41,82%
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC) w turystyce	9	130	7%	89,23%
Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC) w kulturze	32,58	200	16%	96,25%
<b>Priorytet VII. Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego</b>				
<b>Wskaźniki produktu</b>				
Liczba projektów dotyczących infrastruktury ochrony zdrowia	9	35	26%	88,57%
Liczba projektów dotyczących infrastruktury edukacyjnej	6	50	12%	94%
Liczba projektów dotyczących infrastruktury opieki społecznej –	3	45	6%	28,89%
Liczba zmodernizowanych szpitali, przychodni-	5	80	6%	13,75%
Liczba zakupionego	17	60	28%	58%

specjalistycznego medycznego sprzętu				
Liczba placówek edukacyjnych objętych wsparciem / przedszkola i szkoły podst., szkoły średnie, szkoły wyższe	8	50	16%	178%
<b>Wskaźniki rezultatu</b>				
Liczba pacjentów korzystających z infrastruktury ochrony zdrowia zbudowanej/zmodernizowanej w wyniku realizacji projektu	148 861	600000	24,8%	69,61%
Liczba uczniów i studentów korzystających z efektów projektu (infrastruktury edukacyjnej) –	3628	64000	6%	136,09%
Liczba miejsc w obiektach opieki społecznej powstałych/ utworzonych w wyniku realizacji projektu	113	11000	1,3%	39,45%
Potencjalna liczba specjalistycznych badań medycznych przeprowadzonych sprzętem zakupionym w wyniku realizacji projektów –	123 007	600000	20,5%	101,17%
Liczba edukacyjnych obiektów objętych wsparciem realizujących program „Uczenia się przez całe życie” lub inny program wspierający kształcenie ustawiczne	2	140	1,4%	9,29%
- Liczba miejsc w przedszkolach zbudowanych lub zmodernizowanych na obszarach wiejskich –	0	100	0	62%

Źródło: Opracowanie własne

## Podsumowanie

Skuteczność osiągnięcia celów Priorytetu II, III, IV, V i VI należy uznać za wysoką. W wyniku kontraktacji projektów w okresie objętym ewaluacją wartości docelowe większości wskaźników produktu i rezultatu zostały przekroczone. Niska skuteczność realizacji celów większości Działań Priorytetu VI wynikała z przeznaczenia zbyt dużej puli alokacji na projekty kluczowe bez symulacji ryzyka osiągnięcia celów Działania w skali całego regionu w oparciu o koszt jednostkowy projektu konkursowego. We wszystkich Priorytetach RPO WM kryteria strategiczne oraz kryteria merytoryczne szczegółowe premiowały projekty złożone, kompleksowe, co dodatkowo pogłębiało trudności w kontraktacji wskaźników produktu i rezultatu, niezależnych od efektów skali. Należy zwrócić uwagę, iż niska skuteczność realizacyjna projektów innowacyjnych (BAT i inne innowacje) w ramach Priorytetów I i IV również związana była z zastosowaniem kompleksowego kryterium, która stawiała w pozycji równoważnej ujęte we wskaźnikach ograniczenie szkodliwych emisji do środowiska wraz z innymi inwestycjami, nie objętymi wskaźnikami produktu i rezultatu. Kompleksowe podejście do realizacji RPO WM spowodowało także niezrealizowanie wartości docelowych wskaźników monitorujących liczbę projektów, realizujących interwencje w ramach danego działania.



Warto rozważyć w przyszłym okresie programowania – dla zapewnienia większej skuteczności realizacji celów profilowanie takich typów interwencji (rodzajów projektów) w ramach poszczególnych Działań RPO WM, które w większym stopniu niż w obecnym okresie realizowałyby poszczególne wskaźniki produktu i rezultatu. Wymagałoby to większego stopnia uszczegółowienia typów realizowanych operacji w ścisłym powiązaniu tematycznym ze wskaźnikami. Przyjęcie takiego rozwiązania umożliwiłoby też projektowanie harmonogramów konkursów w zależności od deficytów (niskiej osiągniętej wartości docelowej wskaźników).

**Pytanie badawcze 3.2. Czy RPO WM efektywnie wspiera realizację polityk horyzontalnych UE w wymiarze regionalnym?**

Zgodnie z dokumentem programowym RPO WM w ramach Programu realizowane są cele następujących polityk horyzontalnych: polityka zrównoważonego rozwoju, polityka rozwoju społeczeństwa informacyjnego, polityka równych szans kobiet i mężczyzn, polityka zatrudnienia. Na potrzeby badania przyjmuje się definicję zasady zrównoważonego rozwoju wynikającą z Rozporządzenia 1083/2006/WE - „Zrównoważony rozwój definiuje się jako rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje integrowanie działań mających na celu wzrost gospodarczy oraz działań społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej i trwałości podstawowych procesów przyrodniczych w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli, zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń”. Czynniki zrównoważonego rozwoju przypisuje się zwykle do trzech kategorii lub filarów: środowiska naturalnego, gospodarki i społeczeństwa:

- środowisko naturalne stanowi niezbędną **podstawę** zrównoważonego rozwoju,
- gospodarka jest **narzędziem** osiągnięcia zrównoważonego rozwoju,
- dobra jakość życia dla wszystkich ludzi (aspekt społeczny) jest **celem** zrównoważonego rozwoju.

Biorąc pod uwagę, iż celem głównym RPO WM poprawa konkurencyjności regionu i zwiększenie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej województwa – ocena realizacji Programu w kontekście zgodności z celami wspólnotowej polityki zrównoważonego rozwoju na wszystkich etapach przedstawionych w koncepcji badawczej opierać się będzie na ocenie realizacji zasady ochrony i zachowania środowiska naturalnego oraz zasady jakości życia społecznego.

Realizacja celów **zasady zrównoważonego rozwoju** realizowana jest najpełniej w IV Osi Priorytetowej, której cele szczegółowe są tożsame z celami tej polityki horyzontalnej. Można więc stwierdzić, że realizacja polityki zrównoważonego rozwoju w jej aspekcie środowiskowym odbywa się zarówno na etapie programowania (diagnoza sytuacji województwa mazowieckiego, cele programowe), jak i projektowania interwencji (konstrukcja wniosku o dofinansowanie projektu), oceny (kryteria IV Osi Priorytetowej RPO WM podporządkowane są aspektom środowiskowym zasady zrównoważonego rozwoju), realizacji poprzez trafny i użyteczny system wskaźników, oraz monitoringu i kontroli (sprawozdania merytoryczne, kontrola projektu na miejscu). Aspekt środowiskowy zasady zrównoważonego rozwoju jest też realizowany na wszystkich etapach zarządzania i wdrażania Działania 1.8. „Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie wdrażania najlepszych dostępnych technik (BAT)”. Aspekt środowiskowy zasady zrównoważonego rozwoju realizowany jest jednak również w pełnym, horyzontalnym zakresie we wszystkich projektach infrastrukturalnych i inwestycyjnych RPO WM, poprzez kryteria formalne oraz wytyczne do sporządzenia studium wykonalności, uwzględniające konieczność złożenia oświadczenia o przynajmniej neutralnym wpływie na stan środowiska zgodnie z regulacjami krajowymi i unijnymi. Oświadczenie to jest również włączone do procedury wniosku o płatność oraz końcowego sprawozdania merytorycznego.

Ocena realizacji zasady jakości życia społecznego w ramach zasady zrównoważonego rozwoju opiera się na następujących kategoriach tematycznych:

- a) zapobieganie wykluczeniu społecznemu, zwiększenie spójności społecznej,
- b) zapobieganie ubóstwu (zwiększanie dochodu społecznego),
- c) zwiększanie dostępu i jakości ochrony zdrowia publicznego,
- d) inwestycje w potencjał naukowy i modernizacyjny instytucji zdrowia publicznego.

Biorąc pod uwagę, iż cel główny RPO WM zawiera spójność społeczną, gospodarczą i przestrzenną regionu można stwierdzić, że cel tej polityki realizowany jest pośrednio we wszystkich Priorytetach RPO WM. Został on ujęty już na etapie programowania w diagnozie sytuacji województwa mazowieckiego. Kryterium spójności regionu zostało potraktowane obligatoryjnie w ramach oceny strategicznej. System oceny interwencji realizowanych w ramach niemal wszystkich Priorytetów uwzględnia przynajmniej w jednym Działaniu kryteria jakości życia społecznego. W ramach Priorytetu I zawarto kryterium szczegółowe dla Działania 1.3. „Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą” oraz dla Działania 1.5 „Rozwój przedsiębiorczości” premiujące lokalizację projektu na terenie o zwiększonym bezrobociu. Realizacji aspektu społecznego zasady zrównoważonego rozwoju sprzyjają także kryteria wyboru projektów w ramach Działania 2.1. „Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu”. Aspekt społeczny zasady zrównoważonego rozwoju jest realizowany również w ramach Działania 5.2. „Rewitalizacja miast” poprzez zastosowanie dodatkowego kryterium formalnego „Obszar zdegradowany został wyznaczony w Lokalnym Programie Rewitalizacji zgodnie z kryteriami wskazanymi w załączniku nr 6 do Szczegółowego Opisu Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013” oraz kryterium szczegółowego oceny merytorycznej „Wpływ projektu na przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym”. Aspekt społeczny zasady zrównoważonego rozwoju realizowany jest w pełni (również poprzez system wskaźników) w Działaniu 7.2. „Infrastruktura służąca edukacji”. Szczególną rolę odgrywają kryteria np. „Lokalizacja projektu/ dochód podatkowy gminy” oraz „Wpływ projektu na zmniejszenie dysproporcji w dostępie do edukacji pomiędzy obszarami wiejskimi, a miastami”. Działanie 7.1. „Infrastruktura ochrony życia i zdrowia” realizuje cele zasady zrównoważonego rozwoju w jej aspekcie jakości życia społecznego w absolutnie pełnym stopniu (również na etapie realizacji poprzez system wskaźników oraz na etapie monitoringu i kontroli).

Cele horyzontalnej polityki zatrudnienia zostały uwzględnione w dokumencie programowym w diagnozie sytuacji województwa mazowieckiego. Ujęto je również horyzontalnie na etapie oceny poprzez system kryteriów w trzech Priorytetach RPO WM bądź poprzez kryterium „Liczba utworzonych miejsc pracy” (np. w Działaniu 1.1., 1.5., 1.8., 6.1., 6.2. i 7.3.) bądź na etapie realizacji oraz monitoringu i kontroli (poprzez zastosowanie wskaźnika „Liczba nowoutworzonych miejsc pracy EPC” w następujących Działaniach: 1.1., 1.5., 5.2. oraz w obu Działaniach Priorytetu VI RPO WM. To właśnie w interwencjach realizujących cele tych Działań należy poszukiwać dobrych praktyk realizacji horyzontalnej polityki zatrudnienia adekwatnie do skuteczności osiągnięcia zakładanych w projekcie wartości docelowych.

Ostatnia z programowych polityk horyzontalnych – **polityka równych szans** – realizowana jest w ramach RPO WM w dwóch aspektach – równości płci i osób niepełnosprawnych. W dokumencie programowym istnieje zapis, że wszystkie działania w ramach RPO WM będą odbywały się z poszanowaniem zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji mniejszości oraz osób niepełnosprawnych na poziomie Programu, jak również na poziomie realizacji projektów. Zapobieganie wszelkiej dyskryminacji w ramach zasady równych szans dotyczy płci, rasy, pochodzenia etnicznego, religii, światopoglądu, niepełnosprawności, wieku, orientacji seksualnej. Niemniej jednak na poszczególnych etapach wdrażania Programu poszczególne zapisy obejmowały dwa główne aspekty zasady równych szans – ze względu na płeć i niepełnosprawność. Realizacja zasady równości płci przebiega zarówno na etapie programowania (poprzez przedstawianie

niektórych danych diagnozy sytuacji województwa mazowieckiego w podziale na kobiety i mężczyzn), jak i na etapie oceny poprzez zastosowanie obligatoryjnego kryterium formalnego wymagającego oświadczenia o zgodności projektu z zasadą równości szans. Na etapie realizacji oraz monitoringu i kontroli zasada równości płci realizowana jest wyłącznie poprzez podział wskaźników polityki zatrudnienia na kobiety i mężczyzn. Realizację celów polityki równości płci można ocenić jako negatywną (sprzeczną z zasadami). Analiza stopnia zrealizowania wskaźnika EPC w podziale na kobiety i mężczyzn pokazuje, że kobiety zatrudniane są zdecydowanie rzadziej od mężczyzn. Na przykład w ramach Działania 1.1. stopień osiągnięcia zakładanej wartości wskaźnika zatrudnienia kobiet wyniósł 135% podczas gdy stopień osiągnięcia zakładanej wartości wskaźnika zatrudnienia mężczyzn wzrósł ponad dwukrotnie. Zdecydowanie mniejszy przyrost miejsc pracy dla kobiet niż dla mężczyzn można odnotować zresztą we wszystkich działaniach Priorytetu I realizujących politykę zatrudnienia. W ramach obu Działań Priorytetu VI nie osiągnięto zakładanej wartości docelowej wskaźnika zatrudnienia kobiet, podczas gdy wartość docelowa wskaźnika zatrudnienia mężczyzn została przekroczona. Można zaryzykować stwierdzenie, że realizacja celów polityki równości płci nie została osiągnięta na etapie wdrażania interwencji. Obrazuje ona raczej petryfikację nierówności w zatrudnieniu obu płci, poprzez wzmacnianie dysproporcji w zatrudnieniu obu płci. Zasada równości szans dla osób niepełnosprawnych realizowana jest we wszystkich projektach infrastrukturalnych poprzez obligatoryjne kryterium dostosowania inwestycji do potrzeb osób niepełnosprawnych zgodnie z wytycznymi europejskimi. Realizacja zasady jest także uwzględniana na etapie monitoringu i kontroli.

**Polityka rozwoju społeczeństwa informacyjnego** realizowana jest w RPO WM w ramach wszystkich celów szczegółowych II Osi Priorytetowej. Realizacja celów polityki horyzontalnej przebiega więc na poziomie zarówno programowym (ujęcie problemu w diagnozie sytuacji województwa mazowieckiego oraz ujęcie w celach szczegółowych Programu), jak i na etapie projektowania interwencji przez wnioskodawców, etapie oceny (zarówno kryteria formalne, jak i strategiczne oraz merytoryczne horyzontalne i szczegółowe obu Działań Priorytetu IV realizują cele polityki społeczeństwa informacyjnego), etapie realizacji (wskaźniki produktu i rezultatu) oraz na etapie monitoringu i kontroli (sprawozdania merytoryczne, procedury kontrolne w ramach systemu RPO WM badające efekty interwencji). Dobrą praktyką realizowania tej polityki może być każdy projekt Priorytetu IV.

## Podsumowanie

W ramach RPO WM obligatoryjne, programowe polityki horyzontalne realizowane są w sposób horyzontalny, nie tylko w ramach dedykowanych Osi Priorytetowych. Są one realizowane zarówno na etapie programowania jak i oceny, rzadziej już na etapie realizacji oraz monitoringu i kontroli. Skuteczność realizacji zasad horyzontalnych należy ocenić bardzo wysoko z wyjątkiem zasady równości płci, która w realizacji utrzymuje dysproporcję w strukturze zatrudnienia kobiet i mężczyzn w wyniku interwencji RPO WM.

W trakcie weryfikacji hipotez badawczych ustalono co następuje:

- 1. Przyjęty w RPO WM relatywnie niski poziom dofinansowania skutkuje wysoką efektywnością kosztową realizowanych interwencji. Istnieje jednak duże odchylenie standardowe w ujęciu wewnątrz programowym w zakresie kosztu jednostkowego wskaźnika rzeczowego i potencjał standaryzacji kosztów.**

***Hipoteza została sfalsyfikowana. Podstawowym czynnikiem ograniczającym efektywność kosztową realizacji poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu był nie tyle wymagany poziom dofinansowania, ile kompleksowe kryteria oceny merytorycznej szczegółowej, które pociągały za sobą kosztowne wieloaspektowe przedsięwzięcia.***

- 2. Cele Programu, priorytetów i działań realizowane są głównie w powiatach o relatywnie niskim poziomie rozwoju. Ze względu na przyjętą w RPO WM**

wysokość dofinansowania realizowane są przede wszystkim typy interwencji i rodzaje projektów o niskim poziomie ryzyka (niedoszacowanie wysokości wskaźnika we wniosku o dofinansowanie projektu) co skutkuje relatywnie niską skutecznością osiągnięcia celów na poziomie Programu i Osi Priorytetowych.

*Hipoteza została sfalsyfikowana. Skuteczność osiągnięcia celów Programu i poszczególnych Priorytetów można ocenić – z wyjątkiem Priorytetu I i Priorytetu VII - jako wysoką. Niska skuteczność realizacyjna w tych nielicznych Działaniach wynika z przyjętego systemu oceny i wyboru projektów RPO WM (wysoki udział Indywidualnych Projektów Kluczowych w alokacji oraz system kryteriów premiujących kompleksowość i złożoność relatywnie kosztownych interwencji, nie niosących za sobą efektu skali dla odpowiadających im wskaźników rezultatu)*

3. Polityki horyzontalne zostały uwzględnione na etapie programowania, dokumentacji konkursowej i oceny wniosków w stopniu wystarczającym. Występuje jednak luka realizacji celów polityk horyzontalnych na etapie realizacji, monitoringu i kontroli (brak adekwatnego systemu wskaźnikowania realizacji celów polityk horyzontalnych, brak procedur kontroli).

*Hipoteza została częściowo sfalsyfikowana. Polityki horyzontalne realizowane są w sposób właściwy, również na etapie realizacji, monitoringu i kontroli z wyjątkiem polityki równości płci, której realizacja nosi znamiona negatywnego wpływu na realizację jej celów.*

#### **3.4. Identyfikacja czynników zewnętrznych wpływających na stopień absorpcji środków**

Wykonawca zaproponował przyjęcie następujących hipotez badawczych do oceny:

1. Spowolnienie gospodarcze oraz związana z nim koncentracja interwencji na tradycyjnych obszarach rozwoju gospodarczego (skierowanych na rynek wewnętrzny) i spójności społecznej minimalizuje ryzyko wpływu fluktuacji rynkowych, walutowych oraz szoków technologicznych na skuteczność realizacji RPO WM. Może jednak przynieść w rezultacie niską skuteczność i efektywność realizacji celów Priorytetu 1. Hipoteze te oparto na założeniu, iż inwestycje w innowacje oparte na współpracy w ramach sektora B+R są postrzegane przez przedsiębiorców jako kosztowne i ryzykowne.
2. W bieżącym okresie programowania stan zadłużenia JST, stan finansów publicznych nie wstrzymuje realizacji planów inwestycyjnych realizowanych przy dofinansowaniu RPO WM i nie stanowi czynnika ryzyka absorpcyjnego. Hipotezę tę oparto na zestawieniu stanu zadłużenia gmin w Polsce w oparciu o dane udostępniane na stronie Ministerstwa Finansów
3. Katalog ryzyk zewnętrznych w obszarach kluczowych dla realizacji celów SRWM będzie pociągał za sobą konieczność dywersyfikacji form wsparcia dla poszczególnych typów interwencji i typów beneficjentów. Hipotezę tę oparto na założeniu, iż spowolnienie gospodarcze może spowodować potrzebę większego współfinansowania projektów, realizowanych potencjalnie przez sektor MŚP, zaś instytucje publiczne i samorządowe mogą mieć problemy z zagwarantowaniem wkładu własnego w wyniku ograniczenia wpływów do budżetów gmin i powiatów.

**Pytanie badawcze 4.1. Jak silny był wpływ czynników zewnętrznych na osiągnięcie/nieosiągnięcie założonych rezultatów Programu? Jakie podjęto w związku z**

**tym działania oraz czy były one skuteczne?**

Czynniki zewnętrzne wpływające na skuteczność osiągnięcia założonych rezultatów Programu zostały skategoryzowane następująco:

- Skuteczność aplikacyjna poszczególnych typów beneficjentów: czynnik ten nie wystąpił jako istotny/kluczowy warunek skuteczności osiągnięcia założonych rezultatów Programu. Zarówno statystyki oceny formalnej, jak i statystyki oceny merytorycznej oraz zastosowany system trybu wyboru projektów optymalizowały bariery aplikacyjne beneficjentów. To właśnie w województwie mazowieckim koncentruje się największa liczba podmiotów ubiegających się o dofinansowanie ze środków unijnych<sup>13</sup>.
- Skuteczność realizacyjna poszczególnych typów beneficjentów; większość projektów zrealizowanych i zakończonych do końca 2011 roku osiągnęła zakładaną we wnioskach o dofinansowanie projektu wartość docelową wskaźników. Beneficjenci RPO WM objęci badaniem ankietowym CATI w ramach postępowania ewaluacyjnego nie wskazali na występowanie jakichkolwiek trudności realizacyjnych. Zaledwie 16,7% jednostek samorządu terytorialnego, realizujących projekty w ramach RPO WM oraz 31,5% respondentów reprezentujących pozostałe kategorie beneficjentów Programu deklaruje występowanie trudności (najczęściej uczelnie, jednostki naukowe, parki naukowo-technologiczne – w tej grupie problemy wskazało 43,8% respondentów – organizacje pozarządowe – ponad co trzecia (36,4%) organizacja miała trudności – oraz jednostki organizacyjne JST – 35,7%). Wskazane trudności nie generują jednak ryzyka niezrealizowania zakładanych we wnioskach o dofinansowanie projektu wartości wskaźników.

**Tabela 3.4.1.** Trudności realizacyjne beneficjentów RPO WM spoza sektora JST

Jakie to były trudności?	Liczebność	W %
Inne <sup>14</sup>	92	50,8%
zbyt duża liczba dokumentacji niezbędnej do przygotowania wniosku o płatność	63	34,8%
długi czas oczekiwania na refundacje kosztów	46	25,4%
wzrost cen materiałów niezbędnych do realizacji inwestycji	35	19,3%
częste zmiany w przepisach	33	18,2%
brak płynności finansowej związanej z własnymi środkami, zaangażowanymi do realizacji projektu	27	14,9%
wzrost kursu walut	26	14,4%
problemy z interpretacją przepisów dotyczących kwalifikowalności wydatków	23	12,7%
brak doświadczenia/niskie kompetencje pracowników instytucji wdrażających projekt	19	10,5%
zła współpraca z IP2, odpowiedzialną za nadzór nad wdrażanym projektem wynikająca z niskiej DOSTĘPNOŚCI pracowników odpowiedzialnych za opiekę nad projektem	18	9,9%
problemy z interpretacją przepisów dotyczących pomocy publicznej	18	9,9%
problemy z uzyskaniem niezbędnych pozwoleń związanych z realizowaną inwestycją	16	8,8%
problemy z interpretacją przepisów dotyczących ustawy Prawo zamówień publicznych	13	7,2%
zbyt mała liczba pracowników naszej instytucji do wdrażania projektu	12	6,6%
zła współpraca z IP2 odpowiedzialną za nadzór nad wdrażanym projektem, wynikająca z niskich KOMPETENCJI pracowników, odpowiedzialnych za opiekę nad projektem	12	6,6%
problemy ze stanem prawnym gruntów	4	2,2%
brak zdolności kredytowej	4	2,2%
<b>SUMA</b>	<b>181</b>	<b>100,0%</b>

<sup>13</sup> Przegląd regionalny nr 5, Stan wdrażania programów operacyjnych realizowanych w latach 2007-2013. Perspektywa regionalna, MRR 2011

<sup>14</sup> Odpowiedź "inne" obejmowała bardzo szerokie spectrum trudności trudnych do skategoryzowania

Źródło: badanie CATI wśród beneficjentów RPO WM spoza sektora jednostek samorządu terytorialnego

- Fluktuacje rynkowe – konsekwencje rynkowe spowolnienia gospodarczego. Mazowiecka gospodarka nie zdołała uniknąć skutków ubocznych kryzysu w strefie euro, gdyż daje się jej we znaki gwałtowny spadek popytu zewnętrznego. Ujemny wpływ na gospodarkę ma także zaostrzenie polityki fiskalnej oraz spowolnienie wzrostu konsumpcji. Niemniej jednak beneficjenci RPO WM, zorientowani na rynek wewnętrzny są w niewielkim stopniu podatni na fluktuacje rynkowe. Analizowany w kolejnym rozdziale wpływ spowolnienia gospodarczego na budżety powiatów i gmin, charakteryzujący się następującymi tendencjami:
  - pogorszenie koniunktury gospodarczej. Ponieważ istotnym źródłem dochodów jednostek samorządu terytorialnego są udziały w podatkach centralnych, ostatnie spowolnienie gospodarcze musiało spowodować spadek środków otrzymywanych z tego tytułu – szczególnie procykliczny charakter mają wpływy z podatku CIT;
  - szybszy wzrost nakładów inwestycyjnych (w ujęciu realnym) niż dochodów poszczególnych szczebli samorządu terytorialnego – dotyczy to w największym stopniu miast na prawach powiatu. W naturalny sposób musiało to doprowadzić do niedoborów w finansach sektora samorządowego, a efekt ten został dodatkowo wzmocniony przez konieczność współfinansowania projektów inwestycyjnych wspartych ze źródeł wspólnotowych;<sup>15</sup> nie stanowił czynnika ryzyka zrealizowania zakładanych celów RPO.
- Czynniki fluktuacji kursów walut. Czynniki te występują w przypadku jednostek, które zaciągnęły zobowiązania indeksowane do walut obcych bądź beneficjentów projektów kluczowych, w których zakup urządzeń w walutach obcych stanowi jeden z głównych kosztów (np. Działanie 1.1, Działanie 7.1.). W przypadku Województwa Mazowieckiego istnieje takie ryzyko z uwagi na zobowiązania w walucie obcej, wynoszące około 49% łącznej kwoty zobowiązań,
- Analiza zmian przepisów ogólnych (np. o pomocy publicznej, innych). Zmiany przepisów ogólnych w zakresie zamówień publicznych, zasad pomocy publicznej i pomocy de minimis stanowiły jedną z głównych przyczyn opóźnień we wdrażaniu RPO WM. Projekcja ich dalszych zmian jest jednak w perspektywie n+2 nieprzewidywalna. Można jedynie założyć, iż zakończenie procesów dostosowawczych przepisów polskich i europejskich w tym zakresie minimalizuje ryzyko nieprzewidywalności kierunku zmian prawnych.

Warto podkreślić, iż w ramach niektórych RPO wypracowano mechanizmy zarządzania ryzykiem zdiagnozowanym dla kolejnych lat programowania RPO WM. Na przykład w województwie dolnośląskim utworzono w strukturze IZ RPO zespół kontrolny, którego zadaniem jest weryfikacja poprawności przeprowadzonych przez beneficjentów postępowań Pzp na podstawie pełnej dokumentacji. Zespół ma też za zadanie prowadzenie analizy ex-ante dokumentów dotyczących procedur przetargowych. Powołanie zespołu ma na celu wyeliminowanie błędów podczas procedur zamówień przeprowadzonych przez beneficjentów. Z kolei w województwie kujawsko-pomorskim w związku z występowaniem nieprawidłowości w zakresie stosowania prawa zamówień publicznych oraz deklarowanego statusu prawnego przez Beneficjentów, w celu uniknięcia w przyszłości ich występowania IZ RPO w ramach funkcjonowania Biura Kontroli Wdrażania RPO w Departamencie Wdrażania RPO, utworzone zostało wieloosobowe stanowisko pracy ds. kontroli zamówień publicznych. Departament Wdrażania RPO na etapie weryfikacji merytorycznej oraz przed podpisaniem umowy dokonywać będzie dokładnej analizy statusu Beneficjenta w oparciu o niezbędną dokumentację m.in. „Bilans i rachunek zysków i strat”, „PIT-36L Zeznanie o wysokości osiągniętego dochodu w roku podatkowym”, druki ZUS P DRA, ZUS P RCA. Jednocześnie Biuro Kontroli Wdrażania RPO w Departamencie Wdrażania RPO WK-P w celu zapobiegania występowania jakichkolwiek nieprawidłowości w sposób ciągły i systematyczny przeprowadza kontrole projektów

<sup>15</sup> Decentralizacja finansów publicznych w kontekście decentralizacji procesów rozwojowych i rola samorządów w inwestowaniu w rozwój regionów, IBS, 2011

na miejscu ich realizacji oraz monitoruje ich przebieg. W zakresie niskiej skuteczności realizacji zakładanej wartości docelowej wskaźników programowych oraz na poziomie poszczególnych Priorytetów przy zakontraktowaniu większości alokacji można odnotować dobrą praktykę RPO WZ. W 2011 roku – w celu dokonania sprawozdawczości realizacji wskaźników programowych przygotowano matryce agregujące wskaźniki z poziomu najniższego (wnioski o dofinansowanie projektu) do poziomu najwyższego (wskaźniki KSI). W przyszłym okresie sprawozdawczym zostanie opracowany i udostępniony nowy moduł w Lokalnym Systemie Informatycznym pozwalający agregować automatycznie wszelkie wskaźniki wg przygotowanych matryc. Ponadto, IZ RPO WZ w sposób ciągły aktualizuje ww. matryce w celu maksymalnego zwiększenia realizacji wskaźników KSI.

**Pytanie badawcze 4.2. Jakie problemy wystąpiły w trakcie dotychczasowej realizacji Programu? Jakie podjęto w związku z tym działania oraz czy były one skuteczne? Czy istnieją problemy, które nie zostały rozwiązane? Czy istnieją obszary problemowe, które nie zostały zidentyfikowane przez IZ?**

W trakcie realizacji programu zdiagnozowano problemy związane z opóźnieniem harmonogramu podpisania umów, terminem wdrożenia projektów do realizacji skutkującym wycofaniem się około 15% beneficjentów z realizacji zaplanowanych w ramach RPO WM inwestycji. Opóźnienia te wynikały zarówno z przyjęcia formuły wyboru projektów w trybie konkursów otwartych oraz w trybie konkursów zamkniętych z preselekcją.

Uwzględniając oczekiwania i potrzeby beneficjentów związane z kryzysem gospodarczym oraz konieczność przyspieszenia realizacji RPO WM w procesie aplikowania i systemie finansowania projektów zostały wprowadzone rozwiązania umożliwiające beneficjentom łatwiejszą absorpcję środków w ramach RPO WM<sup>16</sup>:

- Zarząd Województwa Mazowieckiego uchwałą **Nr 793/228/09 z dnia 7 kwietnia 2009 r.**) przyjął, że pierwsze z ogłoszonych w 2009 r. konkursów będą prowadzone w systemie bez preselekcji, co z jednej strony oznacza obowiązek dostarczenia przez beneficjenta kompletnego wniosku wraz z wymaganymi załącznikami, ale z drugiej przyspiesza wybór projektów, prognozowanie i uruchomienie płatności ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Ponadto w związku z kryzysem opracowany został harmonogram naboru wniosków, według którego kolejne konkursy ogłaszane były w krótkich odstępach czasu, a większość w pierwszej połowie roku. Spowodowało to jednak wydłużenie oceny projektów; ogłoszenia jak największej liczby konkursów o dofinansowanie projektów (w działaniach, w których nie występowały problemy legislacyjne np. związane z pomocą publiczną, prawem energetycznym itd.) - działanie to miało na celu maksymalizację efektywności wdrażania programu z punktu widzenia instytucjonalnego. Ogłoszenie większości konkursów w początkowym terminie wdrażania RPO WM pozwoli na szybkie przeniesienie nacisku na aspekty wdrażania i rozliczania Programu, pozwoli także uniknąć cyklicznego angażowania pracowników w procedury oceny projektów, a umożliwi przesunięcie ich do wydziałów zajmujących się wdrażaniem projektów. Dodatkowo, w związku z postępującym kryzysem gospodarczym działanie takie umożliwiło uruchomienie wsparcia w momencie, gdy było ono najbardziej potrzebne. Uzyskanie szerokiego dostępu do finansowania projektów z RPO WM skutkuje ograniczeniem negatywnych konsekwencji zmiany sytuacji ekonomicznej;
- Zarząd Województwa Mazowieckiego zwiększył wartość alokacji na konkursy cieszące się najwyższym zainteresowaniem w tym na działania przeznaczone dla przedsiębiorców, aby utrzymać i wzmocnić popyt, na pierwsze konkursy w ramach działań przeznaczono także większość środków dostępnych w RPO WM. W sytuacji kryzysu gospodarczego i finansowego szczególnie istotne było zwiększenie alokacji w ramach konkursu w Działaniu

<sup>16</sup> Wyciąg ze Sprawozdania okresowego z realizacji RPO WM w 2009 roku.

1.5 *Rozwój przedsiębiorczości* do 90% całkowitej wartości alokacji przeznaczanej na to działanie, o którym zdecydował Zarząd Województwa Mazowieckiego uchwałą z dnia 9 marca 2009 r. Umożliwienie realizacji jak największej liczby projektów dofinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach RPO WM przyczynia się do pobudzenia gospodarki w regionie.

- uproszczono zasady naboru wniosków i przyspieszenie wydatkowania środków poprzez rezygnację z trybu naborów z preselekcją. Działanie to miało na celu obniżenie kosztów przygotowania dokumentacji projektowej po stronie beneficjenta.
  - wprowadzanie uproszczeń we wdrażaniu RPO WM: Zarządzeniem Marszałka Województwa Mazowieckiego został powołany 20 sierpnia 2009 r. *Zespół ds. uproszczeń w systemie wdrażania środków unijnych*. Ponadto, w celu usprawnienia systemu realizacji programu, Zarządzeniem Nr 455/09 Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 20 sierpnia 2009 r. został powołany *Zespół ds. uproszczeń w systemie wdrażania środków unijnych* w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013.
  - Stworzono możliwość udzielania dofinansowania w formie zaliczek w szerszym niż dotychczas zakresie. Zmiany polegają na rozszerzeniu katalogu beneficjentów o możliwość dofinansowania w ww. formie dla projektów realizowanych przez przedsiębiorców; zniesiono wymóg etapowania prac w ramach projektów, którym przyznano udzielenie dofinansowania w formie zaliczki; przewidziano udzielenie dofinansowania do 95% całkowitej wartości dofinansowania; uproszczono wzór *Wniosku o płatność zaliczkową* za pomocą którego beneficjent będzie wnioskował o zaliczkę. Przyjęte zmiany umożliwiają beneficjentowi realizację projektu/regulację płatności wobec wykonawców bez zaciągania zobowiązań w formie kredytów czy pożyczek oraz realizację praktycznie całego projektu ze środków pochodzących z dotacji rozwojowej. Pozwolą one również na szybszą absorpcję środków, a tym samym szybkie wprowadzenie środków na rynek. Uproszczone dokumenty wpłyną pozytywnie na skrócenie procedury weryfikacji wniosków i wypłaty środków beneficjentom. W początkowym okresie realizacji RPO ograniczenie to wynikało wyłącznie z Rozporządzenia MF. Następnie zmianą tego rozporządzenia odblokowała możliwość udzielania zaliczek przedsiębiorcom. Jednocześnie należy zaznaczyć, że w okresie obowiązywania tego niekorzystnego przepisu nie dokonywano jeszcze wypłat przedsiębiorcom w ramach RPO ( brak umów w tym okresie), tak więc de facto każdy przedsiębiorca, który otrzymał już dofinansowanie w ramach RPO WM miał prawo skorzystać z zaliczki.
  - wprowadzona została możliwość rozliczania i certyfikacji do KE wydatków poniesionych w tzw. dużych projektach w pierwszych fazach realizacji projektu, jeszcze przed zatwierdzeniem w procesie notyfikacji tego projektu przez KE.

Innym problemem zdiagnozowanym w trakcie realizacji RPO WM są opóźnienia we wdrażaniu projektów kluczowych. W roku 2010 podjęto następujące środki zaradcze:

- Zawieszenie naboru;

Dążąc do przyspieszenia procesu przygotowania do realizacji projektów kluczowych i ostatecznego zakończenia zawierania pre-umów, Zarząd Województwa Mazowieckiego na posiedzeniu w dn. 12 stycznia 2010 r. podjął decyzję o zawieszeniu otwartego, ciągłego naboru propozycji projektów kluczowych od dnia 31 marca 2010 r.

- Wprowadzenie mechanizmów dyscyplinujących, w tym ustalenie ostatecznego terminu złożenia wniosku o dofinansowanie;

Na posiedzeniu w dn. 26 stycznia 2010 r., Zarząd Województwa Mazowieckiego zdecydował o wprowadzeniu mechanizmów dyscyplinujących beneficjentów projektów kluczowych tj.:

- ustalenie w pre-umowie ostatecznego terminu złożenia wniosku o dofinansowanie na dn.



31.12.2010 r., z doprecyzowaniem, iż beneficjent ponosi świadome ryzyko nieotrzymania dofinansowania w przypadku niezłożenia wniosku przed tą datą,

- wprowadzenie możliwości usunięcia projektu z IWIPK RPO WM przez Zarząd WM w przypadkach: niepodpisanie pre-umowy w terminie 1 miesiąca od opublikowania listy projektów kluczowych, wystąpienie okoliczności, w wyniku których nie ma możliwości podpisania pre-umowy i realizacji projektu, opóźnienia w przygotowaniu projektu w stosunku do ustalonego harmonogramu większego niż 3 miesiące i skutkującego opóźnieniem terminu złożenia wniosku o dofinansowanie.
  - IZ RPO WM pisemnie zobligowała beneficjentów, którzy dotychczas nie podpisali pre-umów lub podpisali pre-umowy, ale nie złożyli jeszcze wniosków o dofinansowanie, do zadeklarowania terminu złożenia wniosku, z uwzględnieniem ustalonej ostatecznej daty.
  - Nowy wzór pre-umowy został zatwierdzony przez Zarząd Województwa Mazowieckiego w dn. 23 lutego 2010 r. W §4 ust. 4, określono termin złożenia wniosku o dofinansowanie, z doprecyzowaniem w §11 ust. 4, iż beneficjent ponosi świadome ryzyko nieotrzymania dofinansowania w przypadku nie złożenia wniosku przed dn. 31 grudnia 2010 r.
- opracowanie harmonogramu przygotowania do realizacji projektów kluczowych
  - W oparciu o pisemne deklaracje beneficjentów i informacje przekazane przez Mazowiecką Jednostkę Wdrażania Projektów Unijnych, powstał harmonogram przygotowania projektów kluczowych, zawierający m.in. planowane daty zawarcia pre-umów oraz terminy złożenia wniosków o dofinansowanie. Harmonogram został zaprezentowany na posiedzeniu Zarządu Województwa Mazowieckiego w dn. 26 stycznia 2010r., a następnie przekazany do Komisji Europejskiej.
  - Ponadto, harmonogram został przedstawiony na posiedzeniu Komitetu Monitorującego RPO WM w dniu 1 lutego 2010 r., przeprowadzonym z udziałem beneficjentów, którzy dotychczas nie podpisali pre-umów lub podpisali pre-umowy, ale nie złożyli jeszcze wniosków o dofinansowanie. Na spotkaniu przeanalizowane zostały najczęściej pojawiające się problemy w przygotowaniu projektów. Uczestników posiedzenia poinformowano także o możliwości usunięcia projektu z listy projektów kluczowych, w związku z jego nieterminowym i nierzetelnym przygotowywaniem.
  - Kierując się wskazaniem Komisji Europejskiej, harmonogram jest aktualizowany i przedstawiany kwartalnie Zarządowi Województwa Mazowieckiego, Komitetowi Monitorującemu RPO WM oraz Komisji Europejskiej.
- zaktualizowanie procedury oraz zatwierdzenie kryteriów oceny
  - Uchwałą Zarządu Województwa Mazowieckiego nr 450/329/10 W dn. 9 marca 2010r., została zaktualizowana *Procedura oceny i wyboru propozycji projektów do umieszczenia w Indykatorywnym Wykazie Indywidualnych Projektów Kluczowych dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007 – 2010* (procedura 3.11.4.) zawarta w *Instrukcji Wykonawczej Instytucji Zarządzającej RPO WM*. Wprowadzone zmiany dyktowane były potrzebą doprecyzowania wszystkich wykonywanych czynności procesu, w tym uszczegółowienia procesu oceny propozycji projektów z rozbiciem na podczynniki. W procedurze wskazano, iż ocena propozycji projektów kluczowych odbywa się przy zastosowaniu *Kryteriów oceny propozycji projektów do umieszczenia w IWIPK RPO WM 2007-2013* zgodnych z ekspertyzą pn. *Metodą grupowej, wielokryterialnej oceny projektów regionalnych z punktu widzenia ich istotności dla województwa mazowieckiego* (Lech Kruś /Instytut Badań Systemowych Polskiej Akademii Nauk/, wykonanej na zlecenie Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego w Warszawie).

- Z uwagi, iż kryteria oceny propozycji projektów kluczowych są wstępna kwalifikacja projektów umożliwiającą procedowanie do dalszej oceny powinny być przedmiotem zapoznania przez KM RPO WM. W związku z czym, *Kryteria oceny propozycji projektów do umieszczenia w IWIPK RPO WM 2007-2013* zostały przyjęte na XII posiedzeniu Komitetu Monitorującego RPO WM w dn. 25 marca 2010 r. uchwałą nr 1/10.
- ustalenie zasad wprowadzania oraz modyfikacji projektów kluczowych
  - Zarząd Województwa Mazowieckiego przyjął na posiedzeniu w dn. 27 kwietnia 2010 r., dodatkowe narzędzie umożliwiające monitorowanie stanu przygotowania projektów kluczowych oraz reagowanie na pojawiające się zagrożenia związane z ich realizacją, czyli *Zasady Modyfikacji Indykatorywnego Wykazu Indywidualnych Projektów Kluczowych dla RPO WM 2007-2013 oraz wprowadzania zmian do projektów znajdujących się na IWIPK RPO WM 2007-2013* – zw. „*zasadą modyfikacji*”
  - Dokument zawiera zasady wprowadzania nowych projektów do IWIPK RPO WM, sposób postępowania w przypadku wnioskowania przez beneficjenta o zatwierdzenie zmiany do projektu oraz reguły zmiany IWIPK RPO WM. W *Zasadach modyfikacji* ustalono katalog okoliczności usuwania projektów z listy projektów kluczowych, a także określono cele, na które mogą zostać przeznaczone środki zarezerwowane na realizację projektu, który został usunięty.
- *Zasady modyfikacji* ustanowiły możliwość utworzenia listy rezerwowej dla IWIPK RPO WM 2007-2013. Na listę rezerwową są przesuwane projekty, których realizacja znacząco się opóźnia. Ponadto, w związku z wprowadzeniem *Zasad modyfikacji*, MJWPU raz na miesiąc przedstawia Zarządowi informację, w której wskazywane są projekty kwalifikujące się do usunięcia i te, co do których istnieje istotne zagrożenie, że zaczną spełniać w/w przesłanki.
- wprowadzenie listy rezerwowej IWIPK dla RPO WM
- na posiedzeniu Zarządu Województwa Mazowieckiego w dn. 22 czerwca 2010 r. przyjęta została Uchwała nr 1247/358/10 zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia listy projektów kluczowych do umieszczenia w indykatorywnym planie inwestycyjnym dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013. Lista rezerwowa IWIPK RPO WM, która stanowi źródło danych o projektach, które w przypadku wykazania gotowości

Zastosowano także odpowiednie środki zaradcze oraz informacyjne, skierowane do beneficjentów w zakresie niezgodności przepisów krajowych i unijnych w zakresie pomocy publicznej i zamówień publicznych.

Jak wynika ze sprawozdania z realizacji RPO WM za 2010 rok wystąpił także problem niskiej skuteczności realizacji wskaźników programowych zdiagnozowany jako wynikający z:

- wyboru przez beneficjenci jednego, najłatwiejszego w monitorowaniu wskaźnika;
- wyboru przez beneficjentów wskaźników dla innych działań
- braku oceny adekwatności wyboru na etapie oceny formalnej i merytorycznej;
- osiaganiem przez beneficjentów dodatkowych wskaźników, które nie były pierwotnie wybrane;

W oparciu o wyniki badania ewaluacyjnego „Optymalizacja systemu wskaźników oraz kryteriów wyboru projektów w kontekście realizacji celów RPO Województwa Mazowieckiego 2007-2013”, opracowanego przez firmę PSDB, a także w oparciu o autoewaluację, w roku 2010 zmodyfikowano listę wskaźników projektowych i dokonano ich mapowania ze wskaźnikami na poziomie działań i priorytetów. Wydaje się – na podstawie analiz skuteczności wdrażania RPO WM – iż podjęte

działania nie zapewnią realizacji założonej wartości docelowej wszystkich wskaźników programowych.

W roku 2011 zdiagnozowano problemy wynikające z braku reguł kwalifikowalności pożyczek obrotowych oraz instrumentów finansowych takich jak leasing, itp. oraz problemy wynikające z zagrożeniem występowania pomocy publicznej w projektach w ramach działań 2.1 i 2.2, które wg założeń są realizowane bez pomocy publicznej. Dotyczy to szczególnie projektów, które są realizowane przez placówki służby zdrowia oraz uczelnie wyższe. Zaproponowano objęcie tych placówek pomocą de mini mis przy udziale współfinansowania budżetu państwa (nr uchwały do uzupełnienia).

Zgodnie z informacją uzyskaną od przedstawicieli IP2 w roku 2012 wystąpił problem opóźnień w certyfikacji wydatków oraz wypłaty transz dla beneficjentów związany z włączeniem do listy sprawdzającej poprawności realizacji procedury Pzp na etapie każdego wniosku o płatność. Planowano także włączenie w zakres opiekunów projektów również kompetencji w zakresie kwalifikowalności VAT co mogło pogłębić kryzys refundacji płatności i stanowić poważny czynnik ryzyka zaburzenia płynności finansowej realizowanych interwencji przez niektóre kategorie beneficjentów. W dniu 2 października br. Zarząd Województwa podjął decyzje o wycofaniu tej procedury.

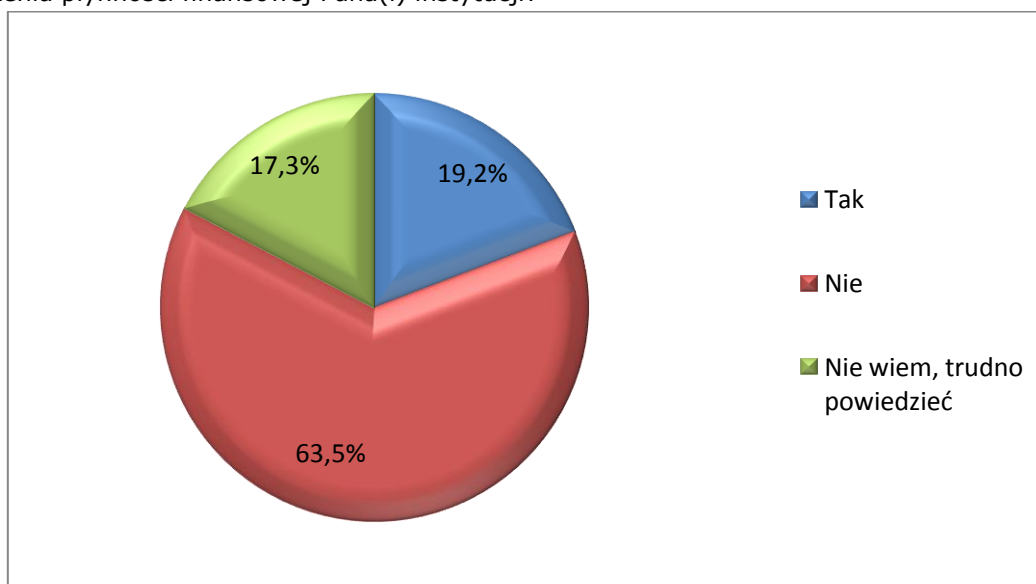
Ponad połowa respondentów z sektora jst (69,5%) deklaruje brak opóźnień w w refundowaniu środków przez IP2 (MJWPU). Takie problemy wystąpiły w przypadku dwóch piątych (19,9%) projektów realizowanych przez beneficjentów. Tylko w 3,8% przypadków opóźnienie w refundowaniu środków z IP2 (MJWPU) przyczyniło się do powstawania poważnych problemów w realizacji projektu. Większość respondentów (82,7%), powiedziała, że nie spowodowało to trudności w przeprowadzeniu inwestycji.

**Tabela 3.4.2.** Wpływ opóźnień w refundowaniu środków przez IP2 na trudności w realizacji projektu

<b>Czy opóźnienia w refundowaniu środków przez IP2 (MJWPU) przyczyniły się do powstawania poważnych trudności w realizacji projektu?</b>	<b>%</b>
Tak	3,8%
Nie	82,7%
<i>Nie wiem, trudno powiedzieć</i>	13,5%

Źródło: badanie CAWI wśród beneficjentów RPO WM z sektora JST

**Wykres 3.4.1.** Czy opóźnienia w refundowaniu środków przez IP2 (MJWPU) przyczyniły się do zagrożenia płynności finansowej Pana(i) instytucji?



Źródło: badanie CAWI wśród beneficjentów RPO WM z sektora JST

W większym stopniu opóźnienia w refundacji środków z IP2 (MJWPU) przyczyniły się do zagrożeń płynności finansowej JST. Problem taki wskazało 19,2% badanych z JST gdzie wystąpiły opóźnienia w przekazaniu pieniędzy. Taki sam odsetek respondentów wybrał odpowiedź „trudno powiedzieć”. W prawie dwóch trzecich (63,5%) przypadków zagrożenie finansowe nie miało miejsca.

Zagrożenie płynności finansowej realizacji projektu staje się jednak realnym zagrożeniem w przypadku pozostałych kategorii beneficjentów. Co prawda – według deklaracji badanych - w 67,38% przypadków nie wystąpiły opóźnienia w refundowaniu środków z RPO WM na rzecz beneficjenta. Problem ten wskazał jednak co piąty (23,71%) respondent.

**Tabela 3.4.3.** Występowanie opóźnień w wypłacie środków z RPO WM wg typu beneficjenta (spoza JST)

Czy wystąpiły opóźnienia w refundowaniu środków (wypłacie środków) z RPO WM na rzecz Pana(i) instytucji/firmy?					
Typ beneficjenta		tak	nie	nie wiem, trudno powiedzieć	Ogółem
Jednostki organizacyjne JST (szkoły, domy kultury, itp.)	Liczebność	8	16	2	26
	W procentach	30,8%	61,5%	7,7%	100,0%
Organy administracji rządowej	Liczebność	0	4	1	5
	W procentach	,0%	80,0%	20,0%	100,0%
Organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje,	Liczebność	2	8	1	11
	W procentach	18,2%	72,7%	9,1%	100,0%
Przedsiębiorstwa (w tym klastry przedsiębiorców)	Liczebność	111	295	38	444
	W procentach	25,0%	66,4%	8,6%	100,0%
Uczelnie, jednostki naukowe, parki naukowo-technologiczne	Liczebność	2	13	3	18
	W procentach	11,1%	72,2%	16,7%	100,0%
Kościół, związki wyznaniowe	Liczebność	4	9	1	14

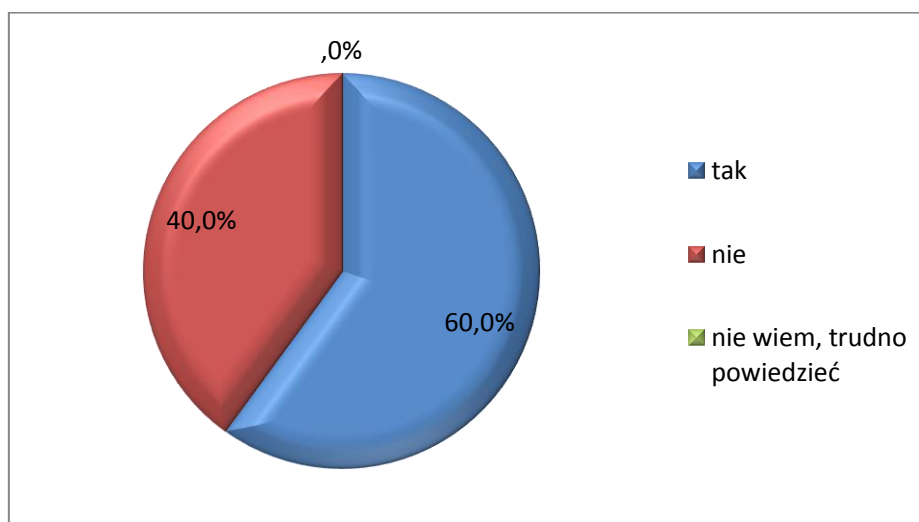
	W procentach	28,6%	64,3%	7,1%	100,0%
Szpital/ZOZ/Przychodnia	Liczebność	3	17	1	21
	W procentach	14,3%	81,0%	4,8%	100,0%
Inny	Liczebność	3	16	3	22
	W procentach	13,6%	72,7%	13,6%	100,0%
<b>OGÓŁEM</b>	<b>Liczebność</b>	<b>133</b>	<b>378</b>	<b>50</b>	<b>561</b>
	<b>W procentach</b>	<b>23,71%</b>	<b>67,38%</b>	<b>8,91%</b>	<b>100,00%</b>

Źródło: wyniki badania CATI wśród beneficjentów RPO WM spoza sektora jst

Sytuacja opóźnień w refundowaniu środków najczęściej dotyczyła jednostki organizacyjne JST (30,8%), kościołów, związków wyznaniowych (28,6%) oraz przedsiębiorców (25%).

Wynikłe opóźnienia w refundowaniu środków w większości przypadków (61,8%) nie przyczyniły się do poważnych trudności w realizacji projektu. Dodatkowe problemy wskazało 37,3% respondentów. Poważne trudności wynikłe w skutek opóźnień w refundowaniu środków z RPO WM, w największej mierze dotyczyły organów administracji pozarządowej, kościołów i związków wyznaniowych oraz organizacji pozarządowych. Trzeba zaznaczyć, że opóźnienia w wypłacie środków UE generalnie nie powinny mieć wpływu na płynność beneficjentów, bo oni deklarują, że posiadają środki na realizację projektów i ich realizacja nie powinna być uzależniona od środków z UE. Nie stanowiły one zagrożenia dla realizacji projektu, przyczyniły się jednak do zmniejszenia płynności finansowej instytucji i organizacji, skutkującego niewywiązywaniem się z innych zadań instytucji.

**Wykres 3.4.2.** Czy przyczyniły się one do zagrożenia płynności finansowej Pana(i) instytucji?



Źródło: wyniki badania CATI wśród beneficjentów RPO WM spoza sektora jst

**Pytanie badawcze 4.3. Jaki jest katalog ryzyk braku absorpcji środków przez poszczególne typy beneficjentów w perspektywie 3 lat (poziom zadłużenia JST, stan finansów publicznych itp.)?**

W województwie mazowieckim występuje 309 gmin, z czego 30 miało status gminy miejskiej, 50 status gminy miejsko-wiejskiej, a 229 – wiejskiej. Blisko połowa gmin województwa mazowieckiego w przeliczeniu na jednego mieszkańca ma dochody niższe niż średnia krajowa. Począwszy od 2009 roku spada udział dochodów własnych w budżetach wszystkich typów jednostek samorządu terytorialnego województwa, pomimo bezwzględного wzrostu na poziomie gmin (w wyniku zwiększenia podatku od nieruchomości i dochodów majątkowych) i powiatów (w wyniku dochodów

majątkowych). Nadal jednak stanowi on ponad połowę przychodów na poziomie województwa i miast na prawach powiatu.<sup>17</sup> Charakterystyczną cechą struktury dochodów Województwa Mazowieckiego jest wyjątkowo wysoki udział wpływów z podatku CIT i PIT, stanowi on ponad 70% dochodów bieżących regionu i ponad 60% dochodów ogółem, zatem wszelkie wahania we wpływach, szczególnie z podatku dochodowego od osób prawnych, mają bardzo duży wpływ na kondycję finansową województwa i poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego.

Brak wystarczających środków na wydatki inwestycyjne, zmusza województwo<sup>18</sup> do zaniechania realizacji przedsięwzięć i dokonywania cięć budżetu w tym zakresie. Niedostateczna wielkość środków na wydatki inwestycyjne wiąże się m.in. z wysokimi kwotami obowiązkowych wpłat do budżetu państwa na rzecz innych województw w ramach subwencji wyrównawczej. W roku 2010 kwota subwencji, jaką Województwo Mazowieckie zobowiązane było odprowadzić do budżetu państwa osiągnęła rekordową wielkość blisko 940 mln złotych pochłaniając 63% dochodów podatkowych Mazowsza. Pozostałe w budżecie środki na zadania własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły niecałe 153 złote, co było jedną z najmniejszych wielkości wśród wszystkich województw. Mimo ulgi w kalkulacji wielkości subwencji wyrównawczej przyznanej Mazowszu w 2011 roku plan budżetu państwa na rok 2012 utrzymuje niekorzystne dla Mazowsza zasady naliczania wpłat z tytułu „janosikowego”.

W Wieloletniej Prognozie Finansowej dla województwa mazowieckiego zaplanowano w kolejnych latach wdrażania RPO WM zmniejszenie wydatków bieżących bez obsługi długu o ok. 10% w wojewódzkich samorządowych jednostkach organizacyjnych. Wydatki na planowane inwestycje w ramach RPO WM zostały jednak potraktowane jako priorytetowe i zabezpieczone w jst województwa.

Czynnikiem ryzyka osiągnięcia założonej wartości wskaźników docelowych RPO WM może być jednak stan zadłużenia obecnych i potencjalnych beneficjentów (zarówno w zakresie wskaźników obowiązujących do końca 2013 r. na podstawie art. 169 i art. 170 starej ustawy o finansach publicznych z 2005 r., jak również mającą obowiązywać od roku 2014 relację, o której mowa w art. 243 ustawy o finansach stanowiącą nowy limit zadłużenia. Należy nadmienić, iż w 2010 r. tylko województwo mazowieckie wykazało poziom wskaźnika długu/dochodów ogółem powyżej 50% (a dokładnie 56,05%)<sup>19</sup>. Poziom wskaźnika jednak z roku na rok maleje. Wydaje się, że planowane od 2014 roku zmiany w naliczaniu limitu zadłużenia, przy włączeniu w jego zakres również wkładu krajowego na realizację projektów RPO WM może stanowić czynnik ryzyka przede wszystkim dla miast na prawach powiatu, szczególnie współzależnych w strukturze dochodów od podatków od osób prawnych (którego wysokość jest prognozowana na lata 2013-2014 jako recesywna). Rok 2010 jednostki samorządu terytorialnego województwa mazowieckiego zamknęły deficytem w wysokości 2733,5 mln zł (o 2,8% wyższym niż w 2009 r.). Na deficyt ten złożył się głównie deficyt budżetów miast na prawach powiatu w wysokości 1941,0 mln zł, gmin – 602,0 mln zł, powiatów – 134,8,0 mln zł oraz województwa – 55,6 mln zł. W budżetach miast na prawach powiatu deficyt był większy niż w 2009 r. (o 33,5%). W budżecie województwa, budżetach powiatów oraz gmin deficyt był mniejszy niż przed rokiem (odpowiednio o: 81,0%, 15,2% oraz 20,1%). Nadal jednak spośród 309 gmin województwa mazowieckiego w 249 wydatki przekroczyły dochody, a w 60 nie wydatkowano wszystkich środków budżetowych. Wśród 37 powiatów województwa mazowieckiego w 31 odnotowano deficyt, a w 6 wystąpiła nadwyżka.

Jak odnotowano wyżej jednostki samorządu terytorialnego będące beneficjentami RPO WM zagwarantowały środki na wkład krajowy oraz zabezpieczyły płynność finansową realizowanych i planowanych inwestycji. Większość z nich nie widzi finansowego ryzyka przerwania bądź

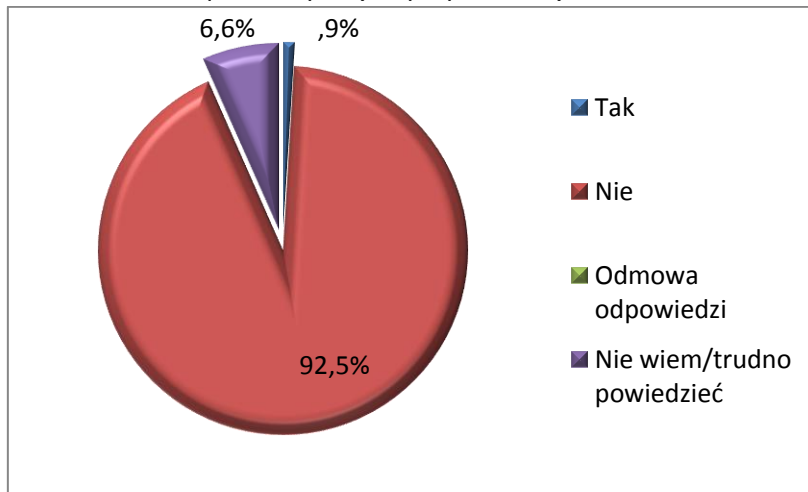
<sup>17</sup> Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie mazowieckim w 2011 r., informacja sygnałna, Urząd Statystyczny

<sup>18</sup> Wieloletnia prognoza finansowa dla województwa mazowieckiego, Mazowiecki Urząd Wojewódzki 2012

<sup>19</sup> Zadłużenie miast na prawach powiatu i województw w świetle badania ankietowego Monika Korolewska, Kamilla Marchewka Bartkowiak, BAS, 2011

niepełnego zrealizowania zaplanowanych interwencji. Planują także realizację dodatkowych przedsięwzięć w ramach RPO WM.

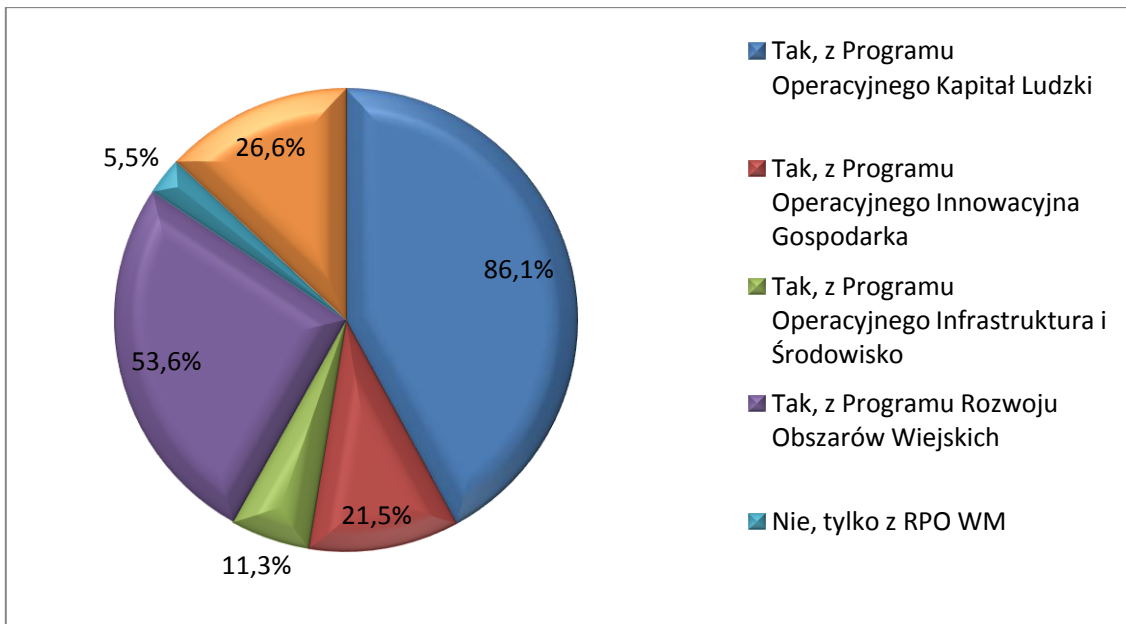
**Wykres 3.4.3.** Czy wysokość zadłużenia Pana/i instytucji przekracza poziomy zadłużenia określone w ustawie o finansach publicznych (dotyczy 2011r. )?



Źródło: badanie CAWI wśród przedstawicieli beneficjentów RPO WM z sektora jst

Niemal wszyscy (92,5%) respondenci twierdzą, że ich JST nie przekracza poziomu zadłużenia określonego w ustawie o finansach publicznych. Zaledwie 6,6% badanych twierdzi, że ich instytucja przekroczyła określony poziom zadłużenia. Większość respondentów – beneficjentów RPO WM realizuje projekty w ramach PO KL oraz PROW, nie sądzą jednak, że zaangażowanie wkładu własnego w realizację innych interwencji zagraża skuteczności wdrażania projektów, współfinansowanych w ramach RPO WM.

**Wykres 3.4.4.** Czy Państwa instytucja realizowała/realizuje w latach 2007-2012 projekty z innych źródeł finansowania?



Źródło: badanie CAWI wśród przedstawicieli beneficjentów RPO WM z sektora jst

**Tabela 3.4.4.** Plany JST dotyczące realizacji inwestycji współfinansowanych z RPO WM

Czy planują Państwo w latach 2012-2015 realizację dodatkowych inwestycji współfinansowanych ze środków RPO WM:	Liczebność	W %
Zdecydowanie tak	140	51,1%
Raczej tak	76	27,7%
Raczej nie	26	9,5%
Zdecydowanie nie	0	,0%
Nie wiem, trudno powiedzieć	32	11,7%
<b>Ogółem</b>	<b>274</b>	<b>100,0%</b>

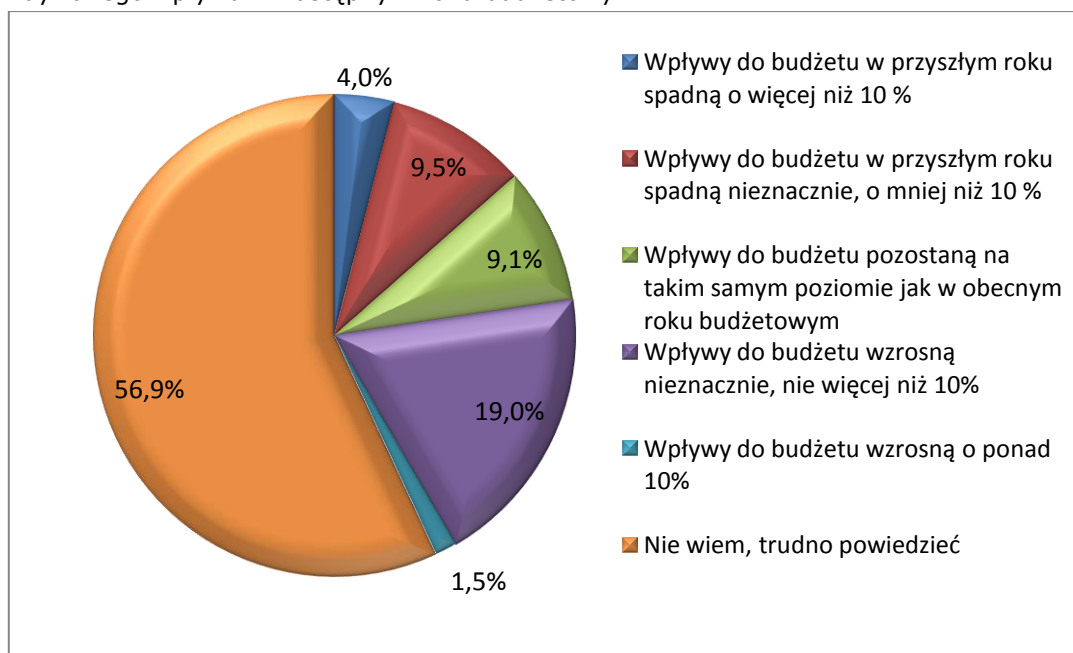
Źródło: badanie CAWI wśród przedstawicieli beneficjentów RPO WM z sektora jst

Cztery piąte (78,8%) respondentów zainteresowane jest realizacją dodatkowych inwestycji współfinansowanych z RPO WM w najbliższym czasie. Raczej nie planuje takich inwestycji co dziesiąty (9,5%) badany.

JST najchętniej realizowałyby inwestycje – współfinansowane w ramach RPO WM – w infrastrukturę drogową (81,5%), w infrastrukturę edukacji (58,3%) oraz w infrastrukturę wodno-ściekową (47,2%). Zdecydowanie rzadziej JST chciałyby realizować dodatkowe projekty z zakresu inwestycji w regionalny transport publiczny (14,8%), budowę nowych lub modernizację istniejących obiektów, w tym przemysłowych i powojсковych, w celu stworzenia strefy aktywności gospodarczej (12,5%), inwestycje w transport miejski (12%) oraz w przystosowanie oraz budowę nowych obiektów do pełnienia funkcji inkubatorów przedsiębiorczości (7,4%).

Pytanie o szacowany stosunek wpływu obecnego roku budżetowego do przewidywanego wpływu w roku następnym sprawiło spore trudności respondentom. Ponad połowa (56,9%) badanych wybrało odpowiedź „trudno powiedzieć”. Prawie jedna piąta ankieterowanych (19%) uważa, że wpływy do budżetu nieznacznie wzrosną. Co dziesiąty badany (9,5%) powiedział, że wpływy nieznacznie spadną. Podobna ilość osób (9,1%) twierdzi, że wpływy do budżetu pozostaną na podobnym poziomie. 4,0% ankieterowanych uważa, że wpływy spadną o więcej niż 10%.

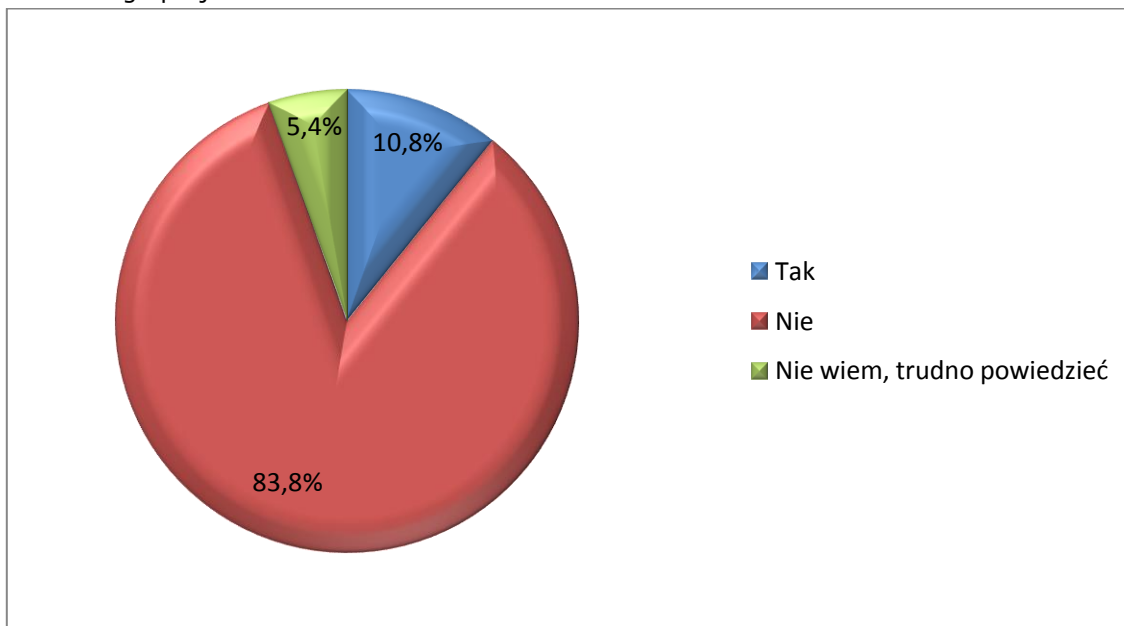
**Wykres 3.4.5.** Jaki jest szacowany stosunek wpływów z obecnego roku budżetowego do przewidywanego wpływu w następnym roku budżetowym?



Źródło: badanie CAWI zrealizowane wśród beneficjentów RPO WM z sektora jst



**Wykres 3.4.6.** Czy szacowane obniżenie wpływów do budżetu w ciągu najbliższego roku budżetowego w stosunku do roku bieżącego może spowodować zagrożenie dla realizacji zaplanowanego projektu w ramach RPO WM?



Źródło: badanie CAWI zrealizowane wśród beneficjentów RPO WM z sektora jst

Z deklaracji badanych wynika, że obniżenie wpływów do budżetu nie powinno spowodować zagrożenia dla realizacji projektu w ramach RPO WM. Takie zagrożenie widzi tylko co dziesiąty (10,8%) respondent, reprezentujący sektor jednostek samorządu terytorialnego.

Jak wynika ze struktury pozostałej alokacji na lata 2013-2015 ryzyko w kontraktacji środków dotychczas nie skierowanych do realizacji związane jest z sytuacją beneficjentów Indywidualnych Projektów Kluczowych<sup>20</sup>. Analizy dotyczące ryzyka realizacji projektów kluczowych zostały przedstawione wyżej w projekcie w ramach odpowiedzi na pytanie 2.6.. Wydaje się, że ryzyka związane z kontraktacją i realizacją środków przez beneficjentów projektów kluczowych występują w Priorytecie I „Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu”, ze szczególnym uwzględnieniem Działania 1.1. i Działania 1.7. oraz w Priorytecie II „Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza” i Priorytecie V „Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu”. Ryzyka te są niwelowane przez Zarząd Województwa w zakresie gwarantowania wkładu własnego z budżetu województwa. Odmienną kategorię ryzyka stanowią beneficjenci projektów realizowanych w ramach Działania 7.1. RPO WM (ryzyko pośrednie czyli zobowiązania szpitali i podmiotów dla których JST są organami założycielskimi) oraz beneficjenci z sektora przedsiębiorstw (ze szczególnym uwzględnieniem projektów realizowanych w ramach Działania 1.5 oraz Działania 1.8. W latach 2005–2010 w przedsiębiorstwach województwa mazowieckiego wskaźnik ogólnego zadłużenia, zdefiniowany jako stosunek zobowiązań i rezerw na zobowiązania do ogółu aktywów, wahał się na poziomie 49,7–51,2%. Oznacza to, że źródłem finansowania majątku przedsiębiorstw w połowie był kapitał obcy, a w połowie kapitał własny. Porównując omawianą relację z postulowaną normą zawierającą się w przedziale 57–67%, można stwierdzić, że poziom kapitałów obcych nie stanowił zagrożenia dla niezależności finansowej przedsiębiorstw.<sup>21</sup>

Relacja zobowiązań długoterminowych do kapitału własnego, czyli wskaźnik zadłużenia długoterminowego, potwierdza niski poziom długu mazowieckich przedsiębiorstw. Zgodnie z uważanymi za bezpieczne normami wskaźnik powinien zawierać się w przedziale 50–100%,

<sup>20</sup> Informacja dla Zarządu Województwa Mazowieckiego w sprawie autoanalizy bilansu Działań Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007 – 2013 według stanu na dzień 31.08.2012 r.

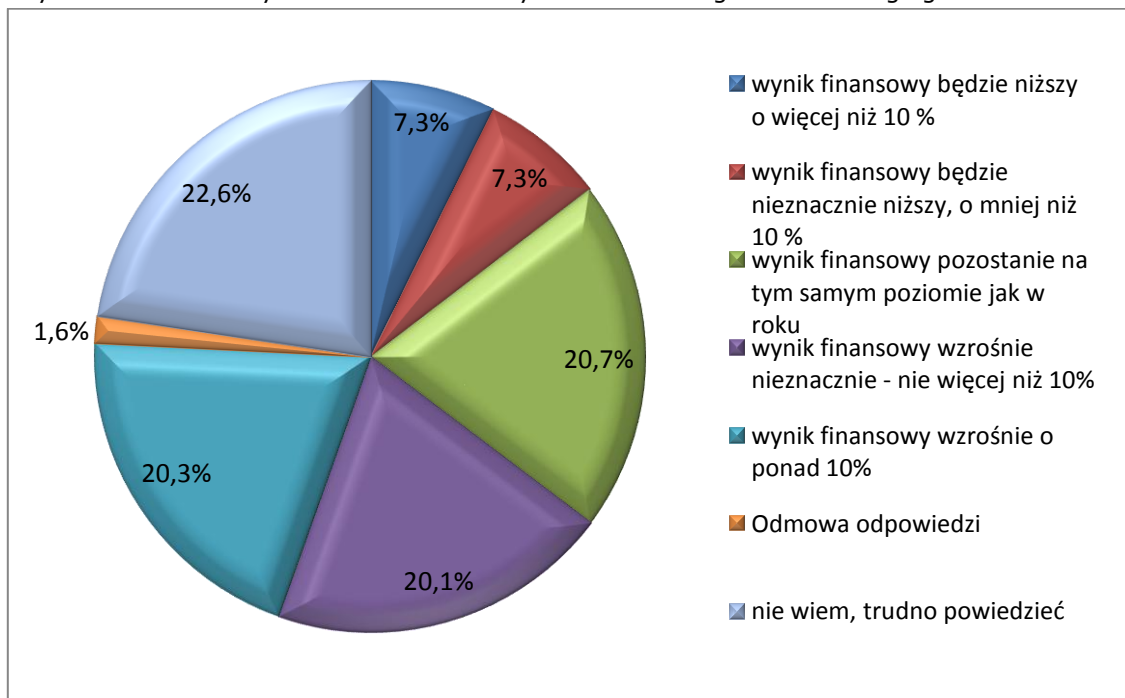
<sup>21</sup> Sytuacja ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw województwa mazowieckiego w latach 2005-2010, GUS 2012

podczas gdy faktycznie przyjmował wartości o ok. 20–24 pkt proc. niższe niż postulowane minimum. Należy nadmienić, że w wewnętrznej strukturze kapitałów obcych w całym analizowanym okresie zobowiązania długoterminowe stanowiły od 25,3% do 30,0%.

Należy jednak podkreślić, iż na tle kraju przedsiębiorstwa województwa mazowieckiego charakteryzują się większą podatnością na ryzyko kredytowe ze względu na relatywnie niską zdolność przedsiębiorstw do spłaty ogółu zobowiązań ze źródeł wewnętrznego finansowania (zysku i amortyzacji). W latach 2005–2010 przedsiębiorstwa z województwa mazowieckiego były bardziej zadłużone i mniej zdolne do obsługi tego długu niż ogół przedsiębiorstw w kraju. Wskaźniki dla województwa na ogół podlegały podobnym zmianom z roku na rok, jak wskaźniki dla Polski; wyjątek stanowił wskaźnik sfinansowania odsetek zyskiem operacyjnym, który w 2009 r. zmniejszył się o 20,0 pkt proc., podczas gdy ogólnokrajowy zwiększył się o 19,7 pkt proc. (z 531,6% do 551,3%).

Beneficjenci RPO WM nie zgłaszają jednak na ogół występowania ryzyka finansowego zagrażającego realizacji projektów współfinansowanych z RPO WM.

**Wykres 3.4.7.** Jaki jest szacowany wynik finansowy Pana(i) instytucji (suma bilansowa) w obecnym roku budżetowym w stosunku do wyniku finansowego z roku ubiegłego ?



Źródło: CATI z beneficjentami RPO WM spoza sektora jst

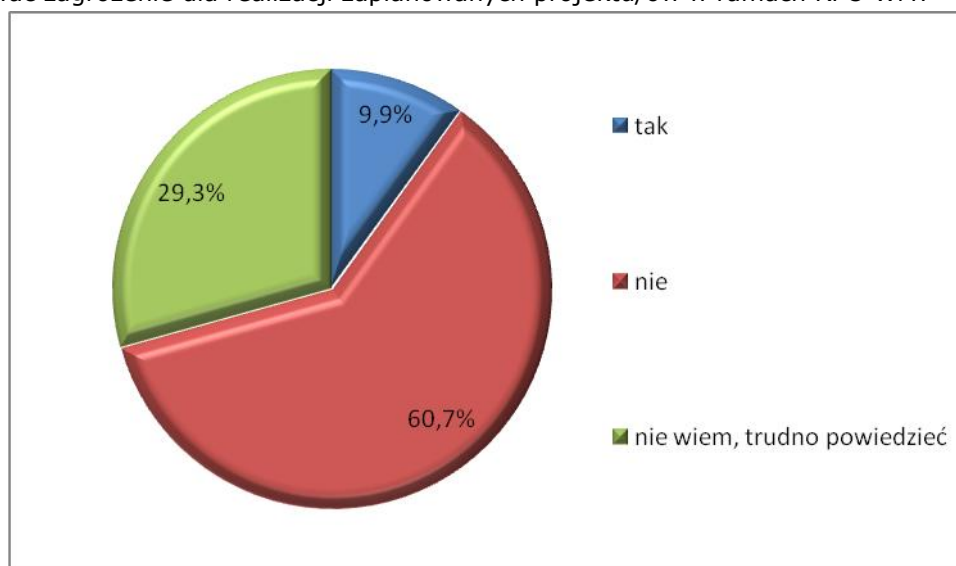
Blisko co czwarty badany (22,6% respondentów) miał problem z oszacowaniem wyniku finansowego instytucji w obecnym roku budżetowym w stosunku do roku ubiegłego. Blisko połowa - 40,4% ankietowanych - oszacowała, że wynik finansowy będzie wyższy niż w roku ubiegłym. Prognoza obniżenia wskaźników wyniku finansowego instytucji została zadeklarowana przez zaledwie 14,6% zbadanych jednostek.

**Tabela 3.4.5.** Szacowany wynik finansowy instytucji spoza sektora JST

Jaki jest szacowany wynik finansowy Pana(i) instytucji (suma bilansowa) w obecnym roku budżetowym w stosunku do wyniku finansowego z roku ubiegłego ?		Jednostki organizacyjne JST (szkoły, domy kultury, itp.)	Organy administracji rządowej	Organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje,	Przedsiębiorstwa (w tym klastry przedsiębiorców)	Uczelnie, jednostki naukowe, parki naukowo-technologiczne	Kościół, związki wyznaniowe	Szpital/ZOZ/Przychodnia	Inny	Ogółem
wynik finansowy będzie niższy o więcej niż 10 %	Liczebność	2	0	0	30	1	0	5	3	41
	w procentach	7,7%	,0%	,0%	6,8%	5,6%	,0%	23,8%	13,6%	7,31%
wynik finansowy będzie nieznacznie niższy, o mniej niż 10 %	Liczebność	0	1	1	35	1	1	1	1	41
	w procentach	0%	20,0%	9,1%	7,9%	5,6%	7,1%	4,8%	4,5%	7,31%
wynik finansowy pozostanie na tym samym poziomie jak w roku	Liczebność	6	1	5	94	3	3	2	2	116
	w procentach	23,1%	20,0%	45,5%	21,2%	16,7%	21,4%	9,5%	9,1%	20,68%
wynik finansowy wzrośnie nieznacznie - nie więcej niż 10%	Liczebność	2	1	1	99	3	2	3	2	113
	w procentach	7,7%	20,0%	9,1%	22,3%	16,7%	14,3%	14,3%	9,1%	20,66%
wynik finansowy wzrośnie o ponad 10%	Liczebność	0	0	0	110	0	1	0	3	114
	w procentach	0%	,0%	,0%	24,8%	,0%	7,1%	,0%	13,6%	20,14%
Odmowa odpowiedzi	Liczebność	1	0	0	5	1	2	0	0	9
	w procentach	3,8%	,0%	,0%	1,1%	5,6%	14,3%	,0%	,0%	1,6%
nie wiem, trudno powiedzieć	Liczebność	15	2	4	71	9	5	10	11	127
	w procentach	57,7%	40,0%	36,4%	16,0%	50,0%	35,7%	47,6%	50,0%	22,64%
<b>Ogółem</b>	<b>Liczebność</b>	<b>26</b>	<b>5</b>	<b>11</b>	<b>444</b>	<b>18</b>	<b>14</b>	<b>21</b>	<b>22</b>	<b>561</b>
	<b>w procentach</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>

Źródło: CATI z beneficjentami RPO WM spoza sektora jst

**Wykres 3.4.8.** Czy szacowane obniżenie wyniku finansowego w stosunku do roku ubiegłego może spowodować zagrożenie dla realizacji zaplanowanych projektu/ów w ramach RPO WM?



Źródło: badanie CATI wśród beneficjentów RPO WM spoza sektora jednostek samorządu terytorialnego

Szacowane obniżone wpływy do budżetu w stosunku do ubiegłego roku w większości przypadków zdaniem respondentów nie spowodują problemów w realizacji projektów w ramach RPO WM. Wystąpienie takiego problemu przewiduje 9,9% zbadanych jednostek. Prawie jedna trzecia respondentów (29,3%) nie potrafiła powiedzieć czy będzie miało to wpływ na przeprowadzane inwestycje.

**Tabela 3.4.6.** Szacowany wynik finansowy instytucji spoza sektora JST a zagrożenie realizacji zaplanowanych projektów w ramach RPO WM

Czy szacowane obniżenie wyniku finansowego w stosunku do roku ubiegłego może spowodować zagrożenie dla realizacji zaplanowanych projektu/ów w ramach RPO WM?		Jednostki organizacyjne JST (szkoły, domy kultury, itp.)	Organy administracji rządowej	Organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje,	Przedsiębiorstwa (w tym klastry przedsiębiorców)	Uczelnie, jednostki naukowe, parki naukowo-technologiczne	Kościoły, związki wyznaniowe	Inny	Ogółem
Tak	Liczebność	3	0	0	12	2	0	2	19
	w procentach	10,7%	,0%	,0%	9,8%	20,0%	,0%	11,8%	9,9%
Nie	Liczebność	19	2	1	80	5	3	6	116
	w procentach	67,9%	66,7%	20,0%	65,6%	50,0%	50,0%	35,3%	60,7%
nie wiem, trudno powiedzieć	Liczebność	6	1	4	30	3	3	9	56
	w procentach	21,4%	33,3%	80,0%	24,6%	30,0%	50,0%	52,9%	29,3%
Ogółem	Liczebność	28	3	5	122	10	6	17	191
	w procentach	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: CATI z beneficjentami RPO WM spoza sektora jst

Problem zagrożenia przeprowadzenia inwestycji w ramach RPO WM spowodowany obniżeniem wpływów do budżetu będzie najprawdopodobniej dotyczył uczelni i jednostki naukowe, jednostek organizacyjnych JST oraz co dziesiątego badanego przedsiębiorcy. Ryzyka te są niwelowane przez Zarząd Województwa w zakresie gwarantowania wkładu własnego z budżetu województwa w stosunku do beneficjentów projektów kluczowych oraz poprzez umożliwienie pomocy de mini mis

(poprzez zapewnienie udziału budżetu państwa) beneficjentom realizującym projekty z zakresu infrastruktury ochrony zdrowia.

Odmienne katalog ryzyk realizacyjnych stanowią opóźnienia w realizacji harmonogramu wdrażania inwestycji ze strony jednostek naukowych, uczelni i pozostałych beneficjentów projektów kluczowych RPO WM spoza sektora jst. Ryzyka te wynikają z deklarowanego braku doświadczenia w realizacji ustawy Pzp i antycypowanych opóźnień w realizacji planowanych inwestycji.

**Pytanie badawcze 4.4. Jaka forma wsparcia jest najbardziej efektywna (dotacja, nagroda, pomocy podlegającej zwrotowi i instrumentów finansowych, bądź też ich kombinacji) z punktu widzenia osiągnięcia celów RPO WM w obecnej perspektywie finansowej?**

Jak wynika z analiz przeprowadzonych w ramach celu 3 badania kwestia wysokości współfinansowania oraz struktury wkładu własnego miała znaczenie marginalne w skuteczności realizacji celów RPO WM. Kryteria oceny strategicznej oraz kryteria szczegółowej oceny merytorycznej premiowały projekty złożone, kompleksowe o wysokim koszcie realizacji projektu. Należy podkreślić, że zastosowanie narzędzia inicjatywy JESSICA w Działaniu 4.3 w wysokości 22% całkowitej alokacji przeznaczony na realizację Działania oraz w Działaniu 1.6. w wysokości 28% nie zwiększyło skuteczności osiągnięcia zakładanej wartości docelowej wskaźników produktu i rezultatu.

Jak wynika z deklaracji badanych beneficjentów RPO WM reprezentujących sektor jednostek samorządu terytorialnego planują oni sfinansować wkład własny równie często ze środków własnych jak i kredytów preferencyjnych/gwarancji poręczeniowych.

**Tabela 3.4.7.** Sposób sfinansowania wkładu własnego

W jaki sposób Państwa instytucja zamierza sfinansować wkład własny do realizacji zaplanowanych inwestycji?	Liczebność	W %
Ze środków własnych	94	43,9%
Z kredytów, pożyczek	65	30,4%
Nie wiem, trudno powiedzieć	55	25,7%
<b>Ogółem</b>	<b>214</b>	<b>100,0%</b>

Źródło: badanie CAWI wśród przedstawicieli beneficjentów RPO WM z sektora jst

Respondenci jako formę współfinansowania inwestycji RPO WM najchętniej wybraliby dotacje (77,8%). Częściej niż co dziesiąty badany (13,9%) wybrał odpowiedź „dotacja i instrumenty zwrotne”. Sporadycznie respondenci wybraliby nagrodę (1,4%) oraz same instrumenty zwrotne (0,5%).

**Tabela 3.4.8.** Potencjalne formy wsparcia wybierane przez JST

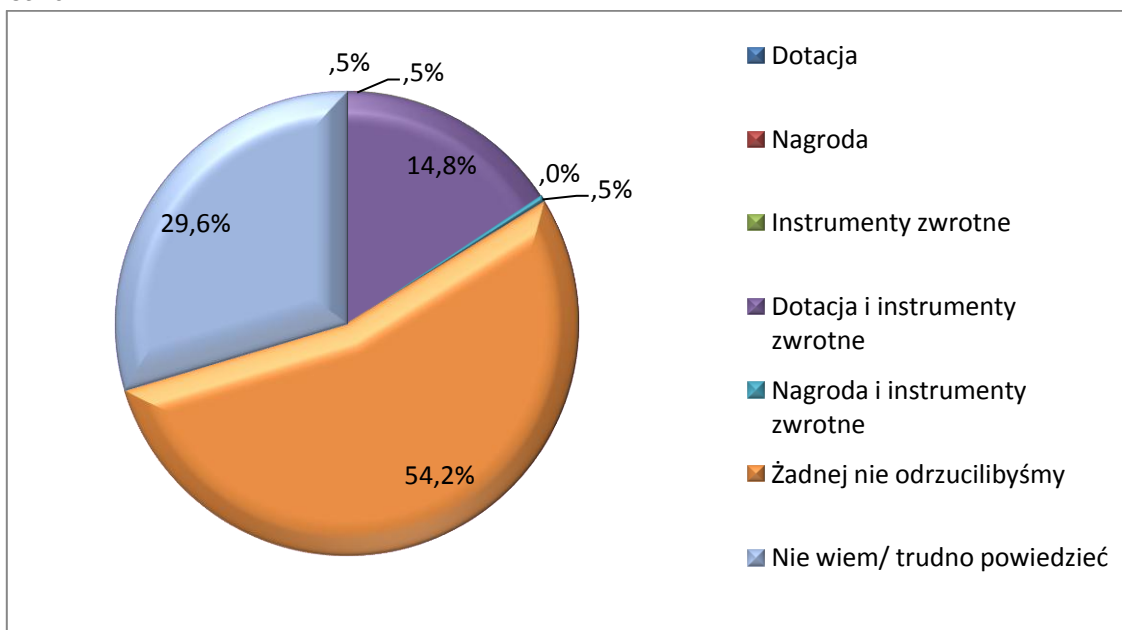
Którą z potencjalnych form współfinansowania inwestycji RPO WM wybraliby Państwo w pierwszej kolejności:	Liczebność	W %
Dotacja	168	77,8%
Dotacja i instrumenty zwrotne	30	13,9%
Nie wiem/ trudno powiedzieć	14	6,5%
Nagroda	3	1,4%
Instrumenty zwrotne	1	,5%
Nagroda i instrumenty zwrotne	0	,0%

<b>Ogółem</b>	<b>216</b>	<b>100,0%</b>
---------------	------------	---------------

Źródło: badanie CAWI wśród przedstawicieli beneficjentów RPO WM z sektora jst

Ponad połowa beneficjentów RPO WM z sektora jednostek samorządu terytorialnego nie odrzuciłaby żadnej z proponowanych w kafeterii pytania form dofinansowania. Częściej niż co siódmy (14,8% badanych) nie przyjąłby instrumentów zwrotnych. Prawie jedna trzecia respondentów (29,6%) deklaruje brak decyzji.

**Wykres 3.4.9.** Której z przedstawionych niżej potencjalnych form dofinansowania nie przyjąłby Państwo?



Źródło: badanie CAWI wśród przedstawicieli beneficjentów RPO WM z sektora jst

Wśród pozostałych typów beneficjentów – z wyjątkiem uczelni i jednostek naukowych – panuje przekonanie, że dotacja byłaby najlepszą jedyną akceptowalną formą współfinansowania inwestycji w ramach RPO WM. Uczelnie oraz jednostki naukowe są dosyć niezdecydowane – 23,1% odpowiedzi „trudno powiedzieć” – chętniej też widziałyby instrumenty zwrotne oraz dotacje i instrumenty zwrotne.

**Tabela 3.4.9.** Potencjalne formy wsparcia wybierane przez podmioty spoza JST

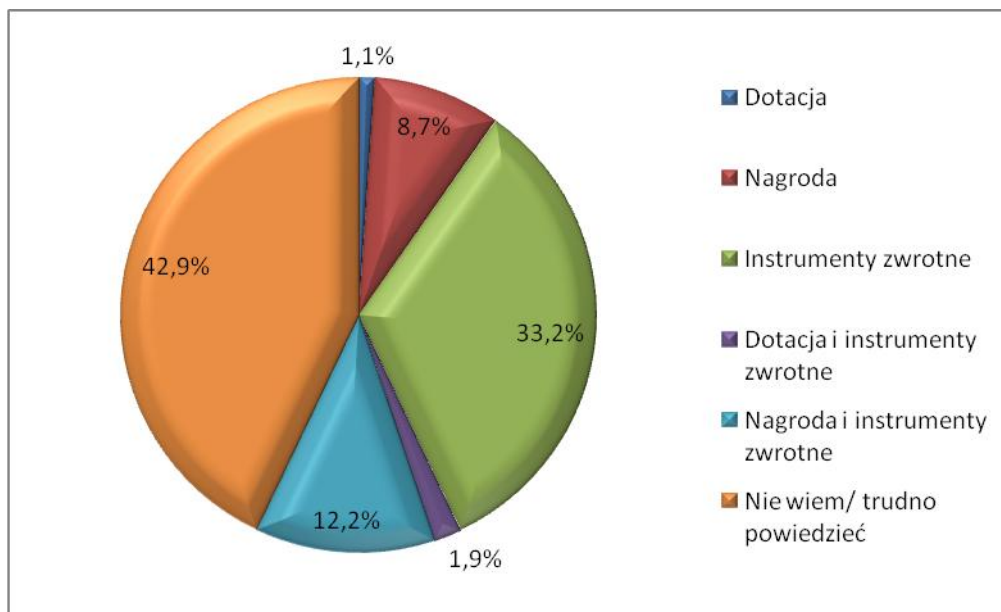
Którą z potencjalnych form współfinansowania inwestycji RPO WM wybrałoby Państwo w pierwszej kolejności w planowanych inwestycjach:		Jednostki organizacyjne JST (szkoły, domy kultury, itp.)	Organy administracji rządowej	Organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje,	Przedsiębiorstwa	Uczelnie, jednostki naukowe, parki naukowo-technologiczne	Kościół, związki wyznaniowe	Szpital/ZOZ/Przychodnia	Inny	Ogółem
Dotacja	Liczebność	17	5	3	208	8	10	16	10	277
	w procentach	77,3%	100,0%	100,0%	74,0%	61,5%	100,0%	84,2%	66,7%	75,27%
Nagroda	Liczebność	1	0	0	6	0	0	0	1	8
	w procentach	4,5%	,0%	,0%	2,1%	,0%	,0%	,0%	6,7%	2,17%
Instrumenty	Liczebność	0	0	0	2	1	0	0	0	3

nty zwrotne	w procentach	,0%	,0%	,0%	,7%	7,7%	,0%	,0%	,0%	0,82%
Dotacja i instrumenty zwrotne	Liczebność	2	0	0	46	1	0	1	2	52
	w procentach	9,1%	,0%	,0%	16,4%	7,7%	,0%	5,3%	13,3%	14,13%
Nagroda i instrumenty zwrotne	Liczebność	0	0	0	3	0	0	0	1	4
	w procentach	,0%	,0%	,0%	1,1%	,0%	,0%	,0%	6,7%	1,09%
Nie wiem/trudno powiedzieć	Liczebność	2	0	0	16	3	0	2	1	24
	w procentach	9,1%	,0%	,0%	5,7%	23,1%	,0%	10,5%	6,7%	6,52%
<b>Ogółem</b>	<b>Liczebność</b>	<b>22</b>	<b>5</b>	<b>3</b>	<b>281</b>	<b>13</b>	<b>10</b>	<b>19</b>	<b>15</b>	<b>368</b>
	<b>w procentach</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>	<b>100,0%</b>

Źródło: badanie CATI wśród beneficjentów RPO WM spoza sektora jst

Zaledwie co czwarty beneficjent RPO WM spoza sektora jednostek samorządu terytorialnego odrzuciłby wsparcie w postaci instrumentów zwrotnych.

**Wykres 3.4.10.** Której z przedstawionych niżej potencjalnych form dofinansowania nie przyjąłby Państwo?



Źródło: badanie CATI wśród beneficjentów RPO WM spoza sektora jst

### Podsumowanie

Nie odnotowano znaczących ryzyk zewnętrznych mogących wpłynąć na realizację celów RPO WM. Ani fluktuacje rynkowe, ani spowolnienie gospodarcze nie stanowią zagrożenia realizacji założonych we wnioskach o dofinansowanie projektów wartości docelowych wskaźników produktu i rezultatu. Nawet przy prognozach obniżenia wyniku finansowego beneficjentów spoza sektora jst oraz obniżenia wpływów do budżetu beneficjenci nie przewidują przerwania inwestycji. Ryzyka gospodarcze i prawne dotyczą przede wszystkim beneficjentów Indywidualnych Projektów

Kluczowych, zwłaszcza w zakresie inwestycji Działania 1.1. RPO WM, co jest związane z procedurami zamówień publicznych i fluktuacjami kursów walut. Kwestia wysokości współfinansowania oraz struktury wkładu własnego miała znaczenie marginalne w skuteczności realizacji celów RPO WM. Nie będzie ona też miała decydującego wpływu na absorpcje środków w ramach pozostałych konkursów RPO WM oraz zainteresowanie potencjalnych beneficjentów aplikowaniem o środki w przyszłej perspektywie finansowej.

Jednostki samorządu terytorialnego będące beneficjentami RPO WM zagwarantowały środki na wkład krajowy oraz zabezpieczyły płynność finansową realizowanych i planowanych inwestycji. Większość z nich nie widzi finansowego ryzyka przerwania bądź niepełnego zrealizowania zaplanowanych interwencji. Planują także realizację dodatkowych przedsięwzięć w ramach RPO WM. Pozostali beneficjenci również nie widzą zagrożeń związanych ze spowolnieniem gospodarczym dla zrealizowania interwencji. Poziom zadłużenia instytucji/firmy/jst wpływa raczej na ograniczenie pozostałych inwestycji.

**Pyt. badawcze 4.5 Jakie są mocne, słabe strony, szanse i zagrożenia związane z wdrażaniem RPO WM?**

Analiza SWOT wdrażania RPO WM opiera się na dotychczasowych wynikach badań związanych z podsumowaniem oceny systemu zarządzania i wdrażania Programu (w tym dobrych praktyk) oraz z analizą ryzyk i możliwości zewnętrznych.

Mocne strony	Słabe strony
1. Selektywny system kryteriów oceny merytorycznej, zapewniający realizację zakładanych celów RPO WM 2. Elastyczny system zarządzania zasobami kadrowymi, umożliwiający rotację kadr w zależności od etapu wdrażania RPO WM 3. Mechanizmy dyscyplinujące terminowe podejmowanie i realizację Indywidualnych Projektów Kluczowych 4. Skuteczność osiągania większości celów poszczególnych Priorytetów RPO WM 5. Relatywnie dobra sytuacja finansowa województwa	1. System oceny preferujący złożone, kompleksowe projekty co skutkuje ryzykiem nieosiągnięcia zakładanej wartości docelowej niektórych wskaźników, niezależnych od efektu skali 2. Dominujący udział Indywidualnych Projektów Kluczowych (generujących ryzyka realizacyjne) we wdrażaniu RPO WM w kolejnych latach programowania 3. Niewielkie doświadczenie beneficjentów Indywidualnych Projektów Kluczowych w realizowaniu dużych inwestycji na skalę RPO WM
Szanse	Zagrożenia
1. Relatywnie dobra sytuacja finansowa beneficjentów, rzeczywiste zabezpieczenie środków na realizację rozpoczętych inwestycji, 2. Gotowość beneficjentów do korzystania z instrumentów zwrotnych i montażu finansowego 3. Niska gotowość przedsiębiorstw do realizowania projektów z zakresu B+R	1. Fluktuacje na rynku walut 2. Brak możliwości rozliczenia kwalifikowalności VAT z powodu błędów beneficjentów, zagrożenie płynności finansowej realizowanych inwestycji 3. Wady zastosowanych procedur według ustawy Pzp skutkujące opóźnieniami realizacyjnymi



	<p>4. Obniżone dochody własne beneficjentów w wyniku spowolnienia gospodarczego</p> <p>5. Ryzyko nieosiągnięcia zakładanej wartości docelowej wskaźników produktu i rezultatu Działania 1.2., 1.5., 1.6., 1.7., 6.2.</p>
--	--

Przedstawione powyżej zagrożenia wdrażania RPO WM w dalszych latach programowania nie osłabiają silnych stron wynikających z rozwiązań przyjętych w systemie zarządzania i wdrażania RPO WM. Zdiagnozowany potencjał kadrowy oraz selektywność kryteriów stanowią stabilną silną stroną systemu, niezależną od zdiagnozowanych zagrożeń. Relatywnie dobra sytuacja finansowa beneficjentów oraz ich gotowość do korzystania z instrumentów zwrotnych wzmocnią silną stroną RPO WM jaka jest skuteczność realizacji celów programowych oraz celów poszczególnych Priorytetów. W przypadku wystąpienia perturbacji finansowych i gospodarczych po stronie beneficjentów (w tym beneficjentów kluczowych) istnieje możliwość uzupełnienia wkładu własnego w ramach publicznych instrumentów zwrotnych oraz pomocy de mini mis. Ta ostatnia możliwość zwiększy szanse skuteczności realizacji celów Priorytetu VII RPO WM w obliczu przekształceń struktury własnościowej beneficjentów Działania 7.1. Realny jest natomiast wpływ zdiagnozowanych zagrożeń na spotęgowanie słabych stron RPO WM. Brak doświadczenia beneficjentów projektów kluczowych (ze szczególnym uwzględnieniem beneficjentów Działania 1.1.) w realizowaniu dużych projektów infrastrukturalnych, przy konieczności dokonywania zakupów zależnych od kursów walut może skutkować nagromadzeniem się problemów zarządczych. Środkiem zapobiegawczym może być wzmocniona kontrola i bieżąca współpraca (w tym doradczą) realizacji projektów kluczowych w ramach instytucji systemu. Należy także zabezpieczyć możliwości ewentualnego zastosowania instrumentów zwrotnych w ramach budżetu województwa. Silne strony RPO WM leżące po stronie instytucji zarządzania i wdrażania RPO WM pozwolą na zniwelowanie ewentualnego wpływu zdiagnozowanych zagrożeń. Wyjątek stanowi zagrożenie związane z brakiem możliwości zrealizowania zakładanej wartości docelowej wskaźników produktu i rezultatu Działania 1.2., 1.5., 1.6., 1.7., 6.2, ze względu na wyczerpanie większości alokacji bądź jej przekroczenie. Zagrożenie to może zostać zoptymalizowane jedynie w wyniku ponownej analizy zrealizowanych wskaźników – niezgłaszanych do tej pory w ramach monitoringu realizowanych interwencji.

Postawione hipotezy badawcze zweryfikowano w sposób następujący;

- 1. Spowolnienie gospodarcze oraz związana z nim koncentracja interwencji na tradycyjnych obszarach rozwoju gospodarczego (skierowanych na rynek wewnętrzny) i spójności społecznej minimalizuje ryzyko wpływu fluktuacji rynkowych, walutowych oraz szoków technologicznych na skuteczność realizacji RPO WM. Może jednak przynieść w rezultacie niską skuteczność i efektywność realizacji celów Priorytetu 1.**

***Hipoteza została potwierdzona. Nie stwierdzono istotnych ryzyk zewnętrznych realizacji celów RPO WM w kolejnych latach programowania. Ryzyko związane z wdrażaniem celów Priorytetu 1 związane jest zarówno z relatywnie niewielkim – w okresie spowolnienia gospodarczego – zainteresowaniem przedsiębiorstw w inwestowanie w sektor B+R jak i z realizacją Działania 1.1. głównie poprzez Indywidualne Projekty Kluczowe, wdrażane przez niedoświadczonych beneficjentów oraz fluktuacje rynkowe kursów walut, istotne ze względu na dokonywanie zakupów głównie w walutach obcych***

- 2. W bieżącym okresie programowania stan zadłużenia JST, stan finansów publicznych nie wstrzymuje realizacji planów inwestycyjnych realizowanych przy dofinansowaniu RPO WM i nie stanowi czynnika ryzyka absorpcyjnego.**

**Hipoteza została potwierdzona. Beneficjenci zabezpieczyli środki na realizację inwestycji. Obniżenie wpływów do budżetu pociąga za sobą rezygnację z innych zaplanowanych interwencji.**

- 3. Katalog ryzyk zewnętrznych w obszarach kluczowych dla realizacji celów SRWM będzie pociągał za sobą konieczność dywersyfikacji form wsparcia dla poszczególnych typów interwencji.**

**Hipoteza została sfalsyfikowana. Główne ryzyka osiągnięcia celów SRWM oraz celów RPO WM związane są z wdrażaniem Indywidualnych Projektów Kluczowych.**

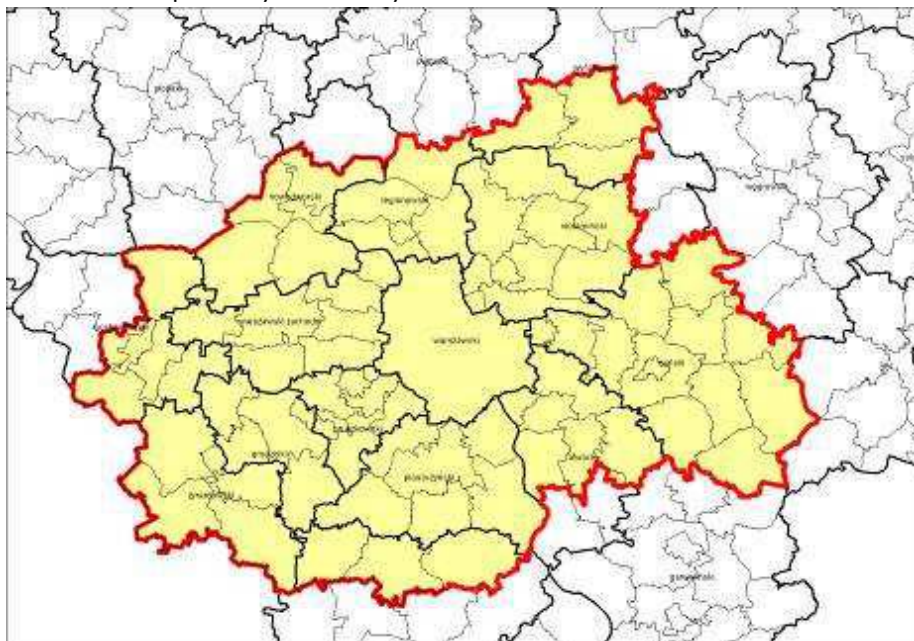
### **3.5. Ocena wpływu RPO WM 2007–2013 na sytuację społeczno – gospodarczą województwa**

**Pytanie badawcze 5.1. Jak przedstawia się sytuacja społeczno-gospodarcza województwa mazowieckiego na tle pozostałych regionów Unii Europejskiej?**

Województwo mazowieckie posiada ogromny potencjał gospodarczy, społeczny i środowiskowy. Fakt lokalizacji stolicy kraju w województwie przyciąga nie tylko inwestorów (krajowych i zagranicznych), ale także zdolnych młodych ludzi pragnących studiować na najlepszych uczelniach oraz wysoko wyspecjalizowane kadry. Pociąga to za sobą konieczność inwestowania przez samorząd województwa i poszczególne jednostki niższego szczebla w infrastrukturę techniczną i społeczną na najwyższym poziomie. RPO WM ma na celu wsparcie tych inwestycji, a także projektów realizowanych przez prywatne podmioty gospodarcze oraz organizacje pozarządowe. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opiera się na analizie wskaźników potencjału neo-endogenicznego (liczba przedsiębiorstw, wskaźnik obciążenia demograficznego wyrażony liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym lub poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, średni wynik sprawdzianu po szkole podstawowej, nakłady inwestycyjne na mieszkańca, liczba spółek prawa handlowego i spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego na 1 mieszkańca, dostępność *per capita* infrastruktury usług publicznych oraz infrastruktury technicznej), jak również innych wskaźników.

Znaczną część województwa stanowi Obszar Metropolitalny Warszawy (OMW) o wysokim stopniu urbanizacji, tworzący spójny funkcjonalnie wielkomiejski układ wielu jednostek osadniczych. Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego podjęło się przeprowadzenia delimitacji Obszaru Metropolitalnego Warszawy, w skład którego wchodzi aż 81 gmin z 14 powiatów. OMW należy uznać za centrum rozwojowe województwa.

**Rys. 3.5.1.** Obszar Metropolitalny Warszawy



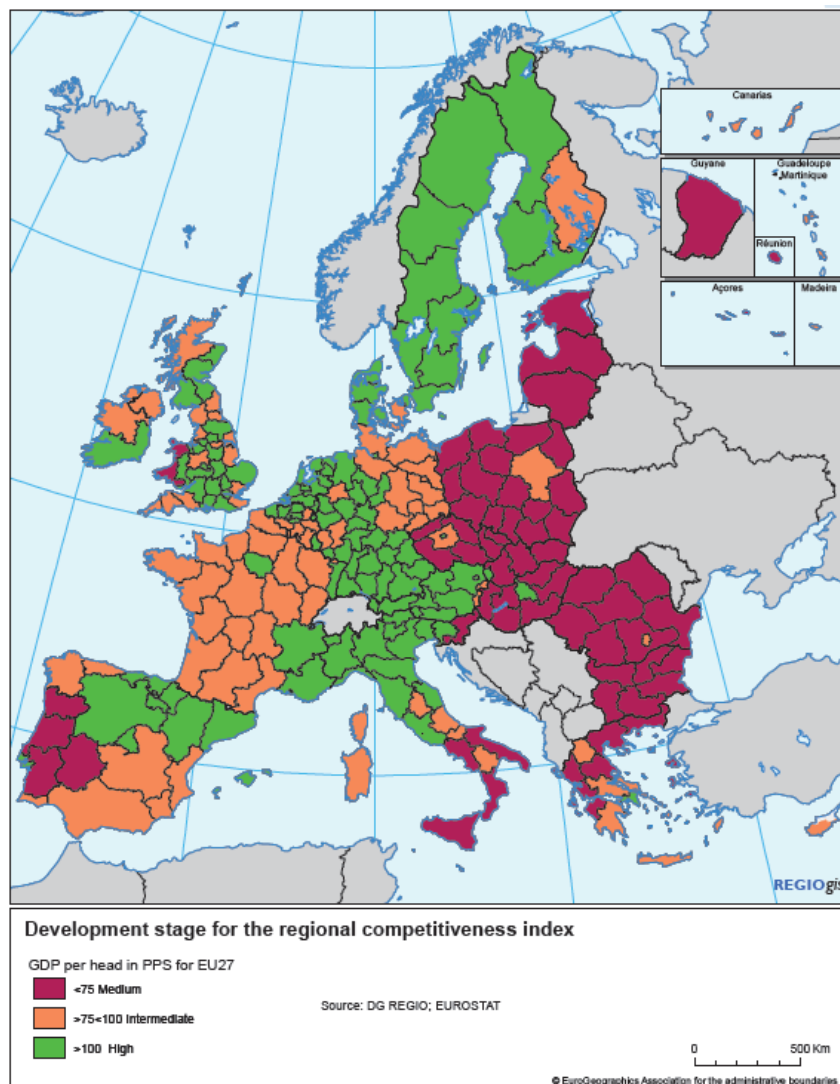
Źródło: *Delimitacja Obszaru Metropolitalnego Warszawy (opracowanie Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego)*

Mniejszą rolę odgrywają natomiast subregionalne centra, takie jak: Radom, Płock, Siedlce, Ostrołęka czy Ciechanów. Radom i Płock należy uznać za ośrodki duże, o silnym potencjale wewnętrznym. W ostatnich dwóch dekadach nastąpił w nich jednak regres demograficzny, związany z odpływem ludności na tereny podmiejskie lub do innych miast. Wyraźny jest również spadek przyrostu naturalnego. Znaczący jest przypadek Radomia, w którym bardzo poważnym problemem jest wzrost bezrobocia spowodowany przez restrukturyzację przemysłu, w konsekwencji doprowadzając do stagnacji gospodarczej miasta i obszarów sąsiadujących, jak również wyraźnego odpływu migracyjnego. Wśród mniejszych ośrodków subregionalnych, Siedlce cechują się wysokim poziomem skomunikowania z aglomeracją warszawską i posiadają relatywnie dużą strefę oddziaływania. Pozostałe centra subregionalne – Ostrołęka i Ciechanów są mniej znaczące, a ich potencjał rozwojowy porównać można do niektórych miast powiatowych Obszaru Metropolitalnego Warszawy. Pozbawienie tych miast pozycji województwa przyczyniło się do utraty niektórych funkcji i stagnacji gospodarczej. Peryferyjna lokalizacja tych ośrodków w stosunku do Warszawy pogłębia się (Bański, Czapiewski, Mazur, 2012).

Relatywnie duża powierzchnia województwa (największe województwo w Polsce, jeden z większych regionów w Europie Środkowo-Wschodniej według podziału na jednostki administracyjne NUTS 2) osłabiła znaczenie terenów o wysokim stopniu urbanizacji. Pozostały obszar województwa pełni funkcje rolnicze lub mieszane (rolnicze, mieszkalne, przemysłowe, turystyczne).

Złożoność przestrzenna funkcji użytkowania ziemi województwa mazowieckiego zadecydowała o jego „przejściowym” charakterze, plasując go pomiędzy regionami o wyraźnej przewadze cech miejskich oraz typowymi obszarami wiejskimi. Ta cecha umożliwia wielokierunkowy rozwój gospodarczy regionu, przyczyniając się tym samym do jego wyższej konkurencyjności w stosunku do województw o dominacji terenów zurbanizowanych (np. łódzkie czy śląskie) oraz regionów z przewagą funkcji rolniczej (np. lubelskie czy świętokrzyskie).

**Rys. 3.5.2.** PKB per capita dla 27 krajów Unii Europejskiej (jednostki administracyjne NUTS 2)



Źródło: Dijkstra L., Annoni P., Kozovska K., 2011, Working Papers. A New Regional Competitiveness Index: Theory, Methods and Findings. European Commission

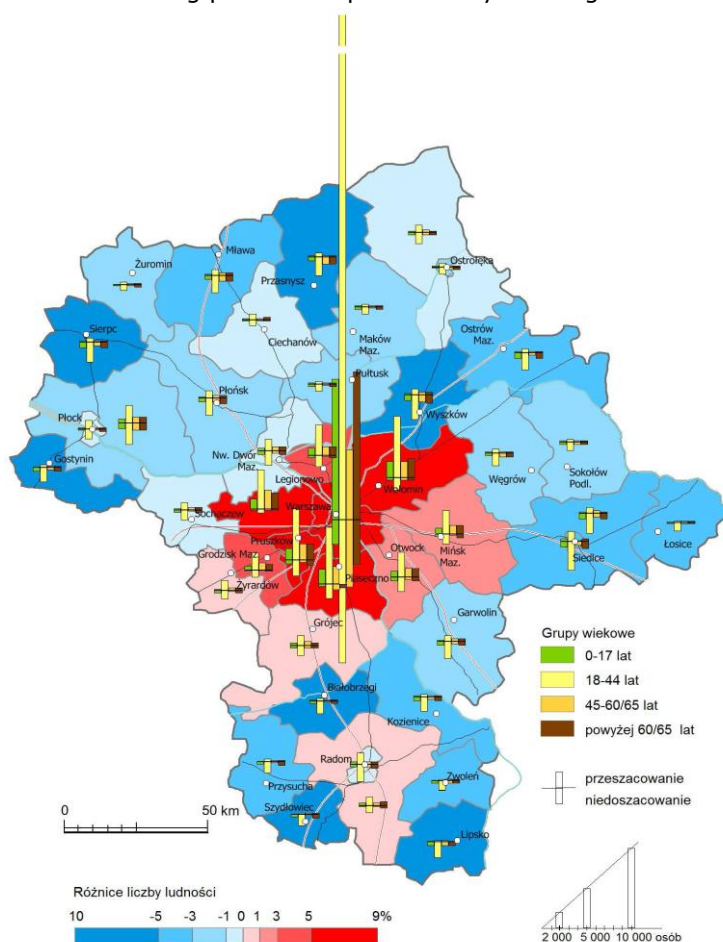
Produkt krajowy brutto (PKB) przypadający na jednego mieszkańca jest doskonałym wskaźnikiem odzwierciedlającym stopień rozwoju gospodarczego danego regionu. Województwo mazowieckie posiada najwyższą wartość produktu krajowego brutto na osobę w Polsce, który wyniósł w 2009 roku 56,4 tys zł (157,7% średniej krajowej). W tym przypadku dominacja Mazowsza jest wyraźna, a konkurencyjność w skali kraju niepodważalna. Biorąc pod uwagę wysokość PKB w zachodniej części Europy widoczne jest, że dysproporcja międzyregionalna jest olbrzymia. Według danych Eurostat, uwzględniając parytet siły nabywczej PKB województwa w przeliczeniu na mieszkańca, stanowiło 97,2% średniej dla Unii Europejskiej, natomiast bez uwzględniania siły nabywczej stanowiło 55,3% średniego PKB UE (UE – 23 500 €/mieszkańca, województwo mazowieckie 13 000 €/mieszkańca). Województwo mazowieckie z pewnością nie należy jednak do najbiedniejszych regionów Unii Europejskiej: najniższy poziom PKB w 2009 roku odnotowano w Bułgarii (2 900 euro na mieszkańca). W skali Polski Mazowsze jest na pierwszym miejscu również pod względem konkurencyjności, jeżeli chodzi o nakłady na badania i rozwój (B+R) wyrażone jako procentowy udział w PKB. W roku 2009 roku plasowało się na ono na pierwszym miejscu z wartością 1,2%. Dominacja Mazowsza jest w przypadku tego wskaźnika mniej znacząca niż przy analizie przestrzennego rozkładu poziomu PKB. Pozycja tego województwa jest jednak niepodważalna, biorąc pod uwagę na przykład województwo lubuskie z zaledwie 0,1% PKB przeznaczanym na badania i rozwój w 2009 roku.

Regiony „starej” Unii Europejskiej (UE 15) cechują się wyższymi nakładami finansowymi przeznaczanymi na badania i rozwój w porównaniu z województwem mazowieckim. Najwyższym wskaźnikiem odznacza się niemieckie miasto na prawach powiatu Brunszwik (7,9% PKB) oraz belgijska prowincja Brabancja Walońska (7,6% PKB) posiadające ponad 6 razy większy udział PKB na cele B+R niż analizowane województwo. Ranga województwa mazowieckiego pod tym względem jest zatem znacząca jedynie w skali kraju.

Wiodąca pozycja województwa mazowieckiego w poziomie PKB i procentowym nakładzie na B+R została w dużej mierze wygenerowana przez Warszawę, jako centrum gospodarczo-biznesowe zarówno Mazowsza, jak i całego kraju. „Stołeczność” regionu jest jednym z najważniejszych czynników pozaekonomicznych wpływających na rozwój i konkurencyjność województwa. Powołując się na dane OECD Warszawa jest najszybciej rozwijającą się metropolią wśród państw członkowskich.

Według danych GUS województwo mazowieckie w 2010 roku zamieszkiwało 5 225 817 osób (13,7% ludności Polski). Jednak ważnym problemem jest różnica pomiędzy liczbą osób zameldowanych a liczbą osób zamieszkujących województwo. Śleszyński (2012) szacuje różnicę na 48,4 tys. osób w wieku produkcyjnym (na podstawie danych ZUS o miejscu zameldowania i adresie korespondencyjnym płatników składek). Ważną kwestią jest przestrzenne zróżnicowanie miejsca zamieszkania ludności – ludność koncentruje się w miastach oraz na obszarze metropolitalnym Warszawy, zauważalna jest depopulacja na terenach peryferyjnych. Dodatkowo zjawisko jest pogłębiane poprzez nierejestrowaną migrację za granicę oraz do centrów rozwojowych (Rys. 3.5.3. poniżej). Różnice pomiędzy danymi GUS oraz ZUS sięgają 10%. Ludność zameldowana w innym miejscu niż miejsce zamieszkania nie generuje przychodu gminie, w której mieszka. Tylko w 2010 roku Warszawa zyskała 1,7 tys. podatników, dzięki którym do kasy miasta wpłynęło 5 mln zł. Różnice pomiędzy miejscem zameldowania a zamieszkania są szczególnie widoczne w młodszych grupach wiekowych, co wiąże się z niestabilnością miejsca zamieszkania, opuszczeniem domu rodzinnego i trudnościami na początku kariery zawodowej w zakupie mieszkania czy uzyskaniu kredytu na ten cel.

**Rys. 3.5.3.** Bezwzględne i względne różnice liczby ludności rejestrowanej i faktycznej w województwie mazowieckim według powiatów i podstawowych kategorii wieku w 2010 r.

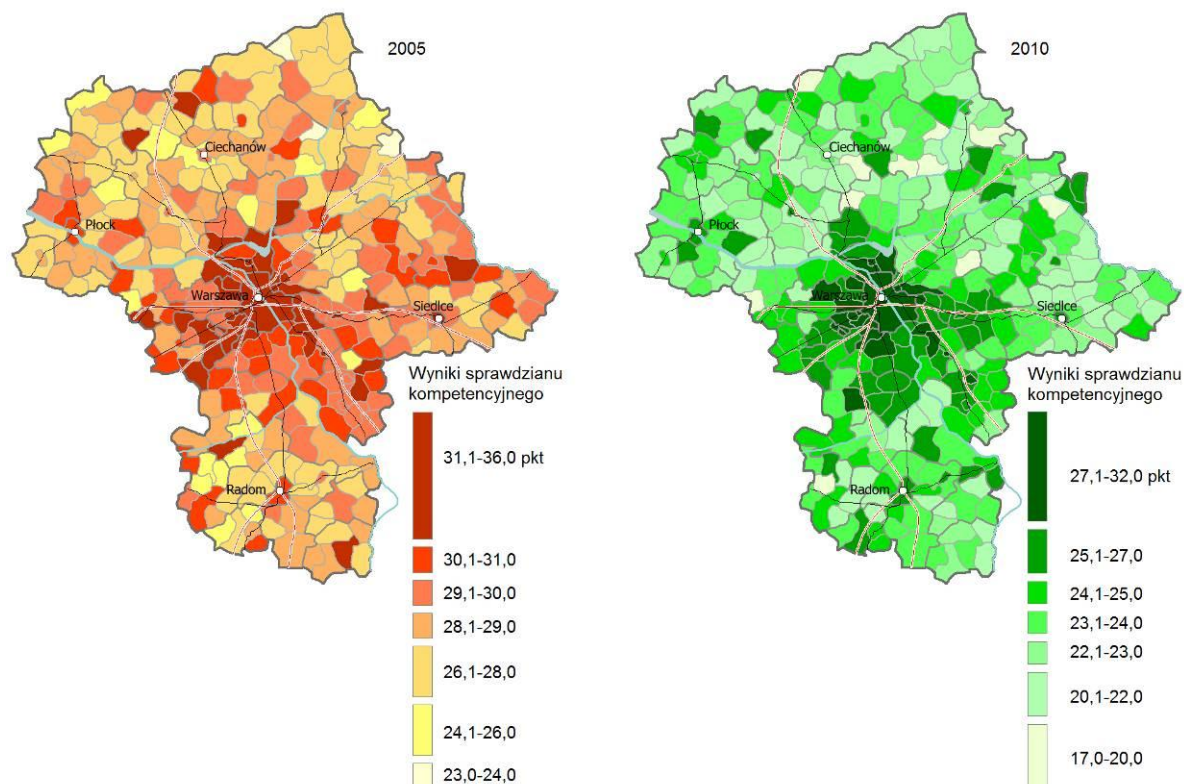


Źródło: *Przemiany społeczno-demograficzne województwa mazowieckiego w latach 1990-2030. Raport modułowy nr 1. Społeczno-demograficzne uwarunkowania rozwoju Mazowsza. Trendy Rozwojowe Mazowsza*

W województwie na 100 mężczyzn przypada 109,1 kobiet. Jest to związane z funkcją usługową stolicy województwa, gdzie często to kobiety łatwiej znajdują pracę. 64,5% ludności zamieszkuje miasta. Stopień urbanizacji województwa mazowieckiego jest wyższy od średniej wartości dla kraju, która w 2010 roku wyniosła 60,9%. Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) stanowiła 18,6%, natomiast ludność w wieku poprodukcyjnym 17,9%. Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) w 2010 wyniósł 57,2 (w miastach 55,5, na wsi – 60,5)

Jednym ze wskaźników potencjału neo-endogennego jest poziom wykształcenia mieszkańców regionu, mierzony wynikami egzaminów kompetencyjnych. Efekty edukacyjne uczniów najlepiej obrazują wyniki egzaminów na zakończenie szkoły podstawowej. Na sukces edukacyjny bardzo duży wpływ ma uczęszczanie dzieci do przedszkoli: należy dążyć do rozwoju sieci placówek w całym regionie. Coraz słabsze wyniki egzaminów są związane z lokalizacją placówek szkolnych: wraz z oddalaniem się od stolicy województwa spada średnia ilość punktów uzyskanych przez ucznia. Zależność ta zakłócana jest układami subregionalnym, lokalnymi, a także poziomem administracyjnym jednostek (wyższe wyniki w jednostkach o randze powiatu).

**Rys. 3.5.4.** Przestrzenne zróżnicowanie wyników sprawdzianu kompetencyjnego w 2005 i 2010

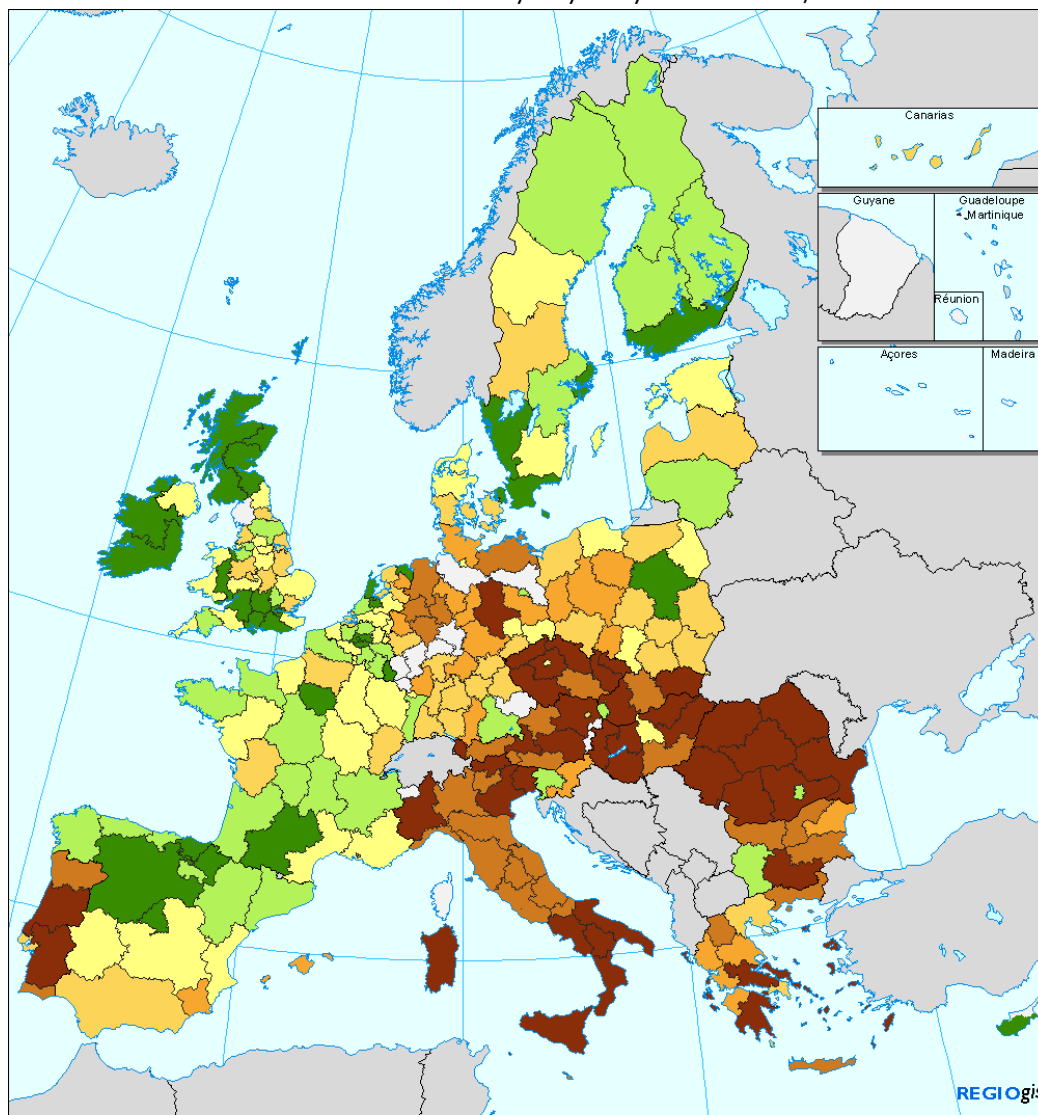


Źródło: Czapiewski K.Ł., 2010, *Edukacja jako czynnik rozwoju Mazowsza. Raport modułowy numer 2. Społeczno-demograficzne uwarunkowania rozwoju Mazowsza. Trendy Rozwojowe Mazowsza.*

Województwo mazowieckie posiada najwyższy w Polsce procentowy udział ludności posiadającej wyższe wykształcenie, wynoszący w roku 2010 aż 32,1%. Istotna jest w tym przypadku rola Warszawy będącej największym ośrodkiem akademickim w kraju. Mazowsze posiada zatem znaczny potencjał edukacyjny i stanowi pod tym względem najbardziej konkurencyjny region, nie tylko w skali kraju, lecz również w porównaniu do innych regionów Unii Europejskiej (Rys. poniżej). Warto jednak zauważyć, że większość osób z wyższym wykształceniem koncentruje się w Warszawie, jej obszarze metropolitalnym oraz w miastach powiatowych. Należy dążyć do zatrzymywania wykwalifikowanych i aktywnych osób na obszarach wiejskich w celu zmniejszenia dysproporcji pomiędzy rdzeniem a peryferiami regionu pod względem demograficznym i społecznym.

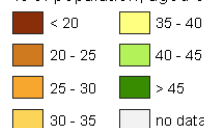
Województwo mazowieckie posiada również najwyższy odsetek kobiet z wyższym wykształceniem, w roku 2010 było ich aż 28%, natomiast w zajmującym drugie miejsce województwie małopolskim 19,9%. Przewaga Mazowsza jest zatem pod tym względem wyraźna w skali kraju. Biorąc jednak pod uwagę inne regiony UE, odsetek kobiet posiadających wyższe wykształcenie jest jednak wyższy w kilku regionach Niemiec (np. w regionie Stuttgart wyniosło w roku 2010 aż 36,8%). Porównując pod tym względem województwo mazowieckie do innych „nowych” regionów Unii Europejskiej”, jego ranga jest również mniej znacząca od regionu Pragi (36,2%) czy Bratysławy (31,4%).

**Rys. 3.5.5.** Odsetek ludności w wieku 30-34 z wyższym wykształceniem, średnia 2009-2011



**Population aged 30-34 with high educational attainment, average 2009-2011**

% of population, aged 30-34



EU-27 = 33.4

The Europe 2020 target for the share of population aged 30-34 with a tertiary education is 40%.

Source: Eurostat, DG REGIO

0 500 Km

©EuroGeographics Association for the administrative boundaries

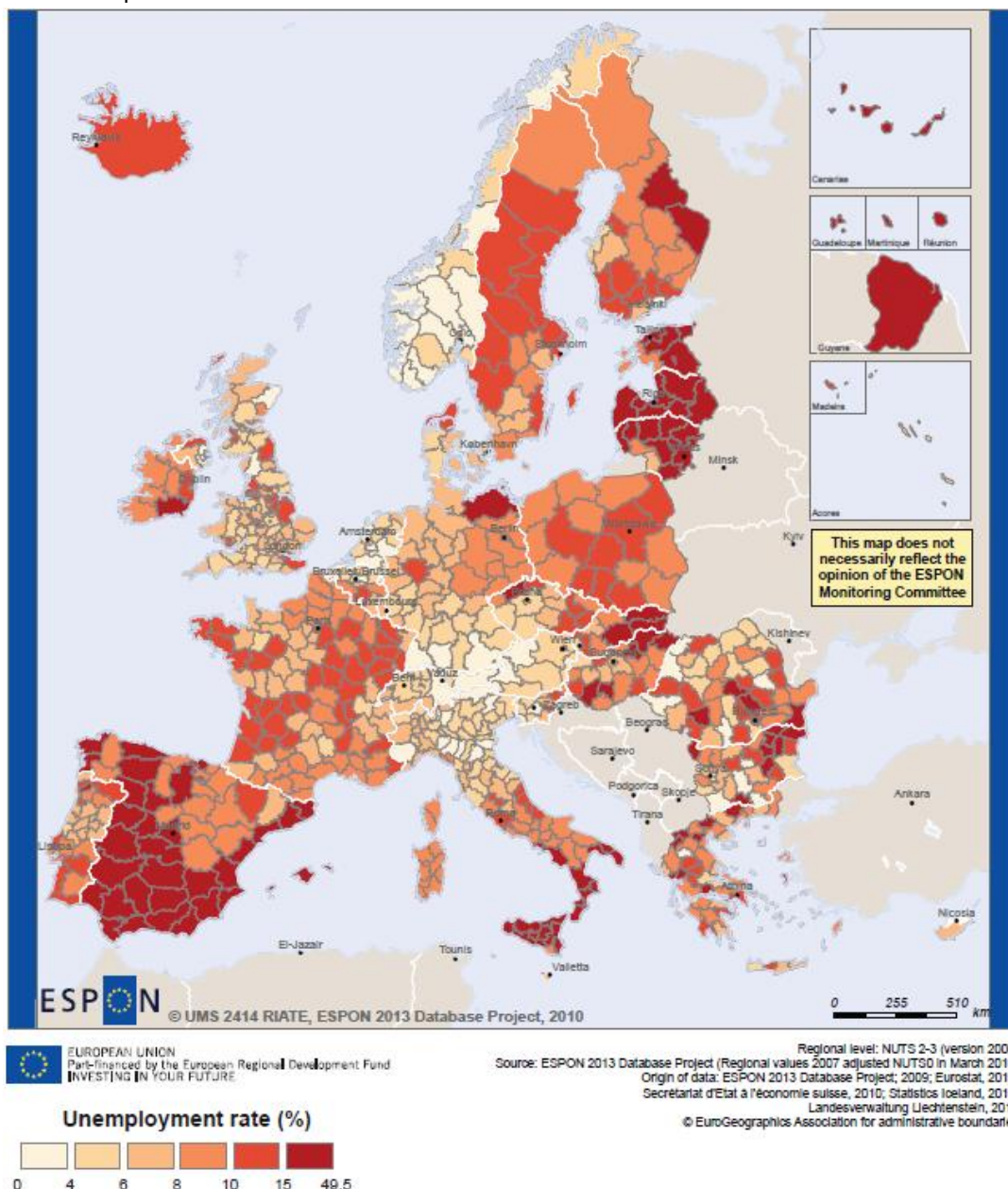
Źródło: ESPON

Województwo mazowieckie cechowała w 2010 roku najniższa stopa bezrobocia w Polsce w grupie wiekowej 25-64 i wynosiła 6,3%. Najwyższa stopa bezrobocia w tym roku natomiast została odnotowana w województwie świętokrzyskim z 10,2% dla tego przedziału wiekowego. Co prawda, województwo mazowieckie zajmuje pod tym względem korzystną pozycję w skali kraju, biorąc jednak pod uwagę inne regiony Europy Środkowej, na przykład austriacki region Tyrol z 2,3% stopą bezrobocia w analogicznej grupie wiekowej, dysproporcje w obrębie Unii Europejskiej nadal są znaczące.



Z drugiej strony regiony byłego NRD cechuje wyższa stopa bezrobocia w porównaniu z województwem mazowieckim (na przykład region Mecklemburg-Vorpommern miał w roku 2010 12,3% stopę bezrobocia). W przypadku regionów znajdujących się w krajach „nowej” Unii, województwo mazowieckie cechuje znacznie bardziej korzystna pozycja względem stopy bezrobocia w grupie wiekowej 25-64 (na przykład słowacki region Východné Slovensko odnotował w roku 2010 aż 16,1% bezrobotnych).

**Rys. 3.5.6.** Stopa bezrobocia w 2010 roku



Źródło: ESPON

Infrastruktura komunalna na Mazowszu jest zróżnicowana pod względem sektorowym i przestrzennym. Obecnie obserwowany jest trend do wyrównywania dysproporcji pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi, zwłaszcza w strefach oddziaływania dużych miast (między innymi dzięki projektom realizowanym w ramach RPO WM). Sieć wodociągowa jest najbardziej rozbudowana w centralnej i północno-zachodniej części województwa, jednak istnieją gminy, w których z wodociągu korzysta mniej niż 10% mieszkańców (przykładowo w gminie Somianka nie

istnieje sieć wodociągowa). 70% gmin zgłasza zapotrzebowanie na budowę lub rozbudowę sieci kanalizacyjnej.

Polityka prowadzona przez Unię Europejską dąży do jej harmonijnego rozwoju poprzez wzmacnianie spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej. Polityka spójności polega na niwelowaniu różnic i niekorzystnych dysproporcji na obszarach słabiej rozwiniętych oraz zwiększaniu ich integralności z resztą regionu, bądź innymi regionami. W celu otrzymania pełniejszej diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej, opracowano indeks spójności społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego na poziomie powiatów. Dla porównania pozycji Mazowsza na tle innych regionów Polski, powstał również indeks spójności społeczno-gospodarczej dla wszystkich 16 województw. Indeks wyznaczony został w oparciu o następujące wskaźniki potencjału neo-endogennego:

1. Społeczno-demograficzne:

- Stopa migracji (‰)
- Obciążenie demograficzne, wyrażone liczbą osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
- Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (3-6 lat) (%)

2. Gospodarcze:

- Stopa bezrobocia (%)
- Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (zł)
- Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym

3. Infrastrukturalne:

- Udział korzystających z instalacji kanalizacyjnej w stosunku do ogółu ludności (%)
- Suma długości dróg gminnych i powiatowych przypadająca na 1000 mieszkańców
- Uczniowie gimnazjów przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu

Powyższe wskaźniki zostały podzielone na grupy stymulantów i destymulantów, a następnie obliczony został syntetyczny indeks spójności społeczno-gospodarczej powiatów województwa mazowieckiego oraz pozostałych województw na podstawie miary rozwoju Hellwiga, w której przyjmuje się, że liczba 1 jest wyrazem najwyższego rozwoju w zakresie analizowanych atrybutów, natomiast wartości bliższe zero mówią o ich niższym rozwoju. Indeks spójności społeczno-gospodarczej został wyznaczony dla powiatów województwa mazowieckiego oraz pozostałych województw kraju na lata 2004 (rok wstąpienia Polski do Unii Europejskiej), 2007 (rok teoretycznego rozpoczęcia realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego) oraz 2010 (trzy lata od rozpoczęcia realizacji RPO WM, połowa okresu dofinansowania).

Przedstawiając otrzymane wartości powyższego indeksu na mapach dla kolejnych lat można w ujęciu czasowym wyrazić dynamikę zmienności spójności społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego wynikającej z jego potencjału neo-endogennego oraz porównać jego pozycję w zakresie analizowanego wskaźnika z innymi województwami.

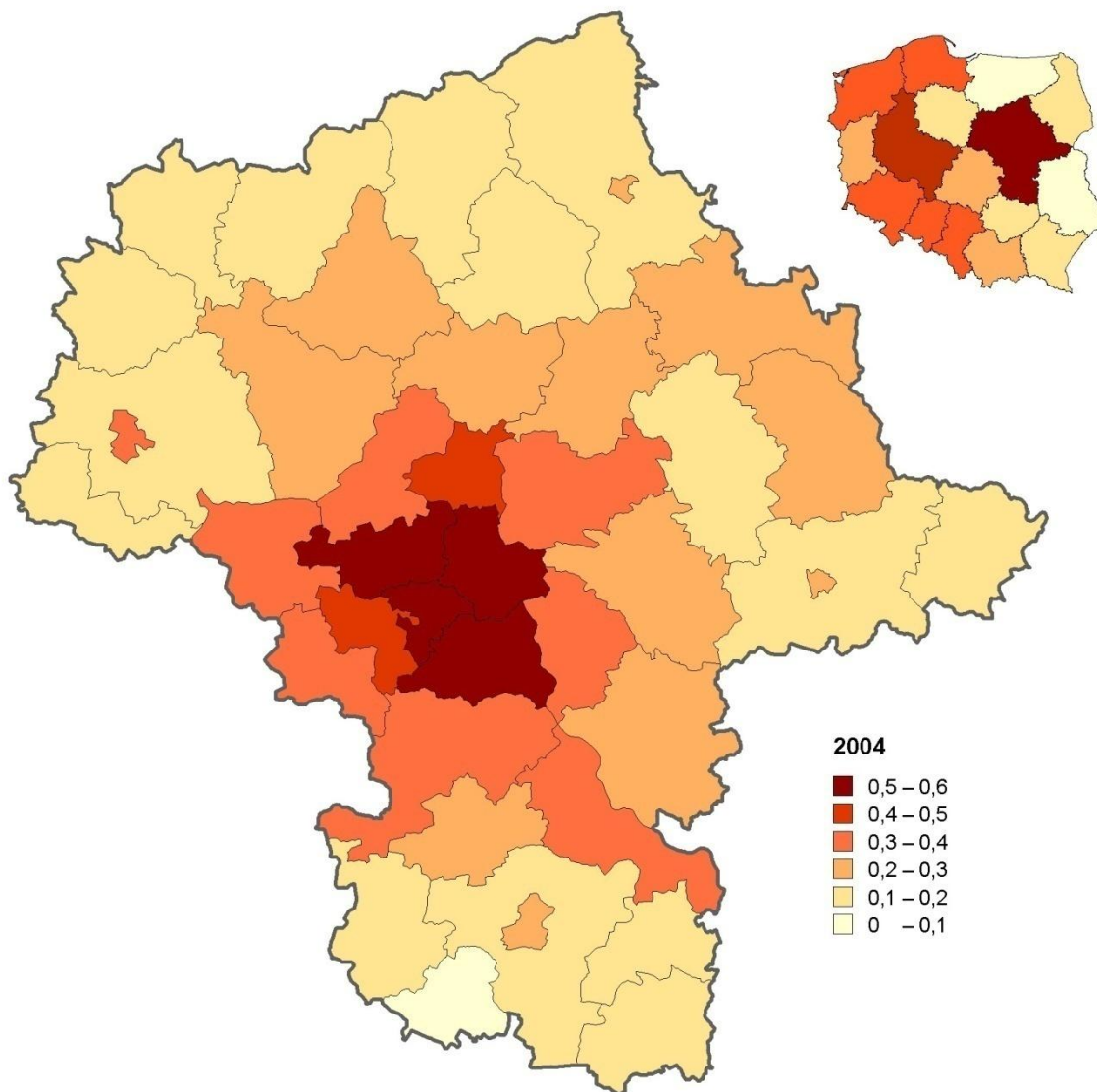
**W roku 2004** najwyższymi wielkościami wskaźnika spójności społeczno-gospodarczej cechowały się powiaty województwa mazowieckiego znajdujące się w aglomeracji warszawskiej. Wśród nich najwyższą wartość posiadał powiat m.st. Warszawa (0,55). Zauważyć należy, że powiaty aglomeracji warszawskiej znajdujące się na zachód i południe od Warszawy posiadają wyższy indeks spójności społeczno-gospodarczej np. powiaty piaseczyński (0,54), warszawski zachodni (0,52) czy pruszkowski (0,50) w porównaniu z tymi położonymi na wschód i północ od stolicy, np. powiat legionowski (0,48) czy wołomiński (0,36). Różnice w powyższych wartościach wskaźnika spójności społeczno-gospodarczej wskazują na dość wyraźną polaryzację w obrębie aglomeracji warszawskiej. Dysproporcje te wynikają głównie z niższej stopy bezrobocia oraz wyższego rozwoju infrastruktury technicznej i wyższej aktywności gospodarczej części zachodniej, która niegdyś

nazywana była „strefą żywicielską”, z powodu stosunkowo urodzajnych gleb. Rozwój strefy podmiejskiej spowodował jednak wyparcie funkcji rolniczych przez bardziej intensywną działalność gospodarczą.

Generalnie, wartość tego indeksu wśród powiatów województwa mazowieckiego malała wraz z rosnącą odległością od aglomeracji warszawskiej, osiągając najniższy poziom w południowych (powiat szymborski z wartością 0,10, powiat przysuski - 0,11) oraz północnych (powiat żuromiński - 0,11 oraz przasnyski - 0,12) krańcach województwa. Różnica pomiędzy powiatami o najwyższej i najniższej wartości analizowanego indeksu wyniosła 0,45. Dowodzi to wyraźnemu zróżnicowaniu wewnątrz regionu w zakresie spójności społeczno-gospodarczej.

Wschodnie powiaty województwa mazowieckiego cechowały się nieco wyższym poziomem spójności społeczno-gospodarczej (np. łosicki - 0,17, sokołowski - 0,22). Podobne wartości posiadały powiaty zachodnie, jak np. sierpecki - 0,13 czy płocki - 0,15. Wśród ośrodków subregionalnych, najbardziej znaczącą rolę odgrywał Płock (0,38).

**Rys. 3.5.7.** Indeks spójności społeczno-gospodarczej powiatów województwa mazowieckiego, 2004



Źródło: Opracowanie własne (IGiPZ PAN)

Znaczenie innych ośrodków subregionalnych w poziomie spójności społeczno-gospodarczej jest wyraźne, choć nie tak silne jak w przypadku Płocka. Różnice analizowanego wskaźnika pomiędzy powiatami miejskimi a ziemskimi są w następnej kolejności najwyższe w przypadku Siedlec, Radomia i Ostrołęki.

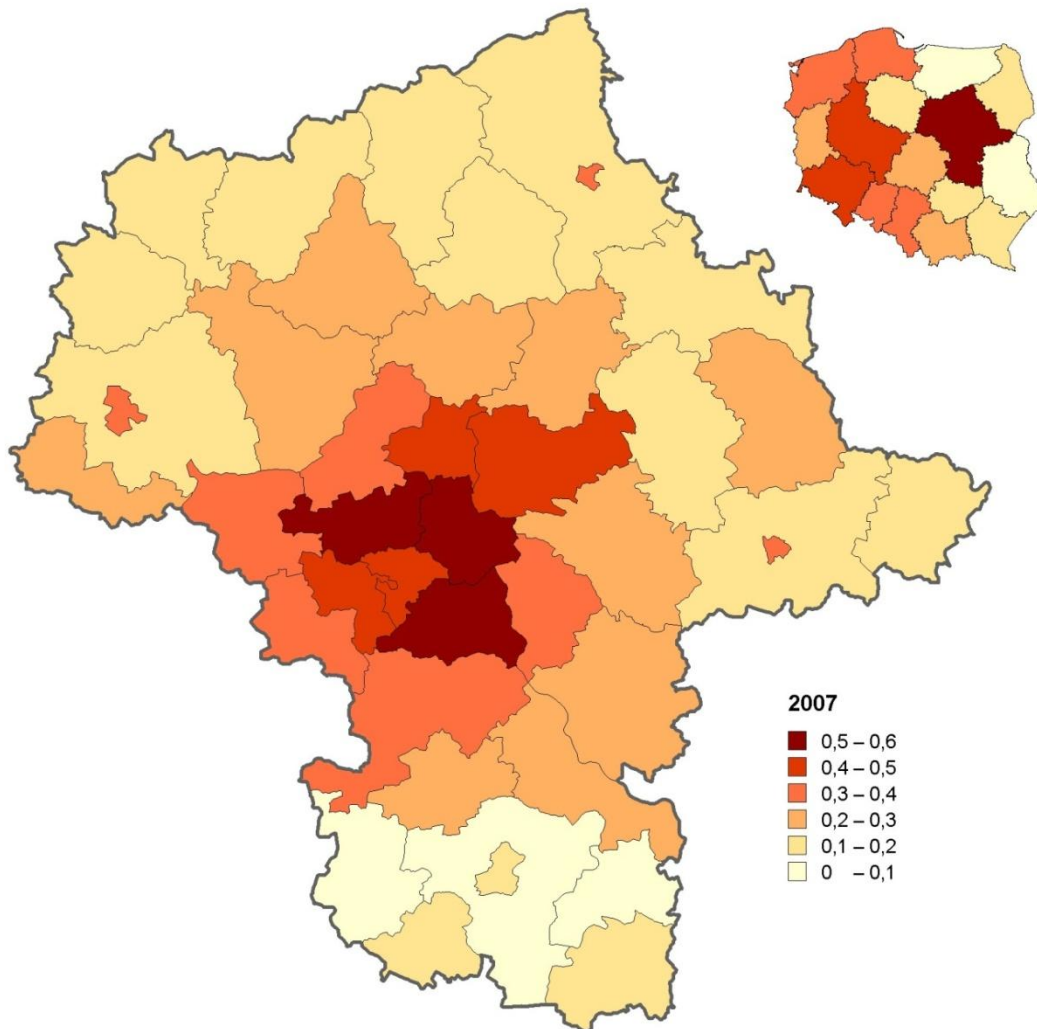
Analizując indeks spójności społeczno-gospodarczej w ujęciu krajowym, województwo mazowieckie posiadało w roku 2004 najwyższą jego wartość (0,59), wyraźnie dominując nad województwami wielkopolskim (0,45) i dolnośląskim (0,40). Istotny jest fakt, iż region o najwyższej w skali kraju wartości analizowanego wskaźnika sąsiaduje z województwami o najniższym poziomie spójności społeczno-gospodarczej jak warmińsko-mazurskie (0,08), lubelskie (0,09) i świętokrzyskie (0,10). Dowodzi to więc występowaniu bardzo silnej polaryzacji spójności społeczno-gospodarczej graniczących ze sobą regionów. Województwo mazowieckie zdecydowanie dominowało na tle kraju pod względem korzystnej stopy migracji, stosunkowo niskiego poziomu bezrobocia, wysokiego wynagrodzenia brutto i liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Jednak w przypadku pozostałych wskaźników cząstkowych pozycja Mazowsza jest dość przeciętna porównując do reszty kraju, a w przypadku poziomu rozwoju infrastruktury kanalizacyjnej czy gęstości dróg gminnych i powiatowych na 1000 mieszkańców, województwo prezentuje się dość niekorzystnie. Należy zatem pamiętać, że pozycję krajowego lidera zawdzięcza Mazowsze bez wątpienia Obszarowi Metropolitalnemu Warszawy, który zdecydowanie zawyżył uśrednioną wartość indeksu spójności społeczno-gospodarczej dla województwa mazowieckiego.

**W roku 2007**, a więc w roku teoretycznego rozpoczęcia wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego w sposób niekorzystny zaznaczyła się południowa część województwa, w postaci grupy czterech sąsiadujących ze sobą powiatów o najniższym poziomie spójności społeczno-gospodarczej: przysuski (0,05), radomski (0,08), zwoleński oraz szydłowiecki (0,12). Można zauważyć pogłębiającą się negatywną tendencję związaną z polaryzacją pomiędzy tymi powiatami a resztą województwa w porównaniu z rokiem 2004, w którym najniższa odnotowana wartość analizowanego indeksu stanowiła 18,2% wartości najwyższej. Natomiast w roku 2007 najniższa wartość tego indeksu stanowiła jedynie 8,9% wartości najwyższej. Porównując wartości wskaźników cząstkowych w omawianych powiatach do roku 2004, zauważyć można przede wszystkim pogłębienie się niekorzystnej sytuacji demograficznej (ujemna stopa migracji, wzrost obciążenia demograficznego), a w niektórych przypadkach również wzrost stopy bezrobocia. Powiaty te odnotowały także mniej intensywne tempo rozwoju w porównaniu z resztą województwa (na przykład w przypadku wzrostu liczby podmiotów gospodarczych czy rozwoju infrastruktury kanalizacyjnej). Po restrukturyzacji i upadku przemysłu nie pojawiła się żadna nowa funkcja tego obszaru. Występuje zatem zjawisko niezagospodarowanego kapitału ludzkiego, wskutek którego dysproporcja w poziomie wskaźnika spójności społeczno-gospodarczej w stosunku do reszty województwa pogłębia się. W roku 2004 różnice między południowymi a północnymi powiatami województwa mazowieckiego były stosunkowo niewielkie, tj. różnica najniższych wartości indeksu spójności społeczno-gospodarczej dla powiatów szydłowieckiego i żuromińskiego wynosiła 9,1%, podczas gdy w roku 2007 w analogicznym zestawieniu dla powiatów przysuskiego i żuromińskiego dysproporcja ta wzrosła do 58,3%. O ile północne powiaty województwa mazowieckiego prezentowały w roku 2007 podobny poziom indeksu spójności społeczno-gospodarczej jak w roku 2004, to powiaty południowe zanotowały wyraźny spadek (aż o 55,4% w przypadku powiatu przysuskiego).

Wartość indeksu spójności społeczno-gospodarczej w roku 2007 była równie wysoka w powiecie m.st. Warszawa (0,56), jak i w powiecie warszawskim zachodnim. Nieco niższą wartością tego wskaźnika charakteryzował się powiat piaseczyński (0,54). Dysproporcja pomiędzy tym indeksem dla m. st. Warszawy a powiatem wołomińskim spadała z 34,4% w roku 2004 do 28,6% w 2007. Powyższe wielkości wskazują na nieco słabnącą polaryzację analizowanego indeksu na obszarze aglomeracji warszawskiej, co jest pożądanym zjawiskiem. Zjawisko to wynika w głównej mierze z najwyższej w województwie stopy migracji powiatów sąsiadujących z m.st. Warszawą (zwłaszcza

powiatów piaseczyńskiego i warszawskiego zachodniego). Wzrost zamożności mieszkańców Warszawy nasilił procesy suburbanizacji, które przyczyniły się również do rozwoju infrastruktury kanalizacyjnej i w mniejszym stopniu do wzrostu liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców.

**Rys. 3.5.8.** Indeks spójności społeczno-gospodarczej powiatów województwa mazowieckiego, 2007



Źródło: Opracowanie własne (IGiPZ PAN)

Na uwagę zasługuje także wyraźny wzrost dysproporcji badanego wskaźnika pomiędzy ośrodkami subregionalnymi Płocka, Siedlec i Ostrołęki w stosunku do przypadających im powiatów ziemskich w porównaniu z rokiem 2004. Stopa bezrobocia w miastach spadała w szybszym tempie niż na obszarach peryferyjnych, podobnie wynagrodzenie brutto mieszkańców miast zwiększało się szybciej. Powiaty miejskie generalnie rozwijały się szybciej. Zdecydowanie mniej korzystnie przedstawiała się natomiast stopa migracji – z powodu nasilających się procesów suburbanizacyjnych. Spadek znaczenia w wymiarze spójności społeczno-gospodarczej odnotowało jedynie miasto Radom (o 26,9% w porównaniu z rokiem 2004), w którym pomimo niemal 3% spadku bezrobocia i zauważalnego pozytywnego trendu w przypadku wskaźnika komputeryzacji widoczne jest nasilenie negatywnych procesów demograficznych i bardziej powolny w stosunku do innych miast rozwój ekonomiczny.

Północna część województwa mazowieckiego cechowała się niewiele wyższym poziomem spójności społeczno-gospodarczej i w porównaniu z aglomeracją warszawską pozostaje obszarem wyraźnie

peryferyjnym. Nieznacznie wyższym indeksem spójności społeczno-gospodarczej cechowała się część wschodnia województwa mazowieckiego. Różnica pomiędzy powiatami o najwyższej i najniższej wartości analizowanego indeksu wyniosła 0,51; była więc ona wyższa niż w roku 2004 (0,45) o 11,8%. Dowodzi to rosnącemu zróżnicowaniu wewnątrz regionu w zakresie spójności społeczno-gospodarczej i nasileniu się niekorzystnej polaryzacji, spowodowanej wyraźnym spowolnieniem rozwoju społeczno-gospodarczego omówionych wcześniej południowych powiatów Mazowsza.

W roku 2007, podobnie jak w 2004, województwo mazowieckie było liderem w skali kraju, jeżeli chodzi o indeks spójności społeczno-gospodarczej (0,57), przed dolnośląskim (0,47) i wielkopolskim (0,44). Jednak w porównaniu z rokiem 2004 różnica pomiędzy województwem mazowieckim, a pozostałymi regionami nie była już tak wyraźna, tj. dysproporcja pomiędzy województwem mazowieckim a następnym w kolejności wynosiła w 2004 roku 23,8%, natomiast w 2007 roku 17,5%. Podobnie, w skali kraju zaobserwować można nieco mniejsze różnice pomiędzy województwem o najniższej wartości analizowanego indeksu (lubelskie 0,09) a Mazowszem. Zauważalny jest więc trend łagodzenia polaryzacji międzyregionalnej w zakresie spójności społeczno-gospodarczej. Dysproporcja pomiędzy województwami o najwyższym i najniższym indeksie spójności społeczno-gospodarczej spadła o 2,2%.

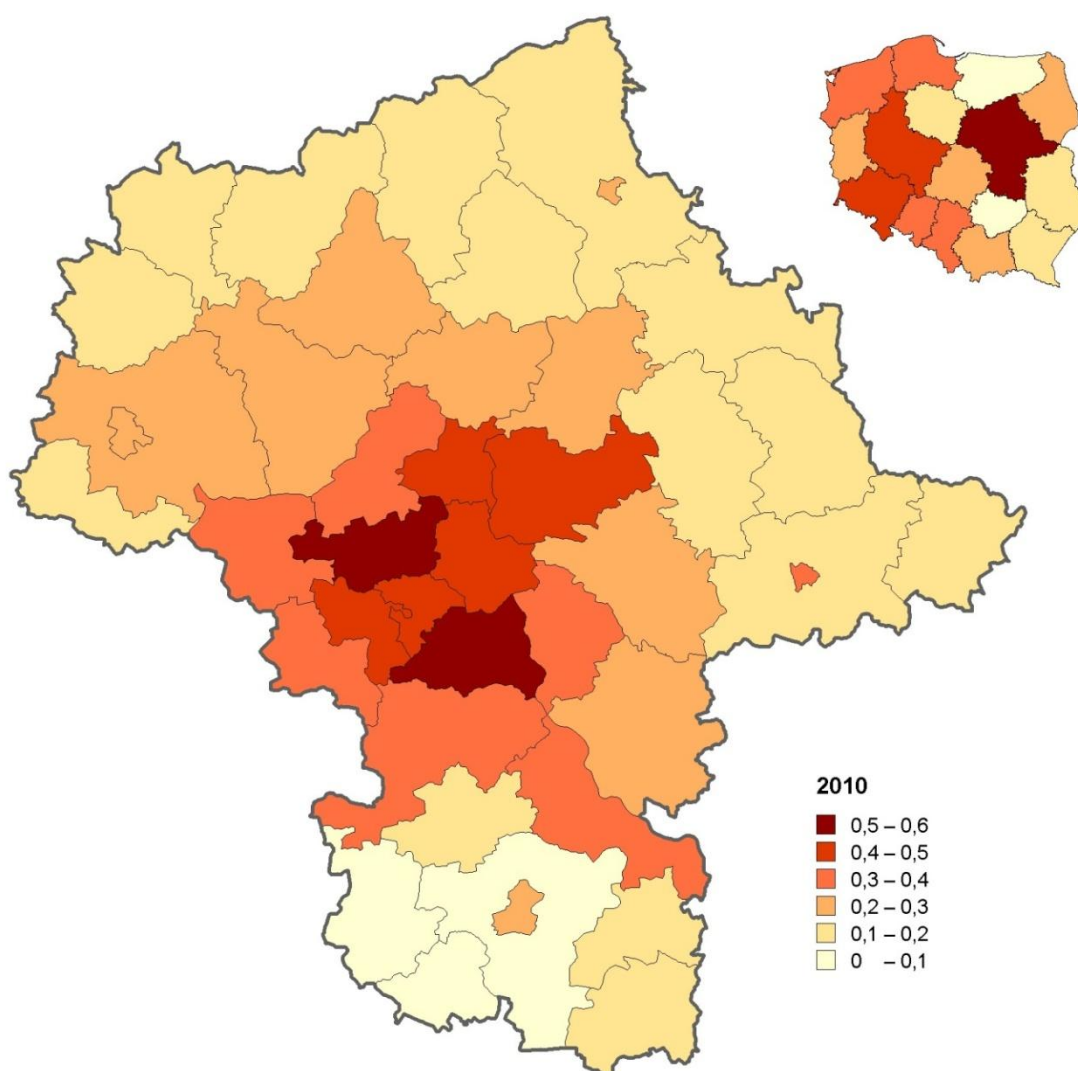
**W roku 2010** najwyższą wartością indeksu społeczno-gospodarczego cechowały się następujące powiaty: warszawski zachodni (0,53), piaseczyński (0,52) i pruszkowski (0,47). Na uwagę zasługuje dopiero czwarta lokata powiatu m.st. Warszawa (0,46). Wysoka stopa migracji w powiatach podwarszawskich wynikająca z procesów suburbanizacji, w niektórych przypadkach wzrosła jeszcze bardziej. Wyraźnie zmniejszyła się różnica w poziomie stopy bezrobocia pomiędzy tymi powiatami, a m.st. Warszawą. Bardzo zadowalające było także tempo rozwoju przedsiębiorczości czy wskaźnika komputeryzacji oraz odsetka korzystających z kanalizacji (choć ten nadal pozostawał na stosunkowo niskim poziomie). Dysproporcja w wartościach wskaźnika społeczno-gospodarczego pomiędzy powiatem m.st. Warszawa, a powiatem wołomińskim sukcesywnie spadała z 34,4% w roku 2004, przez 28,6% w roku 2007, by osiągnąć zaledwie 10,9% w roku 2010. Rosnąca pozycja powiatów aglomeracji warszawskiej wynika w głównej mierze z nasilających się w ostatniej dekadzie procesów suburbanizacji. Jest to pozytywny trend, który łagodzi polaryzację wewnątrz aglomeracji, umniejszając dominującą rolę Warszawy. Ponadto, łagodzenie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego na terenie aglomeracji warszawskiej może wynikać z realizacji projektów w ramach programu RPO WM oraz działań komplementarnych w innych programach (POIŚ, POIG, PO KL), które były wdrażane od roku 2007. W roku 2010, podobnie jak w latach wcześniejszych, najniższe wartości indeksu spójności społeczno-gospodarczej zanotowano w południowej części województwa mazowieckiego w powiatach przysuskim (0,04), radomskim (0,06), szydlowieckim (0,08) oraz zwoleńskim (0,10). Niższe w porównaniu do poprzednich lat wartości analizowanego indeksu świadczą o pogłębianiu się niekorzystnych procesów społeczno-gospodarczych na tym obszarze, spowodowanych negatywnym saldem migracji, zwiększonym obciążeniem demograficznym czy wzrostem bezrobocia.

Na uwagę zasługuje również wyraźne zmniejszenie się roli ośrodków subregionalnych w porównaniu do lat poprzednich, zwłaszcza miasta Płocka, które po raz pierwszy odnotowało niższą wartość indeksu spójności społeczno-gospodarczej niż miasto Siedlce (odpowiednio 0,26 i 0,33). W okresie 2007-2010 miasto Płock odnotowało wyraźny wzrost obciążenia demograficznego, przy utrzymaniu się negatywnego salda migracji. W powiecie płockim natomiast tendencje były przeciwne (z powodu suburbanizacji), wskaźnik komputeryzacji korzystniejszy, a tempo rozwoju przedsiębiorczości wyższe. Miasto Płock odnotowało spadek wartości syntetycznego wskaźnika spójności społeczno-gospodarczej aż o 21,2% w stosunku do roku 2007, natomiast miasto Siedlce odnotowało wzrost o jedyne 3,0%. Miasto Radom natomiast, w roku 2010 odnotowało 5% wzrost wartości indeksu spójności społeczno-gospodarczej w stosunku do roku 2007. Radom zajmował jednak wciąż czwartą, ostatnią lokatę wśród ośrodków subregionalnych.

Różnica pomiędzy powiatami o najwyższej i najniższej wartości analizowanego indeksu wyniosła 0,51; była więc taka sama jak w roku 2007. Statystycznie zatem polaryzacja wewnątrzregionalna w zakresie spójności społeczno-gospodarczej kształtowała się na podobnym poziomie. Można jednak zauważyć jej wyraźny spadek w obrębie Obszaru Metropolitalnego Warszawy. Istotne są również rosnące dysproporcje pomiędzy południowymi powiatami a resztą województwa.

Województwo mazowieckie posiadało najwyższą wartość indeksu spójności społeczno-gospodarczej w skali kraju w roku 2010 (0,52) przed dolnośląskim (0,47) i wielkopolskim (0,42). Zauważyć można jednak kontynuację w osłabianiu się dominacji Mazowsza w stosunku do lat wcześniejszych. Dysproporcja pomiędzy województwem mazowieckim a następnym w kolejności wynosiła w roku 2010 zaledwie 9,6%. Jest to znaczący spadek w porównaniu do lat 2004 i 2007 (odpowiednio 23,8% i 17,5%). Różnica pomiędzy województwem o najniższej wartości indeksu spójności społeczno-gospodarczej (świętokrzyskie 0,07) a województwem mazowieckim była w roku 2010 najniższa spośród wszystkich analizowanych lat. Świadczy to o słabnącej dysproporcji w zakresie spójności społeczno-gospodarczej pomiędzy województwami, a tym samym o bardziej zrównoważonym rozwoju kraju.

**Rys. 3.5.9.** Indeks spójności społeczno-gospodarczej powiatów województwa mazowieckiego, 2010



Źródło: Opracowanie własne (IGiPZ PAN)

Reasumując, dysproporcja w poziomie spójności społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego pomiędzy Obszarem Metropolitalnym Warszawy a resztą województwa jest bardzo wysoka i wykazuje tendencję wzrostową. Różnice w poziomie omawianego wskaźnika pomiędzy stolicą a powiatami wchodzącymi w skład aglomeracji zmniejszyły się jednak wyraźnie, a w roku 2010 Warszawa utraciła swoją dominującą pozycję. Na uwagę zasługuje pogłębiająca się marginalizacja południowej części województwa w zakresie spójności społeczno-gospodarczej. Znaczenie ośrodków subregionalnych pozostaje dość niewielkie, przy wyraźnym spadku omawianego wskaźnika w przypadku miasta Płocka.

Następującą hipotezę badawczą: **Mazowsze należy do regionów o największym zróżnicowaniu struktury społeczno-gospodarczej, w której aktualnie dochodzi do pogłębiania różnic przestrzennych głównie pomiędzy aglomeracją warszawską a oddalonymi od niej obszarami wiejskimi** należy więc uznać za słuszną.

Oprócz spójności społeczno-gospodarczej, dla pełniejszego zobrazowania pozycji województwa mazowieckiego w stosunku do reszty kraju i innych regionów Unii Europejskiej, należy również dokonać analizy jego poziomu konkurencyjności. Jedną z definicji konkurencyjności opisuje ją jako atrakcyjność inwestycyjno-biznesową i poznawczo-kulturową opartą na wielorakich źródłach zasobowych i przewagach (Klasik, 2005). Konkurencyjność stanowi tym samym określony poziom uczestnictwa regionu w wymianie z otoczeniem. Stołeczność regionu stanowi główny czynnik pozaekonomiczny mający wpływ na konkurencyjność Mazowsza. Rozwój społeczno-gospodarczy Warszawy stanowi więc kluczowe znaczenie dla konkurencyjności regionu. Miasto coraz wyraźniej konkuruje z Berlinem, Wiedniem, Pragą i Budapesztem o lokalizację głównych funkcji metropolitalnych w Europie Środkowej (Łukomska, Szmigiel-Rawska, 2012).

Coroczne badania konkurencyjności państw i regionów wykazują, że Mazowsze w roku 2010 było w grupie regionów o średnim poziomie konkurencyjności w skali Unii Europejskiej. Pomimo dominującej pozycji w kraju, województwo nie dorównuje regionom położonym na zachód od dawnej żelaznej kurtyny (oprócz krajów objętych najdotkliwszym kryzysem ekonomicznym, takich jak Grecja, niektóre regiony Portugalii, Hiszpanii, czy Włoch). Jednak warto pamiętać, że wysoki poziom konkurencyjności regionu jest budowany głównie przez Warszawę oraz jej obszar metropolitalny, gdzie skupia się kapitał społeczny i fizyczny regionu.

W celu przeprowadzenia dogłębnej analizy konkurencyjności województwa mazowieckiego stworzono syntetyczny indeks poziomu konkurencyjności, w skład którego wchodzi następujące zmienne diagnostyczne:

- nakłady inwestycyjne i wartość brutto środków trwałych na jednego mieszkańca (zł),
- nowo zarejestrowane podmioty gospodarcze w rejestrze REGON według sektorów własnościowych na 1000 mieszkańców,
- średni wynik sprawdzianu po szkole podstawowej,
- liczba pracujących na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (15-59 dla kobiet i 15-64 dla mężczyzn).

Przeciwie jak w przypadku indeksu spójności społeczno-gospodarczej, przy opracowywaniu indeksu konkurencyjności wskaźniki cząstkowe wykraczały poza potencjał neo-endogeny powiatów województwa mazowieckiego. Miały one raczej określić poziom przedsiębiorczości i innowacyjności województwa, a także aktywności ekonomicznej jego mieszkańców. Na uwagę zasługuje wskaźnik cząstkowy, jakim jest średni wynik sprawdzianu po szkole podstawowej, który mówi nie tylko o poziomie szkolnictwa, lecz również o przyszłym potencjale uczniów do konkurowania na coraz bardziej wymagającym rynku pracy.

Analizę przeprowadzono zarówno na poziomie województw, odnosząc sytuację regionu mazowieckiego do innych jednostek administracyjnych kraju, jak również na poziomie powiatów Mazowsza, co obrazuje zróżnicowanie wewnątrzregionalne pod względem poziomu



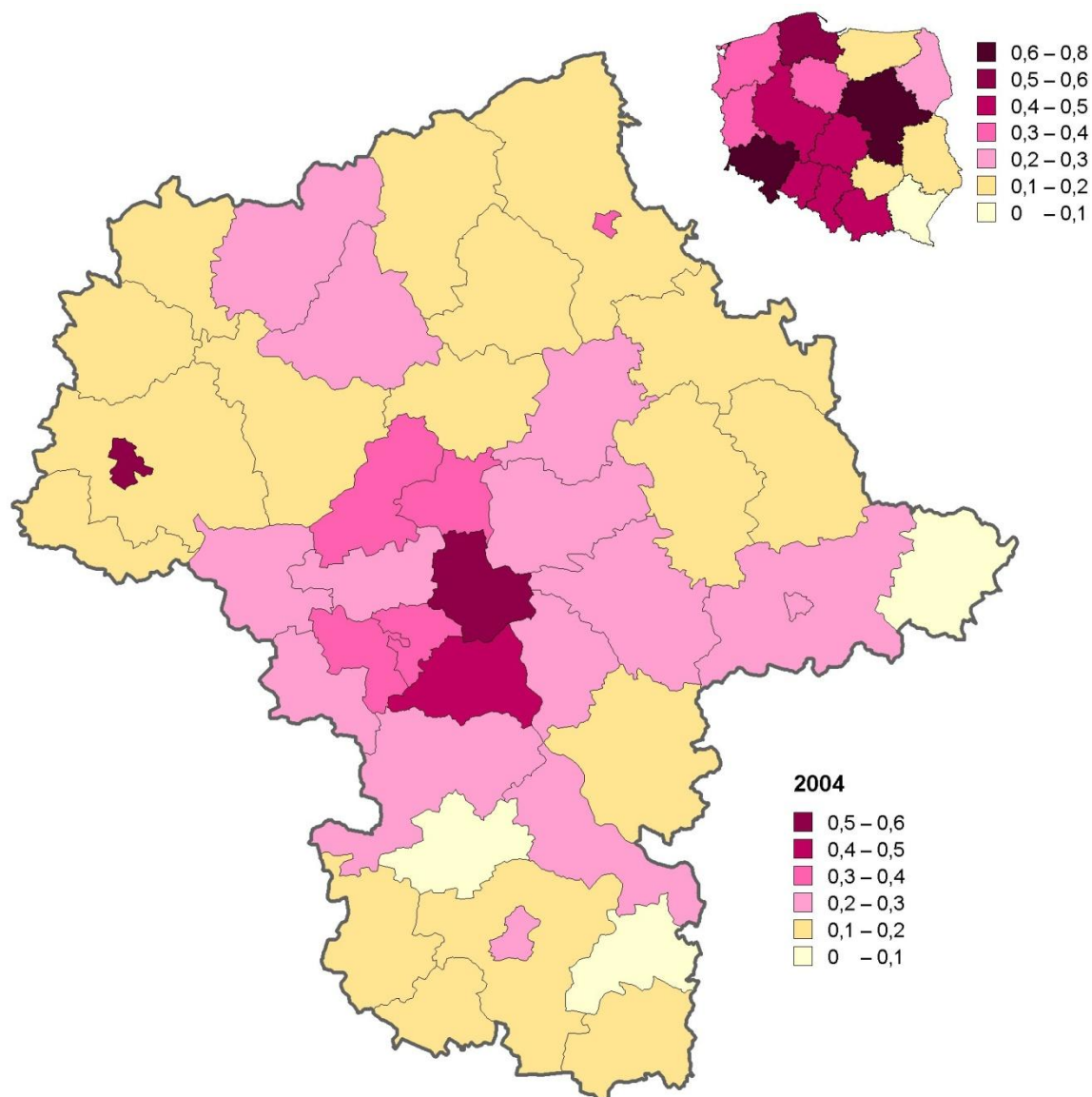
konkurencyjności i jej zmian. Przy opracowywaniu syntetycznego indeksu konkurencyjności zastosowano miarę odległości od wzorca Hellwiga. Wskaźnik ten, podobnie jak w przypadku indeksu spójności społeczno-gospodarczej, wyznaczono dla lat 2004, 2007 i 2010.

**W roku 2004** najwyższą wartość indeksu konkurencyjności odnotowano w powiecie m.st. Warszawa (0,57). Na drugiej lokacie uplasował się powiat m. Płock (0,52). Dopiero na trzecim i dalszych miejscach znalazły się powiaty aglomeracji warszawskiej. Generalnie w przypadku konkurencyjności wyraźniej zaznaczyła się pozycja ośrodków subregionalnych, w porównaniu z omówionym wcześniej indeksem spójności społeczno-gospodarczej. Centra subregionalne cechuje bardziej niekorzystne saldo migracji i wysokie obciążenie demograficzne (co zostało omówione przy charakterystyce wskaźnika spójności społeczno-gospodarczej), jednak w porównaniu z powiatami peryferyjnymi posiadają one kilkakrotnie wyższy poziom nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca, wyższą liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców i wyższą liczbę pracujących na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Po wspomnianym Płocku, kolejną lokatę wśród ośrodków subregionalnych zajmowały: Ostrołęka (0,35), Siedlce (0,27) oraz Radom (0,24).

Najniższą wartość indeksu konkurencyjności w roku 2004 cechowały się powiaty łosicki oraz zwoleński (0,06), stanowiące jedynie 11,6% wartości najwyższej. Powiaty te charakteryzowały się przede wszystkim niskim poziomem nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca oraz niską liczbą pracujących na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Na niekorzyść przemawia także fakt, iż powiat łosicki posiada najmniejszy potencjał ludnościowy w skali województwa i najniższą gęstość zaludnienia (42 osoby na km<sup>2</sup>). Należy pamiętać, że są to powiaty peryferyjne o dość niekorzystnej atrakcyjności inwestycyjnej i niskiej aktywności społecznej mieszkańców, wynikającej z braku bądź niewielkiej dywersyfikacji pozarolniczego rynku pracy na obszarach wiejskich. Dodatkowym czynnikiem potwierdzającym niską konkurencyjność tych powiatów jest ich dość niekorzystny poziom dostępności komunikacyjnej.

Należy podkreślić, że w odróżnieniu od omówionego wcześniej wskaźnika spójności społeczno-gospodarczej, oprócz niskich wartości dla południowych powiatów województwa, również jego wschodni kraniec charakteryzuje się niekorzystnym poziomem badanych cech. Różnica wartości pomiędzy powiatami o najwyższymi i najniższym indeksie konkurencyjności w skali regionu wynosi 0,51.

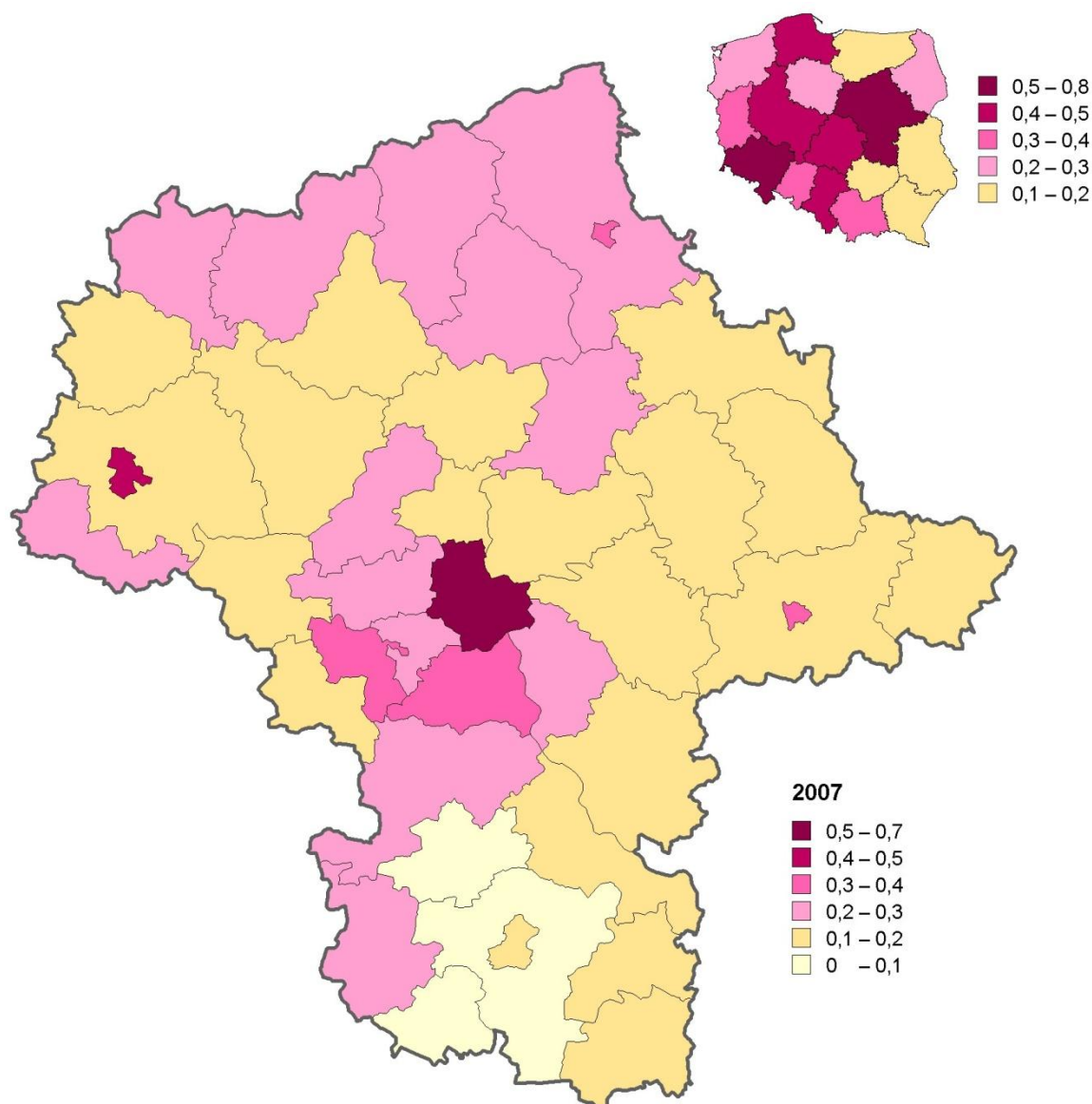
**Rys. 3.5.10.** Indeks konkurencyjności dla powiatów województwa mazowieckiego i Polski w roku 2004



Źródło: Opracowanie własne (IGiPZ PAN)

W ujęciu ogólnopolskim, w roku 2004, województwo mazowieckie zajmowało pierwszą lokatę jeżeli chodzi o indeks konkurencyjności (0,76), posiadając wyraźną przewagę nad województwami dolnośląskim (0,64) i pomorskim (0,50). Z drugiej strony, najniższymi wartościami indeksu konkurencyjności cechowały się województwa: podkarpackie (0,05), sąsiadujące z Mazowszem świętokrzyskie (0,12) oraz warmińsko-mazurskie (0,16). Różnica pomiędzy województwami o skrajnych wartościach analizowanego indeksu wynosi aż 0,71, co wskazuje na bardzo istotne dysproporcje w poziomie konkurencyjności w ujęciu ogólnopolskim. Najwyższe różnice dotyczyły nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca (w przypadku Mazowsza były one ponad 3-krotnie wyższe niż dla województw podkarpackiego czy lubelskiego) oraz liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (w tym przypadku liderem było województwo dolnośląskie, w którym powstawało blisko dwa razy więcej podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców niż w województwie świętokrzyskim).

**Rys. 3.5.11.** Indeks konkurencyjności dla powiatów województwa mazowieckiego i Polski w roku 2007.



Źródło: Opracowanie własne (IGiPZ PAN)

**W 2007 roku**, a więc w roku teoretycznego rozpoczęcia realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego, najwyższą wartość indeksu konkurencyjności odnotowano dla m.st. Warszawy (0,67), co w porównaniu z rokiem 2004 stanowi wzrost o 14,9%. Zwiększyła się jednak dysproporcja pomiędzy stolicą a Płockiem, znajdującym się na drugiej pozycji (0,45), który odnotował spadek indeksu konkurencyjności o 13,5% w porównaniu z rokiem 2004. Płock jako ośrodek subregionalny wyraźnie stracił więc na swojej konkurencyjności. Wzrosła również przepaść w poziomie konkurencyjności wewnątrz aglomeracji warszawskiej, np. różnica analizowanego indeksu pomiędzy stolicą a powiatem wołomińskim w roku 2004 wynosiła 50,9%, w roku 2007 natomiast wzrosła do 73,1%. Dominacja stolicy w tym zakresie uległa wzmocnieniu.

Podobnie jak w przypadku współczynnika spójności społeczno-gospodarczej, tak i dla współczynnika konkurencyjności, powiaty aglomeracji warszawskiej położone na wschód i północ od Warszawy posiadały niższe wartości badanego wskaźnika w stosunku do tych zlokalizowanych na zachód i południe od stolicy, w których poziom nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca i liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców były wyraźnie

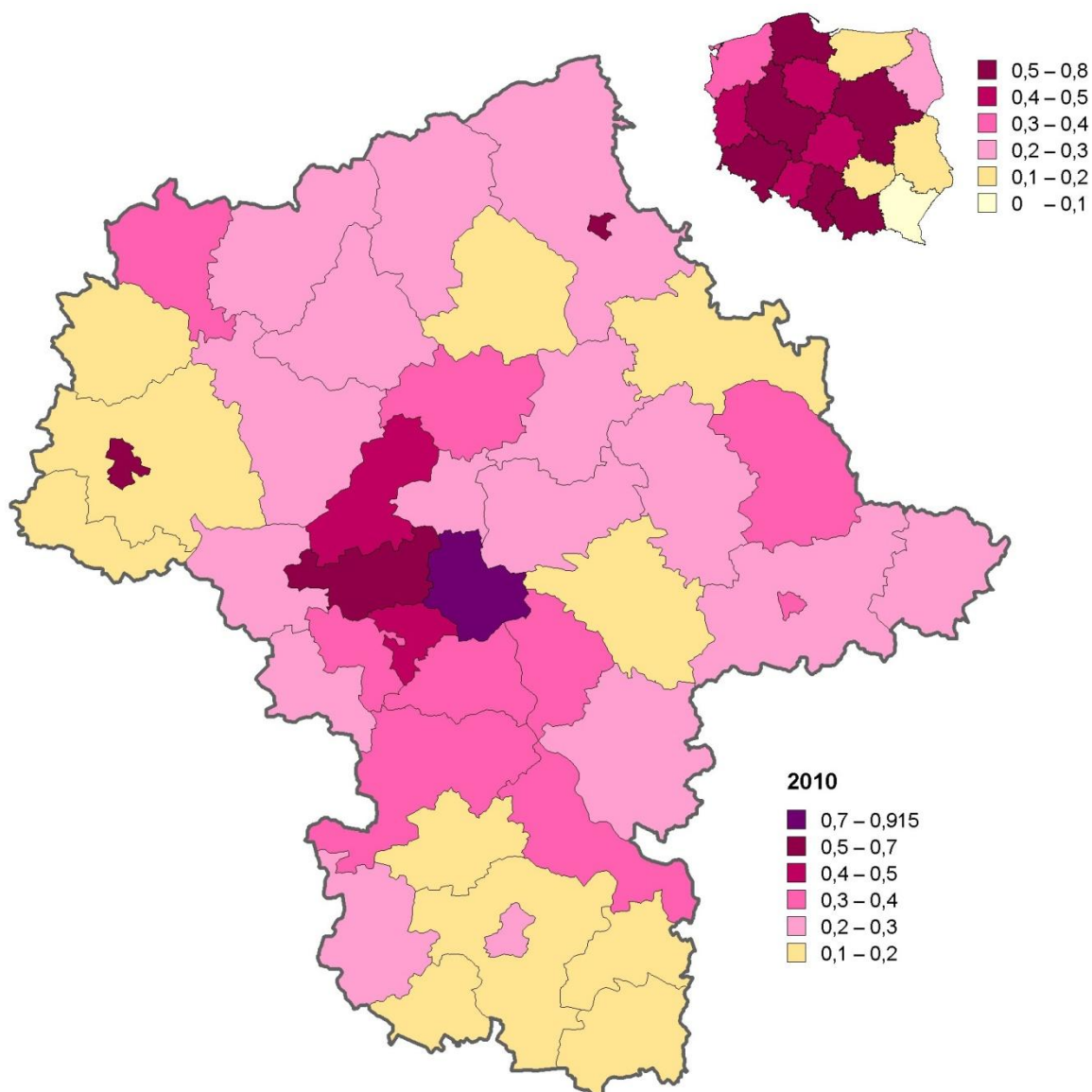
wyższe. Kolejnym atutem przemawiającym za wyższą konkurencyjnością powiatów zachodnich aglomeracji warszawskiej jest ich korzystna dostępność komunikacyjna, która dodatkowo wzrosła po wybudowaniu autostrady A2, a przewidywana modernizacja i zwiększenie przepustowości tras wylotowych z Warszawy w kierunku Krakowa i Katowic wzmocni dostępność komunikacyjną również powiatów położonych na południe od stolicy.

Najniższym poziomem konkurencyjności w roku 2007 charakteryzowała się grupa sąsiadujących ze sobą południowych powiatów województwa mazowieckiego, tj. radomski (0,04), szydłowiecki (0,05) oraz białobrzeski (0,08). W przypadku najbardziej skrajnego przypadku, jakim jest powiat radomski oznacza to czterokrotny spadek poziomu konkurencyjności w badanym okresie 2004-2007, wynikający w głównej mierze z obniżenia się liczby pracujących na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, czego efektem był wzrost bezrobocia. W przypadku pozostałych wskaźników częściowych nastąpił ich wzrost, choć nie tak wyraźny jak w pozostałej części kraju. Podobne zależności wykazywały pozostałe trzy powiaty problemowe. Sytuacja tej części województwa przedstawia się niekorzystnie również w zakresie spójności społeczno-gospodarczej, a zagrożenie marginalizacją jest jak najbardziej realne.

Na uwagę zasługuje powiat łosicki, który w roku 2004 charakteryzował się jednym z najniższych poziomów konkurencyjności i należał do obszarów problemowych podobnie jak południowa część Mazowsza. Natomiast w roku 2007 zauważyć można wyraźną poprawę wszystkich wskaźników częściowych, zwłaszcza nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca. W porównaniu z rokiem 2004 powiat łosicki przestał być zagrożony marginalizacją w zakresie poziomu konkurencyjności.

W ujęciu ogólnokrajowym w roku 2007 najwyższym poziomem konkurencyjności charakteryzowało się województwo mazowieckie (0,79), a w stosunku do roku 2004, odnotowano wzrost analizowanego indeksu o 3,8%. Nieznacznie spadła natomiast dysproporcja pomiędzy Mazowszem a drugim w kolejności województwem dolnośląskim w analogicznym okresie z 15,8% do 12,7%. Na uwagę zasługuje również spadek międzywojewódzkiej polaryzacji indeksu konkurencyjności w roku 2007. Różnica pomiędzy województwami o wartościach skrajnych badanego wskaźnika spadła bowiem z 0,71 (2004) do 0,66 (2007) co stanowi spadek o 7,0%. Bardziej równomierny rozkład przestrzenny wskaźnika konkurencyjności jest pożądanym zjawiskiem, zwłaszcza w przypadku województw o niższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego.

**Rys. 3.5.12.** Indeks konkurencyjności dla powiatów województwa mazowieckiego i Polski w roku 2010



Źródło: Opracowanie własne (IGiPZ PAN)

**W roku 2010** odnotowano dalsze umacnianie się pozycji powiatu m.st. Warszawa w zakresie indeksu konkurencyjności. Nastąpił bowiem wzrost poziomu omawianego wskaźnika z wartości 0,66 (dla roku 2007) do 0,91, co stanowi przyrost o 26,4%. Najwyraźniej zaznaczył się wzrost liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, co dowodzi rosnącej przedsiębiorczości mieszkańców stolicy. Nieznacznie spadły natomiast liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym oraz nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca. Przyczyną tej sytuacji mogło być ogólnopolskie spowolnienie gospodarcze po roku 2008 i związany z nim wzrost bezrobocia. Zauważyć można także zwiększenie się dysproporcji w poziomie konkurencyjności wewnątrz aglomeracji warszawskiej, np. różnica pomiędzy wartościami omawianego indeksu pomiędzy powiatami stołecznym a wołomińskim wzrosła o 26,9%. Spowolnienie gospodarcze przyczyniło się do spadku nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca w powiecie wołomińskim o blisko 30%. W analogicznym okresie wzrosła również pozycja takich ośrodków subregionalnych Płocka, Ostrołęki oraz Radomia. Najistotniejszy wzrost odnotowano w Ostrołęce (39,6%) i Radomiu (34,6%), jednak powiat ten nadal zajmował ostatnią lokatę, czwartą wśród ośrodków subregionalnych. Pomimo nieco niższego wzrostu poziomu konkurencyjności

Płocka w okresie 2007-2010 (29,7%), powiat ten zajmował drugą lokatę po stolicy. Jedynym ośrodkiem subregionalnym, w którym wystąpił spadek indeksu konkurencyjności w analogicznym okresie jest miasto Siedlce (-23,1%) ze spadkiem nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca o 37%, które pomimo tak wyraźnego regresu nadal zajmowało silniejszą pozycję niż Radom.

W roku 2010 zauważyć można wzrost polaryzacji indeksu konkurencyjności na Mazowszu w porównaniu z rokiem 2007 o 20,3%. Jest to niepokojąca tendencja, która spowodowana jest przede wszystkim wzrostem dominacji powiatu stołecznego w skali województwa.

W roku 2010, podobnie jak we wcześniejszych latach, najniższym poziomem konkurencyjności cechowały się południowe powiaty, jak lipski (0,12), szydłowiecki czy radomski (0,13). W porównaniu z rokiem 2007 jednak, odnotowano tu wyraźny wzrost wartości analizowanego indeksu, a tym samym dysproporcja pomiędzy południowymi a północnymi powiatami Mazowsza zmniejszyła się. Wyraźny wzrost indeksu konkurencyjności w okresie 2007-2010 odnotowano we wschodnich powiatach województwa mazowieckiego jak: siedlecki, łosicki, węgrowski czy sokołowski, w którym wzrost badanego wskaźnika wyniósł aż 58,1%.

Pomimo wzrostu różnicy wartości skrajnych (polaryzacji) indeksu konkurencyjności powiatów województwa mazowieckiego w okresie 2007-2010, wynikającego z rosnącej dominacji stolicy, generalnie poziom konkurencyjności powiatów tego regionu uległ wzrostowi. Potwierdzeniem powyższego stwierdzenia jest również umocnienie się pozycji województwa mazowieckiego w zakresie indeksu konkurencyjności w okresie 2007-2010 o 1,25%. Dysproporcja w poziomie konkurencyjności w tym okresie pomiędzy liderem (województwem mazowieckim) a znajdującym się na ostatniej lokacie, odnotowującym spadek konkurencyjności, województwem podkarpackim wzrosła o 14,3%.

Reasumując, dysproporcja w poziomie konkurencyjności powiatów województwa mazowieckiego wykazuje tendencję spadkową, z wyjątkiem powiatu m.st. Warszawa, który od roku 2004 coraz wyraźniej odbiega *in plus* od reszty województwa. Polaryzacja w aspekcie indeksu konkurencyjności pomiędzy województwem mazowieckim a słabiej rozwiniętymi regionami Polski (jak województwa podkarpackie, lubelskie czy świętokrzyskie) wykazuje natomiast tendencję do pogłębiania się.

Generalnie, **sytuacja społeczno-gospodarcza województwa mazowieckiego na tle Polski przedstawia się bardzo korzystnie**. Jest to pod wieloma względami lider wśród regionów, zdecydowanie wyprzedzając resztę województw. Zdecydowanie najkorzystniej pod względem spójności społeczno-gospodarczej, jak i konkurencyjności wypada m.st. Warszawa wraz z Warszawskim Obszarem Metropolitalnym, generując impuls rozwojowy dla znacznej części regionu. Natomiast **na tle innych regionów Unii Europejskiej, województwo mazowieckie nadal pozostaje regionem peryferyjnym** (znaczące dysproporcje w poziomie PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca), posiada jednak wyraźny potencjał edukacyjny i na tym polu może konkurować z innymi regionami Unii Europejskiej.

**Pytanie badawcze 5.2 Jaki wpływ miała realizacja RPO WM 2007-2013 na sytuację społeczno – gospodarczą województwa?**

Długookresowe i krótkookresowe efekty inwestycji są od dekad tematem naukowych debat i przedmiotem szeregu różnorodnych ewaluacji. Wpływ inwestycji realizowanych w ramach perspektywy finansowej 2007-2013, spośród których duża część jest dopiero w etapie realizacji lub nie została jeszcze zakontraktowana, na obecnym etapie ewaluacji projektów należy rozpatrywać przede wszystkim w kontekście krótkookresowym. Pytanie o krótkookresowy wpływ wywierany przez nakłady inwestycyjne na rynek pracy, ale również wzrost dochodu narodowego, czy nawet szerzej – na rozwój społeczno-gospodarczy, jest jednym z zagadnień szkoły keynesowskiej.

Keynesiści postrzegają inwestycje jako składnik popytowy (efekty krótkookresowe) oraz czynnik współuczestniczący w tworzeniu zdolności produkcyjnych, a zatem i podaży (efekty długookresowe), gdyż wydatki inwestycyjne tworząc rynek zbytu na dobra inwestycyjne, równocześnie tworzą możliwość zwiększenia podaży produkcji. W teorii Harroda-Domara przyjmuje się dodatkowo założenie, że przyrost inwestycji powoduje wzrost popytu oraz rozszerzenie mocy wytwórczych w tym samym okresie, czyli nie następują żadne opóźnienia czasowe wywołane procesem inwestycyjnym. Jednakże z drugiej strony należy pamiętać o dużej inercji przestrzennej struktur społeczno-gospodarczych, które nie podlegają dużym zmianom w krótkim okresie czasu.

Wychodząc z powyższych przesłanek, postanowiono przeanalizować wpływ środków wydatkowanych do tej pory w ramach RPO WM 2007-2013 na wybrane aspekty struktury społeczno-gospodarczej. Struktura ta oraz w konsekwencji jej zmiany zostały opisane następującymi grupami wskaźników (podano czy zastosowany wskaźnik traktowano jako stymulantę czy destymulantę oraz za które lata zgromadzono dane):

- Saldo migracji:

- saldo migracji na 1000 mieszkańców (stymulanta) – lata 2004-2007-2011.

- Poziom przedsiębiorczości:

- liczba podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON na 1000 mieszkańców (stymulanta) – lata 2004-2007-2011;

- udział przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym (stymulanta) – lata 2004-2007-2011;

- nowo zarejestrowane podmioty w systemie REGON na 1000 osób w wieku produkcyjnym (stymulanta) – lata 2004-2007-2010.

- Poziom bezrobocia:

- stopa bezrobocia rejestrowanego (destymulanta) – lata 2004-2007-2011;

- udział długotrwale bezrobotnych (powyżej 1 roku) w ogóle bezrobotnych (destymulanta) – lata 2004-2007-2011.

- Budżety jednostek samorządu terytorialnego:

- dochody gmin na mieszkańca (stymulanta) – lata 2004-2007-2010;

- dochody własne jednostek samorządowych – podatek dochodowy od osób prawnych na mieszkańca (stymulanta) – lata 2004-2007-2011.

- Poziom wynagrodzeń mieszkańców:

- przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto na mieszkańca (stymulanta) – lata 2004-2007-2011;

- dochody własne jednostek samorządowych – podatek dochodowy od osób fizycznych na mieszkańca (stymulanta) – lata 2004-2007-2011.

- Poziom zagospodarowania infrastrukturalnego:

- korzystający z kanalizacji w ogóle mieszkańców (stymulanta) – lata 2004-2007-2010;

- korzystający z infrastruktury gazowej w ogóle mieszkańców (stymulanta) – lata 2004-2007-2010;

- liczba mieszkańców przypadająca na 1 aptekę (destymulanta) – lata 2004-2007-2011;

- liczba mieszkańców przypadająca na 1 Zakład Opieki Zdrowotnej (destymulanta) – lata 2004-2007-2011;

- odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (stymulanta) – lata 2004-2007-2010.

Należy podkreślić, że grupę wskaźników z zakresu poziomu zagospodarowania infrastrukturalnego należy również utożsamić z poziomem atrakcyjności inwestycyjnej. Współcześnie obydwie zjawiska są ze sobą ściśle związane – podstawowe wyposażenie infrastruktury technicznej jest warunkiem niezbędnym prowadzenia działalności gospodarczej. Co prawda coraz częściej podkreśla się, iż pełne wyposażenie infrastrukturalne samo w sobie nie stanowi czynnika rozwojowego, chociaż brak takiego wyposażenia z stanowi poważną barierę. Podobnie dobry poziom rozwoju infrastruktury

społecznej stanowi podstawę napływu ludzi oraz inwestycji. Brak jest w skali lokalnej miar, mających podstawy merytoryczne, do określenia poziomu innowacyjności – szczególnie w aspekcie dynamicznym. Stąd też można przyjąć, że z wykorzystanych grup miar z innowacyjnością możemy w dużej mierze utożsamić poziom przedsiębiorczości. Jest to związane z faktem, iż w polskich realiach za wprowadzenie do funkcjonowania nowych rozwiązań odpowiadają w dużej mierze przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym (transfer innowacji). Można również założyć, że nowe podmioty przyczyniają się do wzrostu innowacyjności poprzez funkcjonowanie w nowych dziedzinach działalności. Jest to o tyle istotne, że polska działalność innowacyjna (w kontekście tworzenia nowych rozwiązań) jest skoncentrowana przestrzennie i w układzie powiatów analizy nie mają logicznych i merytorycznych uzasadnień (stąd też brak danych w oficjalnej statystyce). W polskich realiach należy więc innowacyjność rozpatrywać raczej we kontekście adaptacji nowych rozwiązań, a nie ich tworzenia.

Z analizowanych danych został utworzony syntetyczny wskaźnik poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego dla trzech lat: 2004, 2007 i 2011 (w wyjątkowych przypadkach 2010). Dla każdej z grup opracowano wskaźnik syntetyczny, bazując na mierniku rozwoju Hellwiga. Metoda polega na rzutowaniu punktów przestrzeni wielowymiarowej na prostą, przez co proces interpretacyjny jest bardzo ułatwiony, gdyż w porządkowaniu liniowym występuje element pierwszy i ostatni. Jedynym wymogiem formalnym stosowania miary rozwoju Hellwiga jest podział stosowanych mierników na grupę stymulant i destymulant, ze względu na konieczność wskazania dla nich dodatniego bądź ujemnego kierunku w porządkowaniu liniowym. Zastosowanie tej metody skutkuje normalizacją zbioru wartości miary z zamkniętego przedziału ( $0 \leq d_i \leq 1$ ), co znacznie ułatwia interpretację wyników. W wyjątkowych przypadkach mogą pojawić się wartości ujemne, świadczące o znacznym dezawantażu danego obszaru w zakresie danego wskaźnika. Dzięki porządkowaniu liniowemu można stwierdzić, że im wartości są bliższej jedności, tym obiekt (tu: powiat) jest bardziej rozwinięty w zakresie analizowanych atrybutów, z kolei im wartości są bliższe zeru, tym obiekt jest gorzej rozwinięty. Na początku postępowania taksonomicznego wyznaczono wzorzec rozwoju, względem którego uporządkowane zostały wszystkie obiekty badania. Najczęściej stosowany jest wzorzec abstrakcyjny (określa się wartość z analizowanej macierzy informacji poprzez wybór wartości maksymalnej dla zbioru stymulant oraz wartości minimalnej dla zbioru destymulant), gdyż umożliwia on wyznaczenie dystansu względem rzeczywistych wartości występujących w zbiorze jednostek analizy, a nie zmusza do określeń *a priori* wartości pożądaných bądź dokonywania relatywnego wyboru jednostki najlepszej. Tak też postąpiono w niniejszym badaniu, jednakże zastosowano zabieg polegający na wyborze jednego wzorca abstrakcyjnego z trzech zbiorów wartości (z trzech analizowanych lat 2004-2007-2011) dla poszczególnych wskaźników. Przykładowo w zakresie salda migracji najwyższym wzorcem z całego analizowanego okresu cechował się powiat piaseczyński w 2007 roku (22,8‰), w związku z czym taki wzorzec przyjęto przy obliczeniu miar syntetycznych dla lat: 2004, 2007 i 2011. Umożliwiło to nie tylko określenie relatywnej pozycji analizowanego powiatu względem innych jednostek przestrzennych (czyli określenie jego pozycji konkurencyjnej), ale także dynamiczne porównanie sytuacji w poszczególnych powiatach w analizowanym okresie. Zastosowana metoda ma zatem zarówno charakter chorologiczny, umożliwiającą prezentację różnicowań przestrzennych badanego zjawiska, jak również chronologiczny, pozwalający z kolei na uchwycenie jego dynamiki.

W dalszym postępowaniu wykorzystano więc sześć miar – jest to lepsze rozwiązanie niż konstruowanie jednej miary syntetycznej dla całości zagadnienia, jakim jest poziom struktur społeczno-gospodarczych. Wartości jednego wskaźnika w przypadku połączenia tak zróżnicowanych zakresów mogłyby pozostawać pod silnym wpływem wartości jednego/ dwóch wskaźników, co uniemożliwiłoby wnioskowania w związku z silną asymetrią rozwojową danego obszaru ujętą w jedną miarę. W celu określenia dynamiki zmian wartości wskaźników inicjalnie zaproponowano dwa ujęcia:

- zmiana wartości miary rozwoju Hellwiga pomiędzy dwoma momentami badawczymi;



- iloraz wartości miar rozwoju Hellwiga z jednego roku (końcowego) do wartości z roku drugiego (początkowego),

przy czym ostatecznie wykorzystano pierwszą z zaprezentowanych metod.

Dynamikę określono każdorazowo dla okresu czasu 2004-2007 oraz 2007-2011. Jest to spowodowane chęcią uniknięcia sytuacji, gdy w przypadku liczonej dynamiki dla okresów 2004-2006 oraz 2007-2011 dane wejściowe odnoszą się do stanu na koniec roku. Wówczas następowaloby „pominięcie” informacji o istotnym okresie czasu (możliwość wystąpienia znacznego „przeskoku” w wartości miary). W przyjętym rozwiązaniu rok 2007 jest zarówno końcem jednego okresu, jak i początkiem drugiego okresu stanowiącego postawę obliczenia dynamiki.

### **Zróźnicowanie przestrzenne - sytuacja społeczno-ekonomiczna Mazowsza.**

Na wstępie należy scharakteryzować przestrzeń województwa mazowieckiego w zakresie sześciu przyjętych miar rozwoju społeczno-gospodarczego (Rys. 3.5.14)<sup>22</sup>. Województwo mazowieckie jest silnie monocentryczne – główne ogniwo rozwoju stanowi aglomeracja warszawska.

- (1) Procesy koncentracji i dekoncentracji przestrzennej ludności stanowią jeden z fundamentalnych czynników określających kierunki trendów rozwoju regionalnego. Proces koncentracji przestrzennej jest procesem samoczynnym, a u jego źródeł leży dążność do maksymalizacji indywidualnych korzyści przez poszczególne osoby czy podmioty gospodarcze. Migranci opuszczają miejsca nieatrakcyjne, w których bodźce wypychające są relatywnie silne, a kierują się do takich miejsc, które charakteryzują się występowaniem bodźców przyciągających. Stąd też rzeczą jak najbardziej oczekiwaną jest, iż obszarami największego napływu ludnościowego są miejscowości oferujące migrantom znacznie lepsze warunki życia oraz charakteryzujące się wyższym potencjałem gospodarczym. Stąd też największym przyrostem migracyjnym cechują się powiaty otaczające Warszawę oraz w mniejszym stopniu Płock i Radom. Z kolei z peryferyjnie położonych powiatów na Mazowszu odnotowywany jest odpływ ludności. W okresie 2007-2011 opisane zależności przestrzenne uległy wzmocnieniu. Co więcej w prognozie demograficznej GUS zarysowane tendencje są projektowane również w przyszłości.
- (2) Dochody własne stanowią szczególny rodzaj dochodów jednostek samorządu terytorialnego, gdyż przesądzają o rzeczywistych możliwościach finansowych oraz o ekonomicznej samodzielności władz samorządowych. Ponadto miernik ten w pewnym stopniu ma charakter syntetyczny i może być traktowany jako uproszczona miara zamożności gminy – w zasobniejszych gminach elementy składowe dochodów własnych generują większe zasilanie do budżetu lokalnego. Dlatego największy wpływ na zróźnicowanie przestrzenne dochodów własnych gmin ma zamożność jej mieszkańców oraz liczba i siła ekonomiczna zlokalizowanych na jej terenie przedsiębiorstw, które w sposób bezpośredni przekładają się na wysokość płaconych podatków. W zakresie tego miernika zauważalna jest największa dysproporcja w regionie. Otóż klasy wysoka i bardzo wysoka są reprezentowane zaledwie przez jedno powiaty – odpowiednio Płock i Warszawa – a zdecydowana większość gmin należy do klas niskiej i bardzo niskiej. Na podstawie zaprezentowanych danych wyraźnie zauważalny jest zdecydowany rozwój aglomeracji warszawskiej w kierunku południowo-zachodnim.
- (3) Aktywność ekonomiczna ludności w zasadniczym stopniu wpływa na przekształcenia przestrzeni społeczno-gospodarczej obszarów i przyczynia się do podnoszenia ich pozycji konkurencyjnej. Rozwój przedsiębiorczości powiązany jest zarówno z korzystnymi warunkami dla prowadzenia prywatnej działalności (uwarunkowania naturalne, instytucjonalne oraz przestrzenne) oraz wynika z zasobów wiedzy i umiejętności mieszkańców. Korzystna lokalizacja stanowi zazwyczaj katalizator, umożliwiający wykorzystanie tkwiącego w społeczeństwie potencjału i inicjatywy do działania. Małe i średnie przedsiębiorstwa pełnią ważną rolę ekonomiczną. Rozwój pojedynczego zakładu, który zatrudnia kilkudziesięciu pracowników ma duże znaczenie dla

<sup>22</sup> Podziału na klasy na zaprezentowanych kartogramach dokonano przy zastosowaniu metody prześwitów naturalnych Jenks'a. Polega ona na minimalizacji wariancji wewnątrz danej klasy.

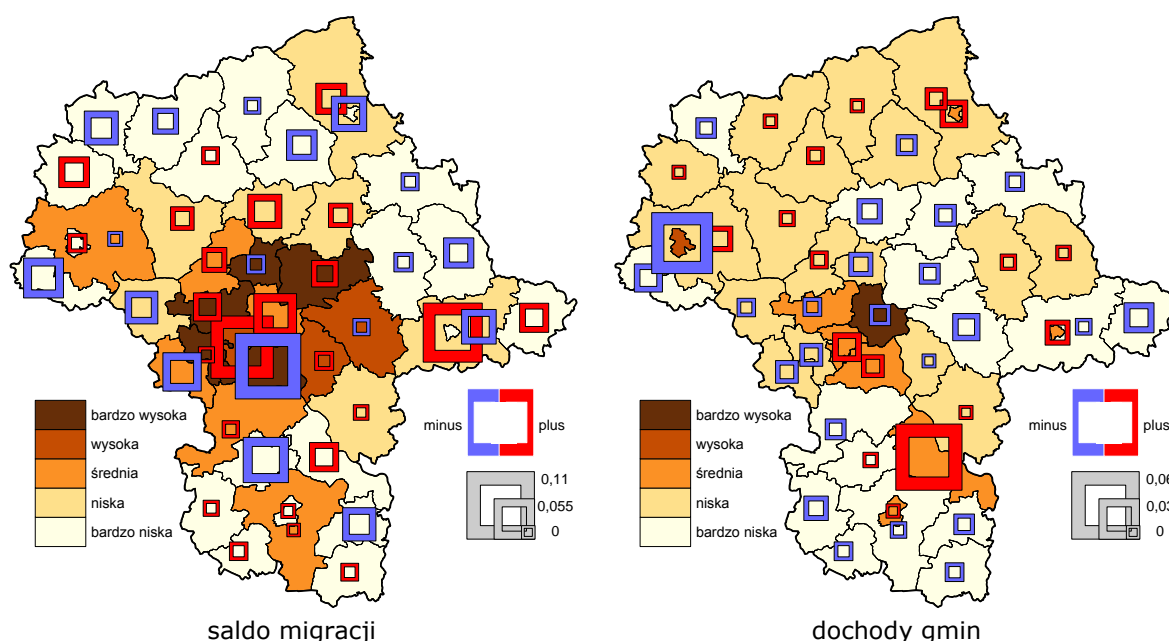
gospodarki lokalnej, nawet gdy nie wpływa on bezpośrednio na innych producentów w regionie, gdyż generuje konsumpcyjne efekty mnożnikowe. Najwyższym poziomem przedsiębiorczości charakteryzują się głównie powiaty ze strefy podmiejskiej Warszawy. Wynika to zarówno z przesłanek ekonomicznych (niższe w relacji do stolicy koszty prowadzenia działalności i duży rynek zbytu) oraz pozaekonomicznych (zasoby wykwalifikowanej siły roboczej). Dużą liczbę podmiotów gospodarczych w sąsiedztwie dużego miasta należy łączyć z dwoma mechanizmami. Pierwszy to mechanizm „przyciągania” drobnej wytwórczości i dużych inwestycji związany z bliskością rynku zbytu, wykwalifikowaną siłą roboczą, dostępnością komunikacyjną i dobrze rozwiniętą infrastrukturą. Drugi to mechanizm „wypychania” pewnych inwestycji poza granice administracyjne miast do strefy podmiejskiej. Wysokie wartości analizowanego miernika w wyznaczonych strefach wynikają również z dużej koncentracji największych firm produkcyjnych i usługowych w Warszawie, co w sposób bezpośredni stymuluje rozwój lokalnej infrastruktury produkcyjnej i usługowej. Za bardzo korzystne należy uznać fakt, iż w zdecydowanej większości powiatów na Mazowszu nastąpiła poprawa poziomu przedsiębiorczości w latach 2007-2011.

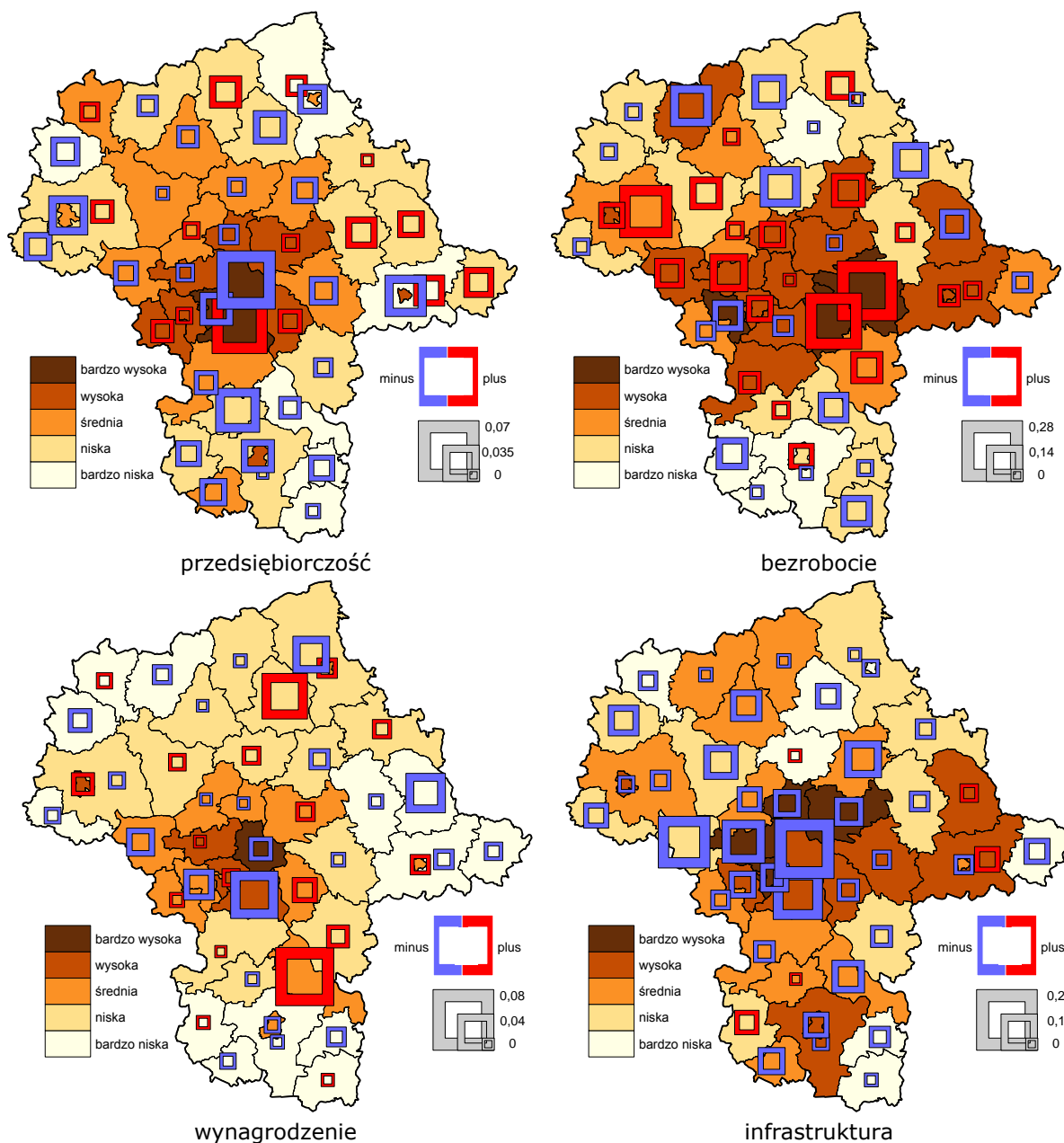
- (4) Zróznicowanie przestrzenne miary określającej bezrobocie w sposób oczywisty nawiązuje do analizowanej wcześniej przedsiębiorczości oraz migracji. Obszary o wysokim nasyceniu firm, cechują się najkorzystniejszą sytuacją w zakresie bezrobocia (najniższa stopa bezrobocia i liczba długotrwale bezrobotnych). Z kolei korzystna sytuacja gospodarcza tych obszarów stanowi na tyle istotny bodziec przyciągający, iż odnotowuje się wysoki napływ ludności na te tereny. Bo co prawda trudno jest jednoznacznie oddzielić efekty decydujące o podjęciu decyzji o migracji (zależność: korzystna sytuacja gospodarcza regionu determinuje przemieszczanie ludności) od wpływu, jaki migranci mają na rozwój danych obszarów (zależność: przybywające przedsiębiorcze i wykształcone osoby indukują pozytywne trendy rozwojowe w regionie). To jednakże wydaje się, że na pierwszym etapie, to korzystna sytuacja społeczno-gospodarcza obszarów implikuje napływ do nich ludności, a dopiero w następnym etapie w wyniku selektywnego procesu migracji, wzrasta ich potencjał społeczno-demograficzny i wiążący się z nim potencjał gospodarczy. W zakresie bezrobocia możemy mówić o dywergencji rozwojowej na Mazowszu w latach 2007-2011, gdyż na obszarach o korzystnej sytuacji w tym zakresie odnotowano poprawę, a z kolei na obszarach o wysokiej stopie bezrobocia i istotnym problemie bezrobocia długookresowego, sytuacja jeszcze się pogorszyła.
- (5) Poziom wynagrodzeń w sposób naturalny jest konsekwencją poziomu przedsiębiorczości oraz struktury bezrobocia. Im wyższy poziom przedsiębiorczości, tym wyższy popyt na pracę i tym samym niższy poziom bezrobocia i wyższy poziom wynagrodzeń. Ponadto zależnością globalną jest, iż obszary z dominacją sektora usługowego oraz większym udziałem mieszkańców lepiej wykształconych, cechują się wyższymi wynagrodzeniami. Stąd też na Mazowszu najwyższy poziom wynagrodzeń występuje w Warszawie, następnie w jej strefie podmiejskiej i punktowo w miastach subregionalnych, a następnie im bliżej granic województwa, tym niższy poziom wynagrodzeń. Wyjątek od tej zależności stanowi powiat kozienicki, na którego wysokie wartości poziomu wynagrodzeń wpływa zlokalizowana tam druga co do wielkości w Polsce elektrownia ciepłota. Bardzo interesująco przedstawiają się zmiany poziomu wynagrodzeń w powiatach Mazowsza w latach 2007-2011. Otóż w samej Warszawie oraz jej najbliższym otoczeniu nastąpiło względne pogorszenie wartości wskaźnika, następnie w prawie wszystkich jednostkach otaczających Warszawę w drugim pierścieniu powiatów nastąpiła relatywna poprawa sytuacji w tym zakresie, po czym następnie w najbardziej peryferyjnie położonych jednostkach sytuacja ponownie się pogorszyła. Zjawisko to można po części łączyć z poprawą dostępności przestrzennej (komunikacyjnej) do Warszawy i rozszerzaniem zasięgu oddziaływania Warszawy jako rynku pracy dla mieszkańców dalej zlokalizowanych powiatów, a co za tym idzie również poprawy ich wynagrodzeń. Z kolei w samej stolicy i jej najbliższym otoczeniu spowolnienie gospodarcze w latach 2008-09 dotknęło przede wszystkim sektor związany z bankowością i nieruchomościami, w związku z czym wynagrodzenia pracujących nie

rosły w takim tempie jak w latach wcześniejszych, stąd odnotowano relatywny spadek ich wartości.

- (6) Infrastruktura stanowi jeden z głównych endogenicznych czynników rozwojowych. Ponieważ aktywizacja potencjału wewnętrznego regionu stanowi podstawowy czynnik jego rozwoju i tym samym wzrost aktywności gospodarczej dokonuje się w oparciu o wewnętrzne przewagi konkurencyjne regionu lub danego obszaru, to poprawę wyposażenia infrastrukturalnego należy jednoznacznie uznać za stymulantę w szeroko rozumianym rozwoju regionalnym. Najwyższym potencjałem infrastrukturalnym charakteryzują się obszary najgęściej zaludnione, najbardziej zurbanizowane. Stąd też najwyższe wyposażenie infrastrukturalne mają obszary położone wokół Warszawy i innych miast subregionalnych. Pomiedzy tymi obszarami utrwały się obszary wewnętrznych peryferii rozwoju, „wewnątrzregionalnych dysharmonii rozwoju”, cechujących się niskimi wartościami większości analizowanych cech. Ponieważ syntetyczna miara rozwoju infrastruktury składa się z pięciu wskaźników cząstkowych, trudno jednoznacznie stwierdzić, dlaczego w większości powiatów nastąpiło pogorszenie sytuacji. Jednakże biorąc pod uwagę, iż liczba mieszkańców korzystających z wodociągu, sieci gazowej i dzieci uczęszczających do przedszkola na pewno wzrosła, w związku z czym pogorszenie sytuacji należy wiązać przede wszystkim ze wzrostem liczby mieszkańców przypadających na placówki apteczne i przychodnie. Zazwyczaj rozwój infrastruktury społecznej nie nadąża za zmianami w wartościach bezwzględnych liczby ludności i struktur demograficznych. W związku z czym wraz z dużym wzrostem liczby ludności w Warszawie i otaczających powiatach i niewielkimi wzrostami w liczbie aptek i przychodni, nastąpiło relatywne pogorszenie sytuacji w tym zakresie, choć akurat tych zmian nie należy w sposób jednoznaczny interpretować negatywnie.

**Rys. 3.5.13.** Wartość miary Hellwiga (kartogram) w roku 2011 oraz zmiana wartości pomiędzy rokiem 2011 a 2007 (kartodiagram).

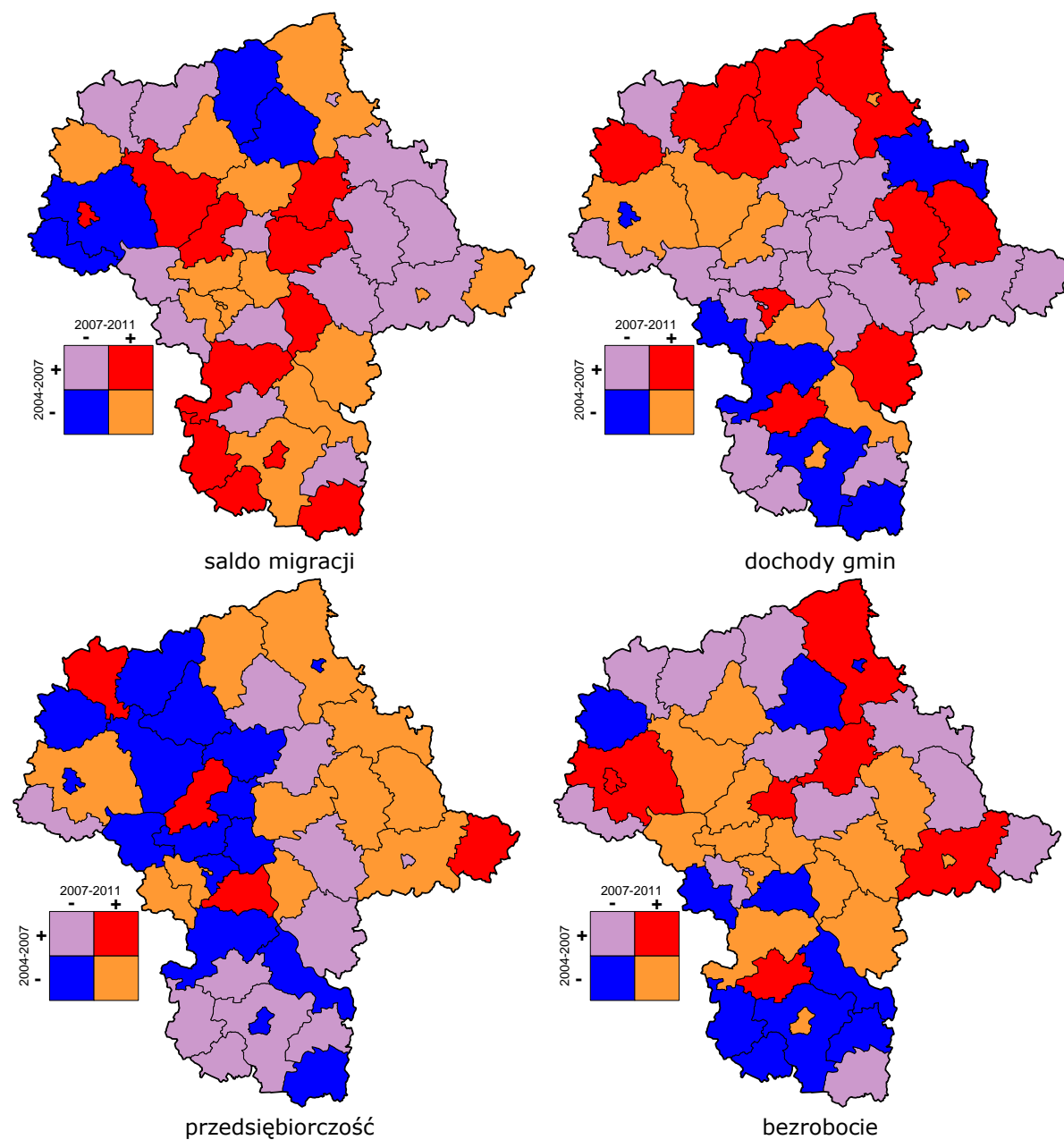


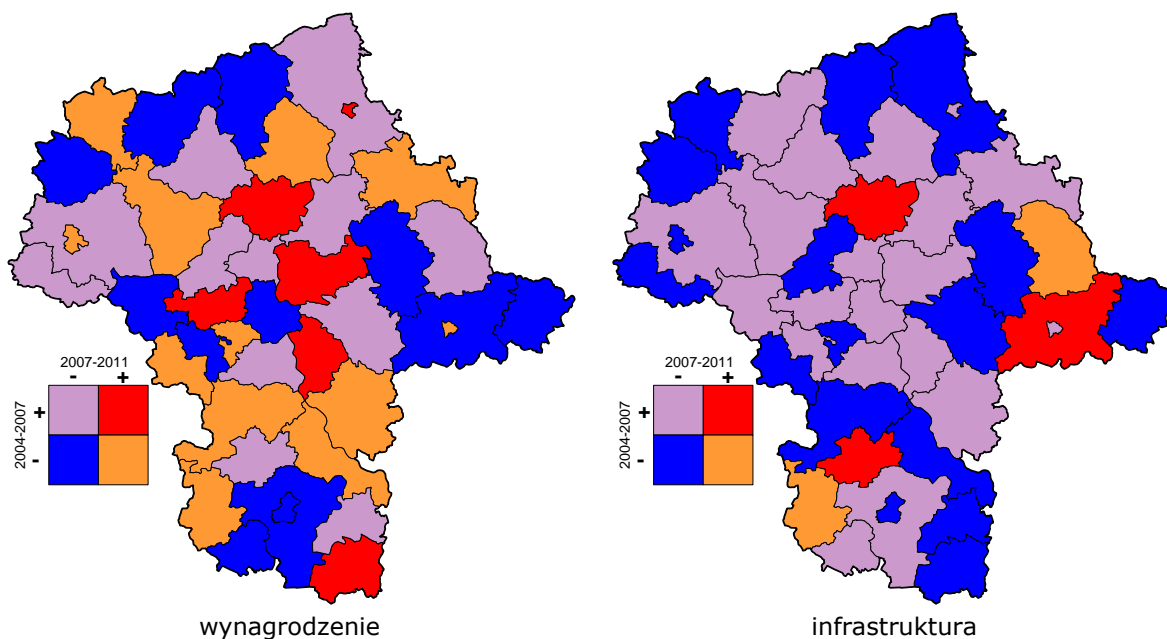


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Poniżej zaprezentowano w sposób syntetyczny zmiany wartości sześciu analizowanych miar społeczno-gospodarczych w latach 2004-2007 oraz 2007-2011 (Rys. 3.5.15.). Każda z zaprezentowanych map prezentuje zupełnie odmienną strukturę przestrzenną w zakresie dynamiki analizowanych cech. Potwierdza to przyjęte założenie o konieczności traktowania każdej ze struktur oddzielnie i unikania łączenia ich w jeden wskaźnik syntetyczny. Zaprezentowane zmiany w ujęciu dynamicznym wskaźników będą konfrontowane w dalszej części analiz z środkami wydatkowanymi w ramach RPO WM.

**Rys. 3.5.14.** Współzależność pomiędzy miarami rozwoju Hellwiga (w ujęciu dynamicznym) dla lat 2004-2007 oraz 2007-2011





Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

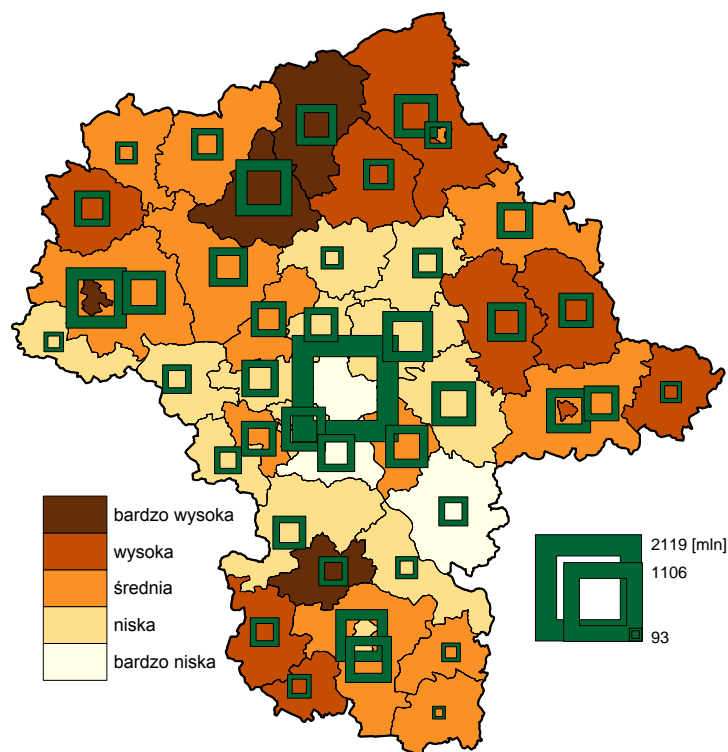
### RPO na Mazowszu – zróżnicowanie przestrzenne, związki z poziomem rozwoju społeczno-ekonomicznego.

Potrzeby inwestycyjne jednostek samorządu terytorialnego oraz szeregu innych beneficjentów (przedsiębiorców, instytucji sektora publicznego i prywatnego, etc.) są zazwyczaj wyższe, niż realne możliwości ich sfinansowania z własnego budżetu. Stąd też władze gminne oraz zarządzający innymi instytucjami starają się pozyskiwać dodatkowe środki dostępne z różnych programów krajowych i zagranicznych. Zewnętrzne fundusze oferowane dla beneficjentów w postaci różnych inicjatyw stanowią ograniczony zasób, który jest rozdysponowywany w drodze konkursu po ewaluacji przygotowanych wniosków. Wskazać można na kilka czynników determinujących pośrednio lub bezpośrednio poziom absorpcji przez różne podmioty instytucjonalne – wielkość jednostki przestrzennej, regionalna pre-alokacja środków zewnętrznych, wcześniejsze doświadczenie z funduszami zagranicznymi, poziom rozwoju gospodarczego, posiadanie wizji rozwoju oraz stabilność polityczna w gminie (ciągłość władzy). Szczególnie istotnym elementem przy absorpcji środków zewnętrznych są kryteria ich dostępności dla gmin – przestrzenne (wskazujące dokładnie gminy dopuszczone do udziału w konkursie poprzez określenie typu gmin, regionu oraz wyznaczenie granicy na podstawie minimalnej bądź maksymalnej liczby mieszkańców), techniczne i merytoryczne (wskazujące rodzaj możliwej inwestycji, np. budowa oczyszczalni ścieków). Tak więc pomimo iż teoretycznie istnieje szeroka grupa potencjalnych beneficjentów. Którzy mogą starać się o dofinansowanie swojego projektu ze środków zewnętrznych, są miejsca, w których dostępność funduszy była i jest wyraźnie mniejsza.

Według danych na koniec 2011 roku największa pula środków w ujęciu bezwzględny została wydatkowana w Warszawie (Rys. 3.5.16). Należy jednakże wziąć pod uwagę, iż pewna liczba projektów realizowanych w stolicy tak naprawdę miała aspekt regionalny. Następnie w zwartej strefie powiatów z pierwszego i drugiego pierścienia otaczających Warszawę odnotowano niską wartość finansową zrealizowanych projektów. Z kolei w powiatach położonych w pobliżu granic regionu wartość zrealizowanych projektów w ujęciu bezwzględny jest średnia lub nawet wysoka (np. powiat ciechanowski i przasnyski). Znacznie większe dysproporcje ujawniają się, gdy wydatkowane środki zostaną przeliczone na mieszkańca W związku z niższą gęstością zaludnienia w powiatach położonych peryferyjnie w relacji do stolicy, odnotowano wysokie i bardzo wysokie wartości wydatkowanych środków *per capita*. W ujęciu względnym to w Warszawie i jej najbliższym otoczeniu odnotowuje się najniższe wartości wydatkowanych środków.

Porównując rozkłady przestrzenne analizowanych wcześniej sześciu struktur społeczno-demograficznych oraz alokacji środków z RPO WM, wynika wniosek o zależność pomiędzy tymi zmiennymi. Wysoki udział w ujęciu bezwzględnym oraz bardzo wysoki w ujęciu względnym w wydatkowanych środkach z RPO WM mieli beneficjenci funkcjonujący w peryferyjnie położonych powiatach Mazowsza, czyli na obszarach, które w przypadku większości miar społeczno-gospodarczych były klasyfikowane do niskich lub bardzo niskich klas. W związku z czym można postawić tezę, iż taka a nie inna przestrzenna alokacja środków finansowych z programu regionalnego powinna się przyczyniać do większej konwergencji rozwojowej regionu.

**Rys. 3.5.15.** Wysokość wydatkowanych środków w ramach Mazowsze 2007-2013 (w ujęciu względnym – na mieszkańca oraz bezwzględnym), stan na koniec roku 2011.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MRR

Aby zweryfikować tak postawioną tezę i odpowiedzieć na podstawowe pytanie ewaluacyjne w tym punkcie, fundusze wydatkowane na inwestycje rozpatrywano według następujących kategorii: ogólna wartość środków w powiatach oraz wartość projektów w poszczególnych siedmiu priorytetach. Wszystkie kategorie rozpatrywano poprzez ogólną wartość projektu oraz *per capita*. Ogółem zanalizowano 480 wartości współczynników korelacji (16 kategorii funduszy z RPO [7 działań i ogółem – w ujęciu bezwzględnym i relatywnym] x 30 kategorii struktur społeczno-demograficznych [dla sześciu miar 3 wskaźniki stanu z 2004, 2007 i 2011 roku, wskaźnik dynamiki 2007-2011 oraz relatywnej dynamiki 2007-2011 w odniesieniu do dynamiki 2004-2007]) oraz kilkadziesiąt wykresów rozrzutu.

Przed przystąpieniem do oceny wpływu wydatkowanych funduszy w ramach RPO WM na rozwój społeczno-gospodarczy, konieczne jest stwierdzenie następujących faktów:

- (1) Średnioroczne środki wydatkowane w ramach RPO WM stanowią mniej niż 1% PKB regionu;
- (2) Działania inwestycyjne w regionie podejmowane są również z innych źródeł finansowych, niż tylko RPO, takie jak nakłady własne jednostek samorządu terytorialnego, realizacja programów ogólnokrajowych – np. PO IiŚ, PO IG, PO KL czy PROW 2007-2013, a także działania inwestycyjne podejmowane przez indywidualnych prywatnych przedsiębiorców i osoby fizyczne;

- (3) relatywnie niewielka liczba projektów jest już zakończona;
- (4) występuje duża rozbieżność w wielkości poszczególnych projektów – niektóre z zadań mają bardzo wysoki budżet, a z drugiej strony szereg projektów wspierających głównie przedsiębiorców ma niewielki budżet.

**Ze wszystkich wskazanych powyżej danych wynika, iż określenie bezpośredniego wpływu środków wydatkowanych w ramach RPO WM na zmianę sytuacji społeczno-gospodarczej regionu jest trudne na poziomie makroekonomicznym. Przede wszystkim na rozwój ten wpływają inne czynniki, niż tylko środki wydatkowane w ramach RPO WM. Finansowanie rozwoju lokalnego i regionalnego odbywa się także z innych źródeł i oddzielenie oddziaływania jednego programu jest trudne. Podstawowym utrudnieniem jest również fakt, iż RPO jest w trakcie realizacji, w związku z czym rezultaty projektów nie są jeszcze gotowe, nie mówiąc o ich oddziaływaniu.**

Pomimo tych zastrzeżeń, z przeprowadzonych analiz na poziomie powiatowym można wyciągnąć następujące wnioski:

- generalnie nie wykazano wysokich zależności pomiędzy nakładami czynionymi w ramach RPO WM a różnymi zmiennymi społeczno-gospodarczymi. Wynik taki powiązany jest z faktem, że szereg innych czynników zewnętrznych i wewnętrznych oddziałuje na rozwój społeczno-gospodarczy, więc niemożliwe jest stwierdzenie, w jakim stopniu zmiany poziomu rozwoju są efektem finansowania wyłącznie z jednego z możliwych źródeł pozyskania środków finansowych i skierowanego na kilka elementów struktury przestrzenno-gospodarczej;
- odnotowano wyższy poziom zależności pomiędzy analizowanym miarami społeczno-gospodarczymi a ogólnymi nakładami wydatkowanymi w ramach RPO, niż wydatkami przeliczonymi na mieszkańca. Wynika z tego, że istniejące zróżnicowania w strukturach społeczno-gospodarczych w znacznie większym stopniu są powiązane z absolutną wielkością projektów, niż z wartością w ujęciu relatywnym;
- stwierdzono wyższą zależność pomiędzy analizowanymi projektami realizowanymi w ramach RPO WM a strukturami gospodarczymi, niż społeczno-demograficznymi i infrastrukturalnymi. Wynika z tego, że nakłady inwestycyjne nie wpływają bezpośrednio na struktury społeczne (np. bezrobocie) i infrastrukturalne, czyli poziom życia ludności, a jedynie mają związek z elementami pośrednio oddziałującymi na mieszkańców (przedsiębiorczość, dochody JST). Zrealizowane projekty mają zatem większy wpływ na pośrednie efekty podażowe niż bezpośrednio popytowe;
- odnotowano wyższe wartości współczynników korelacji pomiędzy wartością zrealizowanych projektów a stanem różnych elementów społeczno-gospodarczych, niż saldem zmian poszczególnych zmiennych. Szczególnie wysoka wartość współczynnika korelacji  $r=0,81$  wystąpiła pomiędzy wielkością finansową analizowanych projektów a dochodami JST – w wielu przypadkach w związku z koniecznością wygospodarowania około 25% wkładu własnego najmniejsze i najbiedniejsze jednostki samorządowe nie mogły przystąpić do realizacji projektów, bądź musiały się ograniczać do niewielkich wartościowo i przedmiotowo inwestycji;

Interesujących wyników dostarcza procedura opierająca się na wykorzystaniu modeli regresji krokowej<sup>23</sup> do określenia związków pomiędzy wydatkami na poszczególne priorytety a wartościami miar rozwoju Hellwiga (tab. 1).

<sup>23</sup> W analizie regresji złożonej określa się wpływ dwóch lub więcej zmiennych niezależnych na wartości zmiennej zależnej. Model regresji złożonej można otrzymać w dwojaki sposób – stosując regresję krokową wstępującą (wprowadzanie do modelu kolejnych zmiennych o określonym poziomie istotności), bądź regresję krokową zstępującą (do modelu wprowadza się wszystkie zmienne przyjęte *a priori* i następnie usuwa się zmienne



Należy przypomnieć, że siedem zagadnień priorytetowych zawartych w *Szczegółowym Opisie Priorytetów RPO WM* to:

- priorytet I - *tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu*;
- priorytet II - *przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza*;
- priorytet III - *regionalny system transportowy*;
- priorytet IV - *środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka*;
- priorytet V - *wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu*;
- priorytet VI - *wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji*;
- priorytet VII - *tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego*.

Z przeprowadzonej analizy wynika:

- **po pierwsze**, regresja złożona potwierdziła wyniki uzyskane w analizie współczynników korelacji. Wydatkowane środki mają największy związek ze zmiennymi gospodarczymi – czyli miara 2 „poziom przedsiębiorczości”  $R^2=0,49$ , miara 4 „budżety JST”  $R^2=0,72$  oraz miara 5 „poziom wynagrodzeń mieszkańców”  $R^2=0,65$ . W przypadku miar obrazujących procesy demograficzne, społeczne i infrastrukturalne nie odnotowano żadnego lub niewielki związek z wydatkowanymi środkami. Na podstawie tych wyników można wnioskować o silnym skorelowaniu wydatkowanych funduszy ze zmiennymi gospodarczymi, które są odpowiedzialne za kreowanie efektów podażowych w gospodarce. W związku z tym należy wnioskować, iż niezauważalny aktualnie (lub zauważalny w niewielkim stopniu) makroekonomiczny wpływ wydatkowanych środków w ramach RPO WM na sytuację społeczno-gospodarczą regionu, powinien być identyfikowany w dłuższej perspektywie czasowej;
- **po drugie**, wśród realizowanych priorytetów szczególnie dwa wykazywały bardzo silny związek z analizowanymi miarami struktur społeczno-gospodarczych – był to priorytet I oraz priorytet VI. Wysoki związek miar gospodarczych z priorytetem I, czyli *tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu*, wydaje się zrozumiały. Świadczy również o tym, że wzmacniany jest potencjał gospodarczy powiatów, które już aktualnie cechuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego, w związku z czym możemy mówić o procesach dywergencji rozwojowej. Jednakże biorąc pod uwagę, że na obszarach tych mieszka zdecydowana większość społeczeństwa Mazowsza, nie należy tego procesu rozpatrywać jednoznacznie negatywnie, tym bardziej, że szereg peryferyjnie położonych powiatów, cechujących się niższym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego uzyskuje wsparcie na rozwój przedsiębiorczości w ramach innych programów (np. PROW 2007-2013). Z kolei zaskakująco może wyglądać wysoka zależność analizowanych struktur z priorytetem VI, czyli *wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji*, jednakże szczegółowa analiza rozkładu wydatkowanych środków w jego ramach jednoznacznie wskazuje, że największymi beneficjentami były Warszawa i powiaty wokół niej zlokalizowane (przykładowo powiat pruszkowski, w ramach którego szereg projektów realizowano w Mateczniku Mazowsze). Stąd też wysoki związek z analizowanymi cechami. Pozostałe działania nie wykazują dużego związku z statystycznego ze strukturami społeczno-ekonomicznymi. Rozkład przestrzenny wydatkowanych środków w ich ramach ma albo bardzo skoncentrowany charakter w jednej

nieistotne). Ponieważ obie metody prowadzą do uzyskania takiej samej postaci modelu regresji wielorakiej, w niniejszych analizach zastosowano procedurę regresji krokowej zstępującej. Estymację parametrów równania regresji zazwyczaj dokonuje się z użyciem metody najmniejszych kwadratów (MNK). Pozwala ona na znalezienie takich wartości współczynników regresji, aby suma kwadratów reszt z regresji  $\varepsilon_i$  (różnica pomiędzy wartością rzeczywistą dla jednostki  $i$ , a wartością wyestymowaną na podstawie modelu regresji) była najmniejsza z możliwych. Dodatkowo należy poddać ocenie stopień dopasowania modelu oraz parametry strukturalne równania regresji, poprzez interpretację odchylenia standardowego składnika resztowego oraz współczynnika determinacji. W przypadku regresji wielokrotnej, należy wyeliminować z modelu zmienne nieistotne.

lokalizacji (np. lokacja 1/3 środków priorytetu III w Warszawie), albo cechują się dużą mozaikowością i brakiem wyraźnych wzorców przestrzennych.

**Tabela. 3.5.1.** Wyniki regresji liniowej – krokowej dla modeli: zmienna niezależna kwota ogółem przeznaczona na priorytet; zmienne zależna wartość miary rozwoju Hellwiga dla grup wskaźników społeczno-ekonomicznych

	Hellwig_1	Hellwig_2	Hellwig_3	Hellwig_4	Hellwig_5	Hellwig_6
<b>R<sup>2</sup></b>	<b>0,10</b>	<b>0,49</b>	<b>-</b>	<b>0,72</b>	<b>0,65</b>	<b>0,18</b>
<b>priorytet I</b>						
<b>priorytet II</b>						
<b>priorytet III</b>						
<b>priorytet IV</b>						
<b>priorytet V</b>						
<b>priorytet VI</b>						
<b>priorytet VII</b>						

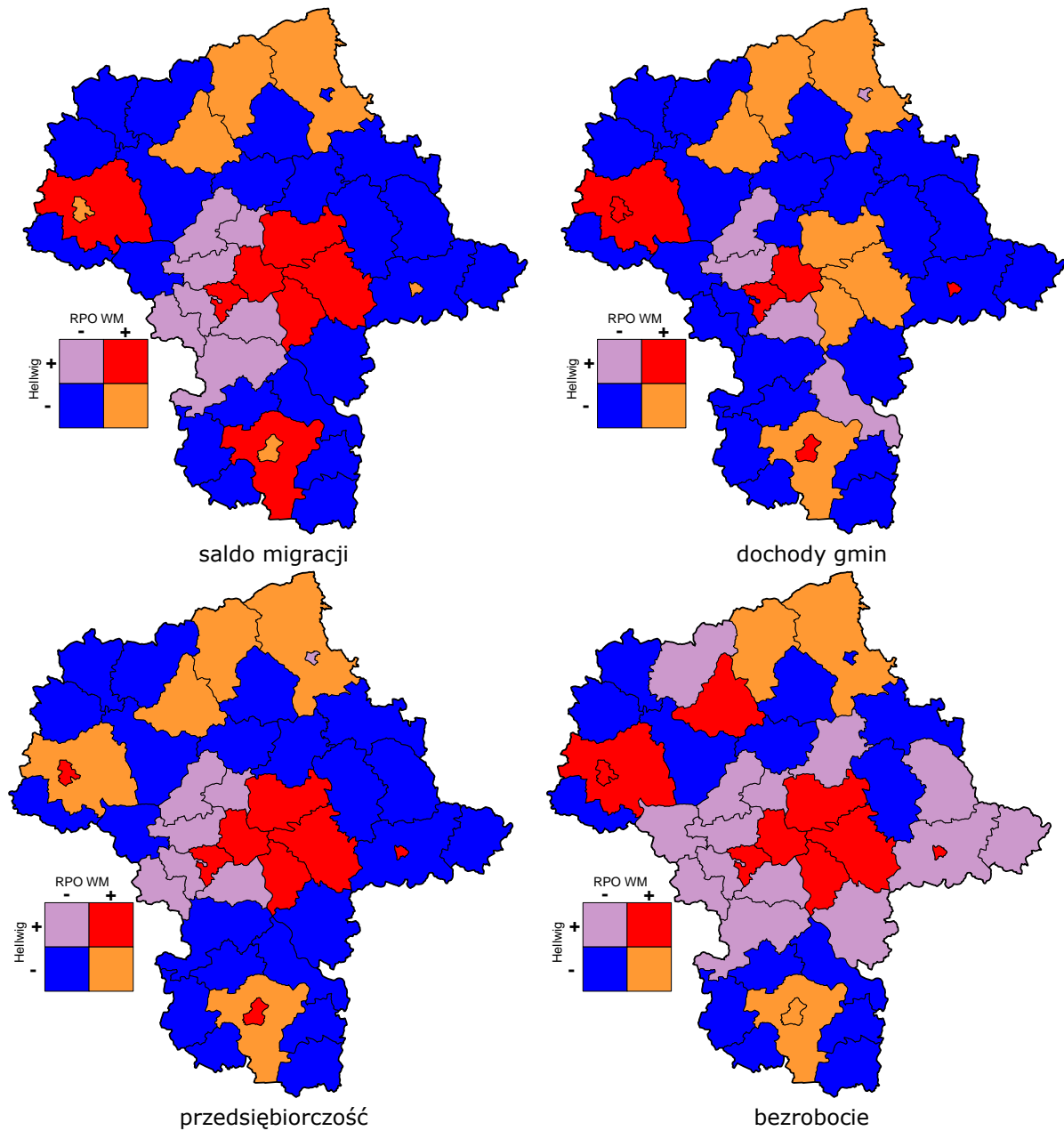
Uwagi: określenia zmiennych zależnych Hellwig\_1 etc odnosi się do numeracji grup wskaźników opisujących sytuację społeczno-ekonomiczną; do numeracji kolor czerwony: zmienna zależna – dodatni wpływ; kolor niebieski: zmienna zależna – ujemny wpływ.

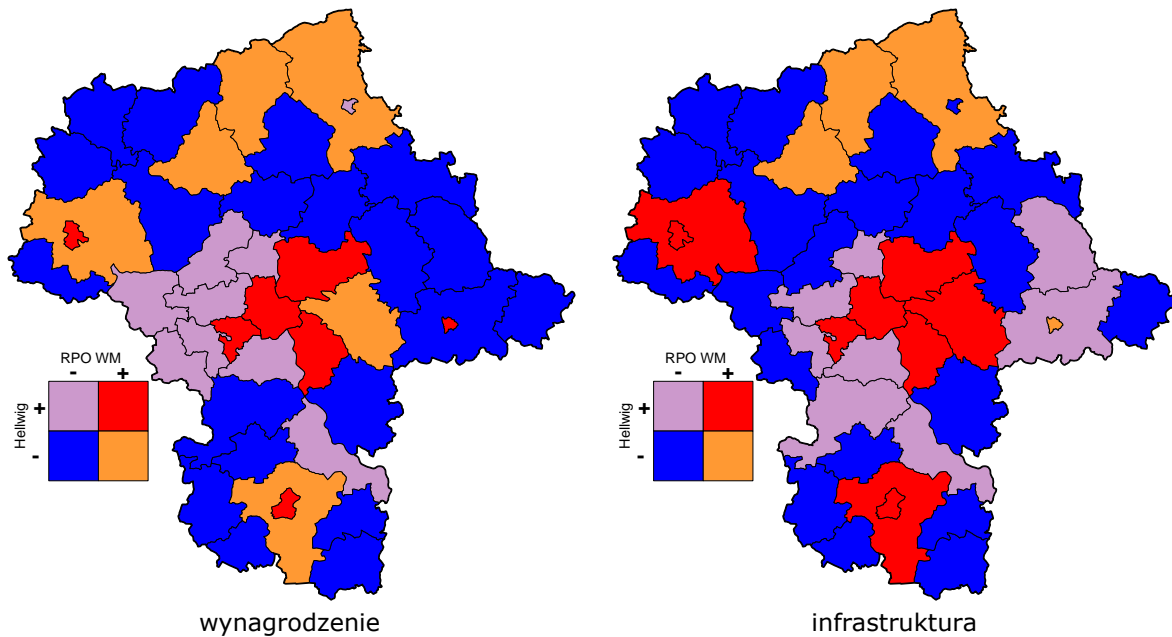
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zaprezentowane na poniższych mapach (Rys. 3.5.17.) związki przestrzenne pomiędzy wydatkowanymi środkami ogółem w ramach RPO WM a stanem struktur społeczno-ekonomicznych w 2011 roku wskazują, iż w Warszawie, wybranych powiatach z jej najbliższego otoczenia oraz miastach subregionalnych (i czasami ich powiatach ziemskich) odnotowywano pozytywny związek pomiędzy wysokimi wartościami analizowanych sześciu struktur społeczno-gospodarczych oraz wysoką wartością realizowanych projektów. Na pozostałych obszarach w zdecydowanej większości przypadków odnotowywano sytuację odwrotną, tzn. niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów korelował z niską wartością projektów. Sytuacja taka była zauważalna szczególnie w jednostkach położonych w:

- (1) drugim pasie powiatów wokół Warszawy – sochaczewski, płoński, pułtuski, makowski, wyszkowski, sokołowski, węgrowski, ostrowski, garwoliński, białobrzegi;
- (2) powiatach z subregionu radomskiego – kozienicki, zwoleński, lipski, szydłowiecki i przysuski oraz
- (3) trzech powiatach północno-zachodniego Mazowsza – sierpecki, żuromiński i mławski. Z kolei w trzech powiatach północno-wschodniego Mazowsza – ciechanowskim, przasnyskim i ostrołęckim – niskim wartością poziomu społeczno-gospodarczego towarzyszyły zazwyczaj wysokie wartości wydatkowanych środków w ramach RPO WM.

**Rys. 3.5.16.** Typologia powiatów: wysokość wydatkowanych środków w ramach RPO WM 2007-2013 (w ujęciu względnym bezwzględnym) w stosunku do miar Hellwiga w 2011 – odniesienie średnia.

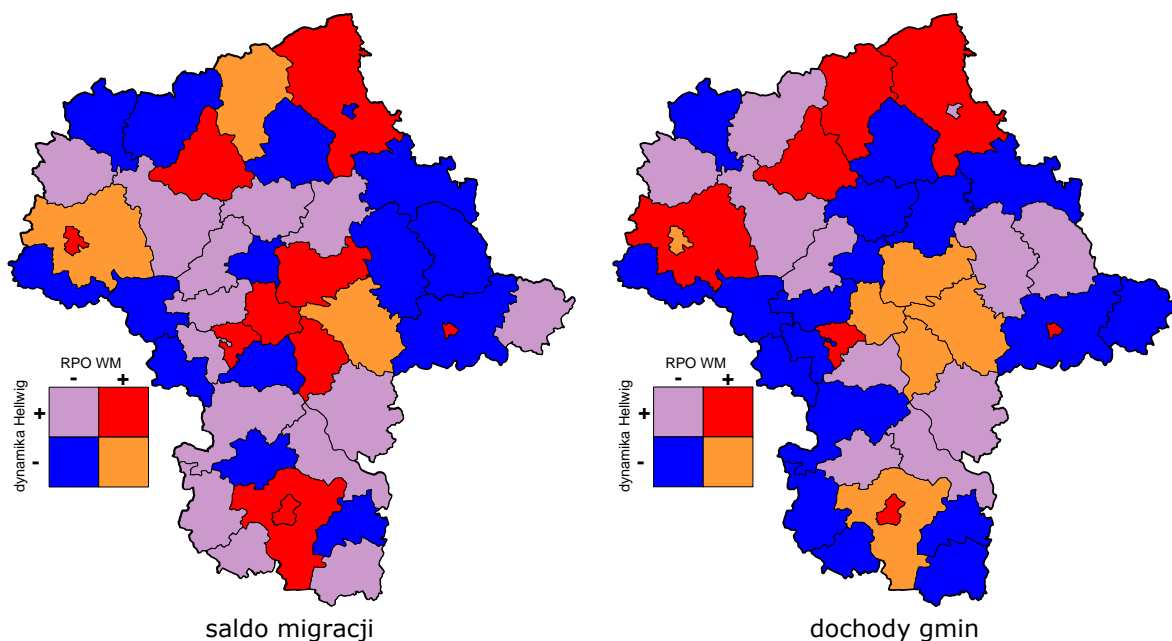


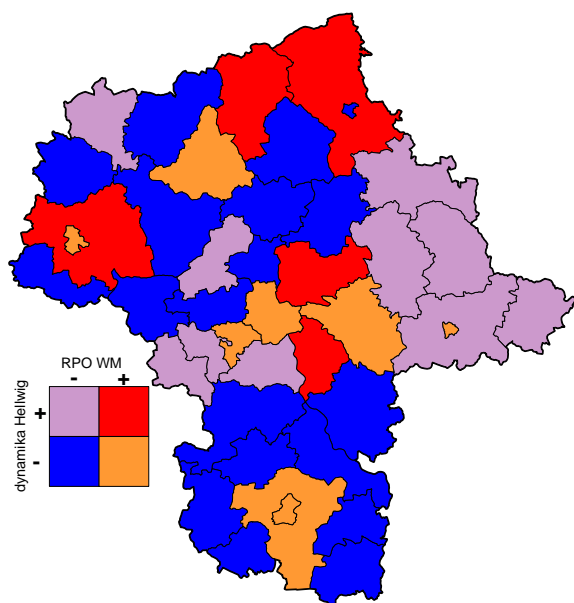


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i MRR

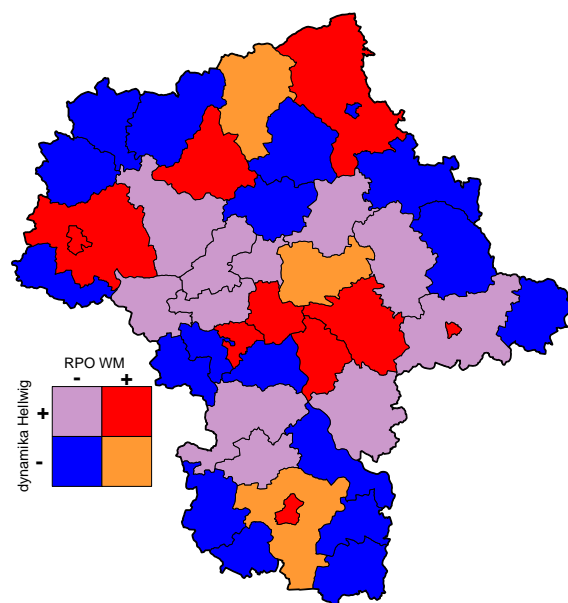
Kolejne opracowania kartograficzne (Rys. 3.5.18) prezentują zależności przestrzenne pomiędzy zmianą wartości miar struktur społeczno-ekonomicznych i wydatkowanych środków w ramach RPO WM. Jak już wskazano wcześniej, odnotowano bardzo niewielkie związki pomiędzy saldem zmian poszczególnych zmiennych, a wydatkowanymi funduszami. Potwierdzają to bardzo zróżnicowane rozkłady przestrzenne na zaprezentowanych mapach. Trudno jest jednoznacznie wskazać na jakiegokolwiek zależności i wzorce przestrzenne w tym zakresie.

**Ryc. 3.5.17.** Typologia powiatów: wysokość wydatkowanych środków w ramach RPO WM 2007-2013 (w ujęciu względnym bezwzględny) w stosunku dynamiki miar Hellwiga 2007-2013 – odniesienie średnia.

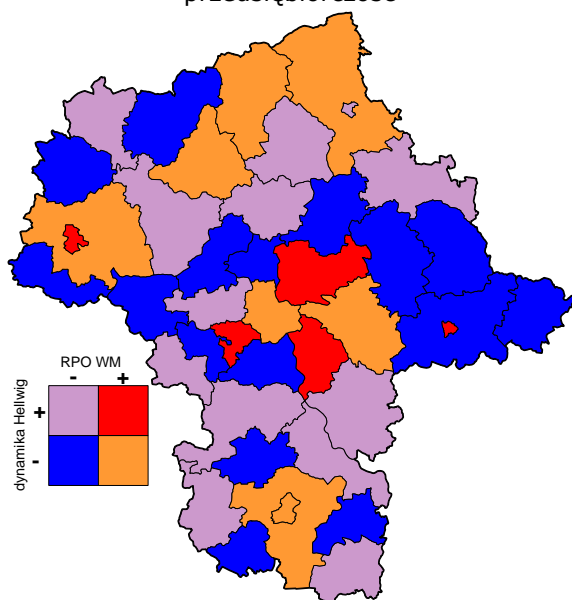




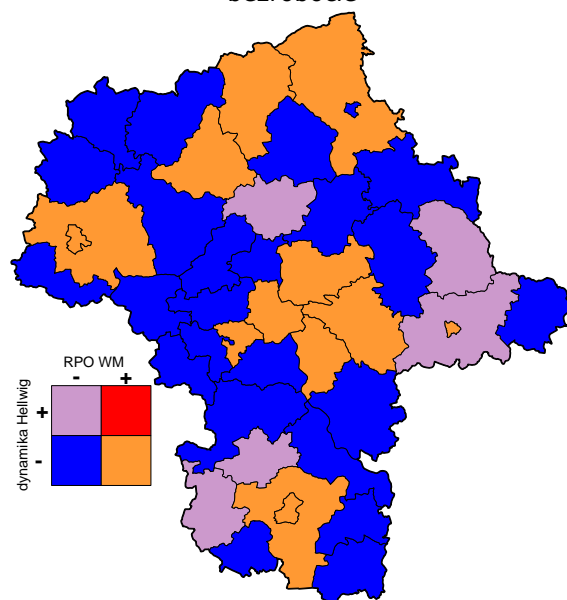
przedsiębiorczość



bezrobocie



wynagrodzenie



infrastruktura

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i MRR.

Na zakończenie postanowiono sprawdzić, czy wydatkowane środki RPO WM miały wpływ na zmianę dynamiki (jej siły i kierunku zmian) przekształceń struktur społeczno-gospodarczych w okresie 2007-2011 w relacji do dynamiki w okresie 2004-2007 (Tabela. 3.5.2). Analiza ta jest o tyle istotna, gdyż w danej jednostce przestrzennej w obydwu okresach badawczych mogły zachodzić niekorzystne zmiany wartości miar, jednakże w którymś z okresów zmiany te mogły cechować się większym lub mniejszym natężeniem. Podobne założenia można przyjąć w relacji do zmian pozytywnych. W związku z czym relatywne porównanie zmian wartości miar w okresie 2007-2011 w odniesieniu do zmian analogicznych wskaźników w okresie 2004-2007 powinno jednoznacznie wskazać, czy zmiana siły i kierunku wskaźników nastąpiła pod wpływem wydatkowanych środków w ramach RPO WM. Przeprowadzona analiza jednoznacznie wskazuje na brak istotnych zależności statystycznych w tym zakresie. W skali makroekonomicznej (na poziomie analitycznym powiatowym) nie zaobserwowano istotnego wpływu wydatkowanych środków na zmianę dynamiki przemian w okresie realizacji RPO WM w porównaniu do okresu sprzed funkcjonowania Programu.

**Tabela 3.5.2.** Współczynniki korelacji pomiędzy (1) relatywną dynamiką miar społeczno-gospodarczych w okresie 2007-2011 w relacji do dynamiki 2004-2007 a (2) kwotą wydatkowanych funduszy w ramach RPO WM ogółem i *per capita*

	Hellwig_1	Hellwig_2	Hellwig_3	Hellwig_4	Hellwig_5	Hellwig_6
Wydatkowane środki ogółem	0,19	-0,09	0,01	0,10	-0,04	-0,10
Wydatkowane środki <i>per capita</i>	0,16	-0,02	-0,02	-0,16	-0,01	0,21

Źródło: Opracowanie własne

### Podsumowanie

Przeprowadzone analizy upoważniają na odniesienie się do postawionej wcześniej tezy, mówiącej, iż odnotowywana przestrzenna alokacja środków finansowych z RPO WM powinna przyczynić się do większej konwergencji rozwojowej regionu. Przeprowadzone analizy wykazały, że znacznie większe znaczenie niż alokacja *per capita*, mają wartości bezwzględne wydatkowane ramach funduszy. Stąd też stwierdzenie to stanowi pierwszą podstawę do falsyfikacji postawionej tezy, gdyż w wartościach bezwzględnych najwięcej środków było ulokowanych na obszarze centralnym regionu. Po drugie, analizy wykazały, iż znacznie większy związek wydatkowane środki wykazują ze wskaźnikami stanu, niż ze wskaźnikami dynamiki. W związku z czym należy stwierdzić, iż to posiadany potencjał wyjściowy w głównej mierze były powiązany z napływającymi środkami. Z kolei nie zaobserwowano sytuacji, aby wydatkowane środki miały wyraźny wpływ na dynamikę przemian struktur społeczno-demograficznych w okresie 2007-2013. To drugie stwierdzenie również pozwala na falsyfikację postawionej tezy o konwergencji rozwojowej w regionie. Podobnie fakt, iż nie odnotowano zależności pomiędzy zmianą dynamiki w dwóch okresach badawczych w wydatkowymi środkami, nie potwierdza postawionej tezy.

Jednakże należy wyraźnie podkreślić, iż uzyskanych wniosków nie należy wprost interpretować negatywnie. Zrealizowane projekty nie przyczyniły się w sposób bezpośredni do zmiany struktury przestrzennej Mazowsza, jednakże jak wspomniano procesy społeczno-demograficzne cechują się wysokim poziomem inercji przestrzennej. Zmiana ta następuje w bardzo długich interwałach czasowych. Jednakże zrealizowane projekty przyczyniły się do wzbogacenia przestrzeni Mazowsza o szereg obiektów, instytucji, inicjatyw i wydarzeń, w związku z czym stanowiły część rozwoju tego regionu. Wpływ ten na pewno byłby zauważalny w badaniach mikroskalowych. Ponadto jak wspomniano już wcześniej, zainwestowane środki w głównej mierze skoncentrowane były na wzbogacaniu i poprawie długookresowych czynników rozwojowych, na rozwoju strefy gospodarczej. W związku z czym należy oczekiwać, iż pozytywne efekty zrealizowanych działań będą dostrzegalne w perspektywie średnio i długookresowej, a co najmniej powinny być już dostrzegalne w trakcie realizacji ewaluacji *ex-post* RPO WM. Jako że polityka regionalna ma charakter procesu, tak samo jej ocena i ewaluacja wydatkowanych środków z perspektywy osiągniętych rezultatów powinna być dokonywana w dłuższych horyzontach czasowych.

**Pytanie badawcze 5.3 Czy i jaki wpływ miało wdrażanie RPO WM na niwelowanie skutków powszechnie diagnozowanego kryzysu finansowego?**

W odpowiedzi na niniejsze pytanie do zestawu wskaźników określających sytuację makroekonomiczną województw (w kontekście rozważań nad kryzysem finansowym) przyjęto te, które są podatne na koniunkturę na rynkach tj. :

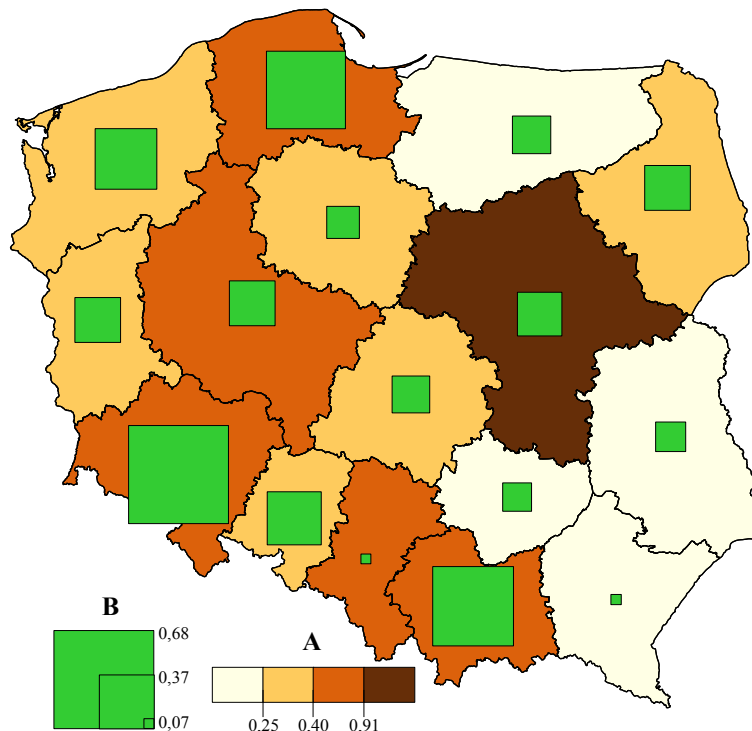
- -dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatów na mieszkańca (stymulanta);
- dochody własne jednostek samorządowych – podatek dochodowy od osób fizycznych na mieszkańca (stymulanta);

- dochody własne jednostek samorządowych – podatek dochodowy od osób prawnych na mieszkańca (stymulanta);
- przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto na mieszkańca (stymulanta);
- stopa bezrobocia rejestrowanego (destymulanta);
- sprzedaż detaliczna na mieszkańca (stymulanta);
- produkcja budowlano-montażowa (sprzedaż na mieszkańca) (stymulanta);
- produkcja sprzedana przemysłu na mieszkańca (stymulanta).

W przypadku konstrukcji miary rozwoju Hellwiga wybrano wzorzec abstrakcyjny, który stanowiła wartość maksymalna dla stymulant i minimalna dla destymulant.

Zróżnicowanie przestrzenne tak skonstruowanego miernika opisującego wybrane aspekty sytuacji gospodarczej przedstawiono na rycinie 1(A). Dodatkowo „nałożono” informację o zmianach wartości wskaźników (poprzez dynamiczny wskaźnik syntetyczny oparty na mierze Hellwiga) w latach 2007-2011 1(B). Tak więc porównując stan wyjściowy z wartością zmiany należy stwierdzić, że Mazowsze odznaczając się najlepszą kondycją ekonomiczną, zanotowało jednocześnie przeciętny przyrost wartości wskaźnika syntetycznego na tle pozostałych regionów.

**Rys. 3.5.18.** Wskaźnik opisujące wybrane aspekty sytuacji gospodarczej (A) stan w roku 2007; (B) zmiana w okresie 2007-2011



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W przypadku wartości wskaźnika syntetycznego dla roku 2011 zwraca uwagę wyraźna dominacja Mazowsza – wartość miary Hellwiga 0,92, podczas gdy grupa regionów z niższej klasy (4 w niej najlepsze) osiąga 0,46-0,48. Z perspektywy przyjętych miar jest to więc dwukrotna przewaga. Naturalnym procesem jest więc stopniowe niwelowanie przewagi, objawiające się niższą dynamiką rozwojową w świetle przejętych wskaźników. Konstruując miarę syntetyczną nie z wartości wskaźników w ujęciu statycznym (dla pojedynczego roku) ale dla ujęcia dynamicznego (przyrost wartości wskaźników) najwyższe wartości osiągają województwa dolnośląskie, małopolskie, pomorskie – powyżej 0,5), przy wartości dla Mazowsza rzędu 0,3. Należy jednak podkreślić, że nie

jest to powodowane osłabieniem potencjału rozwojowego Mazowsza, a wzmocnieniem się pozostałych regionów. Jest to naturalnym procesem związanym z faktem, iż wszelkie pozytywne aspekty rozwoju gospodarki kumulowały się w regionie stołecznym, z opóźnieniem pojawiały się w pozostałych. Proces zmniejszania się przewagi jest więc naturalny i korzystny z punktu widzenia całości polskiej gospodarki, wymusza również na najlepszym regionie podejmowanie istotnych działań na rzecz podtrzymania rozwoju – walki o pozycję konkurencyjną na rynku. O dotychczasowym braku obniżania się potencjału rozwojowego, świadczy wartość miary statycznej dla roku 2011. Mazowsze „poprawia” swój rezultat osiągając wartość miary Hellwiga 0,93.

Powyższe analizy skłaniają ku wnioskowi, iż jakiegokolwiek ukazanie pozycji Mazowsza na tle pozostałych regionów ze względu na możliwość określenia potencjalnego wpływu wdrażania RPO WM na niwelowanie skutków powszechnie diagnozowanego kryzysu finansowego, powinno ująć całość z perspektywy statycznej i dynamicznej. Stąd też w tabeli poniżej zaprezentowano ranking województw uwzględniający obydwie ujęcia. Podstawą rankingu były miary syntetyczne bazujące na mierze rozwoju Hellwiga.

**Tabela 3.5.3.** Wartości miar rozwoju Hellwiga oraz ranking województw ze względu na Wskaźnik opisujący wybrane aspekty sytuacji gospodarczej.

Województwo	2004	2007	2011	D1	D2	R1	R2
DOLNOŚLĄSKIE	0,41	0,48	0,50	0,68	0,68	2	1
KUJAWSKO-POMORSKIE	0,29	0,29	0,26	0,23	0,22	12	12
LUBELSKIE	0,21	0,19	0,20	0,21	0,21	14	13
LUBUSKIE	0,29	0,29	0,27	0,31	0,31	11	7
ŁÓDZKIE	0,31	0,31	0,33	0,26	0,26	7	11
MAŁOPOLSKIE	0,37	0,40	0,42	0,55	0,55	6	2
MAZOWIECKIE	0,94	0,92	0,93	0,31	0,30	1	9
OPOLSKIE	0,26	0,28	0,24	0,37	0,37	13	5
PODKARPACKIE	0,21	0,17	0,20	0,07	0,07	15	15
PODLASKIE	0,26	0,25	0,28	0,31	0,31	9	8
POMORSKIE	0,44	0,48	0,49	0,54	0,54	3	3
ŚLĄSKIE	0,51	0,46	0,47	0,07	0,07	4	16
ŚWIĘTOKRZYSKIE	0,22	0,21	0,27	0,20	0,20	10	14
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	0,21	0,21	0,18	0,26	0,26	16	10
WIELKOPOLSKIE	0,46	0,46	0,45	0,31	0,31	5	6
ZACHODNIOPOMORSKIE	0,29	0,31	0,29	0,42	0,42	8	4

Uwagi: D1 – miara Hellwiga dla dynamiki z lat 2004-2007; D2 – miara Hellwiga dla dynamiki z lat 2007-2011; R1 – ranking według stanu miary statycznej na rok 2011; R2 – ranking według stanu miary dynamicznej 2007-2011.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

**Pytanie badawcze 5.4. Jaka jest wielkość dźwigni finansowej powstałej w wyniku interwencji EFRR na terenie województwa mazowieckiego w podziale na projekty realizowane przez podmioty publiczne i prywatne?**

Efekt dźwigni finansowej powstałej w wyniku interwencji EFRR polega na wzroście stopy zwrotu ze środków zainwestowanych przez właściciela/kierownika jednostki przy wprowadzeniu obcego kapitału do jednostki/przedsiębiorstwa, przy niezmienionym kapitale własnym. Dodatkowe fundusze mogą być przeznaczone na działalność operacyjną lub inwestycje, zawsze jednak powinny wpływać na zwiększenie zysku. W przypadku funduszy europejskich inwestor nie jest obciążony odsetkami, które musi wpłacać w przypadku pozyskiwania innych źródeł dodatkowego finansowania



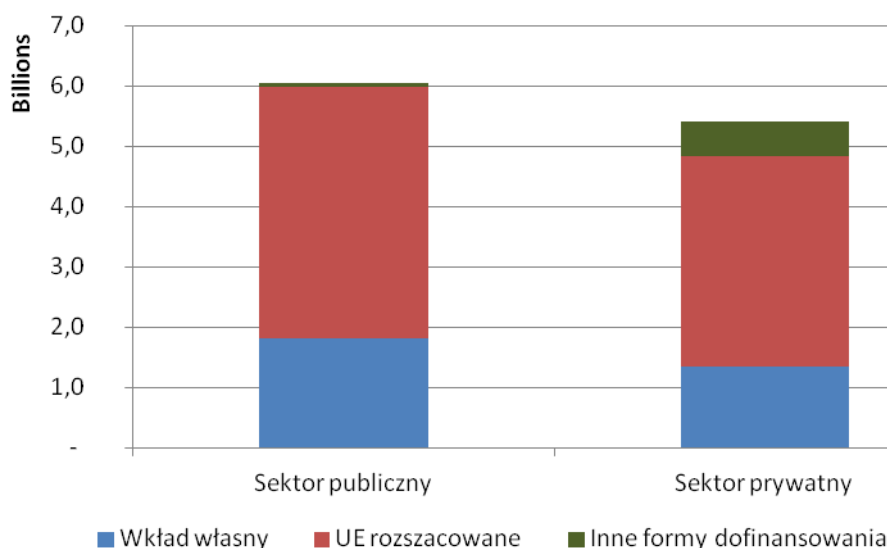
(pożyczek, kredytów). Współfinansowanie projektów z funduszy UE, traktowane jako swoista dźwignia finansowa, dają możliwość zmniejszenia całkowitych kosztów przedsięwzięcia.

Warto jednak zwrócić uwagę, że korzystanie z dofinansowania może mieć również negatywne oddziaływanie na przedsiębiorstwo: nie wymuszają one efektywności ekonomicznej przedsięwzięć, tak jak inne źródła finansowania (kredyty), dodatkowo dostęp do bezzwrotnego kapitału może skutkować mniejszym zaangażowaniem i zmniejszoną kreatywnością wnioskodawcy.

Według badań CATI, co trzeci beneficjent twierdzi, że biurokracja jest jednym z największych utrudnień przy realizacji projektu. Ociężałość procedur administracyjnych jest poważną przeszkodą, szczególnie dla instytucji prywatnych, nawykłych do szybkiej realizacji zadań.

W ramach RPO WM zostanie zainwestowanych prawie 11,5 mld zł, z czego 5,5 mld zostanie rozdysponowane w sektorze prywatnym, pozostałe środki w sektorze państwowym.

**Wykres 3.5.1.** Struktura środków zaangażowanych w inwestycje w ramach RPO WM

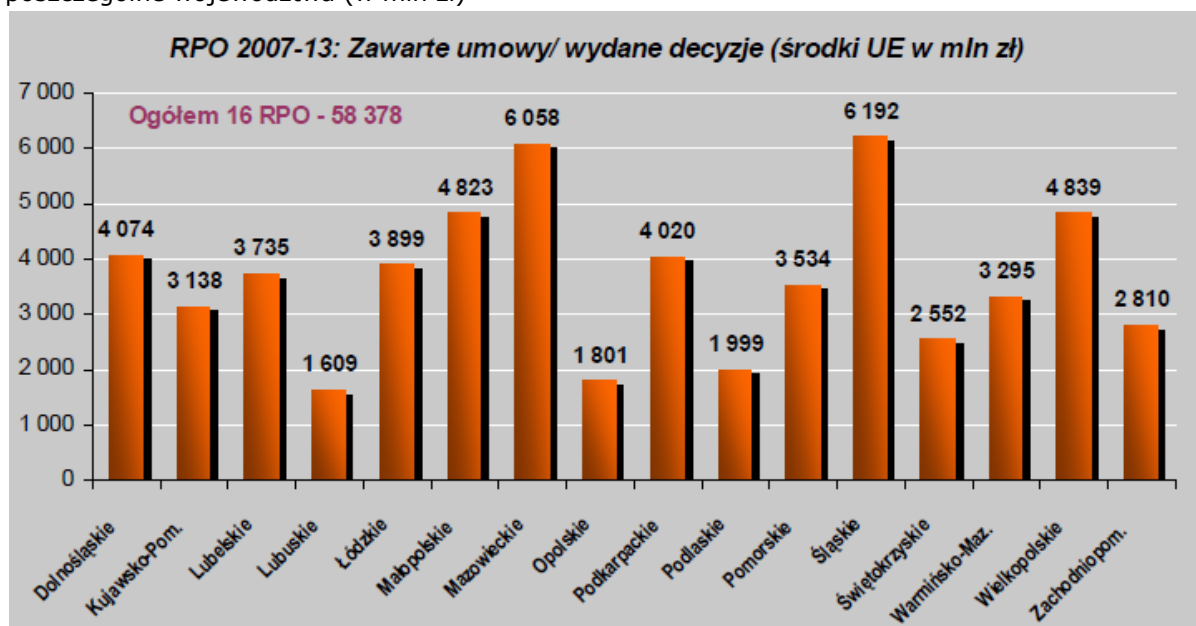


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych na temat beneficjentów RPO WM

Według stanu na 31 października 2012 r., w ramach 16 Regionalnych Programów Operacyjnych zostało złożonych 54 441 wniosków o dofinansowanie na łączną kwotę 107,7 mld zł. Do realizacji zatwierdzono 31 938 wniosków, w tym podpisano 27 245 umów (lub wydano decyzje) o wartości dofinansowania z UE 58,4 mld zł (81,8% alokacji na lata 2007-2013). Beneficjenci wykazali poniesienie 37,5 mld zł wydatków (wartość odpowiadająca dofinansowaniu UE), co stanowi 52,5% alokacji.

Największą wartość dofinansowania zanotowano w województwie śląskim (6,2 mld zł), które wyprzedziło woj. mazowieckie. Najmniejszą wartość dofinansowania otrzymują beneficjenci z województwa lubelskiego, opolskiego i podlaskiego (poniżej 2 mld zł).

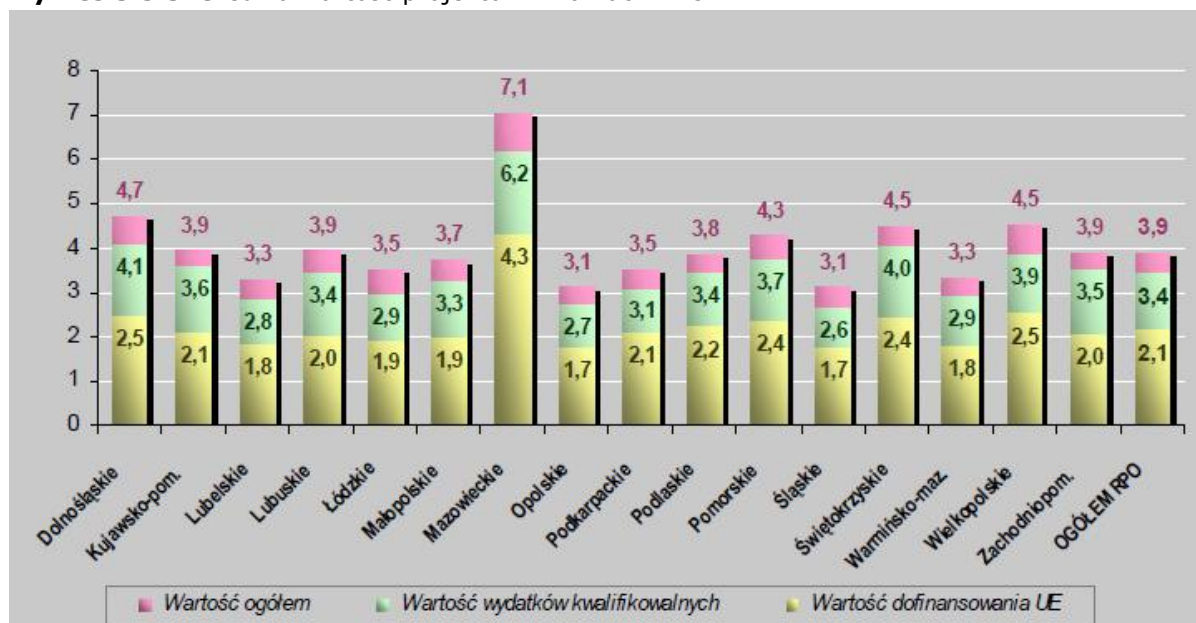
**Wykres 3.5.2.** Wartość dofinansowania UE do realizowanych projektów w podziale na poszczególne województwa (w mln zł)



Źródło: Stan wdrażania regionalnych programów operacyjnych 2007-2013 na dzień 31.10.2012

Analizując średnią wartość projektu, to właśnie w województwie mazowieckim realizowane są największe projekty (średnia wartość to 7,1 mln zł, w tym 4,3 mln dofinansowania z UE), zdecydowanie wyprzedzając pozostałe województwa (średnia wartość poniżej 5 mln zł). Najmniejsze projekty realizowane są w województwie opolskim i śląskim (duża ilość mniejszych projektów).

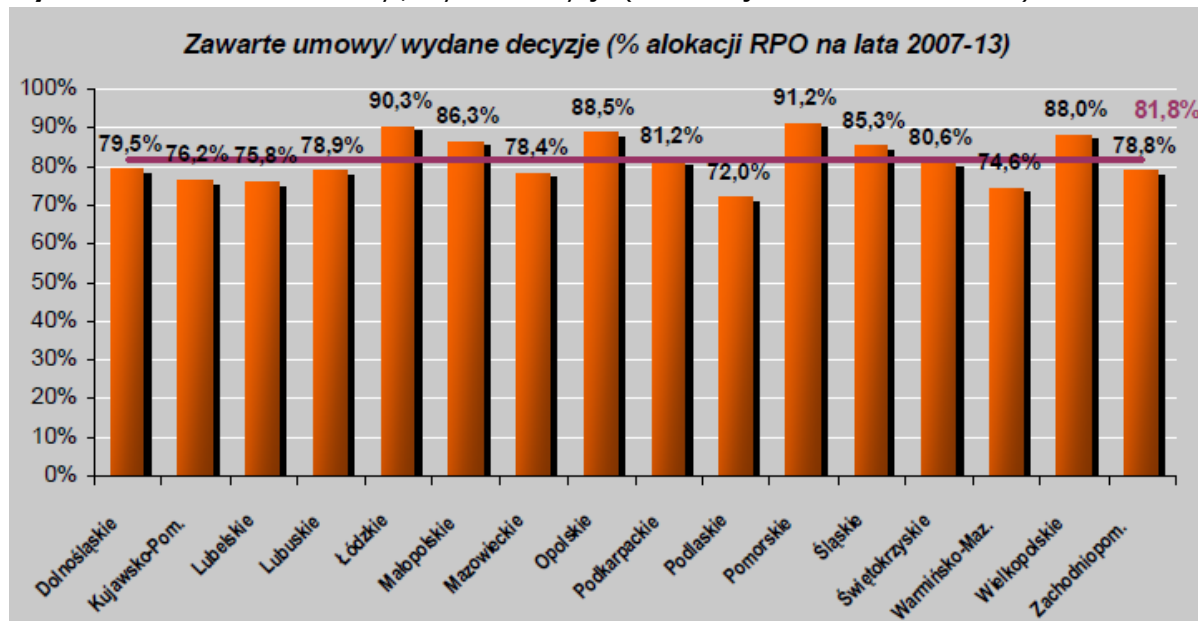
**Wykres 3.5.3.** Średnia wartość projektów w ramach RPO w mln zł



Źródło: Stan wdrażania regionalnych programów operacyjnych 2007-2013 na dzień 31.10.2012

We wszystkich województwach zawarto umowy na ponad 70% dostępnych środków. W sześciu województwach kontrakcja przekroczyła średnią (81,8%); najwyższe wartości osiągnęła w woj. pomorskim (91,2%) i łódzkim (90,3%).

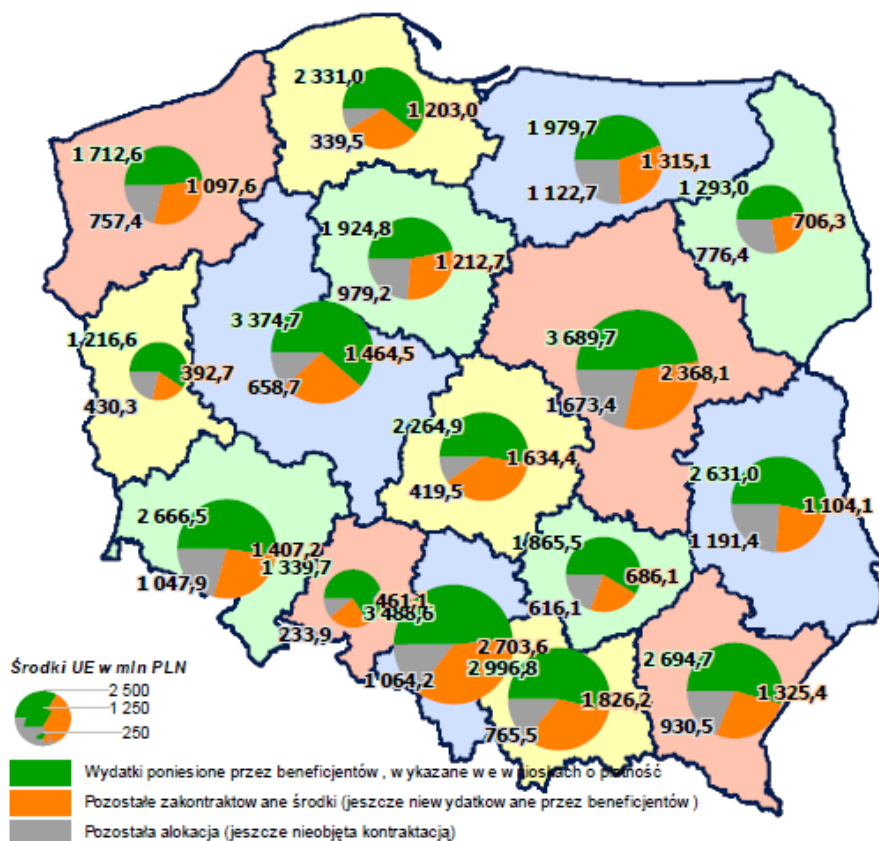
**Wykres 3.5.3.** Zawarte umowy / wydane decyzje (% alokacji RPO na lata 2007-13)



Źródło: Stan wdrażania regionalnych programów operacyjnych 2007-2013 na dzień 31.10.2012

Wykorzystanie środków w ramach poszczególnych RPO przedstawia rysunek poniżej. Beneficjenci ponieśli największe wydatki w województwie mazowieckim, śląskim i wielkopolskim, co również odzwierciedlone jest w wartości dofinansowania z UE w tych województwach. Najmniej aktywni w pozyskiwaniu funduszy byli beneficjenci z województwa opolskiego, lubuskiego i podlaskiego.

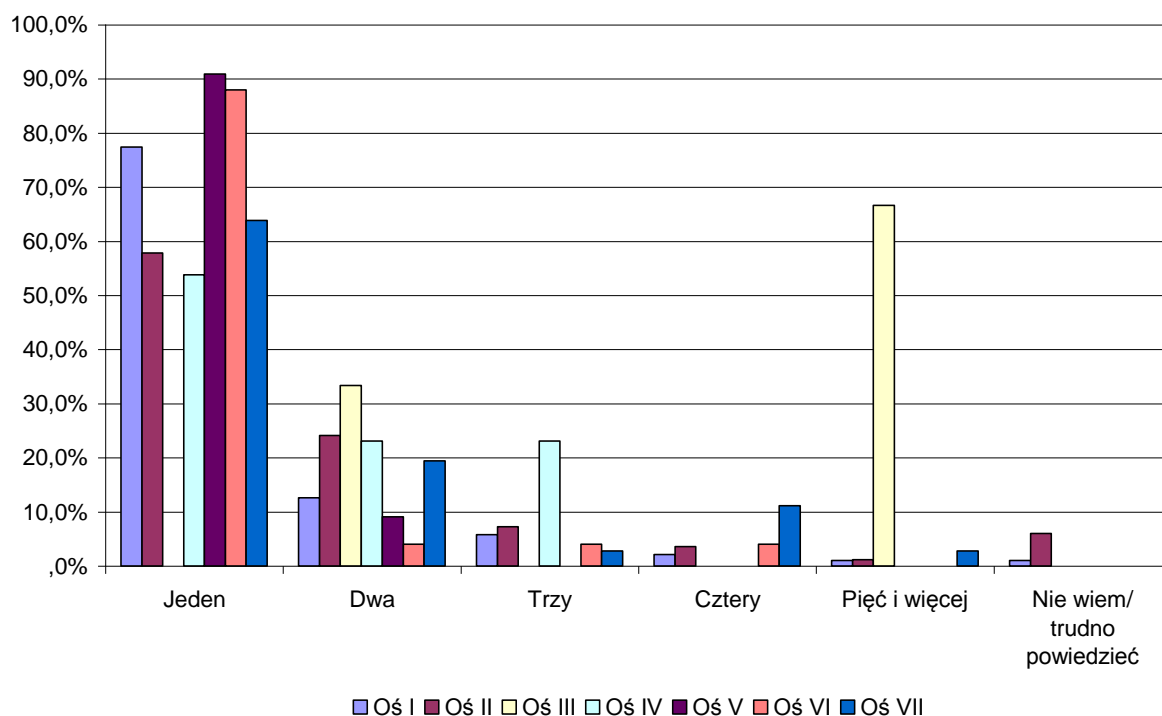
**Rys. 3.5.19.** Stan wdrażania RPO 2007-2013 w poszczególnych województwach



Źródło: Stan wdrażania regionalnych programów operacyjnych 2007-2013 na dzień 31.10.2012

Według danych pozyskanych od beneficjentów, ponad 70% przedsiębiorstw realizuje jedynie jeden projekt finansowany w ramach RPO WM 2007-2013, 15% realizuje dwa projekty, 6% – trzy, 3% – cztery, 2,5% – pięć i więcej projektów. W podziale na osie beneficjenci najczęściej realizowali jeden projekt w ramach osi I, jedynie oś III wyróżnia się w sposób znaczący: ponad 60% beneficjentów realizuje jednocześnie pięć i więcej projektów z tej osi, pozostali realizują po dwa projekty.

**Wykres 3.5.4.** Liczba projektów realizowanych przez beneficjentów w podziale na osie



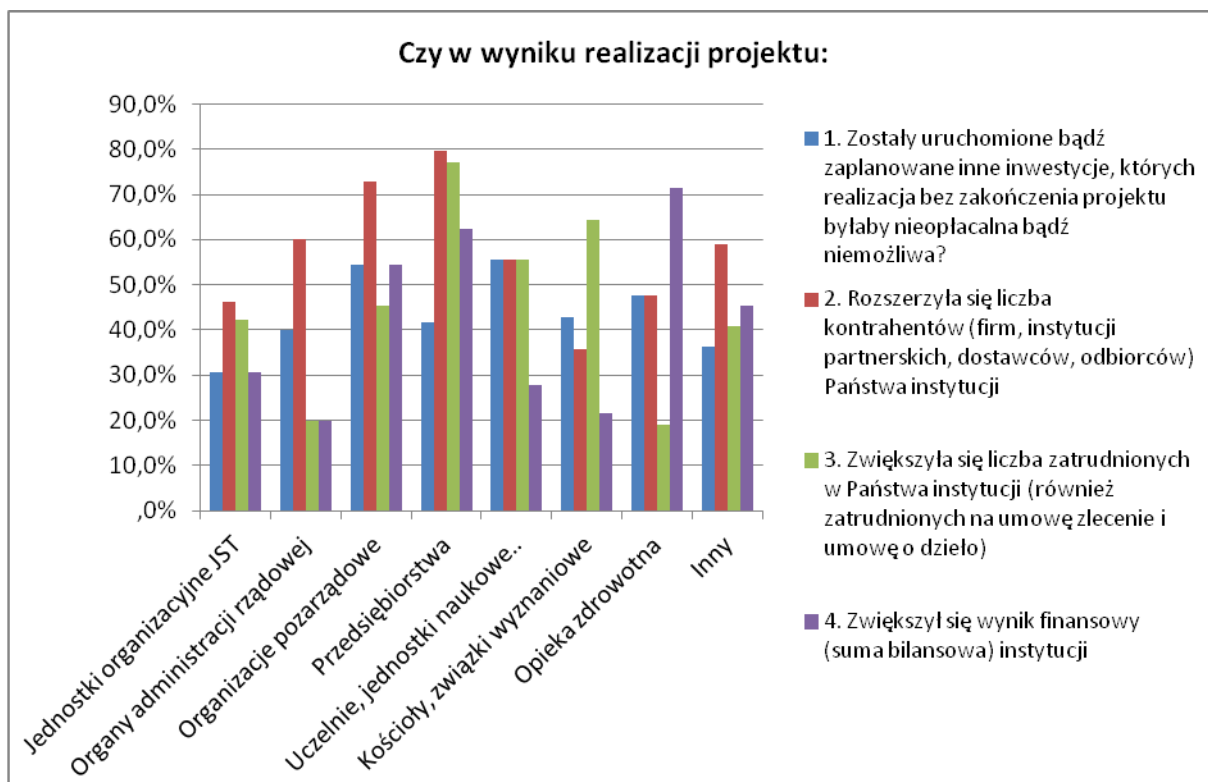
Źródło: Wyniki wywiadów CATI

42% beneficjentów stwierdziło, że w wyniku realizacji projektu finansowanego z RPO WM zostały uruchomione bądź zaplanowane inne inwestycje, których realizacja bez zakończenia projektu byłaby nieopłacalna bądź niemożliwa. Ze stwierdzeniem tym zgadzali się przede wszystkim uczestnicy projektów realizowanych w ramach osi II i VII (48 i 47%). Jest to jednak nadal mniej niż połowa ankietowanych beneficjentów.

74% beneficjentów stwierdza, że rozszerzyła się liczba kontrahentów (firm, instytucji partnerskich, dostawców, odbiorców) dzięki realizacji projektu. Szczególnie w przypadku osi I (84%), najmniejsze szanse na znalezienie nowych kontrahentów dają projekty z osi IV. 58% beneficjentów stwierdza, że zwiększył się wynik finansowy (suma bilansowa) ich instytucji, głównie dzięki projektom w ramach priorytetu I i IV. Najrzadziej zyski przynoszą projekty z osi III ze względu na ich specyfikę (Priorytet III - Regionalny system transportowy).

65% beneficjentów RPO WM planuje w latach 2012-2015 realizację dodatkowych inwestycji współfinansowanych ze środków RPO WM. Co czwarty realizator projektu nie planuje nowych projektów współfinansowanych z tego źródła. Nowe inwestycje planują głównie realizatorzy projektów z osi III (100% beneficjentów) oraz VII (powyżej 60%).

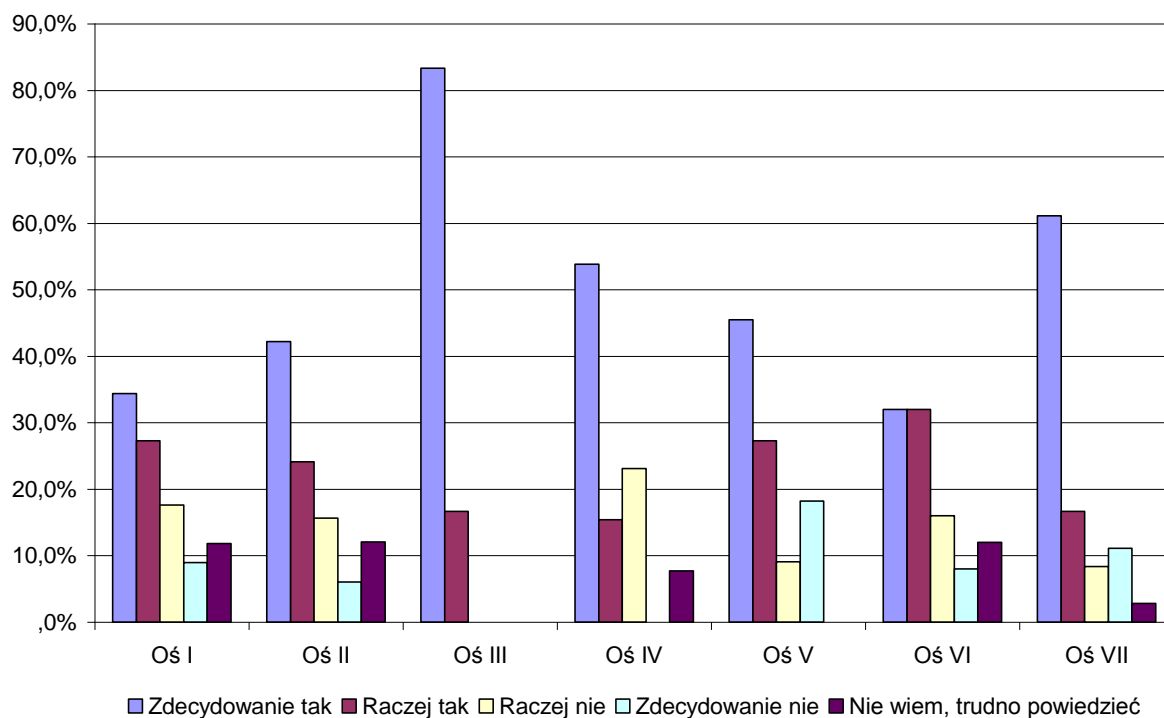
Wykres 3.5.5. Wyniki realizacji projektów



Źródło: Wyniki wywiadów CATI.

Wyniki realizacji projektów w ramach RPO WM przedstawia wykres powyżej. Analizując wyniki finansowe badanych beneficjentów pozytywne zmiany odnotowało większość szpitali, przychodni, ZOZ-ów oraz przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe (powyżej 50% ankietowanych). Oprócz poprawy sytuacji finansowej wystąpiły także inne pozytywne zjawiska: uruchomiono nowe inwestycje (najwięcej wśród organizacji pozarządowych i instytucji naukowych), rozszerzyła się liczba kontrahentów (głównie wśród beneficjentów z grup: przedsiębiorcy i organizacje pozarządowe) oraz zwiększyła się liczba zatrudnionych (głównymi pracodawcami byli przedsiębiorcy, kościoły i związki wyznaniowe).

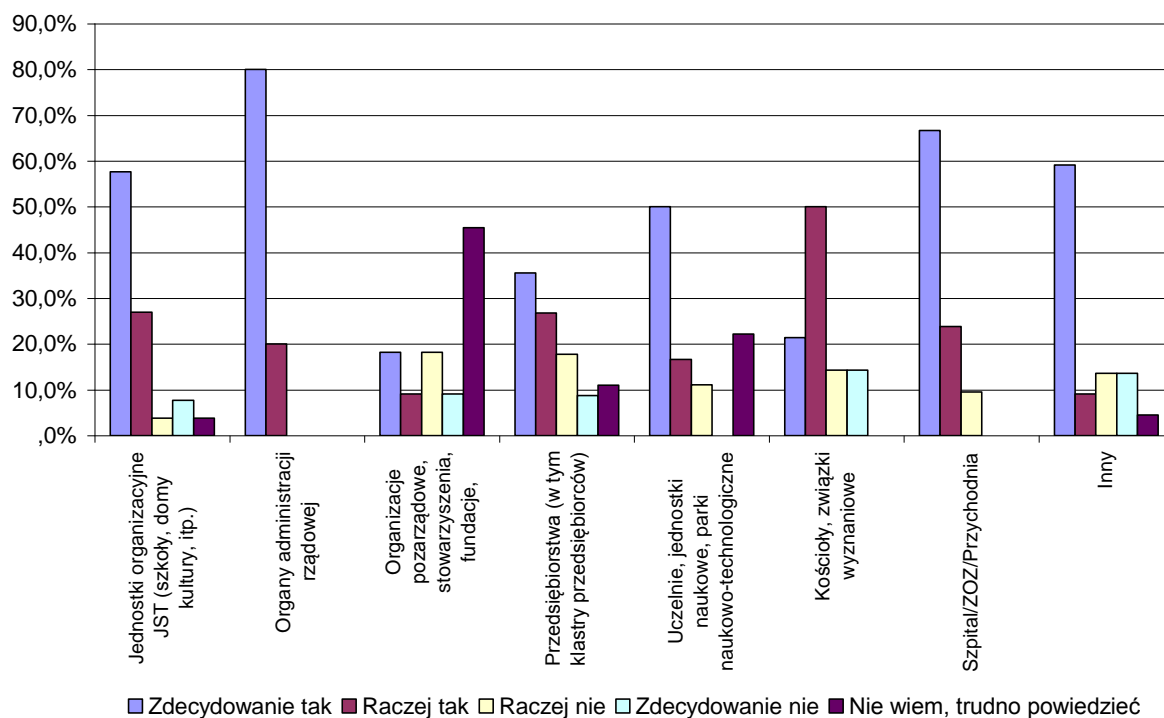
**Wykres 3.5.5.** Decyzje odnośnie planowanych dalszych inwestycji w latach 2012 – 2015 w ramach RPO WM w podziale na osie



Źródło: Wyniki wywiadów CATI

Organy administracji rządowej w 100% potwierdzają chęci sięgnięcia po fundusze RPO WM w kolejnym okresie programowania przy realizacji kolejnych projektów. Także większość jednostek organizacyjnych JST, takie jak szkoły, domy kultury a także szpitale, ZOZ-y i przychodnie planują kolejne inwestycje.

**Wykres 3.5.6.** Decyzje odnośnie planowanych dalszych inwestycji w latach 2012 – 2015 w ramach RPO WM w podziale na typ beneficjenta.

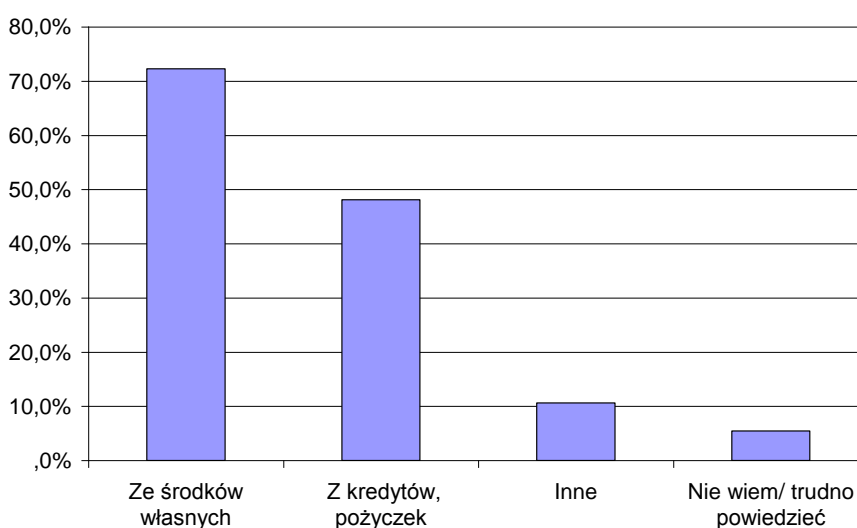


Źródło: Wyniki wywiadów CATI

Jednostki naukowe, szkoły wyższe, parki naukowo-technologiczne przede wszystkim planują inwestycje w e-usługi (69%). W drugiej kolejności zakup aparatury specjalistycznej oraz wartości niematerialnych i prawnych niezbędnych do prowadzenia prac badawczo-rozwojowych w laboratoriach (63% beneficjentów), w trzeciej kolejności planowane są inwestycje rozwiązania dotyczące np. telefonii internetowej, elektronicznego obiegu dokumentów, informatyzacji, np. w zakresie bezpieczeństwa przesyłania danych, itp. (62%).

Przedsiębiorcy w kolejnej perspektywie stawiają na wsparcie inwestycyjne (współfinansowanie inwestycji w przedsiębiorstwo) (70% beneficjentów) oraz wdrażanie i komercjalizacja technologii i produktów innowacyjnych (50%). Połowa pozostałych beneficjentów planuje inne inwestycje i rozwiązania dotyczące np. telefonii internetowej, elektronicznego obiegu dokumentów, informatyzacji, np. w zakresie bezpieczeństwa przesyłania danych, itp. Beneficjenci planujący kolejne inwestycje jako główne źródło finansowania wymieniają środki własne (72%) oraz kredyty (48%).

**Wykres 3.5.7. Źródło finansowania kolejnych projektów**



Źródło: Wyniki wywiadów CATI

Dzięki realizacji RPO WM na terenie województwa mazowieckiego w instytucjach biorących udział w projektach odnotowano efekt dźwigni finansowej. Dzięki współfinansowaniu ze środków UE instytucje miały możliwość skorzystania z bezzwrotnej pomocy finansowej, która przyczyniła się w większości przypadków (58%) do poprawy sytuacji finansowej.

**Pytanie badawcze 5.5. Czy wystąpił efekt deadweight i jaki jest jego poziom? Jaki % beneficjentów nie zrealizowałby inwestycji w ogóle, w mniejszym zakresie i/lub w późniejszym czasie? Jaka jest wartość inwestycji, których efekt deadweight dotyczy? Jaka kwota nie trafiłaby na rynek regionalny lub trafiłaby z opóźnieniem (jakim)? Jaka jest charakterystyka beneficjentów, których efekt deadweight dotyczy w największym stopniu?**

Efekt deadweight, jest definiowany jako skutki, które wystąpiłyby nawet w sytuacji, gdyby program wydatków publicznych nie miał miejsca. Deadweight powstaje zazwyczaj jako rezultat nieadekwatnych mechanizmów realizacji. Sytuacja taka może zaistnieć zwłaszcza w przypadku, gdy mechanizmy te nie są poprawnie zorientowane na zakładanych beneficjentów programu. W rezultacie inne osoby i grupy, które nie należą do grupy docelowej, stają się beneficjentami korzyści wygenerowanych przez program.

Lp.	Nazwa projektu	Czy wystąpił efekt deadweight?	Koszt całkowity (zł)	Kwota dofinansowania (zł)
1	Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii Politechniki Warszawskiej	Nie, fundusze RPO WM były niezbędne do realizacji projektu.	70 000 000	59 500 000
2	Internet dla Mazowsza	Pośrednio. Projekt byłby możliwy do zrealizowania, jednak środki z RPO WM przyspieszyły proces cyfryzacji Mazowsza.	493 339 340	340 939 423
3	Rozwój elektronicznej administracji w samorządach województwa mazowieckiego	Pośrednio. Projekt byłby możliwy do zrealizowania, jednak środki z RPO WM przyspieszyły proces cyfryzacji	60 000 000	51 000 000

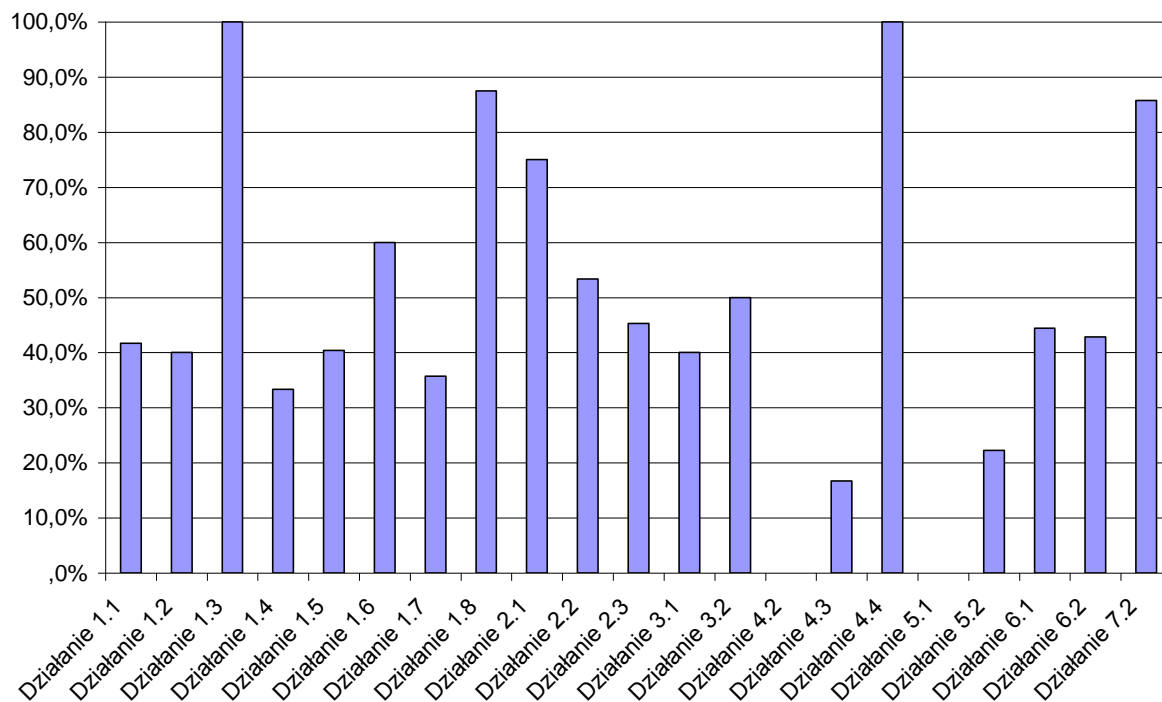


	wspomagającej niwelowanie dwudzielności potencjału województwa	Mazowska.		
4	Budowa parkingów strategicznych „Parkuj i Jedź” (Park & Ride) – II etap	Pośrednio. Realizacja inwestycji byłaby możliwa bez uzyskania funduszy z RPO WM, ponieważ były na nią zagwarantowane fundusze w budżecie m.st.. Warszawa. Dofinansowanie z UE sprawiło, że inwestycja została zrealizowana sprawniej i na większą skalę,	91 163 326	43 600 326
5	Zakup kolejowego taboru pasażerskiego do obsługi połączeń regionalnych na linii Warszawskiej Kolei Dojazdowej w Warszawskim Obszarze Metropolitalnym	Pośrednio. Fundusze z UE przyczyniły się do szybszej wymiany taboru (około 2 lat szybciej).	284 232 900	109 668 397
6	Ochrona Kampinoskiego Parku Narodowego poprzez rozbudowę oczyszczalni ścieków Mokre Łąki w Truskawiu wraz z budową kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w Gminie Izabelin	Pośrednio. Fundusze z UE przyczyniły się do efektywnej rozbudowy sieci kanalizacyjnej w gminie Izabelin .	28374978	17237091
7	Udrożnienie ujściowego odcinka rzeki Bug od ujścia do rz. Narew do km 5+000	Pośrednio. W przypadku braku funduszy z RPO WM projekt oczekiwał na dofinansowanie z funduszy państwowych i częściowe wykonanie zadania rozłożone na wiele lat (nawet do roku 2020 ze względu na wysoką wartość projektu),jednak ze względu na wzmożone procesy sedymentacyjne, prowadzenie długoletniej inwestycji nie pozwoliłoby na osiągnięcie wyznaczonych celów.	14728000	4191294
8	Remont zapór bocznych Jeziora Zegrzyńskiego Kania-Popowo i Arciechów-Kuligów	Pośrednio. Przed uzyskaniem środków z RPO WM istniała możliwość dofinansowania z funduszy państwowych i częściowa realizacja zadania w latach 2014 - 2015. Natomiast wykonanie całego założenia mogłoby trwać nawet do 2020 ze względu na jego wysokie koszty.	21000000	5976180

Tabela powyżej prezentuje koszty realizacji projektów szczegółowo analizowanych w ramach studiów przypadku wraz z adnotacjami czy efekt deadweight miał miejsce czy nie. Jak zauważamy w większości przypadków projekty były możliwe do zrealizowania bez pomocy środków zewnętrznych pochodzących z RPO WM, jednak w każdym przypadku realizacja projektu byłaby odciążona w czasie lub okrojona do minimum. Jedynie w wyniku zaniechania dofinansowania analizowanych ośmiu projektów nie zostałyby zrealizowane inwestycje o kwocie przekraczającej 1 mld zł, czego ponad 632 mln pochodzące z dofinansowania UE. Opóźnienia wywołane brakiem dofinansowania ze strony RPO WM odbiłyby się również niekorzystnie na projektach komplementarnych, które nie zostałyby zrealizowane lub byłyby wprowadzone w życie z opóźnieniem w przypadku zaniechania dofinansowania z UE. Zaplanowane cele i efekty nie zostałyby osiągnięte. W większości wypadków brak dofinansowania spowodowałby około 2-letnie opóźnienie ( w przypadku inwestycji w gospodarce wodnej opóźnienia mogłyby sięgać roku 2020).

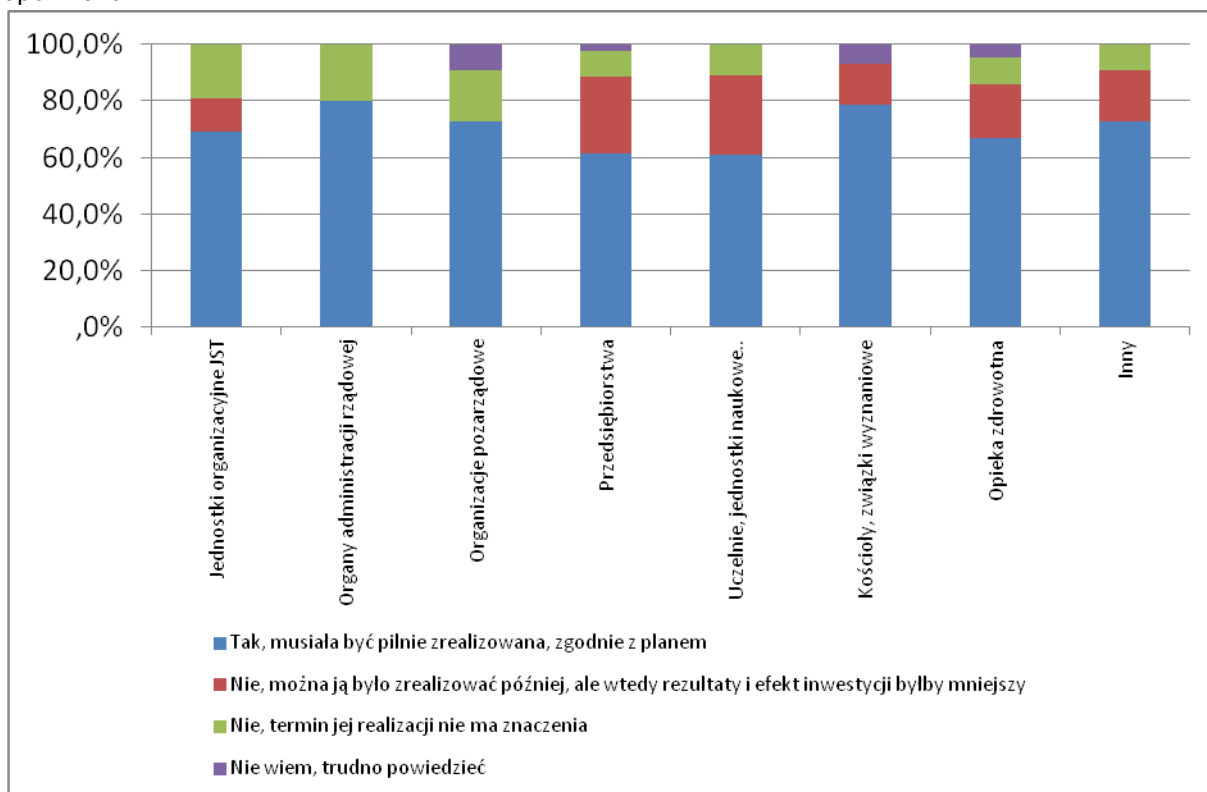
Wszystkie analizowane projekty w ramach działania 1.3 Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą oraz 4.4 Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu uruchomiły lub pozwoliły zaplanować inne inwestycje, których realizacja bez zakończenia projektu byłaby nieopłacalna lub niemożliwa. Projekty w ramach działania 4.2. Ochrona powierzchni ziemi oraz 5.1. Transport miejski nie pobudziły nowych inwestycji, a w ramach 4.3. Ochrona powietrza, energetyka oraz 5.2. Rewitalizacja miast jedynie w 15-20% przypadków zainspirowały i pozwoliły beneficjentom podjąć dodatkowe działania.

**Wykres 3.5.8.** Liczba projektów, w przy realizacji, których zostały uruchomione bądź zaplanowane inne inwestycje, których realizacja bez zakończenia projektu byłaby nieopłacalna bądź niemożliwa



Źródło: Wywiady CATI z beneficjentami

**Wykres 3.5.9.** Odsetek inwestycji/ działań zrealizowanych w ramach projektu RPO WM, których realizacja była konieczna w obecnym okresie programowania (2007-2013) lub mogła zostać opóźniona



Źródło: Wywiady CATI z beneficjentami

Ponad 60% badanych beneficjentów w każdej z grup stwierdziło, że inwestycja była konieczna do realizacji, w przeciwnym razie efekty i rezultaty byłyby mniejsze/ nieopłacalne. Około 15% wszystkich ankietowanych beneficjentów twierdzi, że inwestycja mogła być zrealizowana w późniejszym terminie, jednak rezultaty i efekty byłyby mniejsze. W przypadku 12% beneficjentów mógł nastąpić efekt deadweight: termin realizacji inwestycji nie miał znaczenia i nawet w przypadku opóźnienia realizacji projektu lub skorzystania z innych źródeł finansowania efekt byłby taki sam.

W analizowanych przypadkach efekt deadweight nie wystąpił lub mógłby wystąpić. Drugi przypadek jest obserwowany w dużych projektach, które miały już zabezpieczone środki z innych źródeł, a dzięki RPO WM przedsięwzięcia zostały zrealizowane szybciej i na większą skalę. Efekt deadweight mógłby wystąpić w przypadku projektów realizowanych przez Miasto Stołeczne Warszawa, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawska Kolej Dojazdowa Sp. z o.o., Gmina Izabelin i Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie, czyli beneficjentów korzystających ze środków publicznych. Opóźnienie realizacji projektów mogłoby trwać dwa lata.

**Pytanie badawcze 5.6. Czy zrealizowane przez beneficjenta przedsięwzięcia w ramach RPO WM pobudziło kolejne inwestycje? Jeżeli tak to wskazać i opisać 10 studium przypadków (jeżeli to możliwe to w ramach każdego działania RPO co najmniej 1 przypadek)?**

Projekty realizowane w ramach RPO WM 2007-2013 mają w swoim założeniu wzmocnić spójność społeczno-gospodarczą oraz konkurencyjność regionu. Muszą więc wykazywać możliwie największe oddziaływanie na różne aspekty rozwoju Mazowsza. Zasadna jest więc analiza występowania efektu

mnożnikowego badanych inwestycji, ich komplementarności oraz identyfikacja potencjalnego efektu synergii.

Efekt mnożnikowy projektów RPO WM jest zjawiskiem jak najbardziej pożądanym, ponieważ w takim przypadku dana inwestycja pomimo swych kosztów stanowi impuls inicjujący rozwój działań powiązanych, przyczyniając się do znacznie szerszego oddziaływania projektu. Komplementarność jest z kolei jedną z kluczowych zasad realizacji polityki wspólnotowej i odnosi się do więcej niż jednej inwestycji. Jej efektem jest wzmocnienie podejmowanych działań i bardziej racjonalne wydatkowanie środków, jak również potencjalne uzyskanie dodatkowych korzyści przez beneficjentów na różnych etapach realizacji projektu.

Komplementarność realizowanych w ramach RPO WM 2007-2013 projektów jest wyrażana poprzez ich uzupełniający się charakter. Projekty o wspólnym celu nie są ze sobą komplementarne, jeżeli występuje między nimi niekorzystna rywalizacja lub powielają swoje działania. Realizacja projektów komplementarnych przyczynia się do osiągnięcia dodatkowych korzyści, takich jak:

- oszczędność środków,
- oszczędność czasu (uzyskiwanie określonych rezultatów w krótszym okresie czasu),
- ułatwienie realizacji kolejnego (komplementarnego) przedsięwzięcia;
- dodatkowe/ lepsze/ trwalsze produkty i rezultaty;
- wyższa użyteczność usług;
- efektywniejsze zaspokojenie potrzeb (rozwiązanie problemów/ odpowiedź na wyzwania rozwojowe).

Podczas badań ewaluacyjnych nad wpływem RPO WM 2007-2013 na rozwój województwa mazowieckiego wykonano 10 studiów przypadku. Na ich podstawie dokonano analizy występowania efektu mnożnikowego i komplementarności, a w kolejnym etapie efektu synergii. Opis monograficznych studiów przypadku znajduje się w Aneksie.

**Podsumowanie:** W odpowiedzi na postawione pytanie badawcze, czy realizacja projektów kluczowych w ramach RPO WM pobudziła kolejne inwestycje, można mówić o potencjalnym występowaniu **efektu mnożnikowego** w przypadku:

- Projektu *Warszawska Przestrzeń Technologiczna – Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii Politechniki Warszawskiej*. Spodziewane jest wystąpienie efektu dyfuzji innowacji, powodując zmianę dotychczas stosowanych tradycyjnych czynników konkurencyjności na rzecz czynników innowacyjności. Realizacja celu projektu, jakim jest wspieranie edukacji na potrzeby innowacyjnej gospodarki, wpłynie korzystnie na rozwój kapitału społecznego. Pobudzi tym samym kolejne inwestycje zarówno w skali miasta stołecznego Warszawy, województwa mazowieckiego czy kraju, nie tylko w sektorze B+R.
- Projektu *Internet dla Mazowsza*, który stworzy szkielet dla wielu przedsięwzięć realizowanych zarówno w ramach Programu Innowacyjna Gospodarka (POiG) w Działaniu 8.4. jak i wszystkich projektów RPO WM w zakresie wzrostu cyfryzacji (np. powstanie parków technologicznych w Grodzisku Mazowieckim i Poświętnym, projekt *Mazowsz@nie*, wszelkiego rodzaju e-szkoły czy e-szpitale). Projekt *Internet dla Mazowsza* stanowi swego rodzaju bazę dla rozwoju e-usług na Mazowszu.

Zestawienie projektów kluczowych RPO WM 2007-2010, na podstawie których opracowano monograficzne studia przypadku

Lp.	Tytuł projektu	Priorytet	Działanie	Beneficjent	Cel główny	Koszt całkowity (zł)	Kwota dofinansowania (zł)
1	Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii Politechniki Warszawskiej	<b>PRIORYTET I</b> - Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu	1.1. Wzmocnienie sektora badawczo-rozwojowego	Politechnika Warszawska	Wzrost innowacji wśród przedsiębiorstw województwa mazowieckiego poprzez transfer technologii z sektora badawczego oraz wypracowanie nowych rozwiązań z zakresu zarządzania technologią i innowacjami, co ma skutkować zwiększeniem ich konkurencyjności	70 000 000	59 500 000
2	Internet dla Mazowsza	<b>PRIORYTET II</b> - Przyspieszenie e - Rozwoju Mazowsza	2.1. Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu	Samorząd Województwa Mazowieckiego	Zapewnienie dostępu do Internetu mieszkańcom Mazowsza na obszarach tak zwanego wykluczenia cyfrowego wraz z podmiotami gospodarczym oraz podniesienie konkurencyjności gospodarczej i społecznej w układzie regionalnym i krajowym.	493 339 340	340 939 423
3	Rozwój elektronicznej administracji w samorządach województwa mazowieckiego wspomagającej niwelowanie dwudzielności potencjału województwa		2.2. Rozwój e-usług	Samorząd Województwa Mazowieckiego	Stworzenie oraz upowszechnienie systemu informatycznego usprawniającego administrację samorządów województwa mazowieckiego - rdzenia systemu e-Urząd. Poprawa funkcjonowania urzędów poprzez wzrost poziomu cyfryzacji oraz wspomaganie budowania społeczeństwa informacyjnego na Mazowszu.	60 000 000	51 000 000
4	Budowa parkingów strategicznych „Parkuj i Jedź” (Park & Ride) – II etap	<b>PRIORYTET III</b> - Regionalny system transportowy	3.2. Regionalny transport publiczny	Miasto Stołeczne Warszawa	Budowa 8 parkingów strategicznych typu „Parkuj i Jedź”. Integracja transportu komunikacji zbiorowej z komunikacją indywidualną, zmniejszenie ruchu w centrum miasta. Zwiększenie płynności komunikacyjnej, lepsza dostępność do centrum Warszawy.	91 163 326	43 600 326
5	Zakup kolejowego taboru pasażerskiego do obsługi połączeń regionalnych na linii Warszawskiej Kolei Dojazdowej w Warszawskim Obszarze Metropolitalnym			Warszawska Kolej Dojazdowa Sp. z o.o.	Wymiana taboru kolejowego (zakup 14 nowych składów). poprawa funkcjonowania transportu zbiorowego w Warszawskim Obszarze Metropolitalnym oraz stworzenie nowej jakości świadczonych usług.	284 232 900	109 668 397
6	Ochrona Kampinoskiego Parku Narodowego poprzez rozbudowę oczyszczalni ścieków Mokre Łąki w Truskawiu wraz z budową kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w Gminie Izabelin	<b>PRIORYTET IV</b> - Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka	4.1. Gospodarka wodno-ściekowa	Gmina Izabelin	Ochrona bezpośredniego sąsiedztwa Kampinoskiego Parku Narodowego poprzez likwidację ryzyka przedostawania się ścieków do gleb i wód gruntowych na terenie gminy Izabelin. Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Truskawiu, w celu osiągnięcia przepustowości 2200 m <sup>3</sup> na dobę. Budowę 30 km sieci kanalizacyjnej, pięć przepompowni ścieków oraz jeden kilometr sieci wodociągowej. Pełne skanalizowanie całego	28 374 978	17 237 091

					obszaru gminy Izabelin – zmniejszenie dysproporcji w rozwoju infrastruktury pomiędzy gminą a m.st. Warszawa.		
7	Udrożnienie ujściowego odcinka rzeki Bug od ujścia do rz. Narew do km 5+000				Zapobieganie zagrożeniom wodnym oraz ograniczenie ich skutków. Udrożnienie koryta rzeki przyczyni się do bardziej swobodnego spływu lodu i zmniejszenia groźnych spiętrzeń zatorowych. Poprawa stanu środowiska naturalnego, wzrost bezpieczeństwa mieszkańców poprzez tworzenie systemu zapobiegania i zwalczania zagrożeń naturalnych. Udrożnienie ujściowego odcinka rzeki Bug polegać będzie na wykonaniu przekopu o szerokości 100 m od głównego koryta rzeki Narew do km 5+000.	14 728 000	4 191 294
8	Remont zapór bocznych jeziora zegrzyńskiego Kania-Popowo i Arciechów-Kuligów		4.4. Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu	Regionalny Zarząd Gospodarki wodnej w Warszawie	Zapora boczna Kania-Popowo: prace przygotowawcze, prace refulerskie, poszerzenie zapory od strony odwodnej, doszczelnienie korpusu i podłoża zapory, dobudowa końcowego odcinka zapory na długości 35 m, prace wykończeniowe, zabezpieczenie skarpy odwodnej zapory siatką, w celu ochrony przed bobrami. Zapora boczna Arciechów-Kuligów: prace przygotowawcze, prace refulerskie, poszerzenie zapory od strony odwodnej, doszczelnienie korpusu i podłoża zapory, przebudowa wjazdów i zjazdów z zapory, dobudowa końcowego odcinka zapory, prace wykończeniowe, zabezpieczenie skarpy odwodnej zapory siatką, w celu ochrony przed bobrami. Poprawa stanu środowiska naturalnego, wzrost bezpieczeństwa mieszkańców poprzez tworzenie systemu zapobiegania i zwalczania zagrożeń naturalnych.	21 000 000	5 976 180

**Pytanie badawcze 5.7 Czy wystąpił efekt synergii z innymi projektami w ramach RPO WM lub innego programu ogólnokrajowego? Jeżeli tak to w jakich obszarach i co determinuje ten efekt?**

Celem realizacji projektów komplementarnych jest osiągnięcie **efektu synergii**. Pod tym pojęciem należy rozumieć wzajemne wzmacnianie, potęgowanie się efektów interwencji publicznej, kooperację czynników, skuteczniejszą w porównaniu do sumy ich oddzielnych działań. Synergia to maksymalizacja rezultatów uzyskanych na skutek realizacji projektów komplementarnych. Efekt synergii wiąże się z uzyskaniem wielokrotnionych korzyści dzięki umiejętnemu połączeniu skutków wdrożenia Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013 oraz innych inicjatyw.

Dla przykładu, oznaczając efekt RPO WM jako wartość 1, a konkretny rezultat innej inicjatywy również jako 1, to wtedy można przyjąć, że:

**1+1>2**

Efekt synergii może skutkować w tym przypadku w ujęciu jakościowym poprzez:

- zmniejszenie obciążenia administracyjnego (mniejsza liczba pracowników administracyjnych w jednym projekcie),
- zwiększenie zakresu działań projektowych, większe oddziaływanie na cele regionu ujęte w strategiach rozwoju,
- przewidywane zwiększenie trwałości rezultatów,
- integracja obszaru z lepiej rozwiniętymi obszarami regionu,
- uzyskanie efektu synergii w kategoriach większego popytu na produkty projektu i większego dochodu regionu,
- rozszerzenie efektów projektu na większą liczbę grup docelowych,
- rozszerzenie zakresu usług oferowanych po projekcie,
- zwiększenie wartości docelowej wskaźników,
- zwiększenie ekonomiczności pojedynczej inwestycji,
- zmniejszenie podatności inwestycji na wahania cykliczne i koniunkturalne,

Można również założyć scenariusz pesymistyczny, w którym dochodzi do synergii ujemnej, znanej jako *syndrom Apolla*, którą można wyrazić w następujący sposób:

**1+1<2**

W tym przypadku wystąpią warunki przeciwne od wymienionych powyżej, wysiłek włożony we wdrażanie projektów oraz związane z nimi nakłady finansowe są niewspółmierne do uzyskanych efektów. W tym scenariuszu realizacja RPO WM oraz inne inicjatywy podejmowane na terenie województwa, pomimo zakładanych korzyści mogą przynieść straty.

Efekt synergii nie zawsze jest uzyskiwany jako następstwo realizacji projektów komplementarnych. Określenie faktycznych efektów synergicznych, wynikających z ich komplementarności jest możliwe dopiero po zakończeniu realizacji projektów. Efekt synergii ujawnia się z reguły po pewnym czasie od zakończenia interwencji.

Natomiast na etapie realizacji projektów lub bezpośrednio po ich zakończeniu można jedynie mówić o **potencjalnej synergii**, będącej rezultatem zaistniałej komplementarności.

Wielkość zaistniałego efektu synergii jest trudna do przedstawienia w sposób ilościowy. Należy pamiętać, że oprócz działań wynikających z realizacji projektów w ramach RPO WM 2007-2013 miały miejsce inne o wymiarze lokalnym, regionalnym czy krajowym. Zmierzenie efektu synergii

jest również zakłócone przez niezależne procesy migracyjne, związane z dynamicznie zmieniającą się sytuacją na rynku pracy, szeregiem uwarunkowań infrastrukturalnych czy środowiskowych.

Przykłady powstania efektu potencjalnej synergii na podstawie studiów przypadku przedstawiono w poniższej tabeli.



Nazwa projektu	Komplementarność z innymi projektami RPO WM 2007-2013	Komplementarność z pozostałymi projektami	Efekt potencjalnej synergii
<p><b>Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii Politechniki Warszawskiej</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Przedsiębiorczości Smolna 6</li> <li>- Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Innowacji Filtrowa 1a</li> <li>- Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Kreatywności Targowa 56</li> </ul>	<p><b>Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Centrum Zaawansowanych Materiałów i Technologii - CEZAMAT', realizowany w ramach</li> <li>- Centrum Badań Przedklinicznych i Technologii CePT</li> <li>- Innowacyjne systemy wspomaganie technicznego zrównoważonego rozwoju gospodarki</li> </ul>	<p>Wyraźny udział w generowaniu wzrostu gospodarczego w regionie i poprawie jego kondycji ekonomiczno – finansowej. Stworzenie wielu nowych miejsc pracy (jako efekt mnożnikowy każdego z projektów komplementarnych).</p> <p>Stworzenie środowiska naukowego sprzyjającego realizacji nowych projektów naukowo – badawczych, których wyniki będą znajdowały bezpośrednie zastosowanie w przemyśle na rynku krajowym i zagranicznym.</p> <p>Drenaż wysoko wykwalifikowanej kadry naukowo-technicznej z zagranicy.</p> <p>Mazowsze liderem w poziomie innowacyjności naukowej i aplikacyjności projektów badawczych w skali Europy.</p>
<p><b>Internet dla Mazowsza</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Modernizacja i rozbudowa sieci teleinformatycznej Urzędu m. st. Warszawy</li> <li>- Rozwój e-usług i ich dostępu dla obywateli w ramach Mazowieckiej Sieci Społeczeństwa Informacyjnego „M@zowszanie”</li> <li>- Rozwój elektronicznej administracji w samorządach województwa mazowieckiego wspomagającej niwelowanie dwudzielności potencjału województwa</li> <li>- Rozwój infrastruktury</li> </ul>	<p><b>Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (działanie 8.4 w woj. mazowieckim):</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Światłowód pod strzechy w mazowieckim</li> <li>- Sieć FTTH oknem na świat dla mieszkańców wybranych miejscowości powiatu lipskiego</li> <li>- Budowa sieci szerokopasmowego Internetu w wybranych miejscowościach powiatu otwockiego, mińskiego oraz legionowskiego</li> <li>- Internet satelitarny dla</li> </ul>	<p>Realizacja projektów komplementarnych jest katalizatorem procesów cyfryzacyjnych na Mazowszu. Synteza ich rezultatów przyczyni się do wzrostu spójności społeczno-gospodarczej i konkurencyjności regionu. Wszechstronna cyfryzacja wzmocni przepływ wiedzy pomiędzy nawet najbardziej peryferyjnymi obszarami województwa, a resztą świata. Przepływ wiedzy i samokształcenie może spowodować wzrost aktywności gospodarczej i przedsiębiorczości ludności, czego efektem będzie tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój inicjatywy oddolnej i wzmocnienie więzi społecznych zwłaszcza na poziomie lokalnym. Efektem potencjalnej synergii jest rozwój gospodarczy i zmniejszenie szeregu dysproporcji pomiędzy Obszarem Metropolitalnym Warszawy, a peryferiami.</p> <p>Zredukowanie obciążenia administracyjnego i rozwój e-usług również mogą spowodować wzrost przedsiębiorczości, ułatwią korzystanie z urzędów z punktu widzenia zwykłych petentów, dla</p>

	<p>teleinformatycznej i e – usług w policji mazowieckiej</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- E-usługi w ochronie zdrowia</li> <li>- Elektroniczna Platforma Wymiany i Obiegu Dokumentów Administracji Rządowej Województwa Mazowieckiego (EPWIOD)</li> </ul>	<p>ostatniej mili, szansą rozwoju województwa mazowieckiego</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Internet w gminach Szydłowiec, Jastrząb, Mirów, Orońsko, Wierzbica, Kowala</li> </ul>	<p>których czas spędzony w urzędach ulegnie znacznemu skróceniu.</p>
<p><b>Rozwój elektronicznej administracji w samorządach województwa mazowieckiego wspomagającej niwelowanie dwudzielności potencjału województwa</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Internet dla Mazowsza</li> <li>- Modernizacja i rozbudowa sieci teleinformatycznej Urzędu m. st. Warszawy</li> <li>- Rozwój e-usług i ich dostępu dla obywateli w ramach Mazowieckiej Sieci Społeczeństwa Informacyjnego „M@zowszanie”</li> <li>- Rozwój elektronicznej administracji w samorządach województwa mazowieckiego wspomagającej niwelowanie dwudzielności potencjału województwa</li> <li>- Rozwój infrastruktury teleinformatycznej i e – usług w policji mazowieckiej</li> <li>- E-usługi w ochronie zdrowia</li> <li>- Elektroniczna Platforma Wymiany i Obiegu Dokumentów</li> </ul>	<p><b>Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ePUAP - <i>Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej.</i></li> <li><i>Projekt - pl. ID, realizowany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji</i></li> </ul>	<p>Usprawniona administracja samorządów województwa mazowieckiego przyczyni się do efektywniejszego przebiegu procesów legislacyjnych, mających wpływ na rozwój regionu. Powstanie nowa jakość świadczenia usług urzędniczych (także poprzez efektywny nadzór pracy urzędników). Komplementarność projektów doprowadzi do poprawy funkcjonowania urzędów poprzez wzrost poziomu cyfryzacji oraz przyczyni się do budowania społeczeństwa informacyjnego na Mazowszu. Oprócz bardziej transparentnej działalności urzędów, <i>obszary Mazowsza, o niższym poziomie cyfryzacji, po realizacji omawianych projektów staną się bardziej dostępne dla przedsiębiorców. Przewidywany jest zatem rozkwit lokalnych firm i wzrost ich konkurencyjności. W ślad za wyższym poziomem usług administracyjnych oczekiwany jest również rozwój potrzebnej infrastruktury.</i> Potencjalnym efektem synergii projektów komplementarnych będzie więc zniwelowanie różnic rozwojowych regionu, spadek bezrobocia oraz wzrost poziomu życia ludności obszarów peryferyjnych.</p>

	Administracji Rządowej Województwa Mazowieckiego (EPWiOD)		
<b>Budowa parkingów strategicznych „Parkuj i Jedź” (Park &amp; Ride) – II etap</b>	- Zakup kolejowego taboru pasażerskiego do obsługi połączeń regionalnych na linii Warszawskiej Kolei Dojazdowej w Warszawskim Obszarze Metropolitalnym	<b>Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko</b>  - Budowa trasy mostu im. Marii Curie-Skłodowskiej (północnego) w Warszawie	Realizacja projektów komplementarnych zapewni wzrost dostępności komunikacyjnej ludności powiatów podwarszawskich do centrum miasta, będącego miejscem pracy. Budowa trasy mostu im. Marii Skłodowskiej-Curie razem z parkingiem Park & Ride zaktywizuje ludność północnych powiatów aglomeracji do szukania zatrudnienia w wewnętrznych dzielnicach stolicy. Przyczyni się to zatem do spadku bezrobocia na tych obszarach, przy równoczesnym zachowaniu drożności komunikacyjnej, dzięki funkcjonowaniu punktu przesiadkowego. Zaistniałe dogodne połączenie komunikacyjne może spowodować nasilenie się procesów suburbanizacyjnych, wiążących się z dodatnim saldem migracji w powiatach: legionowskim, nowodworskim i warszawskim zachodnim. To, z kolei pociąga za sobą rozwój rynku lokalnego, wzrost przedsiębiorczości, rozwój usług.  Podobnych zależności należy spodziewać się w związku z efektywniejszym funkcjonowaniem WKD, w powiatach grodziskim i pruszkowskim. Projekty komplementarne przyczynią się głównie do wzrostu spójności społeczno-gospodarczej w obrębie aglomeracji warszawskiej, zwiększenia dostępności komunikacyjnej i promocji ekologicznych form transportu miejskiego, tym samym poprawiając jakość życia mieszkańców.
<b>Zakup kolejowego taboru pasażerskiego do obsługi połączeń regionalnych na linii Warszawskiej Kolei Dojazdowej w Warszawskim Obszarze Metropolitalnym</b>	Budowa parkingów strategicznych „Parkuj i Jedź” (Park & Ride) – II etap  - Zakup 11 nowych, dwukabinowych lokomotyw elektrycznych przeznaczonych do prowadzenia składów pociągów pasażerskich zmiennokierunkowych, złożonych z wagonów typu push-pull ze świadczeniem	<b>Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko</b>  - Budowa połączenia kolejowego do Międzynarodowego Portu Lotniczego im. F. Chopina na Okęciu	Efektem potencjalnej synergii wynikającej z realizacji projektów komplementarnych może być wyższy niż prognozowano wzrost dostępności komunikacyjnej ludności powiatów podwarszawskich do portów lotniczych, jak i pomiędzy portami lotniczymi. Te zależności mogą przyczynić się do wzrostu mobilności mieszkańców różnych części aglomeracji warszawskiej i związanego z nim zwiększenia poziomu przedsiębiorczości (w tym spadku bezrobocia) oraz osłabienia barier komunikacyjnych. Zintegrowany system komunikacyjny opierający się na transporcie indywidualnym, dobrze rozwiniętych punktach przesiadkowych i efektywnym połączeniu z najszybciej rozwijającymi się portami lotniczymi w kraju, nie tylko wzmocni spójność społeczno-gospodarczą regionu, ale przede

	<p>usług serwisowych w okresie czterech lat od daty przekazania każdej lokomotywy oraz przeszkoleniem pracowników zamawiającego</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Modernizacja elektrycznych zespołów trakcyjnych</li> <li>- Uruchomienie lotniska komunikacyjnego poprzez modernizację istniejącej infrastruktury oraz budowę nowej związanej z obsługą samolotów i pasażerów na terenie byłego lotniska wojskowego w Modlinie (Nowy Dwór Mazowiecki).</li> </ul>		<p>wszystkim spowoduje wzrost konkurencyjności aglomeracji warszawskiej w skali europejskiej.</p>
<p><b>Ochrona Kampinoskiego Parku Narodowego poprzez rozbudowę oczyszczalni ścieków Mokre Łąki w Truskawiu wraz z budową kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w Gminie Izabelin</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kompleksowa kanalizacja Miasta i Gminy – jako realizacja programu ochrony środowiska wschodniego Mazowsza</li> <li>- Uporządkowanie gospodarki ściekowej w zlewni jezior Ciechomickiego, Górskiego i Zdwońskiego w gminie Łąck- etap I</li> <li>- Budowa kanalizacji sanitarnej w gminie Żabia Wola oraz budowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Żabia Wola</li> <li>- Budowa kanalizacji sanitarnej w gminie Wiskitki oraz budowa oczyszczalni ścieków w</li> </ul>	<p><b>Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w Gminie Stare Babice</li> </ul>	<p>Realizacja projektów komplementarnych przyczyni się do zminimalizowania zagrożenia zanieczyszczenia gleb i wód podziemnych w bezpośrednim sąsiedztwie terenów cennych przyrodniczo (w szczególności w przypadku gminy Izabelin). Ponadto, zmniejszona zostanie dysproporcja w poziomie rozwoju infrastruktury technicznej pomiędzy tymi gminami, a Warszawą. Poprzez wzrost skanalizowania gmin, poprawią się warunki prowadzenia działalności gospodarczej, dzięki czemu wzrośnie ich konkurencyjność w skali województwa mazowieckiego. W przypadku gminy Izabelin, która zostanie w pełni skanalizowana, spodziewane jest nasilenie się procesów urbanizacyjnych, pociąga za sobą, rozwój kapitału ludzkiego (osiedlający się w gminie to przede wszystkim dobrze wyedukowani i przedsiębiorczy mieszkańcy Warszawy), wzrost usług na poziomie lokalnym, tworzenie nowych miejsc pracy. Wzrośnie także poziom życia mieszkańców.</p>

	<p>miejsowości Guzów</p> <p>- Budowa kanalizacji sanitarnej w gminie Mszczonów oraz rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w miejscowości Grabce Józefpolskie</p>		
<p><b>Udrożnienie ujściowego odcinka rzeki Bug od ujścia do rz. Narew do km 5+000</b></p>	<p>- Przebudowa wału przeciwpowodziowego kl. II w km 23+040 - 35+000 prawobrzeżnej doliny Wisły na odcinku Bączki - Antoniówka Świerzowska gm. Maciejowice, pow. garwoliński - etap I w km 30+900 do 35+000"</p>	<p><b>Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko</b></p> <p>- Budowa trasy mostu im. Marii Curie-Skłodowskiej (północnego) w Warszawie</p>	<p>Realizacja projektów komplementarnych przyczyni się do ochrony środowiska naturalnego poprzez remont infrastruktury przeciwpowodziowej, co w sposób zasadniczy zniweluje zagrożenie powodziowe na terenach zamieszkałych oraz objętych ochroną, w tym programem Natura 2000. Projekty mają również na celu zachowanie dziedzictwa kulturowego, społecznego i przyrodniczego na obszarach zagrożonych występowaniem zdarzeń naturalnych, w tym powodzi. Realizacja projektów komplementarnych wpłynie na rozwój społeczny i gospodarczy, co najmniej w skali ponad lokalnej, w szczególności w kontekście rozwoju usług turystyki wodnej na Zalewie Zegrzyńskim i rzece Bug i związanego z nim rozwoju lokalnego rynku pracy. Dzięki budowie trasy mostu im. Marii Skłodowskiej-Curie spodziewany jest wzrost dostępności komunikacyjnej północnych powiatów aglomeracji warszawskiej, który wspólnie ze spodziewanym rozwojem turystyki spowoduje zwiększenie atrakcyjności i konkurencyjności tego obszaru.</p>
<p><b>Remont zapór bocznych Jeziora Zegrzyńskiego Kania-Popowo i Arciechów-Kuligów</b></p>	<p>- Przebudowa wału przeciwpowodziowego rzeki Wisły w km 541+400÷546+800 gm. Czosnów</p> <p>- Wsparcie systemu ratowniczo-gaśniczego na terenie województwa mazowieckiego poprzez zakup specjalistycznego sprzętu w zakresie zapobiegania i ograniczania skutków zagrożeń naturalnych oraz przeciwdziałania poważnym awariom</p>		

### 3.6. Identyfikacja deficytowych obszarów wsparcia

W latach 2013-2020 unijna pomoc skupi się na wybranych celach tematycznych, wśród których będą: badania i działalność innowacyjna, technologie informacyjno-komunikacyjne, konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw, gospodarka niskoemisyjna, dostosowanie do zmian klimatycznych, ochrona środowiska i efektywne wykorzystywanie zasobów, zrównoważony transport oraz usuwanie wąskich gardeł w kluczowych infrastrukturach sieciowych, promowanie zatrudnienia i wspieranie mobilności siły roboczej, integracja społeczna i zwalczanie ubóstwa, edukacja. Jedyną metodą efektywnego wykorzystania środków jest koncentracja na wybranych celach tematycznych, które najlepiej odpowiadają specyfice obszaru, na który są kierowane i przyniosą najkorzystniejsze rezultaty rozwojowe.

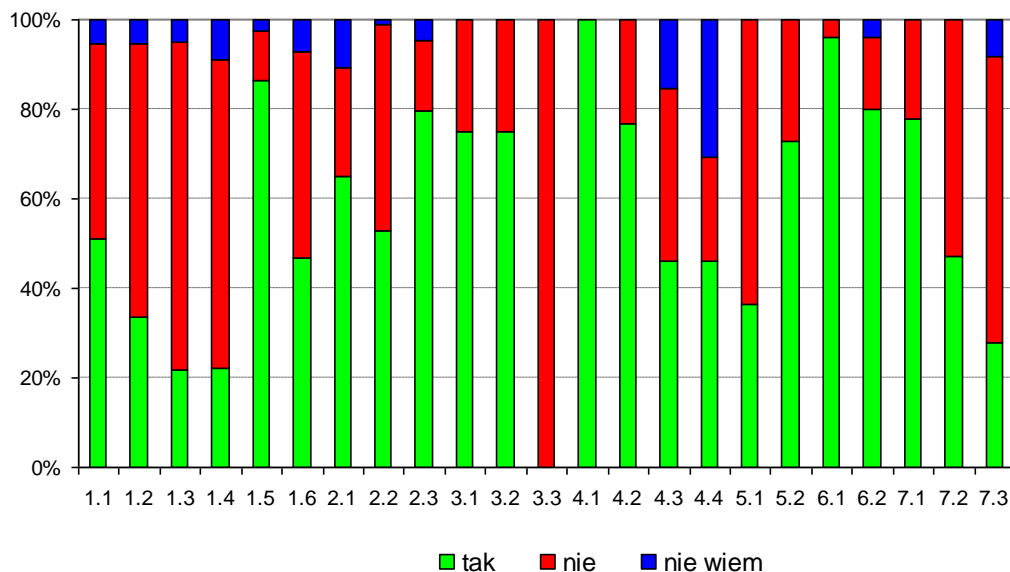
**Pytanie badawcze 6.1. Czy Program nadal wychodzi na przeciw potrzebom adresatów wsparcia?**

Użyteczność interwencji i projektów jest trudna do bezpośredniej oceny przez beneficjenta. Zwykle projekt, który jest realizowany przez beneficjenta powinien być oceniony przez niego, jako użyteczny. Wobec powyższego można przyjąć, że najbardziej użyteczne są te typy interwencji i projekty, które są najpowszechniej (najliczniej) realizowane. Warto dodać, że najliczniejsza grupa projektów znalazła się w działaniach 1.5 – Rozwój przedsiębiorczości, 2.3 – Technologie komunikacyjne i informacyjne dla MSP i 3.1. – Infrastruktura drogowa. Wynika z tego wniosek, że najbardziej użyteczne są projekty wspierające małe i średnie przedsiębiorstwa oraz dotyczące poprawy dostępności drogowej i jakości dróg.

Pewne światło na ocenę użyteczności projektów rzucają wyniki badań ankietowych CATI wśród beneficjentów. W ankiecie postawiono między innymi pytanie dotyczące spełniania przez projekt celów szczegółowych w poszczególnych priorytetach. Na podstawie struktury odpowiedzi można określić, które cele i priorytety są najbardziej spełniane i na tej podstawie można też wnosić, które interwencje są najbardziej pożądate.

Liczebność odpowiedzi wg priorytetów była bardzo zróżnicowana, dlatego zdecydowano się na opracowanie ich struktury procentowej, przyjmując liczbę wszystkich respondentów udzielających odpowiedzi w poszczególnych celach za 100%. Najwięcej pozytywnych odpowiedzi (80% i więcej) uzyskały cele: 1.5. Podniesienie konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw i MSP poprzez dostosowanie do wymogów rynkowych, w tym zapewnienie dostępu do nowych technologii, systemów certyfikacji i jakości, 2.3. Rozwój technologii komunikacyjnych i informacyjnych dla MSP, 4.1. Ograniczenie ilości zanieczyszczeń przedostających się do powietrza, wód i gleb oraz przeciwdziałanie ich negatywnym skutkom, 6.1. Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej regionu i 6.2. Poprawa oferty kulturalnej i wzrost dostępności do kultury. Można przyjąć, że projekty i interwencje związane z tymi celami są najbardziej użyteczne.

**Wykres 3.6.1.** Struktura odpowiedzi na pytanie: *Czy Państwa projekt przyczynia się do realizacji któregoś ze wskazanych niżej celów?*



1.1. Zwiększenie transferu innowacji do gospodarki poprzez wzmocnienie potencjału infrastrukturalnego sfery badawczo - rozwojowej oraz wspieranie inwestycji w badania i przedsięwzięcia rozwojowe; 1.2. Rozwój sieci powiązań gospodarczych poprzez wspieranie powstawania i rozwoju klastrów i powiązań kooperacyjnych między przedsiębiorstwami oraz przedsiębiorstwami a sferą badawczo - rozwojową; 1.3. Rozwój sieci instytucji otoczenia biznesu i zwiększenie dostępności do usług doradczych; 1.4. Zwiększenie dostępności firm do kapitału zewnętrznego poprzez tworzenie systemu wsparcia finansowego przedsiębiorstw; 1.5. Podniesienie konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw i MSP poprzez dostosowanie do wymogów rynkowych, w tym zapewnienie dostępu do nowych technologii, systemów certyfikacji i jakości; 1.6. Poprawa infrastruktury technicznej oraz instytucjonalnej poprzez wykorzystanie endogenicznego potencjału, w tym atrakcyjnego położenia regionu i rezerw terenowych dla inwestycji.

2.1. Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu; 2.2. Rozwój e - usług dla obywateli; 2.3. Rozwój technologii komunikacyjnych i informacyjnych dla MSP.

3.1. Poprawa standardu i jakości regionalnej sieci drogowej oraz bezpieczeństwa ruchu drogowego; 3.2. Poprawa dostępności i jakości usług w zakresie regionalnego transportu publicznego; 3.3. Rozwój regionalnego transportu lotniczego.

4.1. Ograniczenie ilości zanieczyszczeń przedostających się do powietrza, wód i gleb oraz przeciwdziałanie ich negatywnym skutkom; 4.2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury elektroenergetycznej i ciepłowniczej regionu i zwiększenie wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych i kogeneracyjnych o wysokiej sprawności; 4.3. Wzrost bezpieczeństwa mieszkańców województwa mazowieckiego poprzez tworzenie systemów zapobiegania i zwalczania zagrożeń naturalnych i katastrof ekologicznych oraz usprawnienie zarządzania środowiskiem; 4.4. Zachowanie bioróżnorodności.

5.1. Poprawa stanu systemów komunikacji publicznej w miastach; 5.2. Odnowa obszarów zdegradowanych i zagrożonych marginalizacją

6.1. Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej regionu; 6.2. Poprawa oferty kulturalnej i wzrost dostępności do kultury.

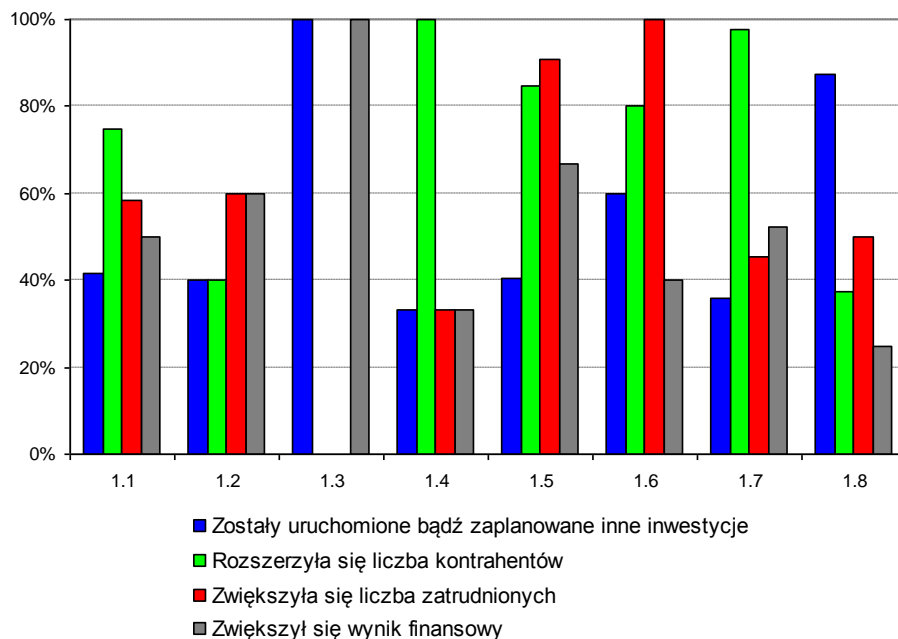
7.1. Poprawa dostępności i jakości opieki zdrowotnej; 7.2. Poprawa dostępności i jakości infrastruktury edukacyjnej; 7.3. Poprawa dostępności i jakości infrastruktury pomocy społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CATI

Biorąc natomiast pod uwagę efekty realizacji projektów oceniane przez beneficjentów można wskazać, że w zakresie osi pierwszej najbardziej użyteczne były działania 1.5 i 1.6, zaś w pozostałych osiach, przede wszystkim działanie 7.3. Na podstawie analizy czterech grup efektów (generowanie nowych inwestycji, rozszerzenie grupy kontrahentów, wzrost zatrudnienia, korzyści finansowe) można zaproponować ranking użyteczności działań, dzieląc je na najbardziej użyteczne, przeciętnie użyteczne i mniej użyteczne.

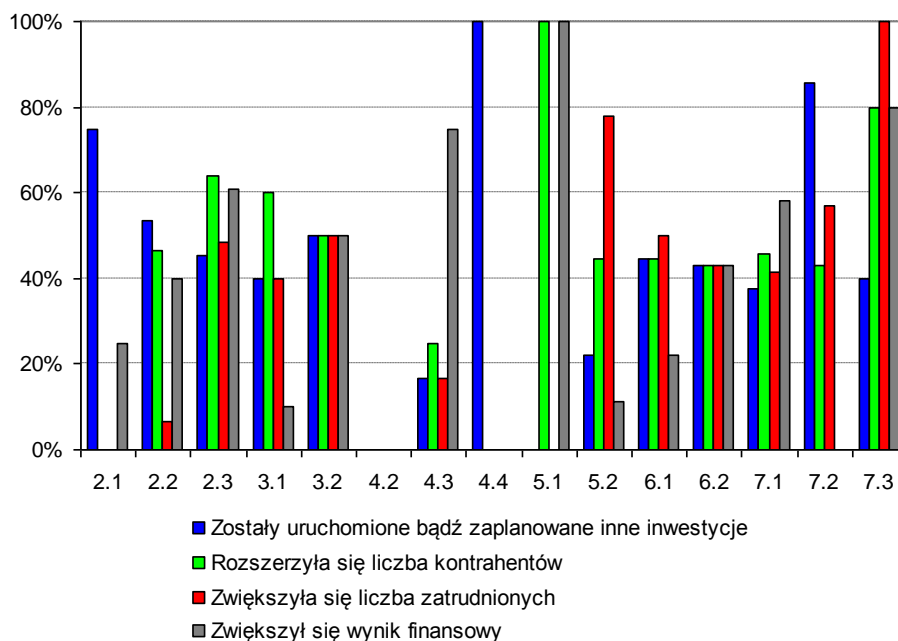
Działania najbardziej użyteczne	1.1, 1.5, 1.6, 1.7, 2.3, 7.3
Działania przeciętnie użyteczne	1.2, 1.3, 1.4, 1.8, 3.2, 5.1, 5.2, 6.1, 6.2, 7.1, 7.2
Działania mniej użyteczne	2.1, 2.2, 3.1, 4.3, 4.4

**Wykres 3.6.2.** Struktura pozytywnej oceny efektów projektów wg działań (badanie CATI), oś 1



Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CATI

**Wykres 3.6.3.** Struktura pozytywnej oceny efektów projektów wg działań (badanie CATI), osie: 2,3,4,5,6,7



Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CATI



W badaniu CAWI zapytano jednostki samorządu terytorialnego o wyniki realizacji projektów. Najbardziej użyteczne, jeśli chodzi o tworzenie nowych podmiotów gospodarczych okazały się priorytety 1 i 5. Do uruchomienia lub zaplanowania nowych inwestycji najbardziej przydatne były priorytety 2, 4 i 5. Natomiast na zwiększenie liczby inwestycji zewnętrznych największy wpływ wywarły priorytety 3, 6 i 7. Należy przy tym dodać, że w opinii przedstawicieli JST, pozytywne oddziaływanie poszczególnych priorytetów było raczej nieduże; więcej odpowiedzi wskazuje na to, że projekty nie miały wpływu na powstanie nowych inwestycji lub utworzenie nowych MŚP. Jednakże najczęściej przypadków to brak jednoznacznej odpowiedzi, co wynika prawdopodobnie z słabej wiedzy na temat wyników projektów.

Efekty projektów w kontekście polityki zrównoważonego rozwoju są oceniane w sposób zróżnicowany. Trudno wskazać mniej lub bardziej istotne priorytety, bo ocena odnosi się do szerokiego spektrum zagadnień (energetyka, ekologia, społeczeństwo). To zróżnicowanie odpowiedzi należy ocenić pozytywnie. Wskazują one na to, że priorytety są dostosowane do konkretnych potrzeb. Należy jednak zastanowić się, czy z praktycznego punktu widzenia zakres priorytetów i działań nie powinien być bardziej uogólniony, co ułatwi potencjalnym beneficjentom dostosowanie do nich najbardziej istotnych projektów.

**Tabela 3.6.1.** Efekty zrealizowanych projektów wg przedstawicieli JST

Wyszczególnienie		Priorytety						
		1	2	3	4	5	6	7
Zostały uruchomione bądź zaplanowane inne inwestycje, których realizacja bez zakończenia projektu byłaby nieopłacalna bądź niemożliwa	Tak	0%	17,4%	8,4%	14,0%	14,3%	10,5%	9,5%
	Nie	50,0%	52,2%	42,0%	38,0%	0%	52,6%	59,5%
	Nie wiem	50,0%	30,4%	49,6%	48,0%	85,7%	36,8%	31,0%
Powstały nowe MŚP obsługujące rezultaty inwestycji	Tak	14,3%	0%	5,9%	2,0%	14,3%	5,3%	4,8%
	Nie	21,4%	65,2%	37,0%	44,0%	0%	47,4%	59,5%
	Nie wiem	64,3%	34,8%	57,1%	54,0%	85,7%	47,4%	35,7%
Zwiększyła się liczba inwestycji zewnętrznych	Tak	0%	0%	5,9%	0%	0%	5,3%	7,1%
	Nie	14,3%	26,1%	16,0%	34,0%	0%	26,3%	35,7%
	Nie wiem	85,7%	73,9%	78,2%	66,0%	100,0%	68,4%	57,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI

**Tabela 3.6.2.** Efekty projektów w kontekście polityki zrównoważonego rozwoju w opinii przedstawicieli JST

Wyszczególnienie		Priorytety						
		1	2	3	4	5	6	7
Stymulowanie proekologicznych wzorców konsumpcji i produkcji	Zdecydowanie tak	21,4%	8,7%	4,2%	32,0%	14,3%	5,3%	9,5%
	Raczej tak	7,1%	21,7%	21,8%	40,0%	42,9%	26,3%	26,2%
	Raczej nie	14,3%	13,0%	21,0%	8,0%	28,6%	26,3%	21,4%
	Zdecydowanie nie	,0%	8,7%	3,4%	6,0%	,0%	5,3%	4,8%
	Trudno powiedzieć	57,1%	47,8%	49,6%	14,0%	14,3%	36,8%	38,1%
Zrównoważona gospodarka energią	Zdecydowanie tak	14,3%	4,3%	6,7%	22,0%	28,6%	5,3%	21,4%
	Raczej tak	14,3%	26,1%	25,2%	20,0%	28,6%	36,8%	26,2%
	Raczej nie	28,6%	13,0%	15,1%	16,0%	28,6%	10,5%	7,1%
	Zdecydowanie nie	,0%	8,7%	9,2%	8,0%	,0%	5,3%	7,1%
	Trudno	42,9%	47,8%	43,7%	34,0%	14,3%	42,1%	38,1%

	powiedzieć							
Ograniczanie emisji CO2 do środowiska	Zdecydowanie tak	14,3%	4,3%	40,3%	30,0%	,0%	15,8%	26,2%
	Raczej tak	7,1%	21,7%	44,5%	24,0%	57,1%	26,3%	21,4%
	Raczej nie	21,4%	21,7%	1,7%	26,0%	14,3%	15,8%	14,3%
	Zdecydowanie nie	,0%	13,0%	1,7%	8,0%	,0%	5,3%	7,1%
	Trudno powiedzieć	57,1%	39,1%	11,8%	12,0%	28,6%	36,8%	31,0%
Zmniejszenie ekologicznego ryzyka zdrowotnego	Zdecydowanie tak	14,3%	,0%	12,6%	44,0%	,0%	10,5%	14,3%
	Raczej tak	,0%	8,7%	35,3%	34,0%	28,6%	10,5%	33,3%
	Raczej nie	28,6%	30,4%	6,7%	,0%	28,6%	26,3%	11,9%
	Zdecydowanie nie	,0%	17,4%	2,5%	8,0%	,0%	5,3%	7,1%
	Trudno powiedzieć	57,1%	43,5%	42,9%	14,0%	42,9%	47,4%	33,3%
Zapobieganie ubóstwu	Zdecydowanie tak	21,4%	4,3%	15,1%	6,0%	28,6%	0%	0%
	Raczej tak	57,1%	30,4%	21,8%	18,0%	28,6%	15,8%	23,8%
	Raczej nie	,0%	17,4%	20,2%	32,0%	14,3%	31,6%	26,2%
	Zdecydowanie nie	,0%	,0%	5,9%	12,0%	,0%	10,5%	9,5%
	Trudno powiedzieć	21,4%	47,8%	37,0%	32,0%	28,6%	42,1%	40,5%
Zapewnienie większej spójności społecznej (tj. wyrównywanie różnic rozwojowych i szans różnych grup społecznych) na obszarze oddziaływania projektu	Zdecydowanie tak	35,7%	30,4%	40,3%	44,0%	57,1%	21,1%	50,0%
	Raczej tak	35,7%	60,9%	37,8%	24,0%	14,3%	47,4%	38,1%
	Raczej nie	,0%	,0%	3,4%	10,0%	14,3%	5,3%	2,4%
	Zdecydowanie nie	,0%	,0%	,8%	6,0%	,0%	,0%	2,4%
	Trudno powiedzieć	28,6%	8,7%	17,6%	16,0%	14,3%	26,3%	7,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI

Ocenę użyteczności interwencji opracowano na podstawie porównania syntetycznego wskaźnika rozwoju społeczno-ekonomicznego regionu ( $Wd$  – dalej „wskaźnik rozwoju”) oraz wskaźnika dynamiki zmian społeczno-ekonomicznych ( $Wddyn$  – dalej „wskaźnik dynamiki zmian”) ze wskaźnikami realizacji poszczególnych typów interwencji i rodzajów projektów. Dla lepszej porównywalności syntetyczny wskaźnik rozwoju (opracowany dla 2010 roku) powstał, jako średnia arytmetyczna z 7 wskaźników diagnostycznych ( $Wd_i$ ) odnoszących się do siedmiu zagadnień priorytetowych zawartych w *Szczegółowym Opisie Priorytetów RPO Mazowsze*<sup>24</sup>:

- priorytet I - *tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu;*
- priorytet II - *przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza;*
- priorytet III - *regionalny system transportowy;*
- priorytet IV - *środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka;*
- priorytet V - *wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu;*
- priorytet VI - *wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji;*
- priorytet VII - *tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego.*

<sup>24</sup> *Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013 (Uszczegółowienie RPO WM)*, 2012, Zarząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa.

Wskaźniki diagnostyczne ( $Wd_i$ ), gdzie  $i \in \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7\}$ , obliczono zaś, jako średnią arytmetyczną z zestandaryzowanych wartości dwóch wskaźników cząstkowych ( $W_{ki}$ ), gdzie  $k \in \{1, 2\}$ ,  $i \in \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7\}$ . Ujemne wartości wskaźnika diagnostycznego ( $Wd_i$ ) oznaczają sytuację gorszą, a jego dodatnie wartości oznaczają sytuację lepszą od średniej dla wszystkich jednostek przestrzennych (średniej dla całego regionu). W celu uzyskania porównywalności wartości wskaźników  $Wd_i$ , wyrażone zostały one w odchyleniach standardowych.

Wskaźnik dynamiki zmian społeczno-ekonomicznych, uwzględniający okres 2004-2010 ( $Wddyn$ ) powstał analogicznie do wskaźnika rozwoju regionu ( $Wd$ ), z tym, że jako dane wejściowe, w miejsce zestandaryzowanych wartości wskaźników cząstkowych ( $W_{ki}$ ) zastosowano ich zestandaryzowaną różnicę zaobserwowaną w okresie 2004-2010.

Jako wskaźniki cząstkowe ( $W_{ki}$ ) dla poszczególnych wskaźników diagnostycznych ( $Wd_i$  i  $Wd_i dyn$ ) zastosowano:

$i = 1$  – rozwój przedsiębiorczości;

$W_{11}$  – odsetek zatrudnionych w działalności finansowej, ubezpieczeniowej i obsłudze rynku nieruchomości, 2005, 2010, GUS;

$W_{21}$  – liczba nowych podmiotów gospodarczych rocznie na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, 2004, 2010, GUS;

$i = 2$  – e-Rozwój;

$W_{12}$  – wskaźnik skolaryzacji brutto w gimnazjach, 2004, 2010, GUS;

$W_{22}$  – odsetek szkół podstawowych wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów, 2004, 2010, GUS;

$i = 3$  – regionalny system transportowy;

$W_{13}$  – długość dróg gminnych i powiatowych na 1000 mieszkańców, 2005, 2010, GUS;

$W_{23}$  – wskaźnik krajowej dostępności drogowej, 2005, 2010, obliczenia własne na podstawie danych z raportu: Rosik P., Stępnik M., Komornicki T., Pomianowski W., 2012, *Monitoring spójności terytorialnej gmin w skali krajowej i międzynarodowej w latach 1995-2030*, Raport końcowy w ramach V Konkursu Dotacji Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (planowany druk w 2013 r.);

$i = 4$  – środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka;

$W_{14}$  – odsetek mieszkańców z dostępem do sieci kanalizacyjnych, 2004, 2010, GUS;

$W_{24}$  – udział powierzchni objętej ochroną prawną, 2004, 2010, GUS;

$i = 5$  – rola miast w rozwoju regionu;

$W_{15}$  – stopa migracji w miastach, 2004, 2010, GUS;

$W_{25}$  – współczynnik urbanizacji, 2004, 2010, GUS;

$i = 6$  – walory naturalne i kulturowe w kontekście rozwoju turystyki i rekreacji;

$W_{16}$  – liczba wypożyczeń księgozbioru przez biblioteki na 1000 mieszkańców, 2004, 2010, GUS;

$W_{26}$  – liczba udzielonych noclegów w miejscach zbiorowego zakwaterowania na 1000 mieszkańców, 2004, 2010, GUS;

$i = 7$  – rozwój kapitału ludzkiego.

$W_{17}$  – liczba placówek stacjonarnej pomocy społecznej na 10 000 mieszkańców, 2004, 2010, GUS;

$W_{27}$  – liczba zakładów opieki zdrowotnej na 10 000 mieszkańców, 2004, 2010, GUS.

W pierwszej kolejności wyznaczony wskaźnik rozwoju regionu ( $Wd$ ) posłużył do porównań międzyregionalnych. Jego analiza potwierdza głębokie różnice w spójności społeczno-gospodarczej i konkurencyjności pomiędzy polskimi regionami. Region mazowiecki wraz ze śląskim i zachodniopomorskim uzyskał wysokie wartości syntetycznego wskaźnika rozwoju, zaś na przeciwnym biegunie znalazły się regiony wschodnie o wyraźnie ujemnych wartościach. Jednakże w województwach: śląskim i zachodniopomorskim poziom zróżnicowania poszczególnych cech diagnostycznych jest niewielki, co świadczy o ich zrównoważeniu; na ogół wszystkie badane zagadnienia cechują wartości „in plus” w stosunku do przeciętnej krajowej. Natomiast w województwie mazowieckim obserwować można różnice polegające na bardzo wysokich wartościach wskaźników diagnostycznych odzwierciedlających rozwój przedsiębiorczości oraz rolę

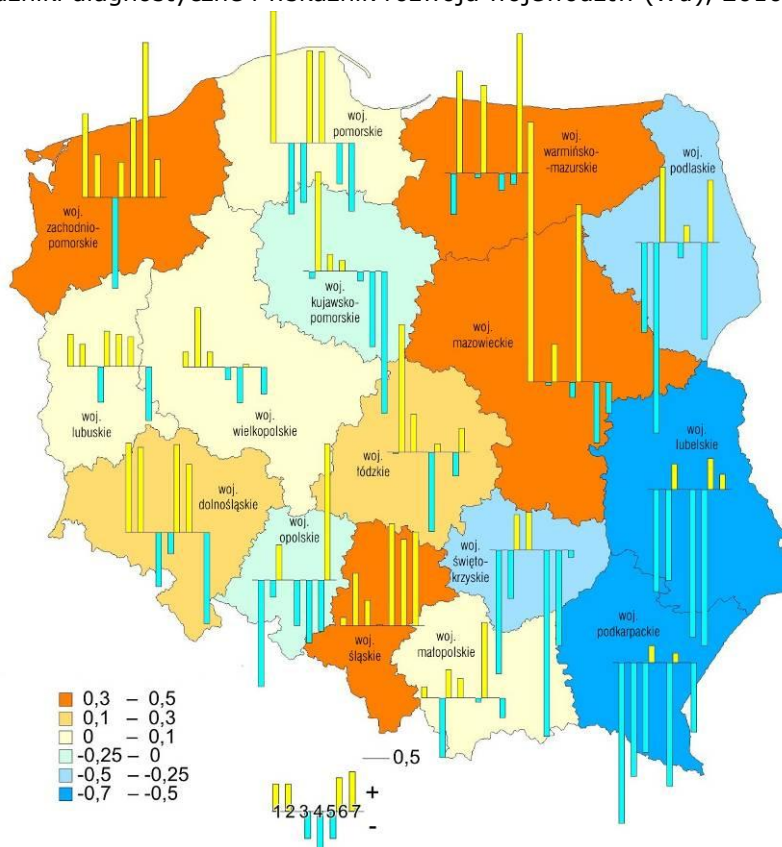
miast w rozwoju regionu, a z drugiej strony niższe od przeciętnej krajowej wskaźniki: walorów naturalnych i kulturowych oraz rozwoju kapitału ludzkiego. Można na tej podstawie stwierdzić, że województwo mazowieckie cechuje wyraźne niezrównoważenie w zakresie siedmiu analizowanych cech diagnostycznych.

**Tabela 3.6.3.** Wskaźniki diagnostyczne i syntetyczny wskaźnik rozwoju województw (*Wd*), 2010

<b>Województwo</b>	<b><i>Wd</i><sub>1</sub></b>	<b><i>Wd</i><sub>2</sub></b>	<b><i>Wd</i><sub>3</sub></b>	<b><i>Wd</i><sub>4</sub></b>	<b><i>Wd</i><sub>5</sub></b>	<b><i>Wd</i><sub>6</sub></b>	<b><i>Wd</i><sub>7</sub></b>	<b>Wskaźnik rozwoju</b>
DOLNOŚLĄSKIE	0,805	0,775	0,492	0,189	0,793	0,611	0,820	0,212
KUJAWSKO-POMORSKIE	0,066	0,903	0,158	0,097	0,091	0,674	1,279	-0,136
LUBELSKIE	0,918	0,815	0,236	1,336	1,416	0,279	0,146	-0,546
LUBUSKIE	0,296	0,210	0,318	0,318	0,291	0,267	0,485	0,083
ŁÓDZKIE	0,018	1,150	0,345	0,720	0,083	0,222	0,216	0,119
MAŁOPOLSKIE	0,097	0,542	0,258	0,180	0,042	0,686	0,180	0,065
<b>MAZOWIECKIE</b>	<b>2,349</b>	<b>0,023</b>	<b>0,350</b>	<b>0,145</b>	<b>1,598</b>	<b>0,551</b>	<b>0,283</b>	<b>0,471</b>
OPOLSKIE	0,961	0,160	0,317	0,407	0,562	0,467	1,227	-0,145
PODKARPACKIE	1,447	1,031	0,813	0,149	1,111	0,084	0,629	-0,686
PODLASKIE	0,814	1,715	0,677	0,139	0,149	0,874	0,569	-0,307
POMORSKIE	1,200	0,637	0,540	0,827	0,821	0,373	0,620	0,097
ŚLĄSKIE	0,077	0,477	0,230	0,011	0,926	0,783	0,844	0,478
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1,115	0,432	0,319	0,341	1,679	0,858	0,066	-0,498
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	0,374	0,921	0,043	0,794	0,152	0,106	1,259	0,328
WIELKOPOLSKIE	0,140	0,540	0,142	0,110	0,321	0,020	0,245	0,024
ZACHODNIOPOMORSKIE	0,750	0,380	0,826	0,327	0,714	1,396	0,347	0,441

Źródło: Opracowanie własne

**Rys. 3.6.1.** Wskaźniki diagnostyczne i wskaźnik rozwoju województw (Wd), 2010



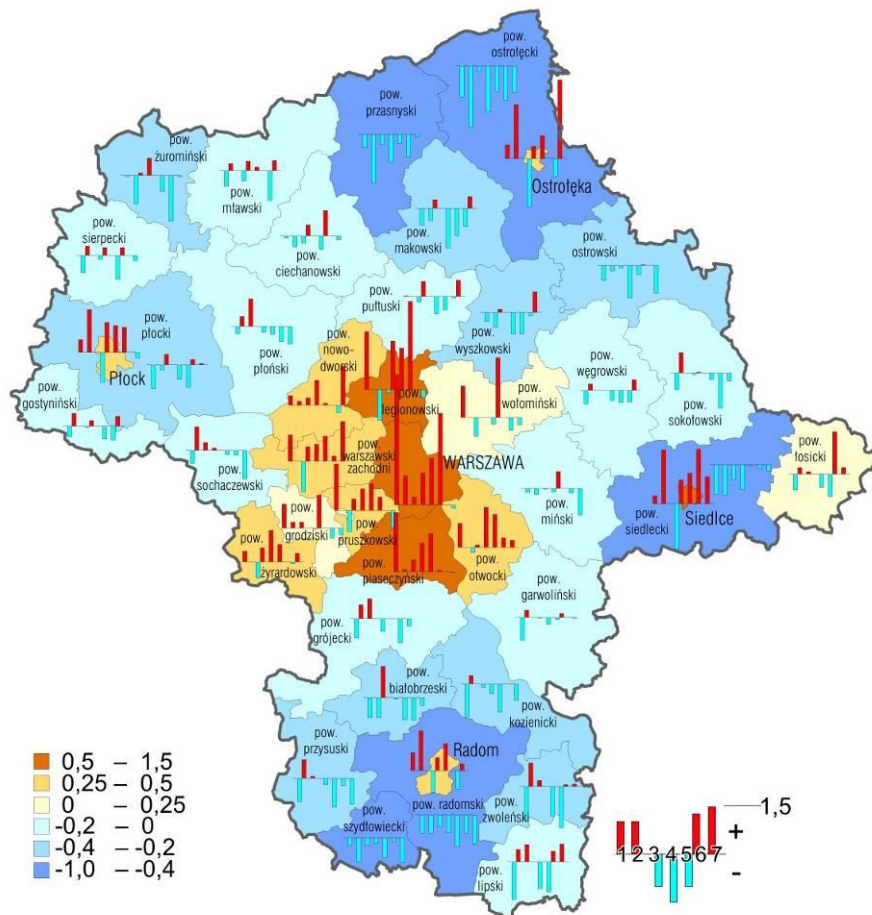
- 1) rozwój przedsiębiorczości; 2) e-Rozwój; 3) regionalny system transportowy; 4) środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka; 5) miasto w rozwoju regionu; 6) walory naturalne i kulturowe; 7) rozwój kapitału ludzkiego

Źródło: Opracowanie własne

Równie duże różnice rozwojowe występują w obrębie samego regionu mazowieckiego. Najwyższe wartości syntetycznego wskaźnika rozwoju cechują Warszawę i powiaty w jej bezpośrednim sąsiedztwie. Potwierdza się od dawna identyfikowane zjawisko wyższego poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego podwarszawskich powiatów zachodnich w stosunku do podwarszawskich powiatów wschodnich. Dodatkowo wartości wskaźnika rozwoju cechują także ośrodki subregionalne (Płock, Ostrołęka, Radom, Siedlce). W ich otoczeniu koncentrują się powiaty o najwyższych ujemnych wartościach wskaźnika. Może to świadczyć o nadmiernych dysproporcjach w rozwoju lokalnym, wynikających z wysycania przez ośrodek subregionalny potencjału rozwojowego obszarów otaczających.

Wśród powiatów regionu mazowieckiego można wyróżnić trzy grupy. Pierwszą charakteryzują na ogół dodatnie wartości wszystkich wskaźników diagnostycznych (np. powiaty: m. Płock, m. Siedlce, m. ST. Warszawy, piaseczyński, otwocki, warszawski zachodni, itp.), które świadczą o ponadprzeciętnym rozwoju cech odpowiadających zakresowi priorytetów realizowanych w perspektywie 2007-2013. Teoretycznie środki o ponadprzeciętnych wartościach kierowane do tych powiatów w ramach większości priorytetów mogą wzmocnić dominację tych obszarów i zwiększyć poziom polaryzacji przestrzennej w regionie.

**Rys. 3.6.2.** Wskaźniki diagnostyczne i wskaźnik rozwoju powiatów w woj. mazowieckim (Wd), 2010



- 1) rozwój przedsiębiorczości; 2) e-Rozwój; 3) regionalny system transportowy; 4) środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka; 5) miasto w rozwoju regionu; 6) walory naturalne i kulturowe; 7) rozwój kapitału ludzkiego

Źródło: Opracowanie własne

Drugą grupę tworzą powiaty o głównie ujemnych wartościach wskaźników diagnostycznych (np. powiaty: przasnyski, ostrołęcki, szydłowiecki, radomski, ostrowski, itp.), które położone są przede wszystkim peryferyjnie w stosunku do stolicy regionu, w sąsiedztwie ośrodków subregionalnych. Można w sposób bardzo ogólny stwierdzić, że ponadprzeciętne wartości projektów w ramach wszystkich priorytetów kierowane do tych powiatów mogą przyczynić się do wzrostu spójności i łagodzenia regionalnych dysproporcji rozwojowych.

W trzeciej grupie znajdują się powiaty o zróżnicowanych wartościach wskaźników diagnostycznych (np. powiaty: wołomiński, pułtuski, łosicki, mławski, itp.), w których działania powinny być koncentrowane na dwóch-trzech priorytetach. Powinny to być przede wszystkim te działania, które wzmocnią powiaty w zakresie cech przyjmujących wartości ujemne.

**Tabela 3.6.4.** Wskaźniki diagnostyczne i wskaźnik rozwoju powiatów województwie mazowieckim (Wd), 2010

Powiat	Wd <sub>1</sub>	Wd <sub>2</sub>	Wd <sub>3</sub>	Wd <sub>4</sub>	Wd <sub>5</sub>	Wd <sub>6</sub>	Wd <sub>7</sub>	Wskaźnik dyspersji
Powiat białobrzeski	-	-	0,936	-	-	-	-	-0,271

	0,596	0,608		0,044	0,663	0,680	0,243	
Powiat ciechanowski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,061	0,332	0,212	0,334	0,417	0,752	0,111	-0,007
Powiat garwoliński	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,681	0,218	0,012	0,196	0,061	0,120	0,018	-0,090
Powiat gostyniński	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,317	0,394	0,033	0,174	0,366	0,422	0,288	-0,040
Powiat grodziski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,729	0,171	0,189	0,010	0,987	0,294	0,205	0,224
Powiat grójecki	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,576	0,419	0,603	0,387	0,005	0,720	0,213	-0,126
Powiat kozienicki	-	-	-	-	-	-	-	-
	1,011	0,252	0,098	0,303	0,851	0,008	0,501	-0,358
Powiat legionowski	-	-	-	-	-	-	-	-
	1,729	0,907	0,093	1,453	1,232	2,625	0,227	0,830
Powiat lipski	-	-	-	-	-	-	-	-
	1,120	0,374	0,526	0,803	0,907	0,321	0,538	-0,153
Powiat łosicki	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,487	0,199	0,077	0,397	0,680	1,270	0,182	0,023
Powiat makowski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,497	0,363	0,249	1,166	0,795	0,531	0,347	-0,394
Powiat miński	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,124	0,186	0,027	0,094	0,522	0,136	0,798	-0,120
Powiat mławski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,460	0,218	0,308	0,294	0,116	0,899	0,319	-0,103
Powiat nowodworski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,282	0,125	0,229	0,745	0,064	0,218	1,155	0,340
Powiat ostrołęcki	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,937	1,839	0,171	1,377	0,778	1,019	0,783	-0,986
Powiat ostrowski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,459	0,167	0,085	0,970	0,269	0,025	0,826	-0,393
Powiat otwocki	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,727	0,153	0,077	1,225	1,009	0,287	0,214	0,484
Powiat piaseczyński	-	-	-	-	-	-	-	-
	1,754	0,083	0,360	0,852	1,145	0,062	0,030	0,604
Powiat płocki	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,708	0,152	0,297	0,421	0,678	0,166	0,037	-0,209
Powiat płoński	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,226	0,304	0,832	0,172	0,242	0,459	0,529	-0,070
Powiat pruszkowski	-	-	-	-	-	-	-	-
	1,379	0,645	0,349	0,640	0,798	0,407	0,522	0,344
Powiat przasnyski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,398	1,447	0,300	0,829	0,272	0,657	0,084	-0,570
Powiat przysuski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,708	0,558	0,064	0,198	0,858	0,227	0,783	-0,307
Powiat pułtuski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,029	0,165	0,451	0,513	0,394	0,042	0,497	-0,019
Powiat radomski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,533	0,542	0,336	0,522	0,931	0,532	0,857	-0,608
Powiat siedlecki	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,891	0,901	0,441	0,745	0,022	0,109	0,189	-0,471

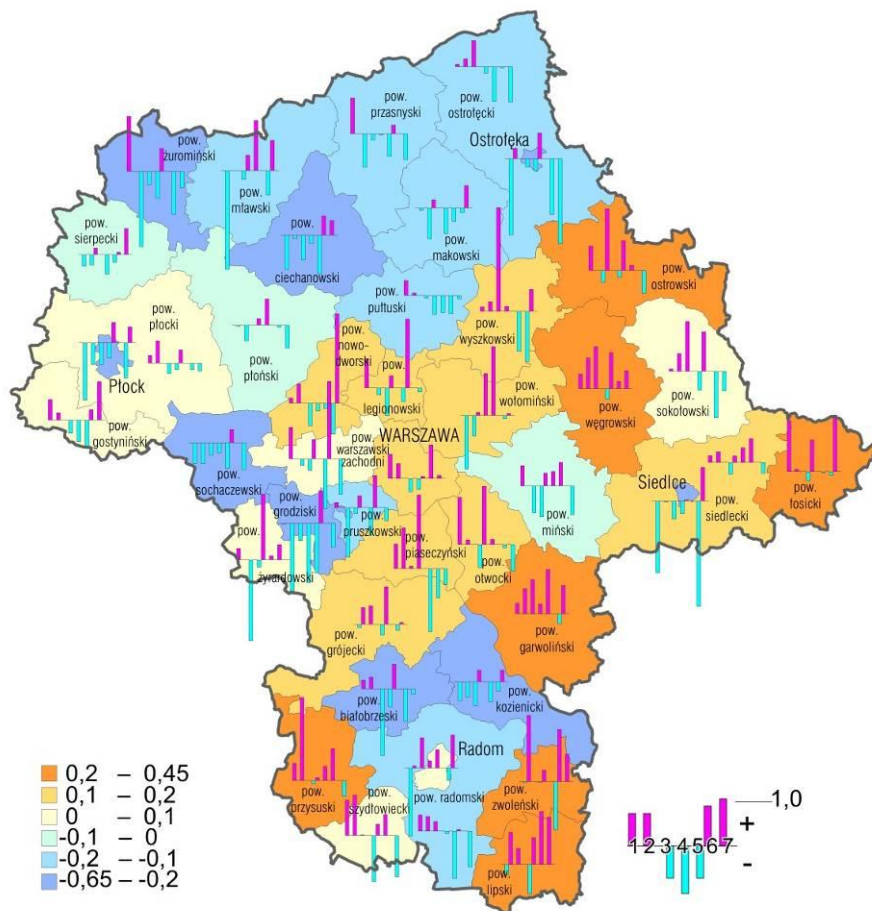
Powiat sierpecki	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,533	0,272	0,128	0,250	0,726	0,231	0,158	-0,113
Powiat sochaczewski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,371	0,701	0,246	0,073	0,119	0,148	0,834	-0,065
Powiat sokołowski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,497	0,616	0,047	0,031	0,195	1,047	0,233	-0,196
Powiat szydłowiecki	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,247	0,728	0,248	0,180	0,597	0,113	0,738	-0,408
Powiat warszawski zachodni	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,792	0,905	0,421	0,496	0,734	0,147	1,172	0,408
Powiat węgrowski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,391	0,201	0,007	0,305	0,367	0,336	0,328	-0,123
Powiat wołomiński	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,934	0,568	0,005	0,201	1,787	0,384	0,217	0,192
Powiat wyszkowski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,277	0,458	0,098	0,660	0,642	0,106	0,625	-0,203
Powiat zwoleński	-	-	-	-	-	-	-	-
	1,026	0,698	0,189	0,886	1,215	0,063	0,087	-0,299
Powiat żuromiński	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,043	0,853	0,088	0,515	0,479	1,354	0,048	-0,311
Powiat żyrardowski	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,326	0,479	0,412	0,949	0,512	0,068	0,256	0,273
Powiat m.Ostrołęka	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,416	1,617	1,457	0,372	0,685	0,542	2,356	0,492
Powiat m.Płock	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,388	1,290	0,905	0,902	0,805	0,754	0,167	0,438
Powiat m.Radom	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,541	1,199	0,665	0,391	0,813	0,556	0,203	0,275
Powiat m.Siedlce	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,240	1,611	1,365	0,719	0,914	1,633	0,808	0,651
Powiat m. st. Warszawa	-	-	-	-	-	-	-	-
	3,910	0,878	0,235	0,966	1,408	2,730	0,098	1,433

Źródło: Opracowanie własne

Interesujących wniosków dostarcza analiza wskaźnika dynamiki zmian społeczno-ekonomicznych w okresie 2004-2010. Wynika z niej, że wyższą w stosunku do przeciętnej w regionie dynamiką rozwoju w zakresie badanych cech diagnostycznych charakteryzowały się powiaty wschodnie i centralne. Natomiast w subregionie radomskim oraz w północnej i zachodniej części województwa wskaźnik przyjmuje ujemne wartości, co świadczy o powolniejszych zmianach. Ujemne wartości wskaźnika występują też we wszystkich ośrodkach subregionalnych i są one niższe od wartości charakteryzujących otaczające je powiaty. Może to być świadectwem powolnego procesu łagodzenia przestrzennych różnic rozwojowych w ujęciu lokalnym i poprawy spójności subregionów w województwie mazowieckim. Jednakże niepokojącym zjawiskiem jest dalsza polaryzacja struktury przestrzennej w ujęciu regionalnym oznaczająca bardziej dynamiczny rozwój jego centralnej części.



**Rys. 3.6.3.** Wskaźniki diagnostyczne i wskaźnik dynamiki zmian społeczno-ekonomicznych powiatów w woj. mazowieckim (Wddyn), 2004-2010



Źródło: Opracowanie własne

**Tabela 3.6.5.** Wskaźniki diagnostyczne i wskaźnik dynamiki zmian społeczno-ekonomicznych powiatów w woj. mazowieckim (Wddyn), 2004-2010

<b>Powiat</b>	<b>Wd<sub>1dy</sub> n</b>	<b>Wd<sub>2dy</sub> n</b>	<b>Wd<sub>3dy</sub> n</b>	<b>Wd<sub>4dy</sub> n</b>	<b>Wd<sub>5dy</sub> n</b>	<b>Wd<sub>6dy</sub> n</b>	<b>Wd<sub>7dy</sub> n</b>	<b>Wskaźnik zmian dyspersji</b>
Powiat białobrzeski	0,193	0,262	-1,431	-0,389	0,529	-0,703	-0,118	-0,237
Powiat ciechanowski	-0,738	-0,065	-0,524	-0,180	-0,827	0,410	0,321	-0,229
Powiat garwoliński	0,235	0,547	0,746	0,213	0,962	-0,210	0,620	0,445
Powiat gostyniński	0,433	0,157	-0,279	-0,455	-0,567	0,222	0,813	0,046
Powiat grodziski	-0,018	-1,437	-0,367	-1,264	-1,054	0,696	-0,509	-0,565
Powiat grójecki	-0,072	0,360	0,405	-0,227	0,814	-0,131	0,046	0,171
Powiat kozienicki	-0,413	-0,339	-0,515	0,252	-0,435	-0,204	0,249	-0,201
Powiat legionowski	0,628	-0,154	-0,595	0,261	-0,301	1,483	-0,082	0,177
Powiat lipski	-0,218	0,699	0,357	-0,638	0,585	1,150	1,029	0,424
Powiat łosicki	1,122	0,044	-0,187	0,679	-0,026	-0,096	1,239	0,397
Powiat makowski	-0,053	-0,654	0,177	-0,542	-0,282	-0,101	0,471	-0,141
Powiat miński	0,441	-0,581	-0,674	0,291	0,320	0,514	-0,622	-0,044

Powiat mławski	-2,123	0,006	-0,194	0,328	1,087	-0,528	0,658	-0,109
Powiat nowodworski	0,121	0,412	-0,493	-0,176	-0,111	-0,656	1,919	0,145
Powiat ostrołęcki	0,055	0,162	0,566	-0,134	-0,752	-0,033	-0,766	-0,129
Powiat ostrowski	0,513	-0,254	1,291	-0,149	0,619	0,114	-0,483	0,236
Powiat otwocki	1,035	0,097	-0,505	1,273	0,113	-0,070	-0,578	0,195
Powiat piaseczyński	0,534	0,870	0,056	1,576	-1,343	-0,625	-0,337	0,105
Powiat płocki	0,183	0,489	-0,237	-0,146	0,296	-0,144	-0,173	0,038
Powiat płoński	-0,024	-0,336	0,002	0,137	0,562	-0,049	-0,492	-0,028
Powiat przysuski	0,120	-1,058	-0,122	0,253	-0,582	0,682	-0,285	-0,142
Powiat przasnyski	0,748	-0,693	-0,125	-0,025	-0,474	0,186	-0,542	-0,132
Powiat przysuski	0,375	1,789	-0,068	0,068	0,310	0,692	-0,335	0,404
Powiat pułtuski	0,325	0,058	-0,052	-0,404	-0,372	-0,400	-0,068	-0,130
Powiat radomski	0,355	0,316	0,210	-0,057	-1,031	0,035	-0,782	-0,136
Powiat siedlecki	0,149	0,230	-0,258	0,146	0,319	0,516	-0,235	0,124
Powiat sierpecki	-0,245	-0,243	0,134	-0,439	-0,185	0,047	0,572	-0,051
Powiat sochaczewski	-0,442	-0,449	-0,263	-0,216	-0,537	0,286	-0,577	-0,314
Powiat sokołowski	0,058	0,381	1,068	-0,402	0,844	-0,998	-0,423	0,076
Powiat szydłowiecki	0,772	0,876	0,018	-1,003	0,245	0,455	-0,902	0,066
Powiat warszawski zach	0,682	-0,143	-0,270	0,433	-1,097	1,689	-0,779	0,074
Powiat węgrowski	0,312	0,658	0,902	-0,225	0,769	0,159	0,391	0,423
Powiat wołomiński	-1,148	-0,443	0,071	0,905	1,470	-0,068	0,040	0,118
Powiat wyszkowski	0,101	0,210	2,266	0,110	-0,871	-1,103	0,475	0,169
Powiat zwoleński	-0,023	1,413	-0,021	0,248	-1,032	1,116	0,589	0,327
Powiat żuromiński	1,151	-1,570	-0,281	-0,556	0,480	-0,894	-0,343	-0,288
Powiat żyrardowski	0,244	-1,725	-0,154	1,392	0,086	0,327	-0,004	0,024
Powiat m.Ostrołęka	-1,643	0,226	-0,180	-0,264	0,557	-1,205	-1,837	-0,621
Powiat m.Płock	-1,213	-0,466	-0,462	-0,321	0,429	-0,738	0,329	-0,349
Powiat m.Radom	-1,478	0,054	0,659	0,159	0,409	-0,269	0,719	0,036
Powiat m.Siedlce	-1,550	-0,021	-0,390	-0,277	0,023	-2,274	0,725	-0,538
Powiat m. st. Warszawa	0,517	0,316	-0,282	-0,234	0,048	0,718	0,068	0,164

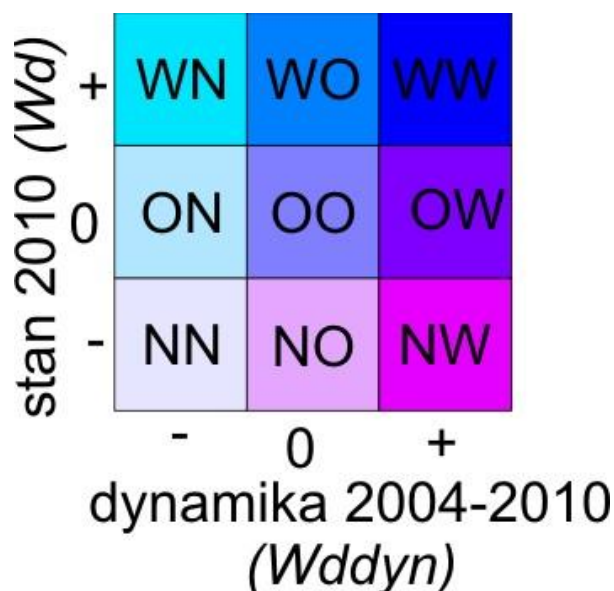
Źródło: Opracowanie własne

Analiza dwóch syntetycznych wskaźników: rozwoju (*Wd*) i dynamiki zmian (*Wddyn*) umożliwia wydzielenie dziewięciu typów powiatów o zróżnicowanych cechach wartości tych wskaźników:

- typ WW – dodatnia wartość zarówno wskaźnika rozwoju (*Wd*), jak i wskaźnika dynamiki zmian (*Wddyn*) – dywergencja wynikająca z ponadprzeciętnego tempa rozwoju powiatu o korzystnej sytuacji;
- typ WO – dodatnia wartość wskaźnika rozwoju (*Wd*), ale wartość wskaźnika dynamiki zmian (*Wddyn*) zbliżona do zera – powiat o korzystnej sytuacji utrzymujący swoją pozycję w strukturze województwa;
- typ WN – dodatnia wartość wskaźnika rozwoju (*Wd*), ale ujemna wartość wskaźnika dynamiki zmian (*Wddyn*) – konwergencja wynikająca z tracenia przewagi w strukturze województwa przez powiat o korzystnej sytuacji;

- typ OW – wartość wskaźnika rozwoju ( $Wd$ ) zbliżona do zera, ale dodatnia wartość wskaźnika dynamiki zmian ( $Wddyn$ ) – powiat o przeciętnej sytuacji, ale dynamicznie rozwijający się;
- typ OO – zarówno wartość wskaźnika rozwoju ( $Wd$ ), jak i wskaźnika dynamiki zmian ( $Wddyn$ ) zbliżona do zera – powiat o przeciętnej sytuacji utrzymujący swoją pozycję w strukturze województwa;
- typ ON – wartość wskaźnika rozwoju ( $Wd$ ) zbliżona do zera, ale ujemna wartość wskaźnika dynamiki zmian ( $Wddyn$ ) – powiat o przeciętnej sytuacji, ale tracący swoją pozycję w strukturze województwa;
- typ NW – ujemna wartość wskaźnika rozwoju ( $Wd$ ), ale dodatnia wartość wskaźnika dynamiki zmian ( $Wddyn$ ) – konwergencja wynikająca z ponadprzeciętnego tempa rozwoju powiatu o niekorzystnej sytuacji;
- typ NO – ujemna wartość wskaźnika rozwoju ( $Wd$ ), ale wartość wskaźnika dynamiki zmian ( $Wddyn$ ) zbliżona do zera – powiat o niekorzystnej sytuacji utrzymujący swoją pozycję w strukturze województwa;
- typ NN – ujemna wartość zarówno wskaźnika rozwoju ( $Wd$ ), jak i wskaźnika dynamiki zmian ( $Wddyn$ ) – dywergencja wynikająca ze stagnacji powiatu o niekorzystnej sytuacji.

**Rys. 3.6.4.** Typologia powiatów wg wskaźnika rozwoju i wskaźnika dynamiki zmian

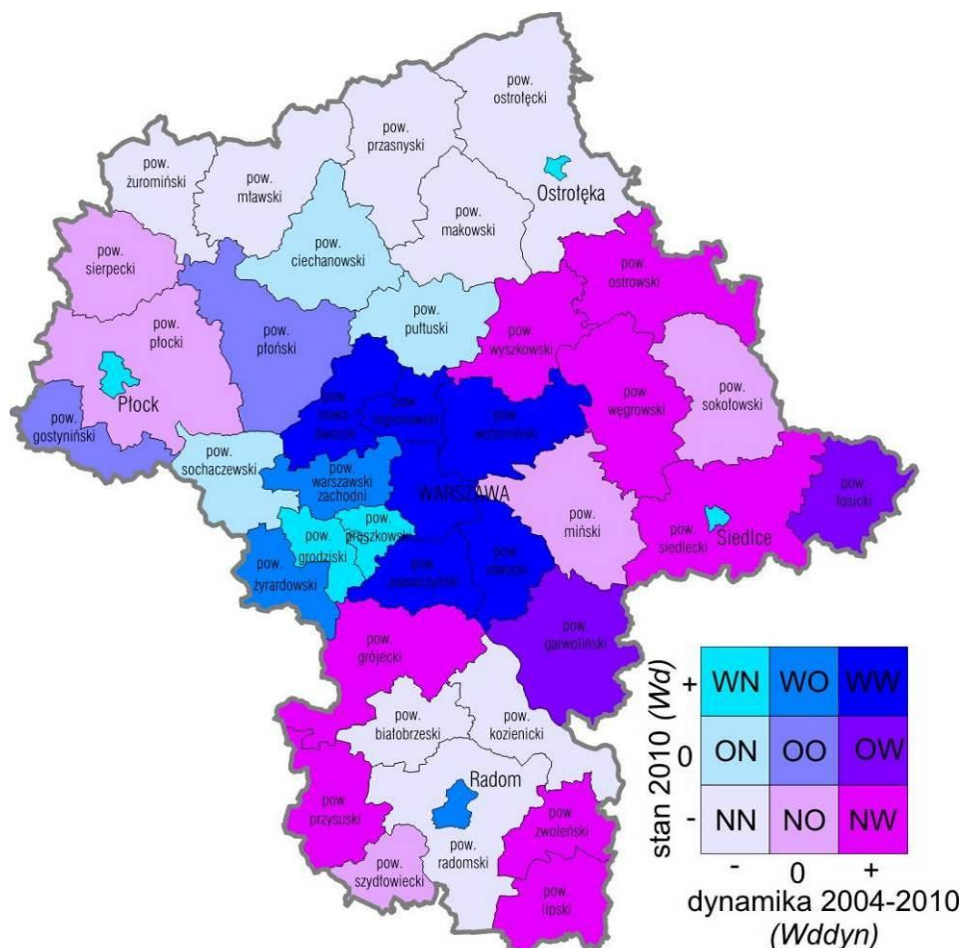


Na podstawie wydzielonych typów, wszystkie powiaty można przyporządkować do trzech głównych grup: konwergencji, dywergencji i stabilizacji. Grupę konwergencji stanowią powiaty zaliczone do typów WN i NW, które cechują się w stosunku do przeciętnej w regionie niskim poziomem rozwoju, ale ponadprzeciętnym wzrostem (powiaty: zwoleński, lipski, przasnyski, grójecki, wyszkowski, ostrowski, węgrowski, siedlecki) lub stosunkowo wysokim wskaźnikiem rozwoju, ale ponadprzeciętnym ujemnym wskaźnikiem dynamiki zmian (powiaty: grodziski, pruszkowski, m. Ostrołęka, m. Płock, m. Siedlce). Te pierwsze cechuje efekt „doganiania” średniej regionalnej, zaś drugie efekt „cofania się” do przeciętnej w regionie.

Grupę dywergencji tworzą powiaty o wysokim poziomie rozwoju i dodatniej dynamice wzrostu (powiaty: nowodworski, wołomiński, legionowski, m. st. Warszawa, otwocki i piaseczyński) lub jednostki o niskim wskaźniku rozwoju i niskiej dynamice zmian (powiaty: radomski, białobrzegi, kozienicki, żuromiński, mławski, przasnyski, makowski, ostrołęcki). Powiaty o takich cechach rozszerzają zakres wartości badanych wskaźników, czyli zwiększają dysproporcje rozwojowe w regionie.

Do grupy trzeciej należą pozostałe powiaty, które najogólniej mówiąc zachowują regionalne *status quo*. Analiza przestrzenna typów powiatów pozwala wysnuć ogólny wniosek, że w regionie mazowieckim zwiększa się poziom polaryzacji struktury przestrzennej i zjawisko to polega na relatywnie szybszym tempie rozwoju powiatów położonych centralnie w stosunku do jednostek peryferyjnych, w tym szczególnie północnej i zachodniej części regionu oraz obszarów w sąsiedztwie Radomia.

**Rys. 3.6.5.** Typy powiatów wg wskaźnika rozwoju i wskaźnika dynamiki zmian w ujęciu przestrzennym



Źródło: Opracowanie własne

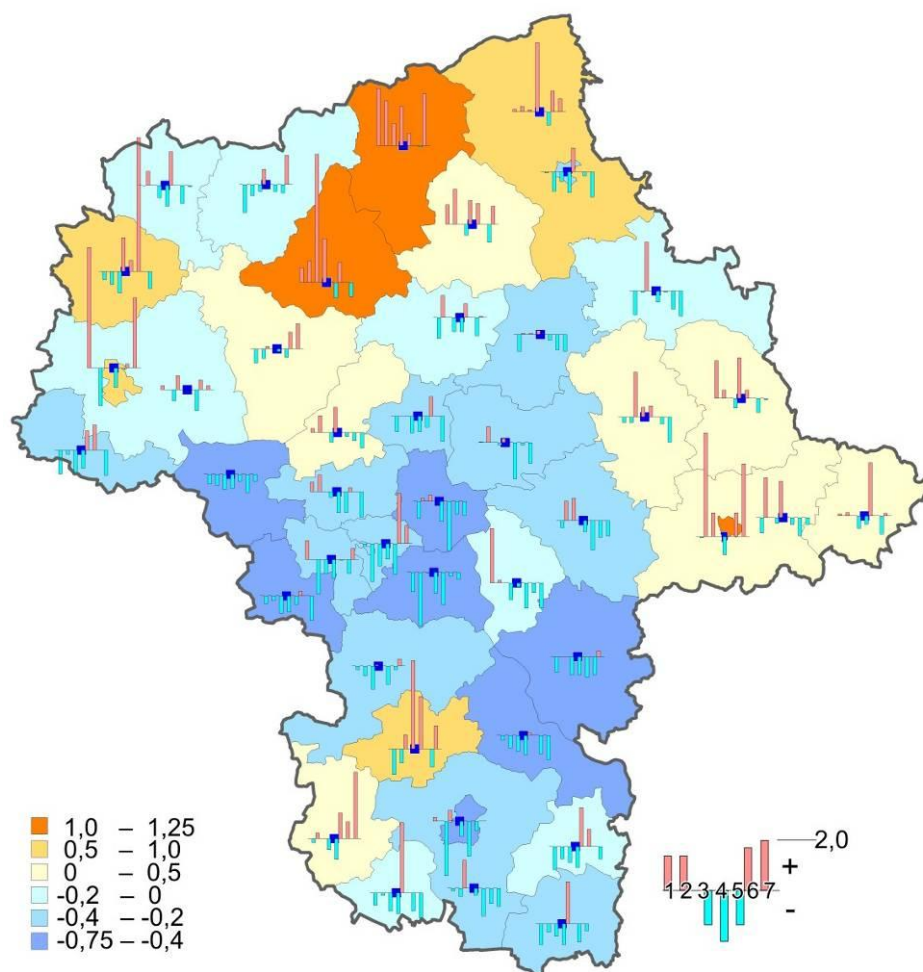
Biorąc pod uwagę wyznaczone powyżej typy powiatów oraz względne wielkości projektów ogółem (wartość wszystkich priorytetów razem w przeliczeniu na jednego mieszkańca powiatu) należy stwierdzić, że dystrybucja środków w ramach RPO Mazowsze była korzystna z punktu widzenia spójności i konwergencji procesów rozwojowych. Relatywnie największe środki są wykorzystywane na terenach charakteryzujących się stosunkowo niskim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego i niską lub wysoką dynamiką wzrostu w okresie 2004-2010. Dzięki temu można oczekiwać w dłuższej perspektywie czasu łagodzenia wewnątrz regionalnych dysproporcji rozwojowych.

Kolejnym krokiem jest analiza adekwatności projektów w poszczególnych priorytetach w stosunku do potrzeb wynikających z badania poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego powiatów. Założono generalnie, iż spójność regionu będzie wzrastała w przypadku koncentracji środków z priorytetów, w których powiaty wykazują niskie wartości w zakresie odpowiadających im wskaźników diagnostycznych i redukcji środków z priorytetów, w których powiaty charakteryzuje stosunkowo wysoka wartość odpowiednich wskaźników diagnostycznych. Jednakże należy

zaznaczyć, że powyższe założenie może być tylko po części spełnione; trudno na przykład oczekiwać, aby działania w zakresie wspierania rozwoju walorów naturalnych i kulturowych były kierowane do powiatów o niskiej atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej.

W przypadku priorytetów 1, 3 i 6; przyjęte założenie nie było spełnione. Powiaty o niskich wskaźnikach rozwoju przedsiębiorczości, regionalnego systemu transportowego oraz walorów naturalnych i kulturowych realizowały umiarkowane lub niskie wartości projektów w tych priorytetach w przeliczeniu na mieszkańca. W większości przypadków jest to raczej uzasadnione zjawisko. Na przykład powiaty o niskiej liczbie podmiotów gospodarczych generowały stosunkowo niskie wartości ogółu projektów w pierwszym priorytecie w przeliczeniu na mieszkańca.

**Rys. 3.6.6.** Wielkość projektów RPO Mazowsze 2007-2013 w przeliczeniu na mieszkańca ogółem i ich zróżnicowanie wg priorytetów (odchylenie standardowe)



Źródło: Opracowanie własne

Korzystniej w tym kontekście wypadają pozostałe cztery priorytety, a wśród nich przede wszystkim piąty - *wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu*. Z przeprowadzonej analizy wynika, że w siedmiu powiatach o stosunkowo niskiej roli miasta w ich rozwoju (białobrzegi, lipski, łosicki, makowski, przysuski, szydlowiecki, zwoleniński) przeznaczono na poprawę tej sytuacji ponadprzeciętne środki w ramach RPO Mazowsze. Wzmacnianie roli miast, na ogół małych, na terenach peryferyjnych, gdzie stanowią one lokalne centra rozwoju jest zjawiskiem bardzo korzystnym i uzasadniającym dalszą realizację takiego celu. W przypadku priorytetu 2 - *przyspieszenie e-Rozwoju* stosunkowo wysokie wartości projektów w przeliczeniu na mieszkańca realizowano w słabo wyposażonych pod tym

względem powiatów: przasnyskim, siedleckim, warszawskim zachodnim, wołomińskim i żuromińskim. Natomiast w priorytecie 4 - *środownisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka* stosunkowo wysokie wartości środków RPO Mazowsze stwierdzono w kilku peryferyjnych powiatach (ostrołęcki, przasnyski, siedlecki i makowski) zaś w priorytecie 7 - *tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego*, w powiatach: ostrołęcki, płoński, pruszkowski i przysusk

Przeciętna wartość wszystkich projektów w przeliczeniu na mieszkańca powiatu i wartość wskaźnika rozwoju odpowiadającego siedmiu priorytetom stanowiły podstawę do typologii mającej na celu ocenę adekwatności dystrybucji środków finansowych do powiatów w kontekście zrównoważonego i spójnego rozwoju regionu. Podobnie jak w poprzednim rozdziale do grupowania jednostek wykorzystano odchylenie standardowe. Wyznaczono następujące typy powiatów:

- rr – dodatnia wartość zarówno wskaźnika rozwoju (*Wd*), jak i wskaźnika wartości projektów RPO WM na mieszkańca – dywergencja wynikająca z ponadprzeciętnego wsparcia rozwoju powiatu o wysokim wskaźniku rozwoju;
- ro – dodatnia wartość wskaźnika rozwoju (*Wd*) a wskaźnik wartości projektów RPO WM na mieszkańca zbliżony do zera – powiat o korzystnej sytuacji wspierany w ramach RPO w przeciętnym stopniu;
- rs – dodatnia wartość wskaźnika rozwoju (*Wd*), ale ujemna wskaźnika wartości projektów RPO WM na mieszkańca – konwergencja wynikające z niewielkiego wsparcia dla powiatu o korzystnej sytuacji;
- or – wartość wskaźnika rozwoju (*Wd*) zbliżona do zera a wskaźnik wartości projektów RPO na mieszkańca dodatni – powiat o przeciętnym rozwoju ponadprzeciętnie wspierany w ramach RPO WM;
- oo – zarówno wartość wskaźnika rozwoju (*Wd*), jak i wskaźnika wartości projektów RPO WM na mieszkańca zbliżona do zera – powiat „stabilny”;
- os – wartość wskaźnika rozwoju (*Wd*) zbliżona do zera a wskaźnik wartości projektów RPO na mieszkańca ujemny – powiat o przeciętnym rozwoju słabo wspierany w ramach RPO WM;
- sr – ujemna wartość wskaźnika rozwoju (*Wd*), ale dodatnia wskaźnika wartości projektów RPO na mieszkańca – konwergencja wynikająca z ponadprzeciętnego wsparcia w ramach RPO WM dla powiatu o niekorzystnym poziomie rozwoju;
- so – ujemna wartość wskaźnika rozwoju (*Wd*) a wskaźnik wartości projektów RPO na mieszkańca zbliżony do zera – powiat o niekorzystnym rozwoju przeciętnie wspierany w ramach RPO WM;
- ss – ujemna wartość zarówno wskaźnika rozwoju (*Wd*) jak i wskaźnika wartości projektów RPO WM na mieszkańca – dywergencja wynikająca z niskiego wsparcia dla powiatu o niekorzystnym poziomie rozwoju.

**Rys. 3.6.7.** Typologia powiatów wg poziomu rozwoju i wartości projektów RPO WM na 1 mieszkańca

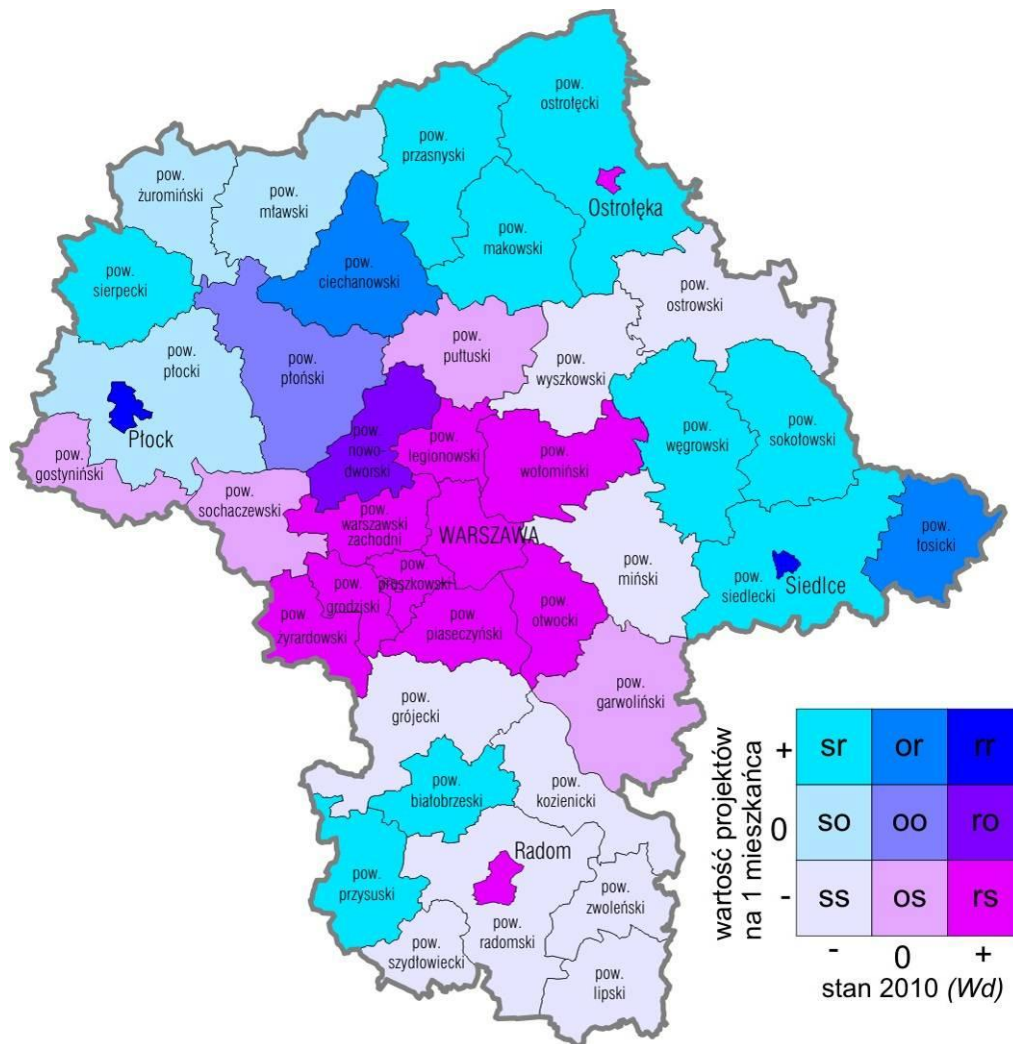
wartość projektów na 1 mieszkańca	+	sr	or	rr
	0	so	oo	ro
	-	ss	os	rs
		-	0	+
		stan 2010 (Wd)		

Źródło: Opracowanie własne

Wyniki analizy w ujęciu przestrzennym wskazują na właściwą dystrybucję środków RPO WM, której efektem powinno być łagodzenie różnic rozwojowych w regionie mazowieckim. Pozytywny wniosek wynika z faktu wykorzystania ponadprzeciętnych wartości projektów w przeliczeniu na mieszkańca w powiatach charakteryzujących się najniższymi wartościami sumarycznego wskaźnika rozwoju (sierpecki, przasnyski, makowski, ostrołęcki, węgrowski, sokołowski, siedlecki, białobrzegi, przysuski). Z kolei w powiatach o wysokim wskaźniku rozwoju wartość środków RPO WM w przeliczeniu na mieszkańca była na ogół wyraźnie poniżej przeciętnej dla regionu (wołomiński, otwocki, m. st. Warszawy, warszawski zachodni, legionowski, żyrardowski, grodziski, przyski, piaseczyński).

Niekorzystna sytuacja dotyczy subregionu radomskiego, gdzie większość powiatów zaliczono do typu ss (grójecki, kozienicki, zwoleński, lipski, radomski, szydlowiecki) świadczącego o zjawisku dywergencji.

**Rys. 3.6.8.** Typologia powiatów wg poziomu rozwoju i wartości projektów RPO WM na 1 mieszkańca w ujęciu przestrzennym

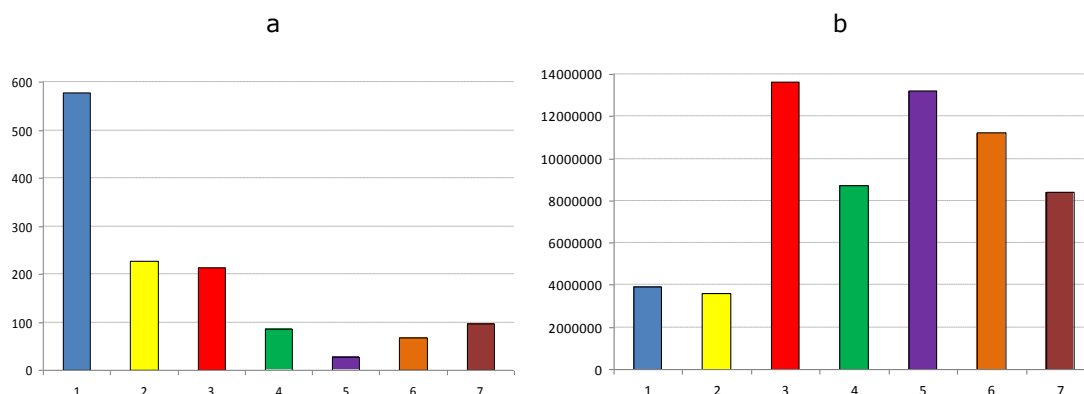


Źródło: Opracowanie własne

Z liczebności projektów wg priorytetów można wysnuć wniosek, że największym zainteresowaniem wśród beneficjentów cieszy się priorytet I. *Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu* oraz w mniejszym stopniu priorytet II. *Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza*; i III. *Regionalny system transportowy*. Liczebność projektów w pozostałych priorytetach jest co najmniej dwukrotnie mniejsza. Jednakże analiza wartości środków finansowych w poszczególnych priorytetach wskazuje, że te najmniej liczne cechują na ogół wysokie przeciętne wartości projektów. Jest to związane z rodzajem beneficjentów; projekty małe realizowane są przez osoby fizyczne i małe przedsiębiorstwa, zaś projekty duże przez wspólnoty samorządowe i duże firmy.



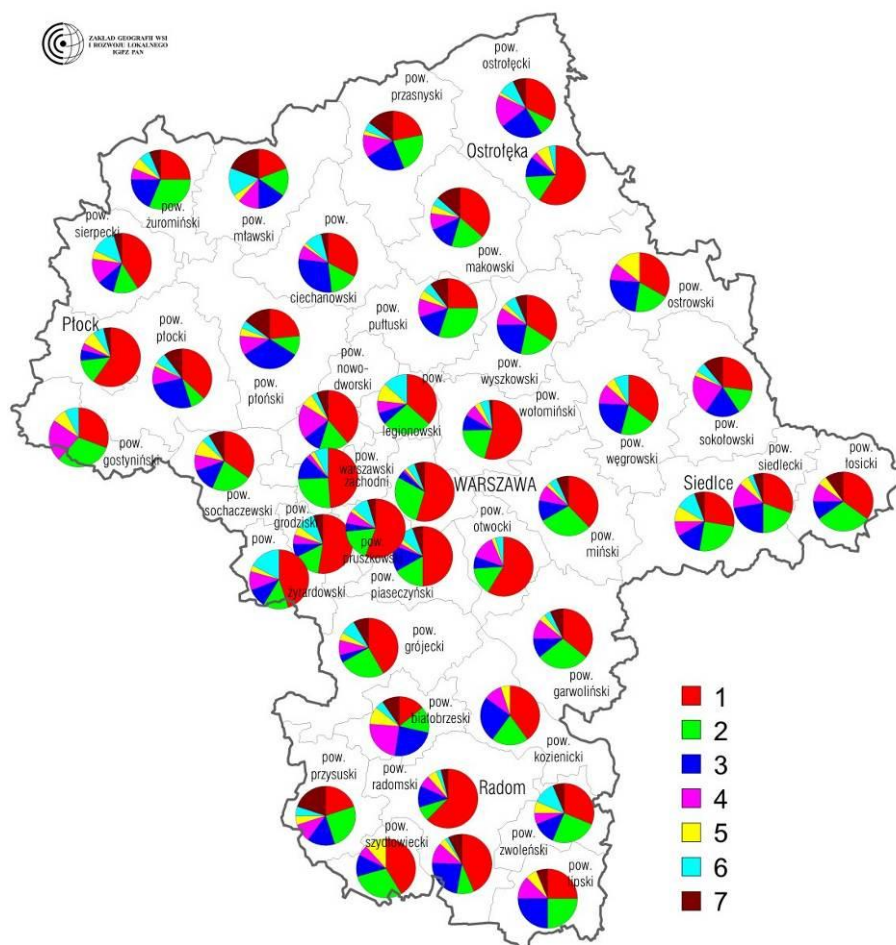
**Wykres 3.6.4.** Liczebność projektów (a) i ich przeciętna wielkość (b) wg priorytetów



1. Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu; 2. Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza; 3. Regionalny system transportowy; 4. Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka; 5. Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu; 6. Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji; 7. Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego

W Warszawie i jej bezpośrednim sąsiedztwie oraz ośrodkach subregionalnych (z wyjątkiem Siedlec) beneficjenci koncentrują uwagę na priorytecie 1 - *Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu*. Liczba projektów w tym priorytecie przeważa na ogół połowę wszystkich realizowanych tam projektów. Priorytet 2 - *Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza* ma bardziej zrównoważony rozkład przestrzenny pod względem liczebności projektów. Trudno wskazać jakieś silne zależności przestrzenne; stosunkowo duża liczba projektów w tym priorytecie realizowana jest w powiatach położonych peryferyjnie, mniej natomiast w ośrodkach subregionalnych i otaczających je powiatach (płocki, ostrołęcki, radomski). W priorytecie 3 - *Regionalny system transportowy* zaznacza się większa koncentracja przestrzenna projektów (powiaty w pasie ciągnącym się od płockiego po ostrołęcki, w powiatach węgrowskim, siedleckim, ostrowskim i wyszkowskim oraz na południu w powiatach: radomskim, kozienickim i lipskim). Taki rozkład projektów „drogowych” wpłynie korzystnie na poprawę dostępności ośrodków subregionalnych oraz ich wzajemne powiązania funkcjonalne włącznie z powiazaniami z Warszawą. Projekty środowiskowe (priorytet 4) nie mają wyraźnej lokalizacji przestrzennej, ale daje się zauważyć, że nieco mniej liczebnie występują w powiatach centralnych. Projekty w priorytecie 5 mające wzmacniać rolę miast realizowano przede wszystkim w powiatach położonych peryferyjnie tj. wzdłuż granic regionu. Szczególnie tam istotną rolę odgrywają małe miasta i ośrodki centralne gmin spełniające funkcje lokalne (administracyjne, usługowe, zdrowotne i edukacyjne) i oferujące miejsca pracy. W priorytecie 6 - *Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji*, najmniej projektów realizowano na południu regionu, co jest uzasadnione niskim potencjałem tego obszaru dla rozwoju turystyki. Projekty w ramach priorytetu 7 - *Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego*, realizowano najliczniej w północnej części regionu oraz w powiatach łosickim i przysuskim. Taką strukturę przestrzenną priorytetu należy ocenić pozytywnie, bo projekty w zakresie poprawy kapitału ludzkiego są kierowane do najbardziej potrzebujących tego powiatów.

**Rys. 3.6.9.** Liczebność projektów wg priorytetów

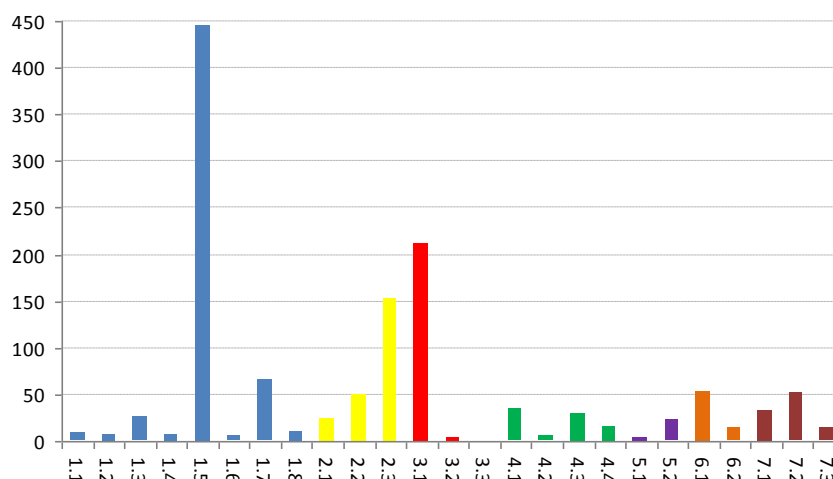


Źródło: Opracowanie własne

Liczebność projektów według poszczególnych działań wykazuje duże dysproporcje ilościowe i przestrzenne. Należy przy tym uwzględnić, że równie duże różnice dotyczą przeciętnych wartości projektów w poszczególnych działaniach. W przypadku działania 1.5 są to na ogół projekty nieduże (średnia wartość ok. 3 mln zł), a w działaniu 2.3 – projekty bardzo małe (średnia wartość ok. 0,5 mln zł). Natomiast działanie 3.1 reprezentują stosunkowo duże projekty o średniej wartości około 11 mln zł.

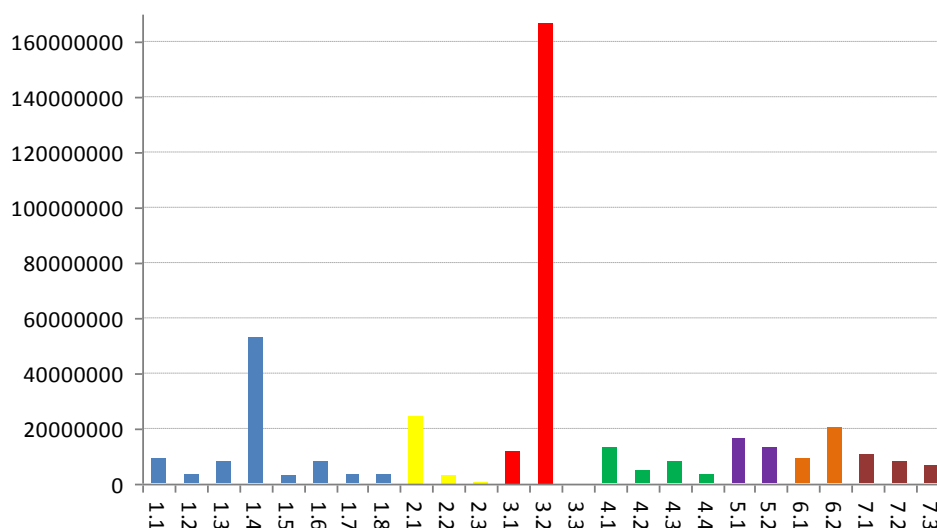
Największe zainteresowanie budziło działanie 1.5 *Rozwój przedsiębiorczości*, w którym realizowane jest blisko 450 projektów. Pod względem liczby projektów zdominowało ono większość powiatów. Stosunkowo najmniej projektów realizuje się w powiatach przygranicznych regionu charakteryzujących się niskim poziomem przedsiębiorczości (żuromiński, przasnyski, przysuski, lipski, szydłowiecki). Jednakże w przypadku większości z nich realizuje się projekty mające na celu przygotowanie terenu pod działalność gospodarczą, co pobudzić powinno lokalną przedsiębiorczość. Sprzyjać temu będzie także promocja gospodarcza.

**Wykres 3.6.5.** Liczebność projektów wg działań



Źródło: Opracowanie własne

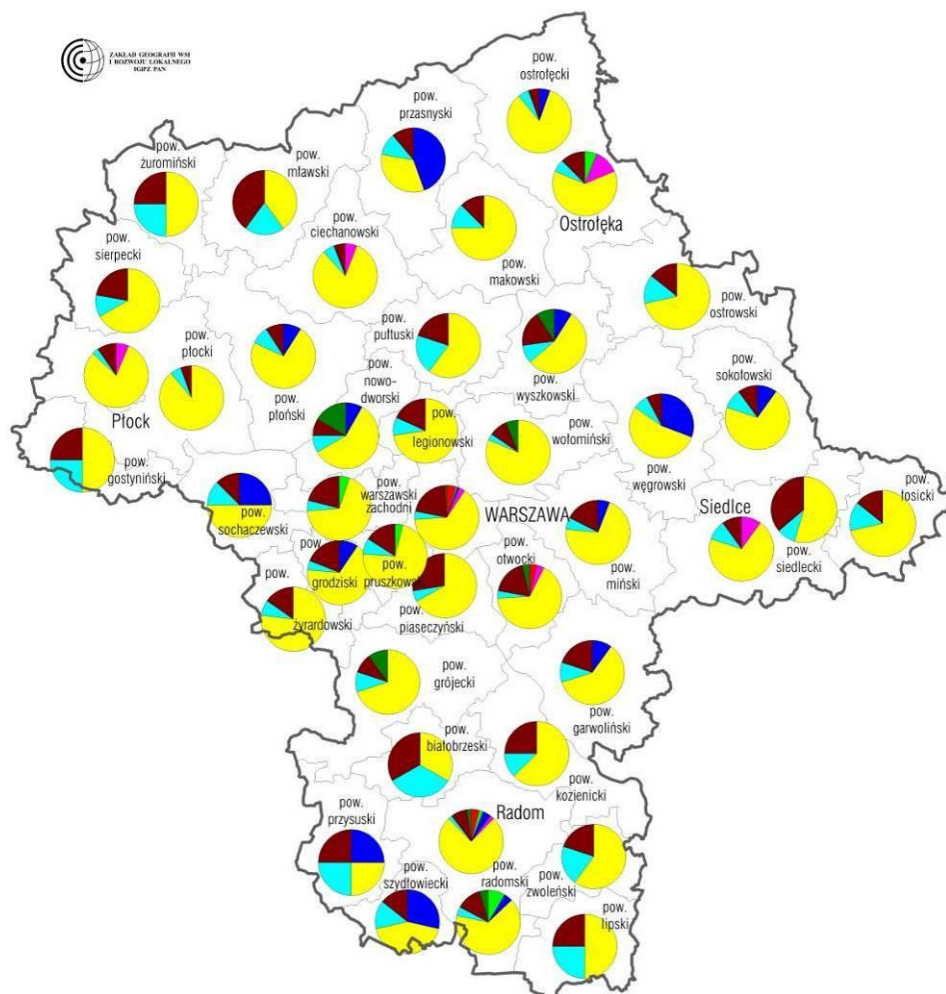
**Wykres 3.6.6.** Przeciętna wielkość projektów wg działań



1.1 Wzmocnienie sektora badawczo – rozwojowego; 1.2 Budowa sieci współpracy nauka – gospodarka; 1.3 Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą; 1.4 Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu; 1.5 Rozwój przedsiębiorczości; 1.6 Wspieranie powiązań kooperacyjnych o znaczeniu regionalnym; 1.7 Promocja gospodarcza; 1.8 Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie wdrażania najlepszych dostępnych technik (BAT); 2.1 Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu; 2.2 Rozwój e-usług; 2.3 Technologie komunikacyjne i informacyjne dla MSP; 3.1. Infrastruktura drogowa; 3.2. Regionalny transport publiczny; 3.3. Lotniska i infrastruktura lotnicza; 4.1. Gospodarka wodno-ściekowa; 4.2. Ochrona powierzchni ziemi; 4.3. Ochrona powietrza, energetyka; 4.4. Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu; 5.1. Transport miejski; 5.2. Rewitalizacja miast; 6.1. Kultura; 6.2. Turystyka; 7.1. Infrastruktura służąca ochronie zdrowia i życia; 7.2. Infrastruktura służąca edukacji; 7.3. Infrastruktura służąca pomocy społecznej

Z uwagi na ilość realizowanych projektów duże znaczenie ma też działanie 2.3 *Technologie komunikacyjne i informacyjne dla małych i średnich przedsiębiorstw* (153 projekty). Najwięcej projektów w tym zakresie realizuje się w powiatach centralnych, w tym głównie w Warszawie i sąsiadujących z nią powiatach, co jest uzasadnione liczbą MŚP. Natomiast powiaty położone z dala od ośrodka centralnego realizują więcej projektów w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu informacyjnemu.

**Rys. 3.6.9.** Liczebność projektów wg działań w priorytecie 1 - Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu



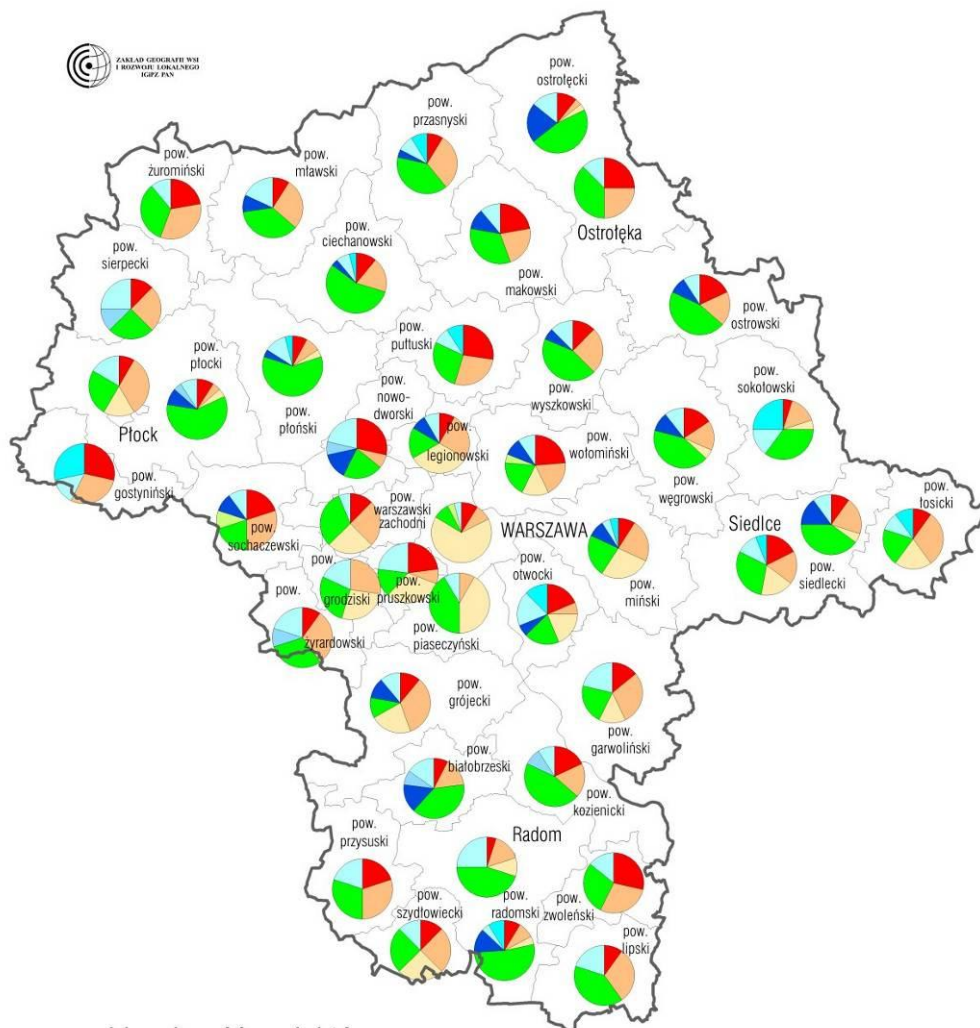
**Liczebność projektów  
1 priorytetu według działań**

- 1.1 wzmocnienie sektora badawczo-rozwojowego
- 1.2 budowa sieci współpracy nauka-gospodarka
- 1.3 kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą
- 1.4 wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu
- 1.5 rozwój przedsiębiorczości
- 1.6 wspieranie powiązań kooperacyjnych o znaczeniu regionalnym
- 1.7 promocja gospodarcza
- 1.8 wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie wdrażania najlepszych dostępnych technik (BAT)

Źródło: Opracowanie własne

Duża liczba projektów dotyczy działania 3.1 *Infrastruktura drogowa* (211 projektów). Biorąc pod uwagę strukturę trzech priorytetów (2,3,4) ich największy udział cechuje powiaty położone pomiędzy ośrodkami subregionalnymi a Warszawą, z wyłączeniem powiatów podwarszawskich. Rozmieszczenie przestrzenne inwestycji odpowiada więc na ogół potrzebom poprawy dostępności komunikacyjnej i powiązań transportowych w regionie.

**Rys. 3.6.9.** Liczebność projektów wg działań w priorytecie 2 - Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza; 3 - Regionalny system transportowy; 4 - Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka



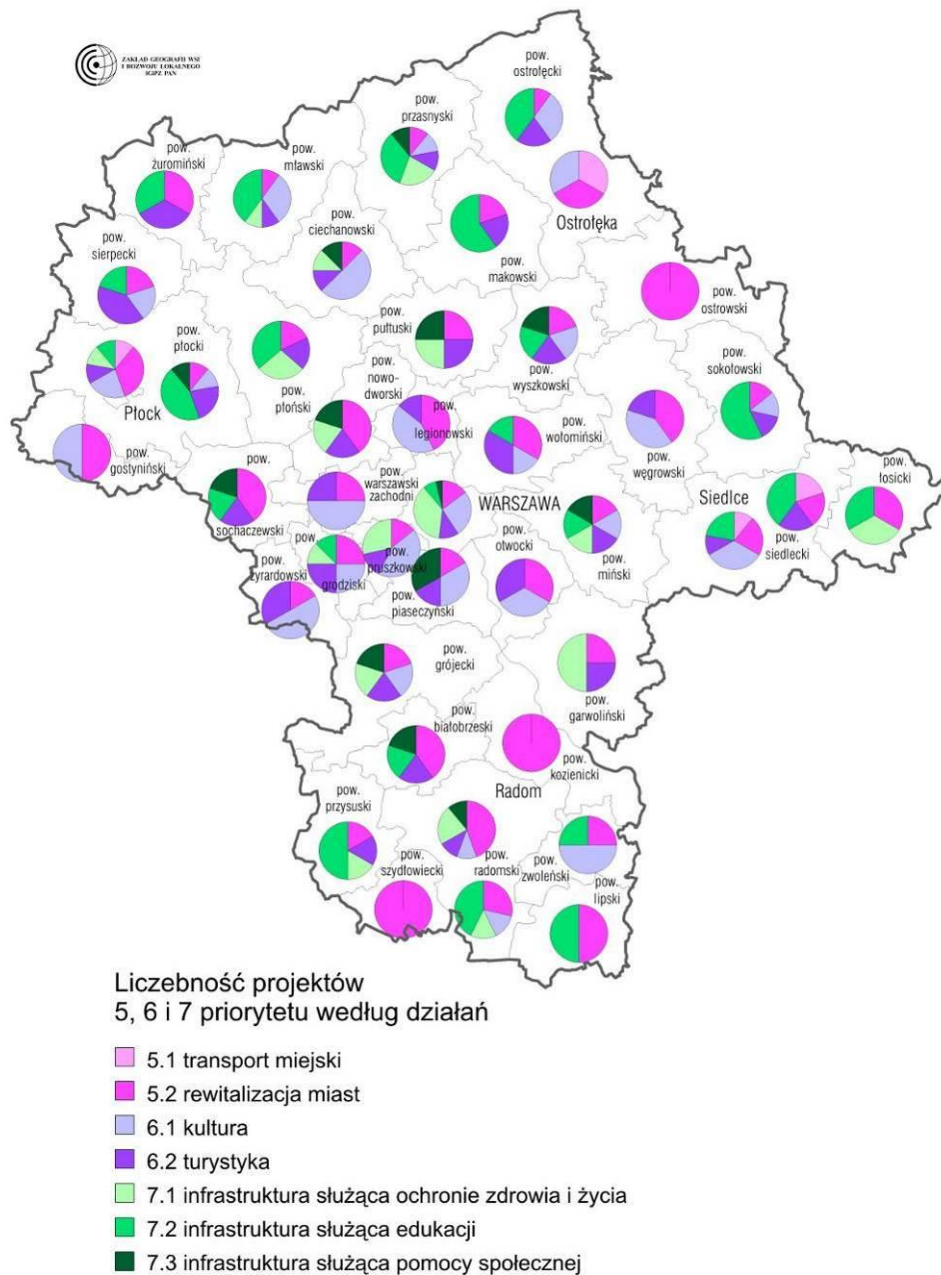
**Liczebność projektów  
2, 3 i 4 priorytetu według działań**

- 2.1 przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu
- 2.2 rozwój e-usług
- 2.3 technologie komunikacyjne i informacyjne dla MSP
- 3.1 infrastruktura drogowa
- 3.2 regionalny transport publiczny
- 4.1 gospodarka wodno-ściekowa
- 4.2 ochrona powierzchni ziemi
- 4.3 ochrona powietrza, energetyka
- 4.4 ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu

Źródło: Opracowanie własne

Biorąc pod uwagę strukturę liczby projektów w priorytetach 5, 5, 7, można stwierdzić, że powiaty centralne realizowały różnorodne działania, natomiast w pozostałych powiatach uwaga beneficjentów koncentrowała się na przede wszystkim na dwóch działaniach: rewitalizacji miast i infrastrukturze służącej edukacji.

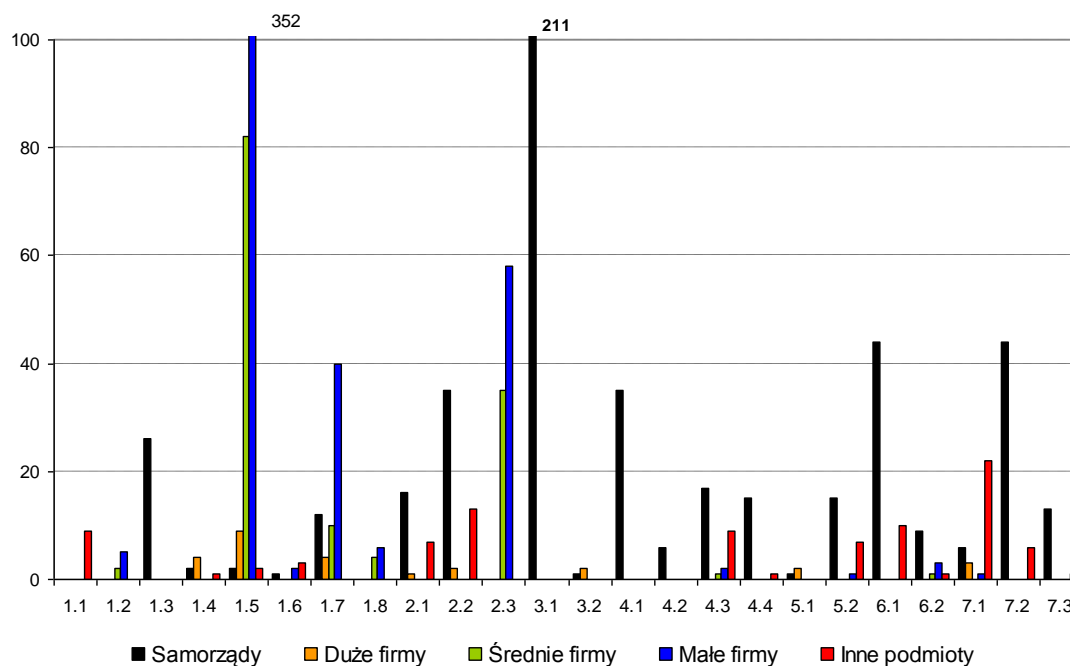
**Rys. 3.6.10.** Liczebność projektów wg działań w priorytecie 5 - Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu; 6 - Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji; 7 - Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego.



Źródło: Opracowanie własne

Światło na oczekiwane i pożądane przez beneficjentów interwencje rzuca analiza zróżnicowania realizowanych przez nich projektów. Wśród beneficjentów wyróżniono pięć podstawowych grup: 1) mikro i małe przedsiębiorstwa, 2) średnie przedsiębiorstwa, 3) duże przedsiębiorstwa, 4) samorządy i stowarzyszenia, 5) inni beneficjenci. Grupę 1, 2 i 3 reprezentują różne formy prawne beneficjentów: osoby fizyczne, spółki cywilne, jawne itp.. W grupie 4 znalazły się: gminne, powiatowe i wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne, stowarzyszenia, fundacje, wspólnoty samorządowe. Natomiast w piątej grupie znaleźli się pozostali beneficjenci (kościóły i związki wyznaniowe, jednostki naukowe, uczelnie, zakłady opieki zdrowotnej), których zainteresowania koncentrują się na projektach o zazwyczaj wyspecjalizowanej tematyce (np. ochrona zdrowia, rozwój badań naukowych itp.).

**Wykres 3.6.7.** Liczebność projektów wg grup beneficjentów



Źródło: Opracowanie własne

Małe przedsiębiorstwa koncentrują swoje zainteresowania w obrębie trzech działań: 1.5 *Rozwój przedsiębiorczości*, 1.7 *Promocja gospodarcza* i 2.3 *Technologie komunikacyjne i informacyjne dla MŚP*, które można uznać za najbardziej pożądane w tej grupie beneficjentów. Wśród tematów priorytetów zdecydowanie dominuje temat 09 *Inne działania mające na celu pobudzenie badań, innowacji i przedsiębiorczości w MŚP*, w którym realizowanych jest 322 projektów. Stosunkowo duża grupa projektów (ponad 100) dotyczy tematów (07 i 15) związanych z dostępem do technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz inwestycji związanych z B+R. Wynika z tego, że małe przedsiębiorstwa chcą wzmacniać swoją konkurencyjność na rynku przede wszystkim dzięki inwestowaniu w nowoczesność i kapitał intelektualny. Te same działania i tematy priorytetów są realizowane najczęściej przez średniej wielkości beneficjentów, z tym, że realizują oni nieco większe pod względem wartości projekty. Natomiast w dużych firmach rozkład projektów wg działań jest bardziej zrównoważony, co jest wynikiem niewielkiej ich liczby. Jednakże i tu przeważają projekty w priorytecie pierwszym (działania 1.4, 1.5, 1.7).

W przypadku samorządów i podmiotów o charakterze społecznym struktura przedmiotowa projektów według priorytetów i działań jest bardziej równomierna. Co prawda wystąpiła wyraźna koncentracja na działaniu 3.1. *Infrastruktura drogowa* (211 projektów) – temat 23 *Drogi lokalne/regionalne*, ale inne działania są też stosunkowo licznie reprezentowane. Do wiodących w tej grupie beneficjentów należą: 1.3 *Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą*, 2.2 *Rozwój e-usług*, 4.1. *Gospodarka wodno-ściekowa*, 6.1. *Kultura*, 7.2. *Infrastruktura służąca edukacji*. Są to w większości projekty wspierające obligatoryjne działania jednostek samorządowych i mające charakter powszechny. Potwierdzają to także tematy projektów, wśród których poza budową dróg, jest duża grupa projektów dotyczących oczyszczania ścieków (28 projektów), e-usług dla obywateli (35), rozwoju infrastruktury edukacyjnej (44) i kulturalnej (25). Inne podmioty mające bardziej sektorowy charakter realizują projekty związane bezpośrednio z tematyką ich działalności (np. służba zdrowia, e-usługi, energetyka itp.).

**Tabela 3.6.6.** Liczebność i przeciętna wielkość projektów wg grup beneficjentów

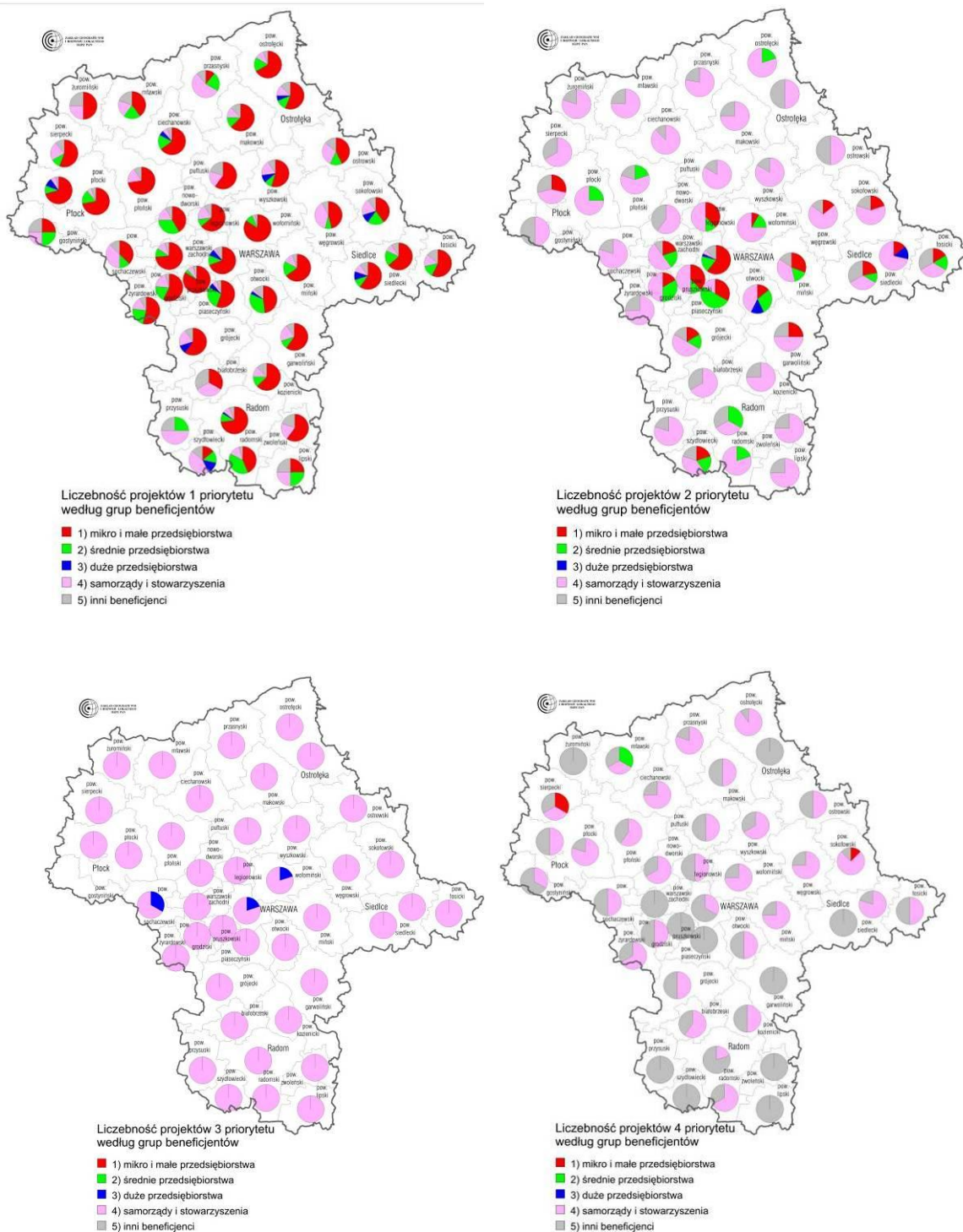
Działanie	Samorządy		Duże firmy		Średnie firmy		Małe firmy		Inne	
	liczba	przeciętna kwota	liczba	przeciętna kwota	liczba	przeciętna kwota	liczba	przeciętna kwota	liczba	przeciętna kwota
1.1	0	0	0	0	0	0	0	0	9	9091321
1.2	0	0	0	0	2	2171398	5	3641733	0	0
1.3	26	7448619	0	0	0	0	0	0	0	0
1.4	2	14709000	4	73003350	0	0	0	0	1	50000000
1.5	2	1864209	9	5875755	82	4533799	352	2454575	2	1944673
1.6	1	1350845	0	0	0	0	2	6308279	3	10996876
1.7	12	15605858	4	431084	10	266172	40	276965	0	0
1.8	0	0	0	0	4	6801113	6	1178066	0	0
2.1	16	33852360	1	12200315	0	0	0	0	7	4297170
2.2	35	2980126	2	8853672	0	0	0	0	13	3188766
2.3	0	0	0	0	35	1081486	58	537775		0
3.1	211	11469310	0	0	0	0	0	0		0
3.2	1	91163326	2	204430510	0	0	0	0		0
3.3	0	0	0	0	0	0	0	0		0
4.1	35	12625837	0	0	0	0	0	0		0
4.2	6	4521404	0	0	0	0	0	0		0
4.3	17	5274675	0	0	1	19986442	2	12169048	9	10648557
4.4	15	3173451	0	0	0	0	0	0	1	3995040
5.1	1	12905124	2	17846479	0	0	0	0		0
5.2	15	11582718	0	0	0	0	1	2453823	7	16907835
6.1	44	10023762	0	0	0	0	0	0	10	4326914
6.2	9	21855515	0	0	1	28927011	3	15885010	1	5085576
7.1	6	3946418	3	3212636	0	0	1	4806502	22	13109249
7.2	44	5398353	0	0	0	0	0	0	6	27139641
7.3	13	6651976	0	0	0	0	0	0	1	3004578

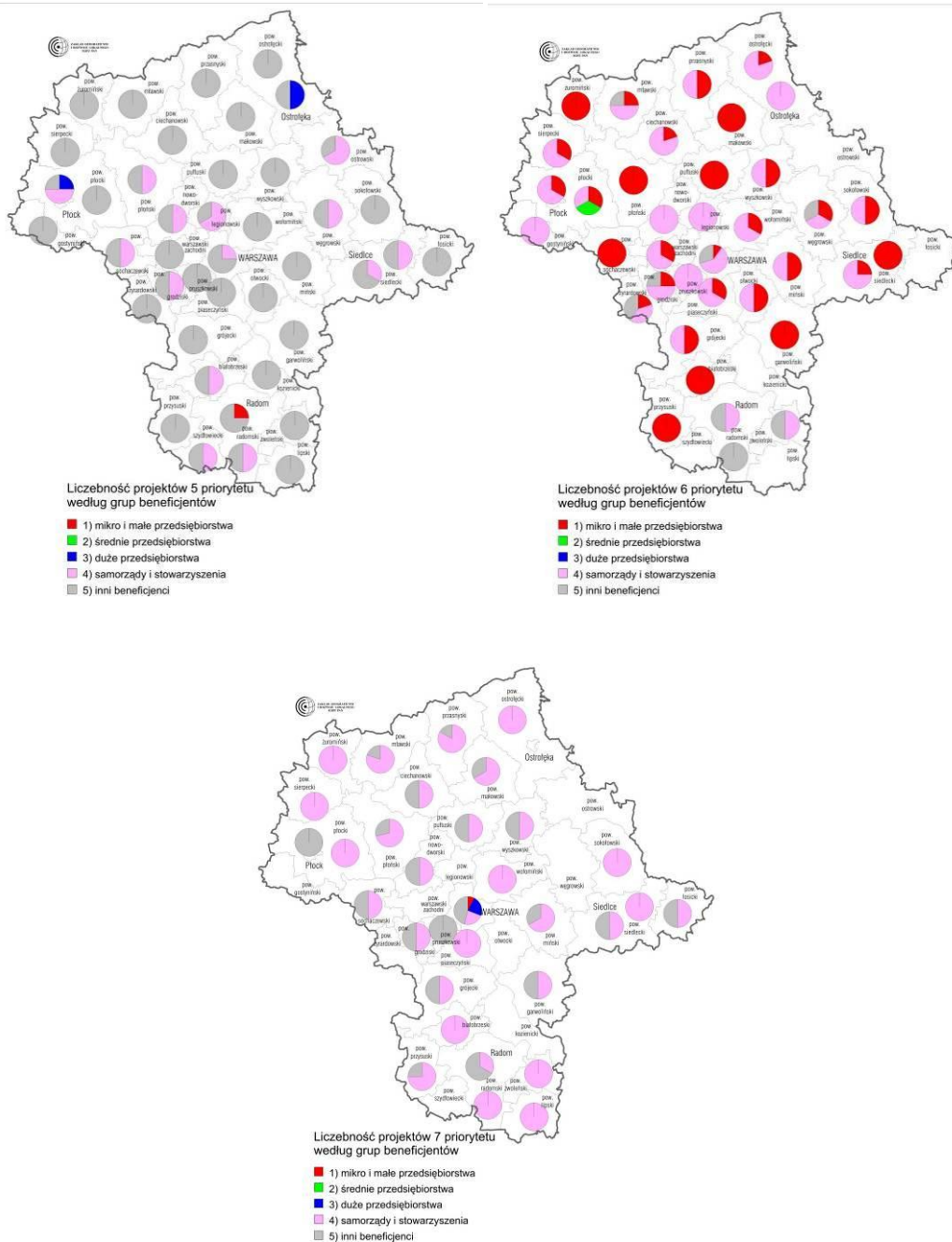
Źródło: opracowanie własne

Interesujących informacji dostarcza analiza struktury priorytetów wg beneficjentów w ujęciu przestrzennym. Projekty w priorytecie 1 realizowane są przez mikro i małe przedsiębiorstwa, średniej wielkości przedsiębiorstwa oraz jednostki samorządowe niemal we wszystkich powiatach. W priorytecie drugim wśród beneficjentów wyraźnie przeważają jednostki samorządowe, natomiast grupa mikro i małych przedsiębiorstw realizuje projekty tylko w centralnych i wschodnich powiatach. Projekty w priorytecie 3 realizowane są prawie wyłącznie przez jednostki samorządowe. Projekty w priorytetach – 4, 5 i 7 realizowane są we wszystkich powiatach przez jednostki samorządowe lub innych beneficjentów instytucjonalnych ze sporadycznymi przypadkami podmiotów prywatnych, wśród których są głównie duże przedsiębiorstwa. Natomiast w priorytecie 6 projekty realizowane przez jednostki samorządowe przeważają w powiatach centralnych, zaś w pozostałych powiatach dominują mikro i małe przedsiębiorstwa oraz inni beneficjenci (głównie w powiatach południowo-wschodnich).



**Rys. 3.6.11. Liczebność projektów danego priorytetu wg typu beneficjenta**





### **Wskaźniki możliwe i niemożliwe do zrealizowania przez potencjalnych beneficjentów**

Poziom realizacji wskaźników produktu i rezultatu wg danych z dnia 31 sierpnia 2012 r. jest bardzo zróżnicowany. Jednakże trudno ocenić ich stopień zaawansowania na podstawie porównań wartości zakontraktowania i wartości osiągniętej, bo w większości przypadków działania są w fazie realizacji<sup>25</sup>. W przypadku wybranych wskaźników można podjąć próbę oceny możliwości ich wykonania; w tym celu wykorzystano dokument *Szczegółowy opis priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013 (uszczegółowienie RPOWM)* opublikowany w styczniu 2012 r. Na uwagę zasługuje fakt, że wśród wszystkich priorytetów, największym poziomem zaawansowania charakteryzuje się 8 – *Pomoc techniczna*. Osiągnięte

<sup>25</sup> Osiągnięta wartość produktu generowana jest na podstawie danych z ostatniego skorygowanego wniosku o płatność w ramach poszczególnych projektów, jeśli taki wniosek jest jednocześnie wnioskiem o płatność końcową.

wartości wskaźnika produktu są niewiele mniejsze od wartości zakontraktowanych. Ciekawym jest również to, że niektóre wartości zakontraktowane wskaźnika produktu (np. w działaniu 8.1) przewyższają zakładane wartości. Prowadzi to do wniosku, że do zarządzania, wspierania i monitorowania RPO WM przywiązuje się większą wagę niż do realizacji konkretnych przedsięwzięć w tym programie oraz, że instytucje obsługi programu wywiązują się z pracy dużo lepiej niż podmioty realizujące projekty.

W przypadku wskaźników produktu w priorytecie 1 - *Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu*; na najbardziej zaawansowaną realizację wskazuje działanie 1.5 - *Rozwój przedsiębiorczości*. Natomiast w przypadku działania 1.1 - *Wzmocnienie sektora badawczo - rozwojowego*, nie osiągnięto jeszcze żadnych wartości. Zakładane wskaźniki produktu w 2013 r. i 2015 r. - *powierzchnia wspartych terenów inwestycyjnych i liczba przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze międzynarodowym*, nie są raczej zagrożone, natomiast zakontraktowana *liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie eksportu* jest znacznie mniejsza (43 przedsięwzięcia) niż wartość, jaka ma być osiągnięta w 2013 r. (70 przedsięwzięć).

**Tabela 3.6.7.** Zakontraktowane i osiągnięte wartości wskaźnika produktu w priorytecie 1 - *Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu*, stan 31.08.2012

Działanie	Wskaźnik	Wartość osiągnięta	Wartość zakontraktowana
RPMA.01.01	Liczba objętych wsparciem ośrodków badawczych [szt.]	0	11
	Liczba utworzonych laboratoriów [szt.]	0	17
	Liczba zakupionej aparatury naukowo-badawczej [szt.]	0	227
	Liczba zmodernizowanych laboratoriów [szt.]	0	17
RPMA.01.02	Liczba jednostek naukowych zaangażowanych w realizację projektu [szt.]	0	13
	Liczba pracowników naukowych zaangażowanych w realizację projektu [osoby]	0	84
RPMA.01.03	Liczba wspartych terenów inwestycyjnych [szt.]	5	26
	Powierzchnia wspartych terenów inwestycyjnych (MŚP) [ha]	0,7	0,7
	Powierzchnia wspartych terenów inwestycyjnych [ha]	437,8	1363,03
RPMA.01.04	Liczba wspartych funduszy poręczeniowych [szt.]	0	1
	Liczba wspartych funduszy pożyczkowych [szt.]	0	4
	Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu (IOB) [szt.]	0	4
RPMA.01.05	Liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC) [szt.]	22	94
	Liczba dokapitalizowanych przedsiębiorstw [szt.]	90	139
	Liczba wdrożonych technologii [szt.]	317	492
	Liczba wybudowanych/zmodernizowanych budynków [szt.]	0	4
	Powierzchnia wybudowanych/zmodernizowanych budynków [m <sup>2</sup> ]	6079,98	10799,77
	Wartość zakupionych środków trwałych/wartości niematerialnych i prawnych służących wdrożeniu projektu [PLN]	406879946	702683183,5
RPMA.01.06	Liczba przedsiębiorstw zaangażowanych w powiązania kooperacyjne [szt.]	0	44
	Liczba wspartych powiązań kooperacyjnych [szt.]	0	4
RPMA.01.07	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie eksportu [szt.]	0	43
	Liczba przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze międzynarodowym [szt.]	0	469

RPMA.01.08	Liczba przedsiębiorstw, które dokonały zmiany w produkcji w zakresie gospodarki odpadami [szt.]	2	22
------------	---	---	----

Źródło: Opracowanie własne

Poziom osiągnięcia wskaźników produktu w zakresie priorytetu 2 *Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza* należy uznać za niezadowalający. Tylko 2 wskaźniki (*Liczba zakupionych zestawów komputerowych*, *Liczba rejestrów publicznych udostępnionych on-line*), łatwe do osiągnięcia, wykazują większe zaawansowanie. Jednakże osiągnięcie zakładanego wskaźnika *Długość wybudowanej sieci Internetu szerokopasmowego* [km] w 2013 r. na poziomie 3000 km jest raczej możliwe, bo dotychczas wartość zakontraktowania wynosi już 3723 km.

**Tabela 3.6.8.** Zakontraktowane i osiągnięte wartości wskaźnika produktu w priorytecie 2. *Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza*, stan 31.08.2012

Działanie	Wskaźnik	Wartość osiągnięta	Wartość zakontraktowana
RPMA.02.01	Długość wybudowanej sieci Internetu szerokopasmowego [km]	2	3723
	Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały dofinansowanie dostępu do Internetu [szt.]	0	392790
	Liczba uruchomionych on-line usług na poziomie 2 - Interakcja [szt.]	0	50
	Liczba uruchomionych on-line usług na poziomie 3 - dwustronna interakcja [szt.]	0	40
	Liczba uruchomionych on-line usług na poziomie 4 - transakcja [szt.]	0	20
	Liczba uruchomionych PIAP [szt.]	2	294
	Liczba utworzonych aplikacji lub udostępnionych usług teleinformatycznych [szt.]	0	6
	Liczba zakupionych zestawów komputerowych [szt.]	183	296
RPMA.02.02	Liczba rejestrów publicznych udostępnionych on-line [szt.]	19	62
	Liczba uruchomionych on-line usług na poziomie 1 - Informacja [szt.]	4	121
	Liczba uruchomionych on-line usług na poziomie 2 - Interakcja [szt.]	4	127
	Liczba uruchomionych on-line usług na poziomie 3 - dwustronna interakcja [szt.]	7,00	193
	Liczba uruchomionych on-line usług na poziomie 4 - transakcja [szt.]	20	169
	Liczba utworzonych aplikacji lub udostępnionych usług teleinformatycznych [szt.]	6,00	475

W zakresie priorytetu 3 - *Regionalny system transportowy* zaawansowanie działania 3.1 - *Infrastruktura drogowa* można uznać za zadowalające natomiast w działaniu 3.2 - *Regionalny transport publiczny*, zerowe wskaźniki osiągnięcia mogą wskazywać na opóźnienia w realizacji. Zakontraktowana liczba zakupionych jednostek taboru kolejowego wskazuje, że prawdopodobnie nie zostaną osiągnięte zakładane wartości.

**Tabela 3.6.9.** Zakontraktowane i osiągnięte wartości wskaźnika produktu w priorytecie 3. *Regionalny system transportowy*, stan 31.08.2012

Działanie	Wskaźnik	Wartość osiągnięta	Wartość zakontrak-
-----------	----------	--------------------	--------------------

			towana
RPMA.03.01	Długość przebudowanych dróg gminnych [km]	192,99	472,33
	Długość przebudowanych dróg powiatowych [km]	324,27	383,51
	Długość przebudowanych dróg wojewódzkich [km]	0	93,23
	Długość wybudowanych dróg gminnych [km]	24,59	52,83
	Długość wybudowanych dróg powiatowych [km]	4,85	18,94
	Długość wybudowanych dróg wojewódzkich [km]	3,06	3,06
	Długość wybudowanych lub oznakowanych/wytyczonych ścieżek rowerowych [km]	23,65	165,49
RPMA.03.02	Liczba wybudowanych obiektów "park&ride" [szt.]	0	8
	Liczba zakupionych jednostek taboru kolejowego [szt.]	0	25
	Liczba zmodernizowanych jednostek taboru kolejowego [szt.]	0	150
	Pojemność zakupionego taboru kolejowego [osoby]	0	7000

Źródło: Opracowanie własne

W przypadku priorytetu 4. Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka osiągnięte wartości wskaźnika produktu są na ogół jeszcze równe 0. Tylko w przypadku sieci wodno-kanalizacyjnej osiągnięto jakieś wartości, ale są one bardzo niskie w stosunku do wartości zakontraktowanych.

**Tabela 3.6.10.** Zakontraktowane i osiągnięte wartości wskaźnika produktu w priorytecie 4. Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka; stan 31.08.2012

Działanie	Wskaźnik	Wartość osiągnięta	Wartość zakontraktowana
RPMA.04.01	Długość wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej w ramach kompleksowego projektu [km]	60,9	251,16
	Długość wybudowanej sieci wodociągowej [km]	15,18	160,77
	Długość wybudowanej sieci wodociągowej w ramach kompleksowego projektu [km]	15,27	228,98
	Długość zmodernizowanej sieci kanalizacji sanitarnej w ramach kompleksowego projektu [km]	0	8,00
	Długość zmodernizowanej sieci wodociągowej w ramach kompleksowego projektu [km]	0	5,71
	Liczba przebudowanych oczyszczalni ścieków [szt.]	5	12
	Liczba wybudowanych oczyszczalni ścieków [szt.]	1	6
RPMA.04.02	Ilość nowych instalacji do unieszkodliwiania odpadów [szt.]	0	4
	Liczba nowowybudowanych sortowni [szt.]	0	1
	Liczba zmodernizowanych składowisk [szt.]	0	2
	Liczba zrehabilitowanych składowisk [szt.]	0	1
RPMA.04.03	Liczba jednostek wytwarzania energii cieplnej i elektrycznej przy wykorzystaniu energii promieniowania słonecznego [szt.]	0	432
	Liczba jednostek wytwarzania energii cieplnej przy wykorzystaniu energii promieniowania słonecznego [szt.]	0	4989
	Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej przy wykorzystaniu energii promieniowania słonecznego [szt.]	0	8
	Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej z wiatru [szt.]	1	4
	Liczba obiektów objętych termomodernizacją [szt.]	0	37
	Liczba projektów w zakresie ochrony powietrza [szt.]	0	7
	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z energii geotermicznej [szt.]	0	24
	Liczba wybudowanych/przebudowanych jednostek	0	22

	wytwarzania energii elektrycznej [szt.]		
	Moc zainstalowana energii cieplnej [MW]	0	10,61
	Moc zainstalowana energii elektrycznej [MW]	0	6,69
RPMA.04.04	Liczba wybudowanych, wyremontowanych lub przebudowanych pozostałych obiektów ochrony przeciwpowodziowej [szt.]	0	2
	Liczba zakupionych wozów pożarniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof [szt.]	11	49
	Liczba zmodernizowanych stanowisk pomiarowych i innych narzędzi w zakresie monitoringu środowiska [szt.]	0	1

Źródło: Opracowanie własne

W priorytecie 5. Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu, zakontraktowane wartości wskaźnika produktu przewyższają nieznacznie zakładane wartości w *Szczegółowym opisie priorytetów RPO WM*. Jednakże nie ma jeszcze osiągniętej wartości wskaźnika.

**Tabela 3.6.11.** Zakontraktowane i osiągnięte wartości wskaźnika produktu w priorytecie 5. Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu, stan 31.08.2012

Działanie	Wskaźnik	Wartość osiągnięta	Wartość zakontraktowana
RPMA.05.01	Liczba zakupionych jednostek taboru komunikacji miejskiej [szt.]	0	36
	Pojemność jednostek zakupionego taboru komunikacji miejskiej [osoby]	0	3460
RPMA.05.02	Liczba zrewitalizowanych obszarów [szt.]	1	17
	Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów [ha]	0	17,95

Źródło: Opracowanie własne

W priorytecie 6. *Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji* niektóre projekty już zakończono lub są one poważnie zaawansowane. Świadczą o tym osiągnięte już wartości wskaźnika produktu. Poziom osiągniętych wartości w stosunku do wartości zakontraktowanych jest niski.

**Tabela 3.6.12.** Zakontraktowane i osiągnięte wartości wskaźnika produktu w priorytecie 6. Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji, stan 31.08.2012

Działanie	Wskaźnik	Wartość osiągnięta	Wartość zakontraktowana
RPMA.06.01	Liczba obiektów dziedzictwa kulturowego zapewniających dostęp dla osób niepełnosprawnych [szt.]	8	23
	Liczba obiektów instytucji kultury zapewniających dostęp dla osób niepełnosprawnych [szt.]	9	24
	Liczba obiektów/zbiorów dziedzictwa kulturowego objętych wsparciem [szt.]	15	39
	Liczba obiektów/zbiorów poddanych konserwacji [szt.]	28	75
	Liczba przebudowanych obiektów instytucji kultury [szt.]	2	17
	Liczba wybudowanych obiektów instytucji kultury [szt.]	2	7
	Liczba zabezpieczonych obiektów/zbiorów [szt.]	2	6
RPMA.06.02	Liczba nowych produktów turystycznych [szt.]	1	16
	Liczba przebudowanych obiektów dziedzictwa kulturowego	0	11

[szt.]		
Liczba przebudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych [szt.]	0	3
Liczba utworzonych punktów informacji turystycznej [szt.]	1	5
Liczba utworzonych turystycznych portali informacyjnych [szt.]	0	1
Liczba wybudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych [szt.]	1	10
Liczba zmodyfikowanych produktów turystycznych [szt.]	0	2

Źródło: Opracowanie własne

Osiągnięte wartości wskaźnika produktu w priorytecie 7. Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego, w przypadku niektórych działań są zaawansowane w stopniu pozwalającym na wykonanie wartości zakontraktowanych.

**Tabela 3.6.13.** Zakontraktowane i osiągnięte wartości wskaźnika produktu w priorytecie 7. Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego, stan 31.08.2012

Działanie	Wskaźnik	Wartość osiągnięta	Wartość zakontraktowana
RPMA.07.01	Liczba doposażonych instytucji ochrony zdrowia [szt.]	9	24
	Liczba przebudowanych instytucji ochrony zdrowia [szt.]	6	11
	Liczba wybudowanych instytucji ochrony zdrowia [szt.]	0	1
	Powierzchnia wybudowanych/zmodernizowanych budynków [m2]	0	3309,87
RPMA.07.02	Liczba obiektów infrastruktury szkół wyższych/szkół zapewniających dostęp dla osób niepełnosprawnych [szt.]	12	23
	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury szkół wyższych/szkół [szt.]	6	25
	Liczba szkół doposażonych w sprzęt na potrzeby dydaktyki [szt.]	0	2
	Liczba szkół wyższych doposażonych w aparaturę naukowo-badawczą na potrzeby dydaktyki [szt.]	1	1
	Liczba wybudowanych obiektów infrastruktury szkół wyższych/szkół [szt.]	13	28
	Powierzchnia wybudowanych/zmodernizowanych budynków [m2]	1737,4	19907,2
RPMA.07.03	Liczba zbudowanych/przebudowanych/doposażonych obiektów infrastruktury społecznej [szt.]	8	24
	Powierzchnia wybudowanych/zmodernizowanych budynków [m2]	5659,83	31256,25

Źródło: Opracowanie własne

Analogiczne analizy wykonano w zakresie wskaźnika rezultatu. W przypadku priorytetu 1 wartości wskaźnika rezultatu osiągnięto tylko w przypadku działania 1.5 i stanowią one na ogół około połowę wartości zakontraktowanej. W przypadku innych działań brak jeszcze informacji nt. wartości osiągniętych. Warto zauważyć, że w odniesieniu do deklarowanych wartości wskaźnika rezultatu w dokumencie *Szczegółowy opis priorytetów RPO WM*, szereg wartości zakontraktowanych jest wyższa. Tylko w przypadku wskaźnika *Liczba przedsięwzięć wspartych przez instytucje otoczenia biznesu* wartość zakontraktowana jest zdecydowanie niższa od wartości deklarowanej (odpowiednio 30 i 1500! W 2013 r.).

**Tabela 3.6.14.** Zakontraktowane i osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu w priorytecie 1 -  
*Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu, stan*  
31.08.2012

Działanie	Wskaźnik	Wartość osiągnięta	Wartość zakontraktowana
RPMA.01.01	Liczba instytucji korzystających z zakupionej aparatury naukowo-badawczej[szt.]	0	4
	Liczba jednostek naukowych korzystających ze wspólnej infrastruktury badawczej[szt.]	0	11
	Liczba projektów badawczych, rozwojowych i celowych realizowanych przy wykorzystaniu wspartej infrastruktury[szt.]	0	69
	Liczba przedsiębiorstw korzystających z usług utworzonych laboratoriów[szt.]	0	8
	Liczba przedsiębiorstw korzystających z usług zmodernizowanych laboratoriów[szt.]	0	127
	Liczba wdrożeń powstałych w wyniku zrealizowanych projektów[szt.]	0	3
	RPMA.01.02	Liczba utworzonych nowych etatów badawczych (kat. 1-5, 7)[szt.]	0
Liczba wdrożeń powstałych w wyniku zrealizowanych projektów[szt.]		0	161
Liczba zgłoszeń patentowych jako efekt realizacji projektu celowego[szt.]		0	4
RPMA.01.03	Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach[szt.]	46	154
	Wartość inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach[PLN]	0	7500000
RPMA.01.04	Liczba nowych i ulepszonych usług świadczonych przez IOB[szt.]	0	75
	Liczba przedsiębiorstw wspartych przez fundusze poręczeniowe[szt.]	0	300
	Liczba przedsiębiorstw wspartych przez fundusze pożyczkowe[szt.]	0	1529
	Liczba przedsiębiorstw wspartych przez instytucje otoczenia biznesu[szt.]	0	30
	Liczba usług wykonanych na rzecz przedsiębiorstw przez IOB[szt.]	0	15
	Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)[szt.]	0	2
	Wartość udzielonych pożyczek[PLN]	0	68860000
RPMA.01.05	Liczba działających MSP, które prowadzą sprzedaż produktów lub usług powstałych w wyniku udzielonego wsparcia[szt.]	142	297
	Liczba innowacji wprowadzonych przez powstałe dzięki udzielonemu wsparciu przedsiębiorstwa[szt.]	408	693
	Liczba nowych produktów/usług[szt.]	21	206
	Liczba udoskonalonych produktów/usług[szt.]	716	891
	Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)[szt.]	1512	3091,5
RPMA.01.06	Liczba nowych/udoskonalonych produktów/usług wdrożonych	0	22



	przez przedsiębiorstwa dzięki powiązaniom kooperacyjnym[szt.]		
	Liczba transferów technologii dokonanych pomiędzy zaangażowanymi podmiotami[szt.]	0	8
	Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)[szt.]	0	1
RPMA.01.07	Liczba podpisanych kontraktów handlowych[szt.]	0	734
RPMA.01.08	Zmiana emisji głównych zanieczyszczeń powietrza: dwutlenku siarki, tlenu azotu, pyłów, dwutlenku węgla[tony/rok]	0	440,9
	Zmiana energochłonności[MWh/rok]	0	2602
	Zmiana ilości ścieków przemysłowych wymagających oczyszczenia[m3/rok]	0	14588,05
	Zmiana ilości wytwarzanych odpadów[tony/rok]	50	118,3
	Zmiana ilości zużycia wody[m3/rok]	0	13080,57

Źródło: Opracowanie własne

Osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu w priorytecie 2 w stosunku do wartości zadeklarowanych są jeszcze bardzo niewielkie. Jednakże zakładane wskaźniki rezultatu są mniejsze od wartości zakontraktowanych, co może świadczyć o niedoszacowaniu zakładanych wartości. Chodzi głównie o jednostki publiczne i szkoły; z wartości zakontraktowanych wynika, że dostęp do Internetu będzie miała większa liczba tych jednostek niż to zakładano na początku. Natomiast w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw zakładane wartości nie zostaną osiągnięte.

**Tabela 3.6.15.** Zakontraktowane i osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu w priorytecie 2. *Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza, stan 31.08.2012*

Działanie	Wskaźnik	Wartość osiągnięta	Wartość zakontraktowana
RPMA.02.01.00	Liczba jednostek publicznych, które uzyskały możliwość dostępu do internetu[szt.]	14	133
	Liczba osób, które uzyskały możliwość dostępu do internetu[osoby]	16178	1752897
	Liczba szkół, które uzyskały możliwość dostępu do internetu[szt.]	8	57
	Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)[szt.]	0	12
RPMA.02.02.00	Liczba jednostek naukowych korzystających z utworzonych aplikacji lub usług teleinformatycznych[szt.]	0	2
	Liczba jednostek sektora publicznego korzystających z utworzonych aplikacji lub usług teleinformatycznych[szt.]	32	172
	Liczba osób korzystających z PIAP[osoby/rok]	2800	68212
	Liczba osób korzystających z usług on-line[osoby]	34800	1455743
	Liczba osób, które zyskały możliwość używania podpisu elektronicznego[osoby]	400	1131
	Liczba użytkowników udostępnionych rejestrów publicznych[osoby]	30500	205954
RPMA.02.03.00	Liczba MŚP, które uzyskały możliwość dostępu do internetu[szt.]	5	18

Źródło: Opracowanie własne

W przypadku priorytetu 4 osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu są niewielkie. Tylko w przypadku działania 4.4. *Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu*, osiągnięto wartości, które

wskazują na duże zaawansowanie projektów. Przy założeniu wykonania zakontraktowanych projektów można oczekiwać przekroczenia zakładanych wskaźników rezultatu w tym priorytecie.

**Tabela 3.6.16.** Zakontraktowane i osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu w priorytecie 4. Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka; stan 31.08.2012

Działanie	Wskaźnik	Wartość osiągnięta	Wartość zakontraktowana
RPMA.04.01	Liczba osób podłączonych do wybudowanej/zmodernizowanej sieci kanalizacyjnej[osoby]	6581	35433
	Liczba osób podłączonych do wybudowanej/zmodernizowanej sieci wodociągowej[osoby]	461	23875
	Przepustowość[pojazdy/miesiąc]	0	164
	Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)[szt.]	4	6
RPMA.04.02	Liczba osób objętych systemem zagospodarowania odpadów[osoby]	0	10000
RPMA.04.03	Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej w wyniku realizacji projektów[GJ/rok]	0	71657,16
	Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej w wyniku realizacji projektów[MWh/rok]	0	293,97
	Ilość zaoszczędzonej energii pierwotnej w wyniku realizacji projektów[GJ/rok]	0	284813,08
	Liczba odbiorców mających dostęp do wybudowanej sieci energetycznej[osoby]	0	160
	Zmiana emisji głównych zanieczyszczeń powietrza: dwutlenek siarki, tlenki azotu, pyły, dwutlenek węgla[tony/rok]	0	43592,69
RPMA.04.04	Liczba osób objęta ochroną przeciwpowodziową[osoby]	115000	252113
	Liczba osób objętych ochroną przeciwpożarową lasów i innymi środkami ochrony[osoby]	347024	1798626
	Łączna powierzchnia obszarów, na których przywrócono lub zapewniono ochronę właściwego stanu ekosystemów[ha]	0	125949
	Powierzchnia obszarów, dla których opracowano plany ochrony[ha]	6968	6889
	Powierzchnia terenów objętych ochroną przeciwpowodziową[ha]	0	161772

Źródło: Opracowanie własne

W priorytetach 3 i 5 osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu są również bardzo niskie, co może wskazywać na trudności w osiągnięciu zakładanych wartości. Natomiast stopień zaawansowania priorytetu 6 w stosunku do innych priorytetów należy uznać za wyższy. Trudno jednak ocenić, czy zakontraktowane wartości zostaną osiągnięte. Podobna sytuacja dotyczy priorytetu 7, z tym, że poziom osiągniętych wartości wskaźnika rezultatu skłania do wniosku, że zakładane wartości wskaźnika zostaną osiągnięte lub przekroczone.

**Tabela 3.6.17.** Zakontraktowane i osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu w priorytecie 6. Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji, stan 31.08.2012

Działanie	Wskaźnik	Wartość osiągnięta	Wartość zakontraktowana
RPMA.06.01	Liczba nowych produktów/usług [szt.]	1	36

	Liczba osób odwiedzających dofinansowane instytucje kultury[osoby/rok]	234800	1187030
	Liczba osób odwiedzających obiekty dziedzictwa kulturowego objęte wsparciem[osoby/rok]	187800	1151800
	Liczba zabezpieczonych obiektów/zbiorów[szt.]	4	10
	Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)[szt.]	50	202,5
RPMA.06.02	Liczba osób korzystających z obiektów turystycznych[osoby/rok]	190000	3257693
	Liczba osób korzystających z produktów turystycznych[osoby/rok]	190000	1398884
	Liczba turystów korzystających z systemu rezerwacji i informacji turystycznej[osoby/rok]	190000	194950
	Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów (EPC)[szt.]	9	121

Źródło: Opracowanie własne

**Tabela 3.6.18.** Zakontraktowane i osiągnięte wartości wskaźnika produktu w priorytecie 7. Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego, stan 31.08.2012

Działanie	Wskaźnik	Wartość osiągnięta	Wartość zakontraktowana
RPMA.07.01	Liczba pacjentów korzystających z infrastruktury ochrony zdrowia[osoby/rok]	164343	421144
	Potencjalna liczba specjalistycznych badań medycznych, które zostaną wykonane zakupionym sprzętem[szt./rok]	140049	618662
RPMA.07.02	Liczba studentów korzystających z infrastruktury dydaktycznej wspartej w wyniku realizacji projektów[osoby]	202	27323
	Liczba studentów korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów[osoby]	0	16046
	Liczba uczniów korzystających z infrastruktury dydaktycznej wspartej w wyniku realizacji projektów[osoby]	535	18789
	Liczba uczniów korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów[osoby]	4162	27362
RPMA.08.01.00	Liczba przeszkolonych osób[osoby]	3810	5860

Źródło: Opracowanie własne

### **Rekomendacje dotyczące programowania kolejnej perspektywy finansowej z punktu widzenia potencjału neo-endogennego**

Region mazowiecki jest silnie zróżnicowany przestrzennie z wyraźną dominacją subregionu warszawskiego. Ograniczenie dalszej polaryzacji przestrzennej powinno polegać na większym wsparciu pozostałych subregionów (radomski, siedlecki, ostrołęcki, płocki, ciechanowski), zwiększeniu ich roli społeczno-gospodarczej oraz wzajemnych powiązań funkcjonalnych. Dotychczasowy przebieg RPO WM w znacznym stopniu spełnia to założenie.

Ze względu na specyfikę struktury funkcjonalnej należy rozważyć możliwość różnicowania działań w ramach środków RPO WM pomiędzy miastem a obszarem wiejskim poprzez dedykowanie specjalnych środków.

Różnicowanie działań powinno też dotyczyć trzech zidentyfikowanych typów powiatów (konwergencji, dywergencji i stabilizacji), tak, aby pozwoliły one podnosić konkurencyjność regionu, a z drugiej strony redukować wewnętrzną polaryzację przestrzenną.

Największym zainteresowaniem cieszył się priorytet 1, w tym działanie 1.5 – Rozwój przedsiębiorczości. Mazowsze na tle innych regionów kraju wypada korzystnie pod względem rozwoju przedsiębiorczości. Należy rozważyć czy zwiększyć środki wspierające małe i średnie przedsiębiorstwa oraz ułatwić możliwości ich pozyskiwania, czy też wspierać MŚP w ramach innych priorytetów, czyli wprowadzić działania dedykowane MŚP.

Należy rozważyć sposoby skuteczniejszego wykorzystania środków w niektórych działaniach. Na przykład w działaniach związanych z tzw. badaniami i rozwojem oraz transportem publicznym analiza wskaźników rezultatu i produktu prowadzi do wniosku, że ich osiągnięte wartości są minimalne i nie gwarantują wykonania założeń.

Subregion radomski cechuje zbyt niski poziom partycypacji w środkach RPO WM, co pogłębia jego problemy rozwojowe oraz obniża wewnętrzną i zewnętrzną konkurencyjność. Należy rozważyć nad utworzenie specjalnego działania wspierającego ten subregion.

Należy ograniczyć liczbę wskaźników monitorowania. Ich dostępność i analiza są bardzo utrudnione i nie niosą ze sobą istotnych wniosków. Wynika to prawdopodobnie ze zbyt dużej szczegółowości.

#### 4. WNIOSKI I REKOMENDACJE

- Priorytety RPO WM stanowią zestaw wybranych, kluczowych wyzwań rozwojowych województwa, a jak przekonuje analiza wskaźników monitorowania SRWM i wskaźników rezultatu RPO WM, wyzwania te stanowią jedynie wycinek wszystkich aspektów związanych z rozwojem województwa ujętych w SRWM. Jest to zależność wynikająca z różnic poziomów strategiczności obu dokumentów. W przypadku SRWM zakładany jest pomiar dalekosiężnych pozytywnych efektów, które stanowią miary syntetyczne, ale niemierzalne w perspektywie czasowej działania RPO WM, który zorientowany jest na realizację celów średniookresowych i krótkoterminowych. Cele SRWM są także trudne do osiągnięcia dzięki RPO WM w związku z brakiem spójności pomiędzy systemami monitorowania. Nie pozwala to na udokumentowanie wpływu RPO WM na realizację celów SRWM, nawet w przypadku merytorycznej zgodności priorytetów RPO WM i celów SRWM. Różnica w systemie monitorowania wynika z dwóch aspektów: po pierwsze z większego zasięgu oddziaływania SRWM – również obszary miejskie i obszar metropolitalny Warszawy niż z zasięgu oddziaływania RPO WM (pozostałe miasta i ich obszary funkcjonalno-przestrzenne). SRWM obejmuje swoim zakresem również cele pozostałych programów operacyjnych obecnej perspektywy: zarówno w aspekcie środowiskowym jak i kapitału ludzkiego i społecznego. Po drugie, zakres wskaźników RPO WM wynika w dużej mierze z wytycznych i rozporządzeń regulujących wdrażanie programów europejskich (EFRR), co ogranicza możliwość agregacji do polityki, opartej o szerszy zestaw odniesień. Na podstawie oceny spójności wskaźników rezultatu poszczególnych priorytetów RPO WM ze wskaźnikami monitorowania SRWM (tabele w aneksie dla pytania badawczego 1.1) można stwierdzić, że RPO WM w dużym stopniu przyczynia się do realizacji celu 2. SRWM (*Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu*), a w niewielkim stopniu także do realizacji celu 4. (*Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych*), a także celu 5. SRWM (*Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu*). Natomiast wskaźniki rezultatu RPO WM z przyczyn wyjaśnionych powyżej nie monitorują celu SRWM nr 1. (*Rozwój kapitału społecznego*) oraz nr 3 (*Stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnych Warszawy*).

**Rekomendacja:** Rekomendowane jest – na potrzeby pomiaru wpływu RPO WM na cele SRWM – opracowanie matrycy nie tyle agregowalności poszczególnych wskaźników ile matrycy komplementarności rezultatów, osiągniętych w ramach RPO WM do celów Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego. Matryca ta powinna zostać opracowana w ramach analiz ex-post na podstawie analizy realnych efektów.

- **System zarządzania i wdrażania RPO WM należy ocenić pozytywnie na tle pozostałych RPO.** System oceny i wyboru wniosków realizowany jest w sposób umożliwiający rzetelny, przejrzysty i selektywny dobór projektów, realizujących cele SRWM i cele RPO WM. Niestety selekcjonuje on w sposób skuteczny złożone, kompleksowe projekty, zarówno poprzez zastosowanie dwuwartościowego kryterium strategicznego jak i strategiczne kryterium szczegółowe w każdym z Działań. Biorąc pod uwagę, iż 39% alokacji przeznaczono na projekty wskazane w Indykatorywnym Wykazie Projektów Kluczowych należy stwierdzić, iż większość interwencji realizowanych jest poprzez duże, relatywnie kosztowne projekty. Efektywność kosztowa jest duża ze względu na niski poziom współfinansowania. Niemniej jednak – mimo niewątpliwej strategiczności realizowanych projektów – zasięg oddziaływania i realizacji celów RPO WM jest ograniczony w stosunku do potencjalnych możliwości co oddziałuje na możliwość osiągnięcia zakładanej wysokości wskaźników docelowych niektórych Działań. Wysokość pozostałej alokacji uniemożliwia podjęcie środków zaradczych na obecnym etapie wdrażania RPO WM w innym zakresie niż dokonanie kolejnej de agregacji wskaźników projektowych na wskaźniki programowe.

**Rekomendacja.** Rekomenduje się zbadanie możliwości kolejnej de agregacji wskaźników programowych do wskaźników projektowych w celu wyczerpania wszystkich możliwości osiągnięcia zakładanych wartości docelowych wskaźników, których skuteczność realizacji została określona w raporcie jako wątpliwa. W przyszłym okresie programowania warto przeprowadzić już na etapie oceny ex-ante jak i oceny on-going symulację wysokości wskaźnika, określonej w projekcie w zależności od skali finansowej vs w zależności od liczby projektów. Należy także zastanowić się nad koniecznością realizowania dobrze skwantyfikowanej oceny merytorycznej szczegółowej przez ekspertów zewnętrznych oraz nad modyfikacją struktury wniosku o dofinansowanie projektu „pod logikę oceny”. Ta ostatnia rekomendacji dotyczy jednak raczej przyszłej perspektywy finansowej.

- Potencjał kadrowy instytucji systemu zarządzania i wdrażania RPO WM można uznać za wystarczający. Bardzo pozytywnie należy ocenić zasadę rotacyjności stanowisk. Niemniej jednak może wystąpić potrzeba zatrudnienia specjalistów od kwalifikowalności VAT i Pzp. Wydaje się, iż cykle szkoleniowe nie przyczynią się do wystarczających kwalifikacji pracowników Wydziałów Wdrażania Priorytetów w tym względzie.

**Rekomendacja:** Rekomenduje się wzmocnienie kadr RPO WM w zakresie specjalizacji w prawie finansowym i ustawie Pzp.

- W okresie objętym ewaluacją nie wypracowano narzędzia rejestracji dobrych praktyk systemu zarządzania ani procedury ich rozpowszechniania. Procedura odstępstw od Instrukcji Wykonawczej dotyczy wyłącznie sytuacji kryzysowych i nie rozpowszechniła żadnej dobrej praktyki skutkującej zmianą zapisów dokumentu.

**Rekomendacja.** Rekomendowane jest więc wzmocnienie rozwiązań przyjętych w celu zarządzania wiedzą w organizacji. Przydatne może być prowadzenie ustrukturyzowanej „bazy wiedzy RPO WM” z wykorzystaniem Intranetu. Konieczne wydaje się też zorganizowanie procesu zarządzania informacją i wiedzą w instytucji.

- Beneficjenci RPO WM mają zabezpieczone środki finansowe i zasoby organizacyjne do wdrażania RPO WM w kolejnych latach programowania. Obniżenie wpływów do budżetu wynikające ze spowolnienia gospodarczego dotknie w pierwszym rządzie planowane inwestycje własne. Ryzyka zewnętrzne wdrażania RPO dotyczą głównie dwóch aspektów: zarządzania projektami kluczowymi oraz ryzyka walutowego związanego z koniecznością zakupu urządzeń i sprzętu w walutach obcych. Oba te ryzyka dotyczą głównie Indywidualnych Projektów Kluczowych. Główne ryzyka realizacyjne związane z wdrażaniem projektów kluczowych są kwestie związane z przeprowadzeniem procedury zamówień publicznych oraz zarządzaniem projektem, finansowaniem inwestycji i rozliczaniem poszczególnych etapów wdrażania, a na koniec rozliczaniem całego projektu. Czynniki ryzyka występujące w tym okresie mogą prowadzić do opóźnień w projekcie (np. opóźnienia w przetargach, opóźnienia w płatnościach, opóźnienia w realizacji poszczególnych zadań). Mogą również wystąpić poważne problemy z realizacją projektu, na przykład w wyniku utraty płynności finansowej beneficjenta, problemów z uznaniem kwalifikowalności podatku VAT lub problemów z uznaniem kwalifikowalności innych znacznych wartościowo wydatków. Czynnikiem ryzyka realizacji projektów kluczowych może być także antycypowana przez beneficjentów obawa przed brakiem możliwości wykorzystania rezultatów projektu wskutek problemów z finansowaniem rezultatów projektu, problemem z realizacją i wypełnieniem celów projektu, wykorzystaniem infrastruktury niezgodnie z przeznaczeniem.

**Rekomendacja:** Rekomenduje się pomoc doradczą dla najbardziej zagrożonych / ryzykownych projektów. Działalność monitorująca i doradczą powinna być szczególnie intensyfikowana wobec beneficjentów o znikomym doświadczeniu w realizacji dużych projektów infrastrukturalnych (np. w Działaniu 1.1. **Wzmocnienie sektora badawczo-rozwojowego** największe ryzyka wiążą się z procedurami przetargowymi i ryzykami finansowymi związanymi z wydatkowaniem środków i zabezpieczeniem finansowania pomostowego). Z kolei w Priorytecie V (Działanie 5.2. Rewitalizacja miast) i VI (**Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji**) ryzyka realizacyjne dotyczyć mogą antycypowanych trudności z utrzymaniem inwestycji po zakończeniu działań projektowych bądź uzyskaniem finansowania pomostowego. mniej doświadczonym beneficjentom Działania 1.1. warto rekomendować wyodrębnianie struktur pomocniczych, niezaangażowanych w procedowanie bieżących prac urzędu i dedykowanie ich w pełni projektowi. W celu zminimalizowania ryzyka opóźnień w stosowaniu procedur przetargowych warto przekonywać i szkolić beneficjentów do wybierania takiej formuły realizowania zamówień publicznych jak dialog konkurencyjny. Warto także rekomendować współpracę przy opracowywaniu dokumentacji przetargowej z zespołem doświadczonych ekspertów w branży (nie tylko specjalistów od ustawy Pzp). Ryzyko zmian kursów walut można minimalizować w procesie zarządzania projektem kluczowym poprzez przeprowadzenie jak najszybszych postępowań przetargowych od momentu podpisania umowy.

- Interwencje RPO WM przyczyniają się do zwiększenia spójności społeczno-gospodarczej regionu mazowieckiego. Dysproporcja w wartościach wskaźnika społeczno-gospodarczego pomiędzy powiatem m.st. Warszawa, a powiatem wołomińskim sukcesywnie spadała z 34,4% w roku 2004, przez 28,6% w roku 2007, by osiągnąć zaledwie 10,9% w roku 2010. Rosnąca pozycja powiatów aglomeracji warszawskiej wynika w głównej mierze z nasilających się w ostatniej dekadzie procesów suburbanizacji. Jest to pozytywny trend, który łagodzi polaryzację wewnątrz aglomeracji, umniejszając dominującą rolę Warszawy. Ponadto, łagodzenie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego na terenie aglomeracji warszawskiej może wynikać z realizacji projektów w ramach programu RPO WM oraz działań komplementarnych w innych programach (POIS, POIG, PO KL), które były wdrażane od roku 2007. Nadal niestety pogłębia się marginalizacja południowej części województwa w zakresie spójności społeczno-gospodarczej. Znaczenie ośrodków subregionalnych pozostaje dość niewielkie, przy wyraźnym spadku omawianego wskaźnika w przypadku miasta Płocka.

**Rekomendacja;** W przyszłym okresie programowania warto wziąć pod uwagę terytorializację interwencji poprzez np. wzmocnianie ośrodków subregionalnych nie tylko w ramach infrastruktury społecznej (jak obecnie w RPO WM) ale również w zakresie infrastruktury gospodarczej oraz dużych projektów rewitalizacyjnych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

- Interwencje RPO WM charakteryzują się niskim i rzadkim efektem jałowej straty. Co prawda w większości przypadków projekty były możliwe do zrealizowania bez pomocy środków zewnętrznych pochodzących z RPO WM, jednak w każdym przypadku realizacja projektu byłaby odciążona w czasie lub okrojona do minimum. Jedynie w wyniku zaniechania dofinansowania analizowanych ośmiu projektów nie zostałyby zrealizowane inwestycje o kwocie przekraczającej 1 mld zł, czego ponad 632 mln pochodzące z dofinansowania UE. Opóźnienia wywołane brakiem dofinansowania ze strony RPO WM odbiłyby się również niekorzystnie na projektach komplementarnych, które nie zostałyby zrealizowane lub byłyby wprowadzone w życie z opóźnieniem w przypadku zaniechania dofinansowania z UE. Zaplanowane cele i efekty nie zostałyby osiągnięte. W większości wypadków brak dofinansowania spowodowałby około 2-letnie opóźnienie ( w przypadku inwestycji w gospodarce wodnej opóźnienia mogłyby sięgać roku 2020). Oprócz poprawy

sytuacji finansowej wystąpiły także inne pozytywne zjawiska: uruchomiono nowe inwestycje (najwięcej wśród organizacji pozarządowych i instytucji naukowych), rozszerzyła się liczba kontrahentów (głównie wśród beneficjentów z grup: przedsiębiorcy i organizacje pozarządowe) oraz zwiększyła się liczba zatrudnionych (głównymi pracodawcami byli przedsiębiorcy, kościoły i związki wyznaniowe). Dokładny pomiar efektu netto w ujęciu finansowym jest jednak niemożliwy do oszacowania na obecnym etapie wdrażania RPO WM, nawet w oparciu o analizę już zakończonych projektów. Efekty mnożnikowe wystąpiły głównie w projektach realizowanych przez jst, podczas gdy efekt dźwigni w większym stopniu dotyczył przedsiębiorstw

**Rekomendacja:** rekomenduje się wprowadzenie w przyszłym okresie programowania włączenie do sprawozdawczości merytorycznej projektów informacji o zmianach na lokalnym/regionalnym/globalnym rynku (przedsiębiorcy) oraz monitorowanie oddziaływania interwencji jst poprzez liczbę nowych inwestycji wynikających z projektu, liczbę nowych przedsiębiorstw obsługujących realizację i rezultaty projektu, itp. efekty dodatkowe.

- Region mazowiecki jest silnie zróżnicowany przestrzennie z wyraźną dominacją subregionu warszawskiego. Ograniczenie dalszej polaryzacji przestrzennej powinno polegać na większym wsparciu pozostałych subregionów (radomski, siedlecki, ostrołęcki, płocki, ciechanowski), zwiększeniu ich roli społeczno-gospodarczej oraz wzajemnych powiązań funkcjonalnych. Ze względu na specyfikę struktury funkcjonalnej należy rozważyć w przyszłej perspektywie finansowej możliwość różnicowania działań w ramach środków RPO WM pomiędzy miastem a obszarem wiejskim poprzez dedykowanie specjalnych środków. Różnicowanie działań powinno też dotyczyć trzech zidentyfikowanych typów powiatów (konwergencji, dywergencji i stabilizacji), tak, aby pozwoliły one podnosić konkurencyjność regionu, a z drugiej strony redukować wewnętrzną polaryzację przestrzenną.

**Rekomendacja:** Subregion radomski cechuje zbyt niski poziom partycypacji w środkach RPO WM, co pogłębia jego problemy rozwojowe oraz obniża wewnętrzną i zewnętrzną konkurencyjność. Należy rozważyć nad utworzenie specjalnego działania wspierającego ten subregion. Pozostałe środki powinny być dystrybuowane celowo tematycznie w zależności od przedstawionej w raporcie struktury dysproporcji rozwojowych. Poniżej w tabeli przedstawiono szczegółowe rekomendacje w ramach ring fencing przyszłej perspektywy finansowej.

**Tabela.** Wnioski dotyczące działań poprawiających konkurencyjność i zwiększających spójność regionu w kontekście obecnego i przyszłego okresu programowania

Obecny okres programowania	Proponowane działania
1. Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu	Najważniejszym czynnikiem są uwarunkowania zewnętrzne, zwłaszcza nakłady na B+R z budżetu państwa.
2. Przyspieszenie e-Rozwoju Mazowsza	Publikacja aktualnych danych w zakresie wskaźników monitorujących Strategię Rozwoju Województwa Mazowieckiego na ogólnie dostępnym portalu internetowym. Kontynuowanie upowszechniania taniego dostępu do Internetu na obszarach peryferyjnych. Akcje edukacyjne z zakresu obsługi e-usług organizowane przez poszczególne instytucje użyteczności publicznej.
3. Regionalny system transportowy	Kontynuowanie modernizacji ciągów komunikacyjnych z priorytetowym traktowaniem likwidacji wąskich gardeł transportowych i modernizacją ciągów transportowych na wlotach do Warszawy i ośrodków subregionalnych.
4. Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka	Wsparcie dla skoordynowanych projektów mających na celu wykorzystanie OZE w danej miejscowości lub grupie miejscowości.



5. Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu	Bardzo istotna jest ścisła współpraca pomiędzy tymi miastami (w tym efektywny przepływ wiedzy), aby funkcje przez nie reprezentowane były do siebie komplementarne. Należy dążyć do stworzenia lokalnego, konkurencyjnego rynku pracy, w celu odwrócenia niekorzystnych tendencji migracyjnych w omawianych miastach. Wskazane są więc np. ułatwienia dla rozpoczęcia działalności gospodarczej przez młode osoby w miastach województwa mazowieckiego poza Warszawą.
6. Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji	Jedynie stworzenie konkurencyjnego w skali kraju produktu regionalnego może skutecznie przyciągnąć turystów. Jednak, ze względu na dość niską atrakcyjność przyrodniczą Mazowsza w porównaniu z innymi regionami Polski, inwestowanie w sektor turystyczny na większą skalę nie znajduje ekonomicznego uzasadnienia. Tylko dalsza promocja m. st. Warszawy może przyczynić się do wzrostu liczby odwiedzających stolicę. W przypadku turystyki wiejskiej, w tym agroturystyki, ten sektor nadal pozostanie niszowy i nie wpłynie znacząco na dywersyfikację pozarolniczego rynku pracy na obszarach wiejskich. Lokalnie pozytywny wpływ mogą mieć specjalne programy rozwoju i promocji turystyki w poszczególnych regionach województwa, wybranych na podstawie występowania najwyższych walorów przyrodniczo-kulturowych i niskiej atrakcyjności pod względem inwestycji ingerujących w krajobraz.
7. Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego	Rozwój wyspecjalizowanego szkolnictwa na poziomie średnim (szkoły zawodowe) i wyższym poza OMW, przyczyni się do dywersyfikacji rynku pracy na peryferiach. Ułatwienia dla rozpoczęcia działalności gospodarczej przez młode osoby w miastach województwa mazowieckiego poza Warszawą. Kursy i szkolenia skoordynowane z popytem na miejscowym rynku pracy.
<b>Nowa perspektywa finansowa</b>	<b>Proponowane działania</b>
Badania i działalność innowacyjna	Należy dążyć do rozbudowy sektora B+R poza Obszarem Metropolitalnym Warszawy, gdyż decentralizacja tego rodzaju działalności w opiece rozwoju TIK jest trendem globalnym i nieuniknionym. Rozwój funkcji B+R może stać się także panaceum na coraz wyraźniejszą marginalizację społeczno-gospodarczą południowych powiatów województwa mazowieckiego i selektywną emigrację z tych obszarów. Wskazane są np. regionalne środki finansowe na stypendia, granty i rozpoczęcie działalności gospodarczej dla młodych osób o wybitnych osiągnięciach naukowych uwarunkowane deklaracją późniejszego wykorzystania rezultatów i działalnością na terenie województwa mazowieckiego.
Technologie informacyjno-komunikacyjne	Publikacja aktualnych danych w zakresie wskaźników monitorujących Strategię Rozwoju Województwa Mazowieckiego na ogólnie dostępnym portalu internetowym. Kontynuowanie upowszechniania taniego dostępu do Internetu na obszarach peryferyjnych. Akcje edukacyjne z zakresu obsługi e-usług organizowane przez poszczególne instytucje użyteczności publicznej.
Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw	Fundusz kredytów preferencyjnych na modernizację małych i średnich przedsiębiorstw.
Gospodarka niskoemisyjna	Wsparcie dla skoordynowanych projektów mających na celu wykorzystanie OZE w danej miejscowości lub grupie miejscowości. Skuteczna promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii (jak wierzba energetyczna) na terenach wiejskich. Rozwój transportu szynowego, promocja transportu publicznego.
Dostosowanie do zmian klimatycznych	Restrykcyjne planowanie przestrzenne w dolinach rzek.
Ochrona środowiska i efektywne	Wsparcie dla skoordynowanych projektów mających na celu wykorzystanie OZE w danej miejscowości lub grupie

wykorzystywanie zasobów	miejsowości. Rozwój transportu szynowego, promocja transportu publicznego. Koncentracja rozwoju i promocji turystyki w poszczególnych regionach województwa, wybranych na podstawie występowania najwyższych walorów przyrodniczo-kulturowych i niskiej atrakcyjności pod względem inwestycji ingerujących w krajobraz.
Zrównoważony transport oraz usuwanie wąskich gardeł w kluczowych infrastrukturach sieciowych	Inwestycje w transporcie szynowym. Promowanie transportu publicznego. Kontynuowanie modernizacji ciągów komunikacyjnych z priorytetowym traktowaniem likwidacji wąskich gardeł transportowych (skrzyżowania dróg o znaczeniu krajowym lub międzynarodowym, obwodnice miast) i modernizacją ciągów transportowych na wlotach do Warszawy i ośrodków subregionalnych.
Promowanie zatrudnienia i wspieranie mobilności siły roboczej	Fundusz kredytów preferencyjnych dla młodych osób rozpoczynających działalność gospodarczą na terenie województwa poza Warszawą.
Integracja społeczna i zwalczanie ubóstwa	Aktywne formy opieki społecznej.
Edukacja	Kursy i szkolenia skoordynowane z popytem na miejscowym rynku pracy.

## Tabela wniosków i rekomendacji

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat Rekomendacji	Sposób Wdrożenia	Termin Realizacji	Klasyfikacja
1.	W przypadku SRWM zakładany jest pomiar dalekosiężnych pozytywnych efektów, które stanowią miary syntetyczne, ale niemierzalne w perspektywie czasowej działania RPO WM, który zorientowany jest na realizację celów średniookresowych i krótkoterminowych. Cele SRWM są także trudne do osiągnięcia dzięki RPO WM w związku z brakiem spójności pomiędzy systemami monitorowania. Nie pozwala to na udokumentowanie wpływu RPO WM na realizację celów SRWM, nawet w przypadku merytorycznej zgodności priorytetów RPO WM i celów SRWM. skuteczności jego realizacji	Rekomendowane jest – na potrzeby pomiaru wpływu RPO WM na cele SRWM – opracowanie matrycy nie tyle agregowalności poszczególnych wskaźników ile matrycy komplementarności rezultatów, osiągniętych w ramach RPO WM do celów Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego. Matryca ta powinna zostać opracowana w ramach analiz ex-post na podstawie analizy realnych efektów.	IZ RPO WM	Opracowani matrycy komplementarności, włączenie jej do dokumentów programowych przyszłego okresu programowania w ramach założeń programowych	2015	Rekomendacja operacyjna
2.	Mimo niewątpliwej strategiczności realizowanych projektów – zasięg oddziaływania i realizacji celów RPO WM jest ograniczony w stosunku do potencjalnych możliwości co oddziałuje na możliwość osiągnięcia zakładanej wysokości wskaźników docelowych niektórych Działań.	Rekomenduje się zbadanie możliwości kolejnej de agregacji wskaźników programowych do wskaźników projektowych w celu wyczerpania wszystkich możliwości osiągnięcia zakładanych wartości docelowych wskaźników, których skuteczność realizacji została określona w raporcie jako wątpliwa. W przyszłym okresie programowania warto przeprowadzić już na etapie oceny ex-ante jak i oceny on-going symulację wysokości wskaźnika, określonej w projekcie w zależności od skali finansowej vs w zależności od liczby projektów.	IP2 Wydział Monitorowania	Aneks do umowy, wtórna analiza wniosków o dofinansowanie projektu	2013	Rekomendacja kluczowa
3.	Potencjał kadrowy instytucji systemu zarządzania i wdrażania RPO WM można uznać za wystarczający. Bardzo pozytywnie należy ocenić zasadę rotacyjności stanowisk.	Rekomenduje się wzmocnienie kadr RPO WM w zakresie zasobów wyspecjalizowanych w prawie finansowym i ustawie Pzp.	IP2 Dyrektor MJWPU	Ocena potrzeb pracowników Wydziałów Wdrażania Projektów w z akresie doradztwa	2013	Rekomendacja operacyjna

	Niemniej jednak może wystąpić potrzeba zatrudnienia specjalistów od kwalifikowalności VAT i Pzp. Wydaje się, iż cykle szkoleniowe nie przyczynią się do wystarczających kwalifikacji pracowników Wydziałów Wdrażania Priorytetów w tym względzie.			Z kwalifikowalności VAT i ustawy Pzp		
4.	W okresie objętym ewaluacją nie wypracowano narzędzia rejestracji dobrych praktyk systemu zarządzania ani procedury ich rozpowszechniania.	Rekomendowane jest więc wzmocnienie rozwiązań przyjętych w celu zarządzania wiedzą w organizacji. Przydatne może być prowadzenie ustrukturyzowanej „bazy wiedzy RPO WM” z wykorzystaniem Intranetu. Konieczne wydaje się też zorganizowanie procesu zarządzania informacją i wiedzą w instytucji	Wydział Kadr UM WM w porozumieniu z IZ RPO WM	Regularne przeprowadzanie ankiet na temat dobrych praktyk, opracowanie systemu informatycznego „baza wiedzy”	2013	Rekomendacja operacyjna
5.	Beneficjenci RPO WM mają zabezpieczone środki finansowe i zasoby organizacyjne do wdrażania RPO WM w kolejnych latach programowania. Obniżenie wpływów do budżetu wynikające ze spowolnienia gospodarczego dotknie w pierwszym rządzie planowane inwestycje własne. Ryzyka zewnętrzne wdrażania RPO dotyczą głównie dwóch aspektów: zarządzania projektami kluczowymi oraz ryzyka walutowego związanego z koniecznością zakupu urządzeń i sprzętu w walutach obcych.	Rekomenduje się pomoc doradczą dla najbardziej zagrożonych / ryzykownych projektów. Działalność monitorująca i doradczą powinna być szczególnie intensyfikowana wobec beneficjentów o znikomym doświadczeniu w realizacji dużych projektów infrastrukturalnych (np. w Działaniu 1.1.) Mniej doświadczonym beneficjentom Działania 1.1. warto rekomendować wyodrębnienie struktur pomocniczych, niezaangażowanych w procedowanie bieżących prac urzędu i dedykowanie ich w pełni projektowi. W celu zminimalizowania ryzyka opóźnień w stosowaniu procedur przetargowych warto przekonywać i szkolić beneficjentów do wybierania takiej formuły realizowania zamówień	IP2 Wydziały Wdrażania Priorytetów	Opracowanie systemu monitoringu ryzyk realizacyjnych dla poszczególnych beneficjentów projektów kluczowych	2013	Rekomendacja kluczowa

		publicznych jak dialog konkurencyjny. Warto także rekomendować współpracę przy opracowywaniu dokumentacji przetargowej z zespołem doświadczonych ekspertów w branży (nie tylko specjalistów od ustawy Pzp). Ryzyko zmian kursów walut można minimalizować w procesie zarządzania projektem kluczowym poprzez przeprowadzenie jak najszybszych postępowań przetargowych od momentu podpisania umowy.				
6.	Interwencje RPO WM przyczyniają się do zwiększenia spójności społeczno-gospodarczej regionu mazowieckiego. Nadal niestety pogłębia się marginalizacja południowej części województwa w zakresie spójności społeczno-gospodarczej. Znaczenie ośrodków subregionalnych pozostaje dość niewielkie, przy wyraźnym spadku omawianego wskaźnika w przypadku miasta Płocka.	W przyszłym okresie programowania warto wziąć pod uwagę terytorializację interwencji poprzez np. wzmacnianie ośrodków subregionalnych nie tylko w ramach infrastruktury społecznej (jak obecnie w RPO WM) ale również w zakresie infrastruktury gospodarczej oraz dużych projektów rewitalizacyjnych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	IZ RPO WM	Założenia dokumentacji programowej dla perspektywy finansowej 2014-2020	2014	Rekomendacja kluczowa
7.	Interwencje RPO WM charakteryzują się niskim i rzadkim efektem jałowej straty. Co prawda w większości przypadków projekty były możliwe do zrealizowania bez pomocy środków zewnętrznych pochodzących z RPO WM, jednak w każdym przypadku realizacja projektu byłaby odciążona w czasie lub okrojona do minimum.	Rekomenduje się wprowadzenie w przyszłym okresie programowania włączenie do sprawozdawczości merytorycznej projektów informacji o zmianach na lokalnym/regionalnym/globalnym rynku (przedsiębiorcy) oraz monitorowanie oddziaływania interwencji jst poprzez liczbę nowych inwestycji wynikających z projektu, liczbę nowych przedsiębiorstw	IZ RPO WM	Założenia programowe, wzory dokumentacji sprawozdawczej	2014	Rekomendacja operacyjna

		obsługujących realizację i rezultaty projektu, itp. efekty dodatkowe.				
<b>8.</b>	Region mazowiecki jest silnie zróżnicowany przestrzennie z wyraźną dominacją subregionu warszawskiego. Ograniczenie dalszej polaryzacji przestrzennej powinno polegać na większym wsparciu pozostałych subregionów (radomski, siedlecki, ostrołęcki, płocki, ciechanowski), zwiększeniu ich roli społeczno-gospodarczej oraz wzajemnych powiązań funkcjonalnych.	Ze względu na specyfikę struktury funkcjonalnej należy rozważyć w przyszłej perspektywie finansowej możliwość różnicowania działań w ramach środków RPO WM pomiędzy miastem a obszarem wiejskim poprzez dedykowanie specjalnych środków. Różnicowanie działań powinno też dotyczyć trzech zidentyfikowanych typów powiatów (konwergencji, dywergencji i stabilizacji), tak, aby pozwoliły one podnosić konkurencyjność regionu, a z drugiej strony redukować wewnętrzną polaryzację przestrzenną.	IZŻ RPO WM Zarząd Województwa	Założenia dokumentów programowych przyszłego okresu programowania	2014	Rekomen dacja kluczowa



2.2. Wspieranie instytucji otoczenia biznesu	Instytucje otoczenia biznesu	II	II	II	III	III	III	II	I	II	I	I	II	I	
	2.3. Rozwój nowoczesnych technologii z wykorzystaniem własnego potencjału B+R	Nakłady na działalność badawczo-rozwojową, w tym w relacji do PKB, według sektorów wykonawczych	IV	IV	IV	II	II	II	II	IV	I	I	I	II	I
		Struktura nakładów na B+R (według źródeł finansowania)	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I
		Zatrudnienie w działalności B+R wg sektorów wykonawczych	V	V	V	III	III	III	II	II	I	I	I	II	I
		Struktura nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I
		Udział produkcji wyrobów nowych i zmodernizowanych w produkcji sprzedanej w przemyśle	I	I	I	I	I	I	I	I	II	I	II	II	I
		Udzielone patenty na wynalazki	I	I	I	I	I	I	I	I	III	I	II	I	I



4. Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych	4.2. Wzmocnienie potencjału rozwojowego ośrodków subregionalnych i małych miast	Liczba ludności	II	II	II	II	II	II	I	II	I	I	I	II	I			
		Wskaźnik urbanizacji	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I		
		Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały	II	II	II	II	II	II	I	II	I	I	I	I	II	I		
		Liczba i stopa bezrobocia	II	II	II	III	III	III	I	II	I	I	I	I	II	I		
		Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I		
		Liczba zarejestrowanych organizacji	II	II	II	II	II	II	II	I	II	I	I	I	II	I		
		2.5. Budowa systemu innowacyjnego w regionie	Komputery w szkołach dla dzieci i młodzieży	I	I	I	I	I	I	III	I	I	II	I	II	I		
			Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty, w tym z dostępem do Internetu	I	I	I	I	I	I	III	I	I	II	I	II	I		
			Instytucje i urzędy mające dostęp do Internetu	I	I	I	I	I	I	III	I	II	II	I	II	I		
		2.4. Rozwój regionalnych sieci kooperacyjnych i przepływu nowoczesnych technologii	Centra transferu technologii	I	I	I	III	III	III	II	I	II	I	I	II	I		

5.2. Poprawa i promocja atrakcyjności inwestycyjnej w regionie	pozarządowych													
	Informacja o zawartych przez JST porozumieniach, stowarzyszeniach i związkach oraz zakresie współpracy	II	II	II	II	II	II	II	II	I	II	I	II	II
	Liczba zarejestrowanych porozumień o współpracy pomiędzy animatorami rozwoju regionalnego	II	II	II	II	II	II	II	II	I	II	I	II	II
	Liczba przedsiębiorstw, w tym z udziałem kapitału zagranicznego, MSP	II	II	II	III	III	III	II	I	II	I	I	II	I
	Powierzchnia oferowanych terenów przeznaczonych i przygotowanych pod inwestycje	I	I	I	I	I	I	II	I	I	I	I	I	I

Źródło: opracowanie własne

Tabela 2. Macierz typów relacji pomiędzy wskaźnikami rezultatu RPO WM (priorytet II) i wskaźnikami monitorującymi SRWM

Cel SRWM	Kierunek działań SRWM	Wskaźnik monitorujący SRWM	Liczba osób korzystających z PIAP	Liczba użytkowników systemów informatycznych do obsługi elektronicznych usług publicznych	Liczba osób, które uzyskały możliwość dostępu do Internetu szerokopasmowego	Liczba podmiotów, które uzyskały możliwość dostępu do Internetu szerokopasmowego	Liczba MŚP, które uzyskały możliwość dostępu do Internetu szerokopasmowego	Liczba szkół, które uzyskały możliwość dostępu do Internetu szerokopasmowego	Liczba jednostek publicznych, które uzyskały możliwość dostępu do Internetu szerokopasmowego
1. Rozwój kapitału społecznego	1.1. Rozwój społeczeństwa informacyjnego i teleinformatyzacji	Komputery w szkołach dla dzieci i młodzieży	I	I	I	I	I	II	II
		Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty, w tym z dostępem do Internetu	I	IV	IV	I	I	I	I
		Komputeryzacja jednostek samorządu terytorialnego, usługi on-line	I	I	I	I	I	I	II

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 3. Macierz typów relacji pomiędzy wskaźnikami rezultatu RPO WM (priorytet III) i wskaźnikami monitorującymi SRWM

Cel SRWM	Kierunek działań SRWM	Wskaźnik monitorujący SRWM	Oszczędność czasu w przewozach pasażerskich i towarowych	Przyrost liczby ludności korzystającej z regionalnego transportu publicznego wspartego w ramach Programu	Liczba osób korzystających z obiektów park&ride	Liczba pasażerów (porty lotnicze)
3. Stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnych Warszawy	3.1. Wzmocnienie powiązań Warszawy z otoczeniem regionalnym, krajowym i międzynarodowym	Drogi ekspresowe i autostrady Mazowsza	II	I	I	I
		Drogi publiczne o twardej nawierzchni na Mazowszu	II	I	I	I
		Ruch pasażerów w portach lotniczych	II	I	I	V
		Linie kolejowe eksploatowane, w tym zelektryfikowane, zmodernizowane na Mazowszu	II	I	I	I
4. Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych	4.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej i transportu w regionie, w tym lotnictwa cywilnego	Drogi publiczne o twardej nawierzchni	II	I	I	I
		Linie kolejowe eksploatowane, w tym zelektryfikowane	II	I	I	I
		Regularna komunikacja autobusowa	II	I	I	I
		Przewozy pasażerów w transporcie kolejowym	II	III	II	I

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 4. Macierz typów relacji pomiędzy wskaźnikami rezultatu RPO WM (priorytet IV) i wskaźnikami monitorującymi SRWM.

Cel SRWM	Kierunek działań SRWM	Wskaźnik monitorujący SRWM	Liczba osób przyłączonych do sieci wodociągowej w wyniku realizacji projektów	Liczba osób przyłączonych do sieci kanalizacyjnej w wyniku realizacji projektów	Liczba osób zabezpieczonych przed powodzią w wyniku realizacji projektów	Liczba ludności objętej ochroną przeciwpożarową lasów i innymi środkami ochrony	Liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów	Zmiana emisji głównych zanieczyszczeń powietrza: dwutlenek siarki, tlenki azotu, pyły, dwutlenek węgla	Ilość zaoszczędzonej energii w wyniku realizacji projektów
1. Rozwój kapitału społecznego	1.7. Poprawa bezpieczeństwa publicznego	Przestępstwa stwierdzone	I	I	I	I	I	II	I
		Wykrywalność sprawców przestępstw stwierdzonych	I	I	I	I	I	II	I
		Liczba wypadków drogowych i ofiar śmiertelnych	I	I	I	I	I	I	I
3. Stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnych Warszawy	3.3. Przeciwdziałanie degradacji krajobrazu i środowiska przyrodniczego OMW	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % ścieków wymagających oczyszczenia w OMW	I	II	I	I	I	I	I
		Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności w OMW	I	II	I	I	I	I	I
		Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w % ludności ogółem w OMW	II	II	I	I	I	I	I
		Udział odpadów poddanych odzyskowi w ogólnej ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych w OMW	I	I	I	I	II	I	III
		Odpady komunalne zebrane na 1 mieszkańca w OMW	I	I	I	I	I	II	II

		Obszary prawnie chronione z najcenniejszymi wartościami środowiska przyrodniczego w OMW	I	I	I	II	I	II	I	
4. Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych	4.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	Liczba i stopa bezrobocia	I	I	I	I	I	I	I	
		Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych	I	I	I	I	I	I	I	I
		Końcowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych	I	I	I	I	I	I	I	I
		Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej	I	I	I	I	I	I	I	I
		Drogi publiczne o twardej nawierzchni	I	I	I	I	I	I	I	I
		Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w % ludności ogółem	IV	IV	I	I	I	I	I	I
	4.5. Ochrona i rewaloryzacja środowiska przyrodniczego dla zapewnienia rozwoju zrównoważonego	Emisja zanieczyszczeń powietrza, wód i gleby: pyłowych, dwutlenku siarki, tlenków azotu	I	I	I	I	I	II	II	
		Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogólnej liczby ludności	I	III	I	I	I	I	I	I
		Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % ścieków wymagających oczyszczenia	I	II	I	I	I	I	I	I
		Udział odpadów wyselekcjonowanych w ogólnej ilości odpadów komunalnych zebranych	I	I	I	I	II	I	II	
		Udział produkcji energii z OZE w produkcji ogółem	I	I	II	II	I	II	I	
		Wskaźnik lesistości	I	I	II	II	I	I	I	
		Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona i pomniki przyrody	I	I	I	II	I	II	I	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 5. Macierz typów relacji pomiędzy wskaźnikami rezultatu RPO WM (priorytet V) i wskaźnikami monitorującymi SRWM.

Cel SRWM	Kierunek działań SRWM	Wskaźnik monitorujący SRWM	Liczba osób korzystających z transportu miejskiego	Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów na obszarach rewitalizowanych	Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów na obszarach rewitalizowanych - kobiety	Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów na obszarach rewitalizowanych - mężczyźni
1. Rozwój kapitału społecznego	1.5. Dążenie do poprawy warunków i zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych	Zasoby mieszkaniowe	I	I	I	I
		Mieszkania oddane do użytkowania	II	I	I	I
		Samodzielność zamieszkiwania mieszkań	I	I	I	I
		Mieszkania wyposażone w instalacje wodociagową, gazową i sanitarną	II	I	I	I
		Budownictwo mieszkaniowe dla różnych grup osób niepełnosprawnych	II	I	I	I
	1.6. Intensyfikacja działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych	Nominalne dochody w sektorze gospodarstw domowych	I	II	II	II
		Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej	II	I	I	I
		Osoby oczekujące na umieszczenie w domach pomocy społecznej	I	I	I	I
		Liczba domów i zakładów pomocy społecznej oraz miejsc	I	II	II	II
		Liczba osób poradni leczących uzależnienia	I	I	I	I
	Stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnej S.Z. Rozwojowa poprawa standardów infrastruktury	Przewozy pasażerów w transporcie kolejowym, w transporcie autobusowym do Warszawy	II	II	II	II
		Przewozy pasażerów komunikacją miejską w Warszawie	II	II	II	II

		Linie kolejowe, tramwajowe, metra eksploatowane na terenie OMW	II	I	I	I
		Moc zainstalowana i osiągalna w elektrowniach Mazowsza	I	I	I	I
		Produkcja energii elektrycznej według źródeł w województwie mazowieckim	I	I	I	I
	3.4. Zahamowanie narastania chaosu w przestrzennym zagospodarowaniu stolicy i jej otoczeniu	Stopień pokrycia JST miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	I	I	I	I
		Liczba i hierarchia ukształtowanych centrów lokalnych i centrów dzielnic/miast w OMW	II	II	II	II
		Stopień realizacji układów obwodnicowych miasta i regionu	II	I	I	I
		Gęstość zaludnienia w gminach OMW	II	II	II	II
		Powierzchnie poddane rekultywacji	I	I	I	I
4. Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych	4.2. Wzmocnienie potencjału rozwojowego ośrodków subregionalnych i małych miast	Liczba ludności	II	II	II	II
		Wskaźnik urbanizacji	II	I	I	I
		Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały	II	II	II	II
		Liczba i stopa bezrobocia	I	II	II	II
		Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych	I	I	I	I
5. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu	5.1. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i integracji regionalnej	Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych	I	II	II	II
		Informacja o zawartych przez JST porozumieniach, stowarzyszeniach i związkach oraz zakresie współpracy	II	II	II	II
		Liczba zarejestrowanych porozumień o współpracy pomiędzy animatorami rozwoju regionalnego	II	II	II	II
	rekreacyjnej regionu w oparciu o	Wydatki jednostek samorządu terytorialnego (województw, powiatów, gmin) na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego	I	II	II	II



		Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	II	I	I	I
		Udzielone noclegi w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania, w tym turystom zagranicznym	II	I	I	I
		Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona i pomniki przyrody	I	I	I	I
		Liczba szlaków pieszych, rowerowych, kajakowych, ścieżek edukacyjnych	I	I	I	I
		Liczba gospodarstw agroturystycznych	I	I	I	I
		Liczba osób korzystających z regionalnej oferty turystycznej	II	I	I	I
	5.4. Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu	Liczba i informacja o wystawach, imprezach międzynarodowych, regionalnych, powiatowych, gminnych promujących region, powiat, gminę	I	I	I	I
		Liczba tytułów informatorów i materiałów promocyjnych dotyczących Mazowsza oraz ich nakład	I	I	I	I
		Stopień identyfikacji z regionem	I	I	I	I
		Liczba produktów regionalnych	I	I	I	I
		Liczba instytucji kultury	I	II	II	II

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 6. Macierz typów relacji pomiędzy wskaźnikami rezultatu RPO WM (priorytet VI) i wskaźnikami monitorującymi SRWM.

Cel SRWM	Kierunek działań SRWM	Wskaźnik monitorujący SRWM	Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów w turystyce	Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów w turystyce - kobiety	Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów w turystyce - mężczyźni	Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów w turystyce – na obszarach wiejskich	Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów w kulturze	Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów w kulturze - kobiety	Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów w kulturze - mężczyźni
4. Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych	4.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich	Liczba i stopa bezrobocia	II	II	II	II	II	II	II
		Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych	IV	IV	IV	IV	IV	IV	IV
		Końcowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych	I	I	I	I	I	I	I
		Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej	I	I	I	I	I	I	I
		Drogi publiczne o twardej nawierzchni	I	I	I	I	I	I	I
		Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej w % ludności ogółem	I	I	I	I	I	I	I
5. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu	5.3. Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego	Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (województw, powiatów, gmin) na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego	I	I	I	I	II	II	II
		Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	I	I	I	I	I	I	I
		Udzielone noclegi w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w tym turystom zagranicznym	I	I	I	I	I	I	I
		Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona i pomniki przyrody	I	I	I	I	I	I	I

5.4. Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu	Liczba szlaków pieszych, rowerowych, kajakowych, ścieżek edukacyjnych	I	I	I	I	I	I	I
	Liczba gospodarstw agroturystycznych	I	I	I	I	I	I	I
	Liczba osób korzystających z regionalnej oferty turystycznej	I	I	I	I	I	I	I
	Liczba i informacja o wystawach, imprezach międzynarodowych, regionalnych, powiatowych, gminnych promujących region, powiat, gminę	I	I	I	I	I	I	I
	Liczba tytułów informatorów i materiałów promocyjnych dotyczących Mazowsza oraz ich nakład	I	I	I	I	I	I	I
	Stopień identyfikacji z regionem	I	I	I	I	I	I	I
	Liczba produktów regionalnych	I	I	I	I	I	I	I
Liczba instytucji kultury	I	I	I	I	III	III	III	

Źródło: opracowanie własne

Tabela 7. Macierz typów relacji pomiędzy wskaźnikami rezultatu RPO WM (priorytet VII) i wskaźnikami monitorującymi SRWM.

Cel SRWM	Kierunek działań SRWM	Wskaźnik monitorujący SRWM
		Liczba pacjentów korzystających z infrastruktury ochrony zdrowia zbudowanej/zmodernizowanej w wyniku realizacji projektu
		Liczba uczniów i studentów korzystających z efektów projektu (infrastruktury edukacyjnej)
		Liczba miejsc w obiektach służących opiece społecznej powstałych/utworzonych w wyniku realizacji projektu
		Potencjalna liczba specjalistycznych badań medycznych przeprowadzonych sprzętem zakupionym w wyniku realizacji projektów
		Liczba edukacyjnych obiektów objętych wsparciem realizujących program „Uczenia się przez całe życie” lub inny program wspierający kształcenie ustawiczne
		Liczba miejsc w przedszkolach zbudowanych lub zmodernizowanych na obszarach wiejskich

1. Rozwój kapitału społecznego	1.2. Wzrost poziomu wykształcenia i poprawa jakości kadr	Ludność według poziomu wykształcenia	I	II	I	I	I	I	
		Liczba osób studiujących	I	II	I	I	I	I	I
		Uczniowie i studenci otrzymujący stypendia, w tym socjalne	I	II	I	I	I	I	I
		Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym	I	I	I	I	I	I	II
		Uczący się języków obcych w szkołach dla dzieci i młodzieży oraz policealnych	I	II	I	I	II	I	I
		Kształcenie dorosłych	I	II	I	I	II	I	I
	1.3. Wzrost zatrudnienia w regionie i przeciwdziałanie bezrobociu	Liczba i struktura pracujących	I	I	I	I	I	I	I
		Wskaźnik zatrudnienia	I	I	I	I	I	I	I
		Liczba i stopa bezrobocia	I	I	I	I	I	I	I
		Bezrobotni długotrwale, w wieku do 25 lat i powyżej 50 roku życia	I	I	I	I	I	I	I
		Bezrobotni zarejestrowani korzystający z aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu	I	I	I	I	II	I	I
	1.4. Podniesienie standardów ochrony zdrowia i zmniejszenie różnic w dostępie do świadczeń zdrowotnych	Przeciętne dalsze trwanie życia	I	I	I	I	I	I	I
		Umieralność niemowląt	I	I	I	I	I	I	I
		Zgony według przyczyn (choroby zakaźne i pasożytnicze, nowotwory, choroby układu krążenia, cukrzyca)	I	I	I	I	I	I	I
		Liczba jednostek zarejestrowanych w sekcji ochrony zdrowia (szpitale ogólne i specjalistyczne, apteki, zakłady opieki zdrowotnej, praktyki lekarskie)	II	I	I	II	I	I	I
		Liczba łóżek w zakładach stacjonarnej opieki zdrowotnej	II	I	I	I	I	I	I
		Personel medyczny – liczba lekarzy (lekarzy stomatologów) i pielęgniarek, położnych	II	I	I	II	I	I	I
		Szpitalne oddziały ratunkowe	II	I	I	II	I	I	I

Źródło: opracowanie własne

## 5.2. Tabela IPK

Lp.	Nazwa / Tytuł projektu	Orientacyjny koszt całkowity (zł)	Orientacyjna kwota dofinansowania (zł)	Beneficjent
<b>PRIORYTET I - Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu</b>				
<b>1.1. Wzmocnienie sektora badawczo-rozwojowego</b>				
1.	Stworzenie powiązań kooperacyjnych między sferą badawczą a przedsiębiorstwami w celu poprawy konkurencyjności regionu i zwiększenia spójności gospodarczej i społecznej	14 000 000	11 900 000	Politechnika Radomska im. K. Pułaskiego
2.	Wzmocnienie potencjału innowacyjnego ośrodka w Świerku w zakresie rozwoju technologii wykorzystujących promieniowanie	39 705 882	33 705 882	Narodowe Centrum Badań Jądrowych
3.	Centrum Badawcze Polskiej Akademii Nauk "Konwersja Energii i Źródła Odnawialne w gminie Jabłonna"	89 657 942	75 851 733	Instytut Maszyn Przepływowych im. Roberta Szewalskiego Polskiej Akademii Nauk
4.	Aparatura WCB (Weterynaryjne Centrum Badawcze)	12 078 755	10 266 942	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
5.	Rozbudowa laboratoriów i stworzenie prototypów linii doświadczalnych dla innowacyjnych technologii przygotowanych do wdrożenia przez grupy badawcze Instytutu Wysokich Ciśnień Polskiej Akademii Nauk	31 450 000	26 732 500	Instytut Wysokich Ciśnień Polskiej Akademii Nauk (IWC PAN)
6.	Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii Politechniki Warszawskiej	70 000 000	59 500 000	Politechnika Warszawska
7.	Doposażenie Instytutu Eksploatacji Pojazdów i Maszyn Politechniki Radomskiej im. K. Pułaskiego w aparaturę naukowo - dydaktyczną z zakresu bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz ochrony przed skażeniami motoryzacyjnymi środowiska	7 933 195	6 743 216	Politechnika Radomska im. K. Pułaskiego
<b>SUMA</b>		<b>264 825 774</b>	<b>224 700 273</b>	
<b>1.3. Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą</b>				
8.	Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Przedsiębiorczości Smolna 6	9 896 151	8 271 304	Miasto Stołeczne Warszawa
9.	Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Kreatywności Targowa 56	30 000 000	25 500 000	Miasto Stołeczne Warszawa
<b>SUMA</b>		<b>39 896 151</b>	<b>33 771 304</b>	
<b>1.4. Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu</b>				

10.	Płocki Park Przemysłowo - Technologiczny I	196 800 000	52 361 700	Płocki Park Przemysłowo - Technologiczny Spółka Akcyjna
11.	Budowa Parku Naukowo Technologicznego wraz z modernizacją infrastruktury towarzyszącej ośrodka w Świerku	50 000 000	42 499 337	Narodowe Centrum Badań Jądrowych
12.	Park Innowacyjny Celestynów Unipress-budowa infrastruktury technicznej	10 050 000	8 542 500	Instytut Wysokich Ciśnień Polskiej Akademii Nauk (IWC PAN)
<b>SUMA</b>		<b>256 850 000</b>	<b>103 403 537</b>	
<b>1.7. Promocja gospodarcza</b>				
13.	Przyspieszenie wzrostu konkurencyjności województwa mazowieckiego, przez budowanie społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy poprzez stworzenie zintegrowanych baz wiedzy o Mazowszu	180 000 000	153 000 000	Samorząd Województwa Mazowieckiego
14.	Mazowsze - promocja gospodarcza serca Polski	17 647 059	15 000 000	Samorząd Województwa Mazowieckiego
<b>SUMA</b>		<b>197 647 059</b>	<b>168 000 000</b>	
<b>PRIORYTET II - Przyspieszenie e - Rozwoju Mazowsza</b>				
<b>2.1. Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu</b>				
15.	Internet dla Mazowsza	493 339 340	340 939 423	Samorząd Województwa Mazowieckiego
16.	Modernizacja i rozbudowa sieci teleinformatycznej Urzędu m. st. Warszawy	15 188 485	12 858 571	Miasto Stołeczne Warszawa
<b>SUMA</b>		<b>508 527 825</b>	<b>353 797 994</b>	
<b>2.2. Rozwój e-usług</b>				
17.	Rozwój e-usług i ich dostępu dla obywateli w ramach Mazowieckiej Sieci Społeczeństwa Informacyjnego „M@zowszanie”	24 800 000	21 080 000	Samorząd Województwa Mazowieckiego
18.	Rozwój elektronicznej administracji w samorządach województwa mazowieckiego wspomagającej niwelowanie dwudzielności potencjału województwa	60 000 000	51 000 000	Samorząd Województwa Mazowieckiego
19.	Rozwój infrastruktury teleinformatycznej i e - usług w policji mazowieckiej	1 723 000	1 464 550	Komenda Wojewódzka Policji z siedzibą w Radomiu
20.	E-usługi w ochronie zdrowia	4 978 407	4 231 646	Szpital Kliniczny im. ks. Anny Mazowieckiej w Warszawie
21.	Elektroniczna Platforma Wymiany i Obiegu Dokumentów Administracji Rządowej Województwa Mazowieckiego (EPWiOD)	11 492 000	9 768 200	Mazowiecki Urząd Wojewódzki w Warszawie
<b>SUMA</b>		<b>102 993 407</b>	<b>87 544 396</b>	
<b>PRIORYTET III - Regionalny system transportowy</b>				
<b>3.1. Infrastruktura drogowa</b>				

22.	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 617 relacji Przasnysz – Ciechanów, na całej długości, tj. od km 0+000 do km 23+885	59 260 515	48 704 043	Samorząd Województwa Mazowieckiego
23.	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 637 relacji Warszawa - Węgrów, na odc. od km 44+000 do km 79+362	180 000 000	153 000 000	Samorząd Województwa Mazowieckiego
24.	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 724 relacji Warszawa - Góra Kalwaria wraz z przebudową mostu przez rzekę Jeziorkę w m. Konstancin Jeziorna	55 261 791	44 691 398	Samorząd Województwa Mazowieckiego
25.	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 732 relacji Stary Gózd – Przytyk, na całej długości, tj. od km 0+000 do km 16+580	55 167 973	43 529 769	Samorząd Województwa Mazowieckiego
26.	Budowa drogi wojewódzkiej nr 627 na odc. od km 57+722 do km 60+778 wraz z budową mostu przez rzekę Bug oraz rozbiórką starego mostu	81 978 199	65 800 217	Samorząd Województwa Mazowieckiego
27.	Budowa skrzyżowania drogi krajowej nr 2 z Trasą Siekierkowską.	162 818 302	114 752 347	Miasto Stołeczne Warszawa
28.	Budowa wewnętrznej obwodnicy miasta Siedlce	58 500 000	49 725 000	Miasto Siedlce
29.	Budowa obwodnicy południowej w Radomiu	186 876 670	41 225 000	Miasto Radom
30.	Poprawa regionalnego systemu transportowego przez budowę w Ciechanowie pętli łączącej drogi krajowe nr 50 i 60, drogi wojewódzkie 617 i 615 oraz siedem dróg powiatowych	195 815 421	102 000 000	Gmina Miejska Ciechanów
31.	Przebudowa ul. Modlińskiej na odc. od Mostu Grota Roweckiego do mostu nad Kanałem Żerańskim	120 413 025	81 426 861	Miasto Stołeczne Warszawa
32.	Budowa ul. Nowolazurowej na odcinku od Al. Jerozolimskich do Trasy AK – Zadanie A od Al. Jerozolimskich do ul. ks. Juliana Chrościckiego	175 027 944	114 394 512	Miasto Stołeczne Warszawa
33.	Modernizacja wiaduktu nad torami PKP w ciągu ul. Powązkowskiej	34 218 353	24 454 874	Miasto Stołeczne Warszawa
34.	Rozbudowa ulicy Otołińskiej w Płocku wraz z brakującą infrastrukturą	42 206 043	24 967 129	Miasto Płock
35.	Odbudowa dróg gminnych: G5, G9, G30, G37, G38, G39, G42, G45, uszkodzonych w wyniku powodzi 2010 r. na terenie gminy Słubice	8 411 863	7 150 084	Gmina Słubice
<b>SUMA</b>		<b>1 415 956 099</b>	<b>915 821 234</b>	
<b>3.2. Regionalny transport publiczny</b>				
36.	Zakup 11 nowych, dwukabinowych lokomotyw elektrycznych przeznaczonych do prowadzenia składów pociągów pasażerskich zmiennokierunkowych, złożonych z wagonów typu push-pull ze świadczeniem usług serwisowych w okresie czterech lat od daty przekazania każdej lokomotywy oraz przeszkoleniem pracowników zamawiającego	204 505 169	67 680 126	Koleje Mazowieckie - KM Sp.z o.o.
37.	Modernizacja elektrycznych zespołów trakcyjnych	204 355 850	70 607 819	Koleje Mazowieckie - KM Sp.z o.o.
38.	Budowa parkingów strategicznych „Parkuj i Jedź” (Park & Ride) – II etap	91 163 326	43 600 326	Miasto Stołeczne Warszawa
39.	Zakup kolejowego taboru pasażerskiego do obsługi połączeń regionalnych na linii Warszawskiej Kolei Dojazdowej w Warszawskim Obszarze Metropolitalnym	284 232 900	109 668 397	Warszawska Kolej Dojazdowa Sp. z o.o.
<b>SUMA</b>		<b>784 257 245</b>	<b>291 556 668</b>	
<b>3.3. Lotniska i infrastruktura lotnicza</b>				

40.	Uruchomienie lotniska komunikacyjnego poprzez modernizację istniejącej infrastruktury oraz budowę nowej związanej z obsługą samolotów i pasażerów na terenie byłego lotniska wojskowego w Modlinie (Nowy Dwór Mazowiecki).	382 767 000	166 200 000	Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa-Modlin Sp. z o.o.
<b>SUMA</b>		<b>382 767 000</b>	<b>166 200 000</b>	
<b>PRIORYTET IV - Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka</b>				
<b>4.1. Gospodarka wodno-ściekowa</b>				
41.	Kompleksowa kanalizacja Miasta i Gminy – jako realizacja programu ochrony środowiska wschodniego Mazowsza	14 209 163	12 077 788	Miasto i Gmina Łosice
42.	Uporządkowanie gospodarki ściekowej w zlewni jezior Ciechomickiego, Górskiego i Zdwojskiego w gminie Łąck- etap I	22 126 697	13 103 430	Gmina Łąck
43.	Budowa kanalizacji sanitarnej w gminie Żabia Wola oraz budowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Żabia Wola	24 992 121	14 690 370	Gmina Żabia Wola
44.	Ochrona Kampinoskiego Parku Narodowego poprzez rozbudowę oczyszczalni ścieków Mokre Łąki w Truskawiu wraz z budową kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w Gminie Izabelin	28 374 978	17 237 091	Gmina Izabelin
45.	Budowa kanalizacji sanitarnej w gminie Wiskitki oraz budowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Guzów	53 836 978	27 423 270	Gmina Wiskitki
46.	Budowa kanalizacji sanitarnej w gminie Mszczonów oraz rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w miejscowości Grabce Józefpolskie	14 697 898	12 493 213	Gmina Mszczonów
<b>SUMA</b>		<b>158 237 835</b>	<b>97 025 162</b>	
<b>4.2. Ochrona powierzchni ziemi</b>				
47.	Kompleksowa Modernizacja Gospodarki Odpadami Komunalnymi w gminie Grodzisk Mazowiecki	17 000 000	14 450 000	Gmina Grodzisk Mazowiecki
48.	Stacja segregacji odpadów komunalnych miasta Ostrołęki i gmin powiatu ostrołęckiego	44 031 162	25 677 025	Miasto Ostrołęka
49.	Budowa Zintegrowanego Systemu Gospodarki Odpadami Komunalnymi dla gmin regionu ciechanowskiego	88 000 000	35 200 000	Międzygminny Związek Regionu Ciechanowskiego
<b>SUMA</b>		<b>149 031 162</b>	<b>75 327 025</b>	
<b>4.4. Ochrona przyrody, zagrożenia, systemy monitoringu</b>				
50.	Przebudowa wału przeciwpowodziowego kl. II w km 23+040 - 35+000 prawobrzeżnej doliny Wisły na odcinku Bączki - Antoniówka Świerzowska gm. Maciejowice, pow. garwoliński - etap I w km 30+900 do 35+000"	20 000 000	17 000 000	Samorząd Województwa Mazowieckiego
51.	Przebudowa wału przeciwpowodziowego rzeki Wisły w km 541+400÷546+800 gm. Czosnów	24 232 660	20 597 761	Samorząd Województwa Mazowieckiego
52.	Udrożnienie ujściowego odcinka rzeki Bug od ujścia do rz. Narew do km 5+000	14 728 000	4 191 294	Regionalny Zarząd Gospodarki wodnej w Warszawie
53.	Remont zapór bocznych jeziora zegrzyńskiego Kania-Popowo i Arciechów-Kuligów	21 000 000	5 976 180	Regionalny Zarząd Gospodarki wodnej w Warszawie
54.	Wsparcie systemu ratowniczo-gaśniczego na terenie województwa mazowieckiego poprzez zakup specjalistycznego sprzętu w zakresie zapobiegania i ograniczania skutków zagrożeń naturalnych oraz przeciwdziałania poważnym awariom.	6 731 000	3 824 722	Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie



		<b>SUMA</b>	<b>86 691 660</b>	<b>51 589 957</b>	
<b>PRIORYTET V - Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu</b>					
<b>5.2. Rewitalizacja miast</b>					
55.	Rewitalizacja Rynku Mariackiego w Węgrowie	18 568 540	14 837 183		Miasto Węgrów
56.	Skarbiec dziedzictwa kultury - Bazylika Archikatedralna i Muzeum Archidiecezji Warszawskiej	20 903 144	17 767 672		Parafia Archikatedralna św. Jana Chrzciciela w Warszawie
57.	Odnowa zabytkowych obiektów i przestrzeni publicznej w Szydłowcu poprawa funkcjonalności i dostępności infrastruktury kulturalnej i turystycznej dla mieszkańców Mazowsza	29 863 883	25 384 301		Gmina Szydłowiec
58.	Centralny Ośrodek Szkolenia Inspekcji Transportu Drogowego-Rewitalizacja obiektów WITD w Radomiu	6 211 877	5 280 095		Mazowiecki Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego
59.	Rewitalizacja zabytkowych budynków dawnego kolegium i dawnej kolegiaty Św. Michała w Płocku	29 909 769	25 164 661		Miasto Płock
		<b>SUMA</b>	<b>105 457 213</b>	<b>88 433 912</b>	
<b>PRIORYTET VI - Wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji</b>					
<b>6.1. Kultura</b>					
60.	"Matecznik Mazowsze" - centrum folklorystyczne	58 790 534	38 904 703		Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca "Mazowsze" im. Tadeusza Sygietyńskiego
61.	Zabytkowy Park Mazowsza wizytówką regionu	11 264 622	9 480 262		Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca "Mazowsze" im. Tadeusza Sygietyńskiego
62.	Renowacja Kościoła Świętego Krzyża wraz z zabudowaniami poklasztorными w Warszawie jako ważnego obiektu dziedzictwa kultury narodowej	19 256 644	16 368 148		Parafia pw. Św. Krzyża w Warszawie
63.	Kompleksowa poprawa oferty kulturalnej i wzrost dostępności do kultury obiektów Muzeum Niepodległości w Warszawie poprzez rewitalizację i modernizację oddziału - Cytadeli Warszawskiej - w szczególności X Pawilonu, XI Pawilonu, Bramy Bielańskiej i dziedzińca	14 902 050	10 323 160		Muzeum Niepodległości w Warszawie
64.	ROMANO KHER - CYGAŃSKI DOM - kultura i edukacja	8 000 000	6 800 000		Radomskie Stowarzyszenie Romów "Romano Waśt" (Pomocna Dłoń)
		<b>SUMA</b>	<b>112 213 850</b>	<b>81 876 273</b>	
<b>6.2. Turystyka</b>					
65.	Budowa centrum kulturalno - rekreacyjnego w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu	61 867 369	12 565 777		Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu
66.	Zaplecze noclegowe Matecznik Mazowsze wraz z adaptacją stajni na Karczmę Staropolską	23 147 969	15 283 127		Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca "Mazowsze" im. Tadeusza Sygietyńskiego

67.	Termy Gostynińskie	270 000 000	72 000 000	Miasto Gostynin
68.	Zdarzyło się kiedyś nad wodą - trasa turystyczna w radomskim skansenie	20 215 092	8 078 395	Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu
69.	Budowa Muzeum – Miejsce Pamięci Palmiry	7 624 549	2 654 273	Miasto Stołeczne Warszawa
70.	Rewaloryzacja i adaptacja przedpola Pałacu w Wilanowie, barokowej perły mazowieckich rezydencji królewskich dla potrzeb obsługi i recepcji turystycznej - etap I	5 085 576	3 666 060	Muzeum Pałac w Wilanowie
71.	Budowa Oranżerii na terenie Zespołu Pałacowo-Parkowego Muzeum Romantyzmu w Opinogórze	11 877 656	8 208 136	Muzeum Romantyzmu w Opinogórze
<b>SUMA</b>		<b>399 818 211</b>	<b>122 455 768</b>	

### **PRIORYTET VII - Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego**

#### **7.1. Infrastruktura służąca ochronie zdrowia i życia**

72.	Modernizacja systemu neuronawigacji poprzez uzupełniający zakup oprogramowania do operacji prowadzonych obrazem w zakresie centralnego układu nerwowego	689 410	585 999	Mazowiecki Szpital Wojewódzki w Warszawie Sp. z o.o.
73.	Rozbudowa Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Płocku wraz z wyposażeniem	69 983 095	58 760 242	Wojewódzki Szpital Zespolony w Płocku
74.	Budowa Pawilonu Ginekologiczno - Położniczego z wykorzystaniem istniejącej konstrukcji w Radomskim Szpitalu Specjalistycznym im. Dr Tytusa Chałubińskiego wraz z jego wyposażeniem	35 068 944	26 905 109	Radomski Szpital Specjalistyczny
75.	Zwiększenie dostępności i jakości usług medycznych świadczonych w samodzielnym publicznym specjalistycznym szpitalu zachodnim im. Jana Pawła II w Grodzisku Mazowieckim poprzez zakup specjalistycznego sprzętu medycznego wraz z niezbędnym wyposażeniem	11 485 721	9 762 863	Szpital Zachodni w Grodzisku Mazowieckim
<b>SUMA</b>		<b>117 227 170</b>	<b>96 014 213</b>	

#### **7.2. Infrastruktura służąca edukacji**

76.	Budowa budynku Wydziału Humanistycznego z Pracownią Rzeźby dla Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach przy ul.Żytniej -II etap.	46 003 004	27 368 945	Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
77.	Budowa budynku dydaktycznego dla potrzeb Wydziału Lingwistyki Stosowanej oraz Wydziału Neofilologii Uniwersytetu Warszawskiego w rejonie ulic Lipowej - Dobrej - Wiślanej - Browarnej w Warszawie - Etap I	66 249 221	37 733 537	Uniwersytet Warszawski
78.	Poprawa jakości infrastruktury dydaktyki Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku	24 745 097	18 992 617	PWSZ w Płocku
79.	Rozbudowa i zakup wyposażenia Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Siedlcach	14 080 461	11 968 392	Samorząd Województwa Mazowieckiego

<b>SUMA</b>	<b>151 077 783</b>	<b>96 063 491</b>
<b>Priorytety łącznie</b>	<b>5 233 475 444</b>	<b>3 053 581 207</b>

### 5.3. Monograficzne studia przypadku

#### Studium nr 1

**Projekt:** Warszawska Przestrzeń Technologiczna – Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii Politechniki Warszawskiej

**Beneficjent:** Politechnika Warszawska

**Przedmiotem projektu** jest budowa i wyposażenie Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii. Celem inwestycji Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii Politechniki Warszawskiej jest stworzenie najważniejszego na Mazowszu ośrodka badawczego wspierającego szeroko pojęty transfer technologii i zarządzanie technologiami oraz innowacjami, procesami oraz organizacją poprzez umożliwienie realizacji projektów innowacyjnych w tych dziedzinach. Utworzone laboratoria oraz infrastruktura towarzysząca będą umożliwiały właściwe upowszechnianie znalezionych rozwiązań oraz pozwolą utworzyć platformę współpracy pomiędzy przedsiębiorcami oraz sferą B+R.

**Celem głównym** projektu, wpisującym się w cele działania 1.1 RPO WM oraz wpisującym się wprost w cel priorytetu I, jest wzrost innowacji wśród przedsiębiorstw województwa mazowieckiego poprzez transfer technologii z sektora badawczego oraz wypracowanie nowych rozwiązań z zakresu zarządzania technologią i innowacjami, co ma skutkować zwiększeniem ich konkurencyjności.

Według rozmówcy, procedura przygotowania dokumentacji projektowej została rozpoczęta i zakończona w 2011 roku, w tym samym roku nastąpiło podpisanie pre-umowy.

Podczas przygotowywania projektu kluczowego, Politechnika Warszawska nie korzystała ze wsparcia typu *Project pipeline* w ramach Działania 3.2, ani ze wsparcia w ramach inicjatywy *Jaspers*. Według rozmówcy nie było takiej potrzeby, ponieważ Politechnika Warszawska (PW) była w stanie przygotować projekt we własnym zakresie. Konceptualizacja projektu kluczowego została przygotowana w całości przez PW; proces ten trwał około trzech miesięcy, a jego koszt całkowity to 68 000 zł. Według rozmówcy faza konceptualizacji przebiegała w sposób jak najbardziej prawidłowy.

Studium wykonalności zostało przygotowane przez pracownika PW posiadającego bogate doświadczenie w przygotowywaniu tego typu dokumentów. Dokumentacja była kompletna oraz została przygotowana poprawnie. Faza przygotowania dokumentacji projektowej trwała około czterech miesięcy. Natomiast, koszt przygotowania dokumentacji w omawianym zakresie wynosił mniej więcej 60 000 zł.

Według koordynatora projektu kluczowego, podczas przygotowywania realizacji omawianego projektu oraz w trakcie podpisywania pre-umów nie wystąpiły żadne trudności.

Rozmówca przyznaje, że ryzyko niezrealizowania projektu zgodnie z harmonogramem istnieje zawsze. Główną przyczyną są przepisy prawa krajowego, które przedłużają terminy. Koordynator projektu kluczowego nie przewiduje jednak poważnego zagrożenia niezrealizowania wyznaczonych celów.

Według rozmówcy, w trakcie wdrażania projektu kluczowego nie wystąpiły jakiegokolwiek bariery prawne, bądź proceduralne. Nie napotkano również na bariery rynkowe, związane ze wzrostem cen materiałów lub kosztem usług.

#### **Projekty komplementarne do projektu kluczowego:**

- 'Centrum Zaawansowanych Materiałów i Technologii - CEZAMAT', realizowany w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (Działanie 2.1. Rozwój ośrodków o wysokim potencjale badawczym). W ramach tego projektu przewidziano budowę laboratorium centralnego na terenach Politechniki Warszawskiej. Większość pomieszczeń laboratoryjnych zajmą m.in. *clean-roomy*. Powstałe nowoczesne laboratoria umożliwią prowadzenie specjalistycznych badań nad nowymi technologiami ukierunkowanych na potrzeby rynku, co jest zbieżne z celem projektu WPT-CZiITT PW, którym jest min. zwiększenie intensywności współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami i sferą B+R poprzez transfer i komercjalizację innowacyjnych rozwiązań oferowanych przez Politechnikę Warszawską na rzecz przemysłu.
- 'Centrum Badań Przedklinicznych i Technologii – CePT', realizowany w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (Działanie 2.2. Wsparcie tworzenia wspólnej infrastruktury badawczej jednostek naukowych). Celem projektu jest utworzenie ośrodka badań biomedycznych złożonego z dziesięciu, ściśle współpracujących ze sobą centrów naukowych, zlokalizowanych na terenie Warszawy. Na bazie zasobów Politechniki Warszawskiej, w ramach projektu CePT, zostanie stworzone Centrum Technologii Biomedycznych i Fizyki Medycznej (BIOFIM), które się będzie składało z 9 laboratoriów.

Projektowi przyświeca ten sam cel, który ma WPT-CZiITT PW, czyli skoncentrowanie przestrzeni naukowo – badawczej poprzez wzrost współpracy podmiotów regionalnych nakierowanej na wykorzystanie efektu synergii na rzecz transferu technologii, promowania i rozwoju innowacyjności oraz przedsiębiorczości oraz wsparcie innowacyjnej działalności gospodarczej poprzez intensyfikację współpracy przedsiębiorstw nakierowaną na osiągnięcie wspólnych innowacyjnych rozwiązań.

- 'Innowacyjne systemy wspomagania technicznego zrównoważonego rozwoju gospodarki', realizowany w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (Działanie 1.1. Wsparcie badań naukowych dla budowy gospodarki opartej na wiedzy). Projekt realizowany w konsorcjum z Instytutem Technologii Eksploatacji - Państwowym Instytutem Badawczym (ITeE - PIB) w Radomiu, którego bezpośrednim celem jest opracowanie praktycznych produktowych rozwiązań innowacyjnych przygotowanych do wdrożeń gospodarczych w obszarze wytwarzania i eksploatacji obiektów technicznych oraz nowatorskich, modelowych rozwiązań procesowych w obrębie transformacji wiedzy i transferu technologii, które przyczynią się do zwiększenia efektywności i skuteczności komercjalizacji uzyskanych efektów materialnych zarówno na rynku krajowym jak i międzynarodowym. Projekt realizuje cel zbieżny z celami projektu WPT-CZiITT PW, którymi są: identyfikacja potrzeb innowacyjnych podmiotów gospodarczych, szeroko rozumiana pomoc przy wdrażaniu zaawansowanych metod, technologii i systemów w przedsiębiorstwach oraz wsparcie innowacyjnej działalności gospodarczej poprzez intensyfikację współpracy przedsiębiorstw nakierowaną na osiągnięcie wspólnych innowacyjnych rozwiązań.

Projekt jest również powiązany z projektem 'Regionalna Strategia Innowacji i Rozwoju dla Mazowsza'. Projekt realizowany był w okresie 01.06.2005 – 31.01.2008 r. Był to projekt szóstego Programu Ramowego Unii Europejskiej, realizowany przez międzynarodowe konsorcjum złożone z partnerów reprezentujących region i partnerów zagranicznych pełniących rolę ekspertów i mentorów RSI. Politechnika Warszawska jest członkiem konsorcjum. Proces realizacji projektu zakończył się przyjęciem w dniu 21.04.2008 r. przez Sejmik Województwa Mazowieckiego dokumentu „Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza na lata 2007-2015”. Zadaniem Regionalnej Strategii Innowacji jest stworzenie trwałych powiązań pomiędzy jednostkami naukowo-badawczymi, przemysłem, samorządem regionu i administracją rządową w celu budowania wzrostu gospodarczego regionu, a w szczególności podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) poprzez wprowadzanie nowych technologii oraz rozwijanie specyficznych umiejętności pracowników w zakresie badań i innowacji. Ten sam cel przyświeca projektowi Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii Politechniki Warszawskiej.

Przy realizacji projektu kluczowego zostaną wprowadzone innowacyjne rozwiązania o charakterze organizacyjnym i zarządczym. Nowa struktura funkcjonalna opierać się będą na zasobach 3 składowych jednostek organizacyjnych Politechniki Warszawskiej: Wydziału Zarządzania PW, Centrum Transferu Technologii i Rozwoju Przedsiębiorczości PW, Szkoły Biznesu. Jednostki te wciąż funkcjonować będą w swych starych strukturach, jednocześnie będą tworzyć zespoły zadaniowe pracujące w Centrum. Zarządzanie zasobami ludzkimi będzie miało charakter macierzowy, co zwiększy elastyczność działania organizacji, jak i sprawność działania poszczególnych jednostek. Nad działalnością centrum pieczęć będzie sprawował Zarząd, stąd pracownicy zostaną uwolnieni od sztywnych reguł organizacyjnych Uczelni. Tym samym ośrodek będzie mógł szybko dostosowywać się do potrzeb otoczenia naukowo – badawczego oraz gospodarczego i reagować na jego zmiany. Duża elastyczność zapewniona będzie dzięki realizacji zadań *Pionu badawczego i wsparcia edukacji* Warstwą bazową będzie sieć komórek organizacyjnych – będą to powiązane ze sobą mikrocentra innowacji odpowiedzialne za badania i gromadzenie wiedzy specjalistycznej w zmieniających się (adekwatnie do potrzeb rynku) obszarach kompetencji.

Koordynator projektu wyjaśnia, iż badania prowadzone w ramach Centrum, a dotyczące zarządzania innowacjami, skupiać się będą na poszukiwaniu jak najbardziej efektywnego sposobu wyboru nowej techniki, technologii, organizacji pracy, kwestii pozyskiwania nowych rozwiązań (własności intelektualnej), różnych sposobów wykorzystania nowych rozwiązań (z uwzględnieniem kwestii prawnych, ekonomiczno-finansowych, administracyjnych, społecznych, strukturalno-procesowych, środowiskowych i strategicznych) w ramach posiadanych przez uczelnię zasobów wiedzy, tak aby zarządzanie innowacjami stało się bardziej efektywne w konfrontacji z wyzwaniami, jakie stawiają przed środowiskiem naukowym rynek, konkurencja i ostateczny odbiorca.

Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii Politechniki Warszawskiej będzie wysoce wyspecjalizowaną jednostką, świadczącą kompleksowe usługi w zakresie wsparcia świata naukowo – badawczego, jak i przedsiębiorstw w procesach komercjalizacyjnych i rozwoju innowacyjnych przedsięwzięć. Zapewnienie regionowi obsługi w tak szerokim spektrum aktywności

jest niepowtarzalne w skali kraju. Nowopowstały ośrodek nie będzie odstawał od najlepszych Centrów Transferu Technologii w Europie. Powstanie go niewątpliwie poprawi istniejącą sytuację społeczno-gospodarczą regionu warszawskiego i województwa mazowieckiego.

Jeżeli chodzi o zakres, w jakim **projekt kluczowy jest komplementarny do pozostałych projektów realizowanych w ramach RPO WM**, to 'Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii Politechniki Warszawskiej' jest częścią większego przedsięwzięcia realizowanego w regionie Warszawy pod nazwą 'Warszawska Przestrzeń Technologiczna'. Powiązany jest z projektami realizowanymi przez miasto stołeczne Warszawa, którymi są:

1. 'Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Przedsiębiorczości Smolna 6'  
Okres realizacji projektu: 23.11.2009-30.09.2012  
Program: RPO WM  
Działanie.1.3. Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą
2. 'Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Innowacji Filtrowa 1a'  
Okres realizacji projektu: 2010-2013  
Program: RPO WM  
Działanie.1.3. Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą
3. 'Warszawska Przestrzeń Technologiczna - Centrum Kreatywności Targowa 56'  
Okres realizacji projektu: 04.2011-06.2014  
Program: RPO WM  
Działanie.1.3. Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą

Powyższe projekty mają wspólny cel, którym jest budowa przestrzeni technologicznej na terenie Warszawy, w szczególności: wsparcie przedsiębiorczości akademickiej, inkubacja, wsparcie aktywności badawczo-naukowej, infrastruktura dla potrzeb transferu technologii, wsparcie tworzenia powiązań kooperacyjnych o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym, działalność informacyjna, promocyjna, szkoleniowa, doradcza. Realizując te połączone ze sobą projekty postawiono na koordynację wspólnych przedsięwzięć w zakresie stymulowania transferu wiedzy z sektora naukowo – badawczego do sektora przedsiębiorstw, na rzecz rozwoju gospodarczego Warszawy.

Centrum obejmie swoim zakresem całą sferę związaną z procesem innowacji w oparciu o dokonania Politechniki Warszawskiej oraz innych jednostek naukowych z regionu Mazowsza. Tym samym projekt i jego rezultaty najsilniej oddziaływać będą na region Warszawy i województwa mazowieckiego, ale również dzięki powiązaniom badawczym Politechniki Warszawskiej - na cały kraj jak i w skali międzynarodowej. Warszawa nie wykorzystuje w pełni swojego potencjału społeczno – gospodarczego i intelektualnego do bycia europejskim miastem. Planowane Centrum, jako ośrodek wzrostu w obszarze innowacji, będzie mogło wywierać pozytywny wpływ na słabiej rozwinięte obszary województwa mazowieckiego poprzez efekt dyfuzji innowacji, powodując jednocześnie zmianę dotychczas stosowanych tradycyjnych czynników konkurencyjności na rzecz czynników innowacyjności. Realizacja celu projektu, jakim jest wspieranie edukacji na potrzeby innowacyjnej gospodarki, wpłynie korzystnie na rozwój kapitału społecznego. Dzięki powstaniu Centrum kształcić będzie można menadżerów przedsiębiorstw, a także naukowców i badaczy, którzy pracować będą na rzecz rozwoju innowacyjności. Wykształcona kadra jest kluczem do zwiększenia wykorzystania innowacyjnych rozwiązań w gospodarce. Dzięki jej wiedzy możliwe będzie min. prowadzenie badań nad perspektywicznymi kierunkami B+R, komercjalizacja wiedzy i technologii w warunkach przedsiębiorczości akademickiej (*spin-off*), tworzenie nowych metod zarządzania technologiami, inkubacja nowopowstających firm w obszarze transferu technologii, wdrażanie zaawansowanych technologii zarządzania projektami, wdrażanie zaawansowanych technologii informacyjnych w zakresie zarządzania i bezpieczeństwa procesów biznesowych, rozwój i wdrażanie zaawansowanych technologii informacyjnych w zakresie systemów zapewniania jakości. Realizacja celu projektu, jakim jest zwiększenie intensywności współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami i sferą B+R poprzez transfer i komercjalizację innowacyjnych rozwiązań oferowanych przez Politechnikę Warszawską oraz współpracujące jednostki naukowo-badawcze na rzecz przemysłu przyczyni się do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej oraz atrakcyjności inwestycyjnej regionu. Aktualnie atrakcyjność inwestycyjna dla działalności przemysłowej nie jest oceniana najwyżej w kraju. Dzięki intensywnej współpracy, min. tworzeniu nowych metod zarządzania technologiami, tworzeniu klastrów, sieci i centrów transferu technologii, świadczeniu innowacyjnych usług produktowych i technologicznych w oparciu o uczelniane laboratoria badawcze, szeroko rozumianą pomoc przy wdrażaniu zaawansowanych metod, technologii i systemów w przedsiębiorstwach region stanie się atrakcyjnych dla inwestorów chcących lokowania w nim przedsięwzięcia przemysłowych i technologiczne. Celem projektu jest stworzenie właściwych warunków dla kooperacji jednostek naukowych z przedsiębiorstwami oraz kierowanie zwiększonych środków na badania stosowane, co poprawi efektywność aplikacyjną i wdrożeniową badań

naukowych. Projekt przyczyni się do rozwoju elementów infrastruktury badawczo – rozwojowo - wdrożeniowej regionu. Zakłada wzrost współpracy z innymi podmiotami regionalnymi (jednostki sfery B+R, organizacje przedsiębiorców oraz samorząd terytorialny) nakierowanej na wykorzystanie efektu synergii na rzecz transferu technologii, promowania i rozwoju innowacyjności oraz przedsiębiorczości. Jego realizacja skutkować będzie budową nowej lokalnej infrastruktury nazwanej Warszawską Przestrzenią Technologiczną. Przestrzeń ta będzie służyła zarówno naukowcom prowadzącym badania w 78 szkołach wyższych regionu, studentom kształcącym się w regionie, których liczba w samej Warszawie przekracza 270 tys., a przede wszystkim podmiotom gospodarczym, których w tylko w stolicy jest ponad 344 tys. Realizacja projektu bezpośrednio przyczyni się do wzrostu gospodarczego w regionie i poprawy jego kondycji ekonomicznej – finansowej. Nowy obiekt stworzy nowe miejsca pracy, umożliwi realizację nowych projektów naukowo – badawczych, pozwoli realizować szereg prac rozwojowych i wdrożeniowych, a wyniki tych prac będą znajdowały bezpośrednie zastosowanie w przemyśle. Jednostki badawcze Centrum będą identyfikowały potrzeby rynku i realizowały specjalistyczne prace B+R oraz R+W na zlecenie rynku, co pozwoli osiągać przedsiębiorstwom przewagę nie tylko w skali kraju, ale i Europy. Centrum prowadzić będzie projekty badawcze w zakresie zapewnienia zrównoważonego rozwoju środowiska gospodarczego oraz w obszarze badań nad perspektywicznymi kierunkami innowacji technologicznych w szczególności w zakresie identyfikacji warunków funkcjonowania przedsiębiorstw produkcyjnych na rynkach międzynarodowych oraz identyfikacji mechanizmów determinujących efektywność transferu wiedzy i technologii do gospodarki. Skala tych działań będzie zarówno lokalna i obejmowała będzie województwo mazowieckie, ale również krajowa i międzynarodowa. Już dziś jednostki współpracujące Centrum prowadzą współpracę z krajowymi i zagranicznymi firmami, ośrodkami ze sfery nauki i edukacji. Dzięki nowym możliwościom prowadzenia badań jednostki te będą mogły rozszerzyć skalę działania, a mając do zaoferowania szerokie spektrum usług, od usług informacyjnych i edukacyjnych, poprzez usługi zarządzania, analityczne, techniczne, aż do specjalistycznych badawczych i wdrożeniowych znajdą partnerów nie tylko w Polsce, ale i całej Europie.

Projekt także realizuje drugi cel strategiczny 'Zwiększanie konkurencyjności regionu w układzie międzynarodowym'. Stworzenie nowoczesnego ośrodka, dysponującego nowoczesnymi laboratoriami, specjalistyczną aparaturą naukowo – badawczą oraz kadrą naukową pozwoli na prowadzenie dużych i kompleksowych projektów B+R oraz R+W, których wyniki służyć będą społeczeństwu i gospodarce. Centrum, w oparciu o innowacyjne rozwiązania organizacyjne, działać będzie w oparciu o trzy jednostki Politechniki Warszawskiej. Każda z nich posiada ogromny potencjał intelektualny i wypracowane sieci powiązań, również międzynarodowych. Jednostki te wspólnie stworzą nową jakość prowadzenia badań naukowych, ukierunkowanych na potrzeby gospodarki regionalnej. Centrum będzie pracowała na rzecz wprowadzania nowoczesnych rozwiązań technologicznych, technicznych, menedżerskich i organizacyjnych, co stanowić będzie podstawę sukcesów gospodarczych oraz wzmocni pozycję regionu w kraju i na rynkach światowych.

Przedsiębiorcy potrzebują nowoczesnych technologii i innowacji, aby zdobywać przewagę na rynku, tym samym potrzebują ośrodka, który wesprze ich w działalności innowacyjnej i transferze technologii. Realizacja projektu zmniejszy oddziaływanie uwarunkowań i problemów sektora małych i średnich przedsiębiorstw, do których zaliczyć należy: brak wzmocnienia postaw innowacyjnych, niedostatki systemu instytucji otoczenia biznesu, brak dostępu do wiedzy i innowacji, niewystarczające środki i instrumenty finansowe, brak infrastruktury, brak dostępu do klientów, brak kompleksowych usług dla MSP. Projekt bezpośrednio wpłynie na: zwiększenie poziomu innowacyjności MSP, budowę efektywnego systemu wspierającego transfer technologii, konsolidację i networking krajowego rynku przedsięwzięć i projektów innowacyjnych, promocji postaw innowacyjnych i budowy systemu marketingowego innowacyjnych MSP oraz poprawę współpracy instytucji nauki, instytucji wsparcia oraz władz lokalnych i regionalnych. Zapewnienie wysokiego i stabilnego poziomu innowacji oraz stworzenie odpowiednich warunków do jej absorpcji jest niezwykle istotnym elementem dla rozwoju konkurencyjności województwa mazowieckiego. Efektem będzie wzrost poziomu innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorców działających na Mazowszu, a w konsekwencji – wzrost siły ekonomicznej Mazowsza na tle innych regionów.

Projekt bezpośrednio przyczynia się do realizacji polityki równości szans. Projekt jest zgodny z zasadą (zgodnie z Art.16 Rozporządzenie Rady [WE] nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r.) równości mężczyzn i kobiet oraz uwzględnia problematykę płci na poszczególnych etapach jego wdrażania. Wnioskodawca realizuje politykę równych szans zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej, iż „wszyscy ludzie mają prawo do rozwijania ich osobistych umiejętności i dokonywania wyborów, jakie narzuca ścisłe pojęcie roli kobiet i mężczyzn; że odmienne zachowania, aspiracje i potrzeby kobiet i mężczyzn są w równy sposób uznawane, doceniane i popierane”.

Rozmówca przyznaje, że bez udziału środków RPO WM Politechnika Warszawska nie zrealizowałaby takiej inwestycji.

Jeżeli chodzi o współpracę Politechniki Warszawskiej z Urzędem Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego, kontakt ograniczył się do instytucji wdrażającej - Mazowieckiej Jednostki Wdrażania Programów Unijnych. Rozmówca ocenia tę współpracę jako wzorową.

**Efekt mnożnikowy:** Bez wątpienia realizacja projektu kluczowego pobudziła kolejne inwestycje zarówno w skali miasta stołecznego Warszawy, województwa mazowieckiego czy kraju. Przyczyniła się również do wzrostu konkurencyjności regionu w układzie międzynarodowym. Stworzenie ośrodka dysponującego nowoczesnymi laboratoriami i specjalistyczną aparaturą naukowo-badawczą oraz kadrą naukową pozwoli na prowadzenie dużych i kompleksowych projektów B+R oraz R+W, których wyniki służyć będą społeczeństwu i gospodarce.

## Studium nr 2

**Projekt:** Internet dla Mazowsza

**Beneficjent:** Samorząd województwa mazowieckiego

Głównym celem projektu kluczowego jest zapewnienie dostępu do Internetu mieszkańcom Mazowsza na obszarach tak zwanego wykluczenia cyfrowego wraz z podmiotami gospodarczym oraz podniesienie konkurencyjności gospodarczej i społecznej w układzie regionalnym i krajowym.

Realizacja projektu zakłada budowę sieci światłowodowej nowej generacji (NGA), punktów rozgałęźnych oraz punktów dystrybucyjnych tak aby najdalsze miejscowości potencjalnych odbiorców znajdowały się w zasięgu technologii ADSL (nie więcej jak 6 km od punktu dystrybucyjnego światłowodowego).

Według rozmówcy, dzięki realizacji projektu kluczowego, zapewniony zostanie dostęp do Internetu na poziomie 90% ludności województwa mazowieckiego. W ten sposób podmioty komercyjne będą mogły budować własne sieci dostępowe na terenach dotychczas dla nich nieatrakcyjnych inwestycyjnie.

Faza konceptualizacji projektu kluczowego rozpoczęła się w 2007 roku, natomiast wniosek o jego dofinansowanie został złożony w roku 2010. Podpisanie pre-umowy nastąpiło w roku 2011 bez jakichkolwiek trudności. Procedura przygotowania dokumentacji projektowej jest nadal w toku i obecnie poddawana jest weryfikacji przez Komisję Europejską. Agencja Rozwoju Mazowsza S.A. (ARMSA) oczekuje na odpowiednią notyfikację.

Podczas przygotowywania projektu kluczowego, ARMSA nie korzystała ze wsparcia typu *Project pipeline* w ramach Działania 3.2. Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna, ponieważ nie zaszła taka potrzeba. Rozmówca przyznaje jednak, że korzystano ze wsparcia w ramach inicjatywy *Jaspers* w zakresie przygotowywania studium wykonalności projektu i później podczas jego weryfikacji. Opracowanie studium wykonalności wiązało się z kosztem 1,5 – 2 mln zł.

Faza konceptualizacji projektu kluczowego została w całości opracowana przez ARMSA i trwała około 6 miesięcy. Koszt tego etapu rozmówca wycenił na około 300-400 tys. zł. Faza przygotowania dokumentacji projektowej trwała około 1 roku, według rozmówcy, projekt kluczowy znajduje się obecnie w fazie aktualizacji.

Jeżeli chodzi o największe trudności związane z fazą przygotowania projektu kluczowego, rozmówca wymienia uzyskanie niezbędnych pozwoleń środowiskowych od Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (RDOŚ) oraz wydanie notyfikacji projektu przez Komisję Europejską.

Według rozmówcy należy liczyć się z zagrożeniem niezrealizowania projektu kluczowego zgodnie z harmonogramem, ponieważ procedura wyboru wykonawcy może się przedłużyć.

Koordynator projektu kluczowego nie napotkał barier prawnych czy proceduralnych w trakcie jego wdrażania, jeżeli natomiast chodzi o bariery natury rynkowej, to wzrost cen materiałów i kosztów usług został wzięty pod uwagę podczas przygotowywania dokumentacji projektowej.

**Efekt mnożnikowy:** Według rozmówcy, projekt *Internet dla Mazowsza* buduje szkielet dla wielu przedsięwzięć realizowanych zarówno w ramach Programu Innowacyjna Gospodarka (POiG) w Działaniu 8.4. jak i wszystkich projektów RPO WM w zakresie wzrostu cyfryzacji (np. powstanie parków technologicznych w Grodzisku Mazowieckim i Poświętnym, projekt *Mazowsz@nie*, wszelkiego rodzaju e-szkoły czy e-szpitala). Omawiany projekt kluczowy stanowi swego rodzaju bazę dla rozwoju e-usług na Mazowszu. Przedsięwzięcie przyczyni się też do wypełnienia misji, jaką niesie ze sobą projekt *Ostatnia Mila* realizowany przez KCSP, mający na celu ułatwienie dostępu do ogólnopolskiej sieci Internet na najmniej zurbanizowanych terenach Polski. Według rozmówcy, realizacja projektów związanych z rozwojem cyfryzacji Mazowsza pozwoli uzyskać efekt synergii, który przejawiać się będzie rozwojem społeczeństwa opartego na wiedzy, gdyż rzesza beneficjentów tych przedsięwzięć jest ogromna - przez mikro-, małych i średnich przedsiębiorców, organizacje pozarządowe non-profit, administrację publiczną i instytucje państwowe po osoby prywatne.

Projekt kluczowy przyczyni się do zmniejszenia dysproporcji w poziomie cyfryzacji pomiędzy różnymi częściami województwa mazowieckiego, zwłaszcza Obszarem Metropolitalnym Warszawy, a peryferiami. Dzięki temu, wzrośnie spójność społeczno-gospodarcza Mazowsza i konkurencyjność obszarów tradycyjnie uznawanych za mniej atrakcyjne dla inwestycji. Projekt *Internet dla Mazowsza* jest swego rodzaju katalizatorem procesów cyfryzacyjnych, które niosąc ze sobą rozwój niezbędnej infrastruktury przyczyniają się do wzrostu poziomu życia mieszkańców województwa mazowieckiego, bez względu na pochodzenie społeczne czy posiadane kompetencje.

Według rozmówcy, bez udziału RPO WM, realizacja projektu kluczowego byłaby możliwa dzięki uzyskaniu wystarczających środków z innych źródeł finansowania. Koordynator projektu przyznaje jednak, że dzięki funduszom RPO WM procesy cyfryzacji Mazowsza zachodzą w szybszym trybie.

Rozmówca jak najlepiej ocenia współpracę z Urzędem Marszałkowskim WM.

### Studium nr 3

**Projekt:** Rozwój elektronicznej administracji w samorządach województwa mazowieckiego wspomagającej niwelowanie dwudzielności potencjału województwa

**Beneficjent:** Samorząd Województwa Mazowieckiego

**Celem** projektu kluczowego jest stworzenie oraz upowszechnienie systemu informatycznego usprawniającego administrację samorządów województwa mazowieckiego, tak zwanego rdzenia systemu e-Urząd. Projekt zakłada poprawę funkcjonowania urzędów poprzez wzrost poziomu cyfryzacji oraz wspomaganie budowania społeczeństwa informacyjnego na Mazowszu.

Projekt kluczowy obejmuje aż 36 z 42 powiatów województwa mazowieckiego (298 gmin), poza systemem informatycznym, zakłada również przekazanie nowego sprzętu komputerowego wraz z wiedzą niezbędną do jego obsługi. W ramach projektu kluczowego przewiduje się także prowadzenie kursów *e-learningowych* oraz *helpdesku* wspomagającego wdrożenie nowego systemu informatycznego.

Według rozmówcy, procedura przygotowania dokumentacji projektowej rozpoczęła się w 2007 roku i nadal jest w toku, natomiast dofinansowanie projektu trwa od roku 2009. W przypadku tego projektu kluczowego, nie powstała pre-umowa.

Rozmówca przyznaje, że instytucja, jaką reprezentuje nie korzystała podczas przygotowywania projektu kluczowego ze wsparcia typu *Project pipeline* w ramach Działania 3.2. Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna, ponieważ nie zaszła taka konieczność. Nie korzystano również ze wsparcia w ramach inicjatywy *Jaspers*, gdyż nie było takiej potrzeby.

Studium wykonalności projektu kluczowego zostało opracowane przez zewnętrzną firmę - Krajową Agencję Informacyjną „INFO”, co wiązało się z kosztem 160 000 zł.

Jeżeli chodzi o największe trudności związane z fazą przygotowania projektu kluczowego do realizacji, rozmówca wskazuje identyfikację potrzeb partnerów projektu, czyli samorządów województwa mazowieckiego. Celem nadrzędnym było według rozmówcy, stworzenie takiego systemu informatycznego, który byłby jednolity dla wszystkich instytucji działających na terenie Mazowsza. Poznanie potrzeb partnerów było zatem kluczowym zadaniem.

Według rozmówcy, limit czasowy interwencji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego jest zbyt krótki w stosunku do ogromu przedsięwzięć wpisujących się w działania projektu kluczowego. Dlatego więc, wystąpiono o przedłużenie trwania projektu.

Według rozmówcy, w trakcie wdrażania projektu kluczowego nie wystąpiły bariery prawne, bądź proceduralne. Pojawiły się jednak pewne trudności związane z synchronizacją nowego systemu



informatycznego do projektów realizowanych przez Centrum Projektów Informatycznych, jak *pl.ID – polska ID karta* oraz *ePUAP - Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej*.

Jeżeli chodzi o bariery rynkowe, według rozmówcy, obecny kryzys gospodarczy z pewnością przyczynił się do znacznego wzrostu cen materiałów i kosztów usług, co jednak zostało wzięte pod uwagę podczas przygotowywania dokumentacji projektowej.

**Projekty komplementarne** do realizowanego w województwie mazowieckim projektu w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (POIG) - *ePUAP - Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej*. Rozmówca przyznaje, że realizacja tych dwóch przedsięwzięć będzie miała istotny wpływ na usprawnienie systemu administracyjnego na terenie województwa mazowieckiego. Efekt synergii tych dwóch projektów jest zjawiskiem jak najbardziej pożądanym, jednak trudno mierzalnym.

Jeżeli natomiast chodzi o **komplementarność projektu kluczowego do innych projektów realizowanych w ramach RPO WM**, rozmówca wymienia projekt Internet dla Mazowsza. Oba te przedsięwzięcia przyczynią się do wzrostu poziomu cyfryzacji na Mazowszu i wprowadzenia nowej jakości usług administracyjnych. Zwiększeniu ulegnie transparentność oraz szybkość działania urzędów przy równoczesnym zmniejszeniu kosztów wewnętrznych. Bardziej efektywny stanie się również nadzór nad pracą urzędników. Obszary Mazowsza, które były gorzej rozwinięte pod względem cyfryzacji, po realizacji omawianych projektów staną się bardziej dostępne dla przedsiębiorców. Przewidywany jest zatem rozkwit lokalnych firm i wzrost ich konkurencyjności. W ślad za wyższym poziomem usług administracyjnych oczekiwany jest również rozwój potrzebnej infrastruktury.

Efektom realizacji projektu kluczowego będzie dostępność do ujednoczonych usług administracyjnych na terenie całego województwa mazowieckiego, co bez wątplenia przyczyni się do wzrostu spójności społecznej i gospodarczej województwa, oraz do zniwelowania barier przestrzennych wynikających z dostępności do usług w przypadku obszarów położonych peryferyjnie.

Nowe usługi administracyjne powstałe dzięki realizacji projektu kluczowego staną się dostępne dla wszystkich mieszkańców województwa mazowieckiego posiadających dostęp do Internetu, bez względu na pozycję społeczną, wykształcenie czy pochodzenie etniczne.

Rozmówca nie jest w stanie ocenić, czy w przypadku braku udziału środków pochodzących z RPO WM doszłoby do realizacji inwestycji przewidzianej w projekcie kluczowym. Cyfryzacja usług administracyjnych jest nieunikniona, jest to proces, który rozpoczął się w Polsce kilkanaście lat temu. Bez udziału środków RPO WM realizacja tej inwestycji z pewnością byłaby utrudniona.

Rozmówca ocenia współpracę z Urzędem Marszałkowskim jako bardzo dobrą.

## Studium nr 4

**Projekt:** Budowa parkingów strategicznych „Parkuj i Jedź” (Park & Ride) – II etap

**Beneficjent:** Miasto Stołeczne Warszawa

**Celem** projektu kluczowego jest budowa 8 parkingów strategicznych typu „Parkuj i Jedź”. Dzięki jego realizacji możliwa będzie integracja transportu komunikacji zbiorowej z komunikacją indywidualną, czego rezultatem będzie zmniejszenie ruchu w centrum miasta. Inwestycja ma zachęcić mieszkańców peryferyjnych dzielnic Warszawy oraz tych spoza miasta do pozostawiania samochodów i rowerów na parkingu, w celu przesiadki do środków zbiorowej komunikacji miejskiej (tramwaj, autobus, metro). Istotnym czynnikiem przemawiającym za rozbudową systemu P&R jest też poprawa stanu środowiska. Ograniczenie ruchu samochodów wpływa znacząco na zmniejszenie emisji spalin oraz poziomu hałasu. Dla użytkowników parkingów inwestycja oznacza oszczędność czasu i paliwa, tym samym wyraźnie obniża koszty związane z codzienną podróżą do pracy. Korzystanie z parkingów nie ponosi za sobą dodatkowych opłat za parkowanie, ponieważ będzie można z nich korzystać na podstawie biletu lub karty miejskiej. Inwestycja przyczyni się także do rozładowania ruchu na trasach dojazdowych do centrum oraz zmniejszenia korków w Warszawie.

Jest to pionierski projekt w skali kraju. Jedynie aglomeracja warszawska może pochwalić się funkcjonowaniem tak wysoce zintegrowanego systemu wspomagającego płynność ruchu w mieście. Według rozmówcy, dokumentacja projektowa była przygotowywana sukcesywnie, ponieważ budowa każdego z parkingów wiązała się z oddzielnym przetargiem. Pomysł narodził się mniej więcej w 2005 roku, podpisanie pre-umowy nastąpiło w roku 2008. Dokumentacja została w całości przygotowana we współpracy Zarządu Transportu Miejskiego z Biurem Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego.

Podczas przygotowywania projektu kluczowego nie korzystano ze wsparcia typu *Project pipeline* w ramach Działania 3.2. Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna, ani ze wsparcia w ramach inicjatywy *Jaspers*, ponieważ według rozmówcy, nie zaszła taka potrzeba.

Konceptualizacją projektu kluczowego zajęła się Politechnika Krakowska. Studium wykonalności projektu kluczowego zostało natomiast opracowane przez zewnętrzną firmę – krakowską Contract Consulting w ciągu jednego roku i wiązało się z kosztem około 600 000 zł. Za weryfikację studium odpowiedzialne było Biuro Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego.

Według rozmówcy, największe trudności związane z fazą przygotowania projektu kluczowego wynikały z uzyskania odpowiednich decyzji administracyjnych umożliwiających rozpoczęcie budowy. Ponieważ każdy parking był traktowany w dużej mierze jako osobna inwestycja, proces ten pochłoniął wiele czasu, podobnie jak konsultacje projektu z władzami miasta oraz wydanie decyzji lokalizacyjnych.

Rozmówca przyznaje, że obecnie nie istnieje ryzyko nierealizowania projektu zgodnie z harmonogramem, ponieważ jego realizacja dobiega końca, pozostała tylko budowa jednego parkingu strategicznego „Parkuj i Jedź”.

Podczas wdrażania projektu kluczowego, nie wystąpiły bariery prawne bądź proceduralne. Rozmówca nie przytacza również barier rynkowych, związanych ze wzrostem cen materiałów lub kosztem usług.

Według rozmówcy, **projekt kluczowy jest komplementarny** do wielu obecnie realizowanych inwestycji związanych z rozwojem infrastruktury w aglomeracji warszawskiej. Jako przykład, rozmówca podaje projekt budowy trasy mostu im. Marii Curie-Skłodowskiej (północnego) w Warszawie zrealizowanej w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POiŚ). Lokalizacja parkingu strategicznego „Parkuj i Jedź” na Młocinach była w dużej mierze uwarunkowana tym przedsięwzięciem. Realizacja tych projektów znacznie usprawniła komunikację i dostępność północnych dzielnic Warszawy, a także obszarów peryferyjnych położonych po obu stronach Wisły (np. Łomianki i Legionowo). Inne działania komplementarne do projektu kluczowego, to na przykład zakup nowego taboru tramwajowego i autobusowego skutkującego większą integralnością i funkcjonalnością systemu komunikacyjnego Warszawy. Umiejscowienie niektórych parkingów strategicznych „Parkuj i Jedź” zostało podyktowane przyszłym funkcjonowaniem II linii metra, efekt synergii tych inwestycji będzie można ocenić dopiero po ich realizacji. Wszelkie inwestycje Zarządu Dróg Miejskich związane z budową nowych dróg bądź remontem nawierzchni przyczyniają się do poprawy efektywności i komfortu uczestników ruchu drogowego korzystających z omawianych parkingów strategicznych.

Jako przykład **projektu komplementarnego realizowanego w ramach RPO WM**, rozmówca przytacza zmianę taboru kolejowego Warszawskiej Kolei Dojazdowej, dzięki której mieszkańcy południowo-zachodniej części aglomeracji warszawskiej zyskali efektywniejsze połączenie z centrum miasta.

Realizacja projektu kluczowego przyczynia się do zwiększenia konkurencyjności województwa mazowieckiego. Jak już wspomniano, jedynie aglomeracja warszawska posiada taki system zintegrowanej komunikacji indywidualnej ze zbiorową. Dzięki parkingom strategicznym zwiększona została dostępność do centrum miasta. Mniejszy ruch w Śródmieściu przyczynia się z kolei do bardziej punktualnego kursowania komunikacji miejskiej.

Według rozmówcy, w przypadku braku środków pozyskanych z RPO WM, budowa II etapu parkingów strategicznych byłaby możliwa, ponieważ fundusze na ten cel były zagwarantowane w budżecie miasta. Jednak, dzięki pozyskaniu środków z RPO WM, realizacja tego projektu odbyła się sprawniej i prawdopodobnie na większą skalę.

Rozmówca ocenia współpracę z Urzędem Marszałkowskim jako dobrą, podobnie jak z Biurem Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego.

## Studium nr 5

**Projekt:** Zakup kolejowego taboru pasażerskiego do obsługi połączeń regionalnych na linii Warszawskiej Kolei Dojazdowej w Warszawskim Obszarze Metropolitalnym

**Beneficjent:** Warszawska Kolej Dojazdowa

**Celem projektu** kluczowego realizowanego przez Warszawską Kolej Dojazdową (WKD) jest wymiana taboru kolejowego (zakup 14 nowych składów), która przyczyni się do poprawy funkcjonowania transportu zbiorowego w Warszawskim Obszarze Metropolitalnym oraz stworzenie nowej jakości świadczonych usług.

Według rozmówcy, procedura przygotowania dokumentacji projektowej rozpoczęła się w 2008 roku, kiedy to opracowane zostało studium wykonalności projektu, które zostało zaktualizowane w 2010 roku. Przetarg na zakup nowego taboru pasażerskiego odbył się natomiast w roku 2009. Dwa lata później, czyli w 2011 roku nastąpiło podpisanie pre-umowy.

Institucja reprezentowana przez rozmówcę nie korzystała ze wsparcia typu *Project pipeline*, ponieważ według niego, dodatkowa pomoc ze strony Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w przygotowaniu i realizacji tej inwestycji nie była konieczna. WKD korzystało natomiast w bardzo szerokim zakresie ze wsparcia w ramach inicjatywy Jaspers, głównie podczas rewizji studium wykonalności projektu oraz w czasie przygotowywania wniosku o potwierdzenie wkładu finansowego.

Konceptualizacja projektu kluczowego została przygotowana przez zewnętrzne firmy. Analiza optymalnych rozwiązań instytucjonalnych została wykonana przez Ośrodek Badawczy Ekonomiki Transportu (OBET), natomiast za ocenę wariantu realizacji oraz weryfikację przyjętych założeń odpowiadała firma Spindoc – doradztwo europejskie. Faza konceptualizacji trwała, według rozmówcy około 10 miesięcy. Studium wykonalności projektu wiązało się z kosztem około 500 000 zł, natomiast jego aktualizacja to kwota mniej więcej 50 000 zł.

Studium wykonalności projektu zostało opracowane przez OBET, natomiast jego aktualizacja przez firmę SOLVIK sp. z o.o. Dokumentacja została zweryfikowana w ramach inicjatywy Jaspers. Instytucja reprezentowana przez rozmówcę czuła się kompetentna z zakresu oceny poprawności i kompletności dokumentacji projektowej.

Faza przygotowania dokumentacji projektowej trwała około 9 miesięcy i wiązała się z kosztem około 80-90 000 zł. Rozmówca bierze również pod uwagę możliwość przygotowania dokumentacji projektowej w ramach procedur przetargu nieograniczonego.

Przy wsparciu inicjatywy Jaspers wykryto, że umowa ramowa podpisana w roku 2009 nie brała pod uwagę wsparcia ze środków unijnych. W związku z tym nastąpiło aneksowanie umowy. To, według rozmówcy stanowiło jedyną trudność związaną z fazą przygotowania projektów kluczowych do realizacji.

Podczas podpisywania pre-umowy, Jaspers zgłosił pewne uwagi, a w związku z tym model finansowy projektu został poddany rewizji. Pre-umowa musiała, zatem ulec aneksowaniu, co odbyło się bez problemów. WKD złożyło wniosek o przedłużenie terminu dofinansowania.

Według rozmówcy, ryzyko niezrealizowania projektu zgodnie z harmonogramem nie istnieje, ponieważ dostawy nowego taboru kolejowego dla WKD zostały zakończone. Przedstawiciel tej instytucji proponuje sposób, dzięki któremu można wesprzeć beneficjentów projektów kluczowych przy występowaniu ryzyka niezrealizowania projektu, poprzez konstruowanie przejrzystej umowy, w której powinny znaleźć się mechanizmy zabezpieczające realizację projektu kluczowego.

W trakcie wdrażania projektu kluczowego nie wystąpiły, według rozmówcy bariery prawne, bądź proceduralne. Jedyną trudność tego typu stanowiło wspomniane już aneksowanie pre-umowy. Nie wystąpiły również jakiegokolwiek bariery rynkowe, ponieważ zleceniodawca był całkowicie odpowiedzialny za możliwy wzrost cen materiałów i koszt usług.

Według rozmówcy, **projekt realizowany przez WKD jest komplementarny** do projektów realizowanych w ramach POiŚ (Program Infrastruktura i Środowisko), szczególnie w przypadku projektu związanego z budową połączenia kolejowego do Międzynarodowego Portu Lotniczego im. F. Chopina na Okęciu. Jeżeli chodzi o znaczenie POiŚ dla projektu kluczowego, rozmówca wymienia wzmocnienie strategii transportu zbiorowego, rozwój infrastruktury technicznej, wzrost integralności Obszaru Metropolitalnego Warszawy. Z pewnością występuje efekt synergii wynikający z realizacji powyższych projektów, przejawiający się głównie poprzez wzrost mobilności ludności oraz dostępności terytorialnej. Nastąpiło również rozszerzenie efektów projektu na większą liczbę grup docelowych, ponieważ nowy tabor kolejowy WKD jest przystosowany dla osób niepełnosprawnych oraz do przewożenia wózków dziecięcych.

Poruszając tematykę pozostałych projektów realizowanych w ramach RPO WM, rozmówca wskazuje budowę połączenia kolejowego do portu lotniczego w Modlinie oraz związany z nią zakup nowych lokomotyw przez Koleje Mazowieckie jako projekt komplementarny w stosunku realizowanego przez WKD. Oba projekty mają duże znaczenie dla wzrostu integralności i spójności społecznej Obszaru Metropolitalnego Warszawy.

Według rozmówcy, realizowany projekt w sposób znaczący przyczynia się do zwiększenia poziomu konkurencyjności województwa, przede wszystkim poprzez zwiększenie taboru kolejowego, wyższą częstość kursowania składów kolejowych i krótszy czas przejazdu. WKD znajduje się obecnie w fazie realizacji kolejnego projektu, związanego z modernizacją infrastruktury technicznej, mającego na celu likwidację tak zwanych „wąskich gardeł” na trasie kolei.

Projekt realizowany przez WKD przyczynia się również do zwiększenia spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej województwa. Sprawne funkcjonowanie transportu zbiorowego w tej części aglomeracji warszawskiej ma szczególne znaczenie, zwłaszcza przy obecnym nasileniu procesów suburbanizacyjnych i związanym z nimi wzrostem liczby ludności w powiatach pruszkowskim i grodziskim. Mieszkańcy zyskali ułatwione połączenie z m. st. Warszawą, jako miejsca pracy czy edukacji. Zwiększenie się mobilności ludności wpisuje się również do celu zasady równości szans poprzez ułatwiony transport zbiorowy dla osób niepełnosprawnych czy starszych.

Projekt WKD przyczynia się także w dążeniu do zrównoważonego rozwoju poprzez wzrost dostępności terytorialnej.

Według rozmówcy, bez udziału środków RPO WM inwestycja związana z wymianą taboru kolejowego WKD zostałaby zrealizowana w dużo dalszej perspektywie. WKD zaciągnęłoby kredyt na zakup taboru, który byłby wymieniany stopniowo. Dzięki środkom RPO WM udało się dokonać wymiany całego taboru kolejowego w ciągu jednego roku. Rozmówca ocenia, że bez udziału środków RPO WM ten cel udałoby się zrealizować około dwóch lat później.

Rozmówca ocenia współpracę z Urzędem Marszałkowskim jak najlepiej. Przyznaje, że opiekunowie projektu byli do pełnej dyspozycji kierownictwa WKD.

## Studium nr 6

**Projekt:** Ochrona Kampinoskiego Parku Narodowego poprzez rozbudowę oczyszczalni ścieków Mokre Łąki w Truskawiu wraz z budową kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w Gminie Izabelin

**Beneficjent:** Gmina Izabelin

**Celem projektu** kluczowego jest ochrona bezpośredniego sąsiedztwa Kampinoskiego Parku Narodowego poprzez likwidację ryzyka przedostawania się ścieków do gleb i wód gruntowych na terenie gminy Izabelin.

Projekt zakłada rozbudowę oczyszczalni ścieków w Truskawiu (znajdującej się na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego), w celu osiągnięcia przepustowości 2200 m<sup>3</sup> na dobę. W ramach projektu kluczowego przewiduje się budowę 30 km sieci kanalizacyjnej, pięć przepompowni ścieków oraz jeden kilometr sieci wodociągowej. Dzięki realizacji projektu kluczowego skanalizowany został cały obszar gminy Izabelin. Wyraźnemu zmniejszeniu ulegnie tym samym dysproporcja w poziomie rozwoju infrastrukturalnego pomiędzy gminą Izabelin a miastem stołecznym Warszawa. Dzięki likwidacji tzw. szamb oraz zminimalizowaniu ryzyka wycieku nieczystości zapewniona zostanie ochrona terenów cennych przyrodniczo, przylegających do Kampinoskiego Parku Narodowego.

Według rozmówcy, wniosek o dofinansowanie projektu został złożony roku 2010, natomiast w roku 2012 inwestycja została wpisana na listę projektów kluczowych. Początek prac ziemnych miał z kolei miejsce już w roku 2008. Jeżeli natomiast chodzi o rozbudowę oczyszczalni ścieków w Truskawiu, według rozmówcy postępowanie rozpoczęło się w czerwcu 2011 roku, a wiosną 2012 roku rozpoczęły się prace budowlane.

W tym projekcie kluczowym nie powstała pre-umowa, ostateczna wersja umowy została natomiast podpisana 27 września 2012 roku.

Koordinator projektu kluczowego przyznaje, że podczas fazy przygotowywania, gmina Izabelin nie korzystała ze wsparcia typu *Project pipeline* w ramach Działania 3.2. Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna, ani ze wsparcia w ramach inicjatywy *Jaspers*, ponieważ pomoc taka nie była konieczna.

Studium wykonalności projektu oraz wszelką dokumentację projektową opracował Remigiusz Górniak, prowadzący jednoosobową działalność gospodarczą. Jeżeli chodzi o generalnych wykonawców, w przypadku oczyszczalni ścieków w Truskawiu była to firma Eko-MTK, za budowę kanalizacji odpowiedzialna była firma ZUP Sochaczew, natomiast budową sieci wodociągowej zajęła się firma CTBK.

Według rozmówcy, faza konceptualizacji projektu kluczowego trwała około dwóch lat. Koszt studium wykonalności projektu to mniej więcej 25 000 zł. Rozbudowa oczyszczalni ścieków wiązała się z kosztem 380 000 zł, natomiast budowa sieci kanalizacyjnej pochłonęła blisko 500 000 zł.

Faza przygotowania dokumentacji projektowej w przypadku rozbudowy oczyszczalni ścieków trwała około 5 miesięcy, natomiast w przypadku budowy sieci kanalizacyjnej było to 6 miesięcy.

Największe trudności związane z fazą przygotowania projektu kluczowego dotyczyły uzyskania niezbędnych decyzji środowiskowych od Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, ponieważ oczyszczalnia ścieków w Truskawiu znajduje się na terenie prawnie chronionym, jakim jest Kampinoski Park Narodowy.

Według rozmówcy, w przypadku niesprzyjających warunków atmosferycznych, jak długa i mroźna zima, istnieje ryzyko niezrealizowania projektu kluczowego zgodnie z harmonogramem, czyli do 31 grudnia 2013 roku.

W trakcie wdrażania projektu kluczowego, według rozmówcy, nie wystąpiły jakiegokolwiek bariery prawne, bądź proceduralne. Jeżeli chodzi o bariery rynkowe, wzrost cen materiałów czy koszt usług został wzięty pod uwagę podczas sporządzania dokumentacji.

Jako **projekt komplementarny** do omawianego, wykonawca wskazuje działania realizowane w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko (POiŚ), na przykład w sąsiadującej gminie Stare

Babice (*Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w Gminie Stare Babice*). Według rozmówcy, takie programy jak RPO WM i POiŚ przyczynią się do rozwoju powiatu Warszawa Zachód, przede wszystkim w zakresie jego integracji z lepiej rozwiniętymi obszarami regionu. Można też mówić o możliwości wystąpienia efektu synergii w przyszłości w tym powiecie wynikającej z realizacji omawianych projektów, na przykład poprzez dodatkowy wzrost salda migracji, wskutek nasilonych procesów suburbanizacyjnych.

Jeżeli natomiast chodzi o **komplementarność projektu kluczowego** w stosunku do pozostałych projektów realizowanych w ramach RPO WM, rozmówca nie widzi takiej zależności z powodu braku innych działań tego programu na terenie, bądź w sąsiedztwie gminy Izabelin.

Rozmówca przyznaje, że największą korzyścią, jaką niesie realizacja projektu kluczowego będzie ochrona Kampinoskiego Parku Narodowego. Zminimalizowane zostanie zagrożenie zanieczyszczenia gleb i wód podziemnych w bezpośrednim sąsiedztwie terenów cennych przyrodniczo. Ponadto, zmniejszona zostanie dysproporcja w poziomie rozwoju infrastruktury technicznej pomiędzy gminą Izabelin, a Warszawą. Poprzez pełne skanalizowanie gminy, poprawią się warunki prowadzenia działalności gospodarczej, dzięki czemu wzrośnie jej konkurencyjność w skali województwa mazowieckiego. Wzrośnie także poziom życia mieszkańców gminy Izabelin.

Rozmówca ocenia, że bez udziału środków pochodzących z RPO WM, realizacja wyznaczonych celów trwałaby około dwóch lat dłużej.

Jeżeli chodzi o współpracę gminy Izabelin z Urzędem Marszałkowskim w zakresie projektu kluczowego, rozmówca ocenia ją jako dobrą.

## Studium nr 7

**Projekt: Udrożnienie ujściowego odcinka rzeki Bug od ujścia do rz. Narew do km 5+000**

**Beneficjent:** Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie

**Celem** projektu kluczowego jest zapobieganie zagrożeniom wodnym oraz ograniczenie ich skutków. Udrożnienie koryta rzeki przyczyni się do bardziej swobodnego spływu lodu i zmniejszenia groźnych spiętrzeń zatorowych.

Przyczyną tych groźnych spiętrzeń zatorowych jest zły stan koryta w ujściowym odcinku Bugu, spowodowany procesami sedymentacyjnymi, trwającymi od początku eksploatacji zbiornika. Roboty bagrownicze mają na celu uniknięcie wystąpienia katastrofy budowlanej w wyniku rozmycia, a następnie przerwania zapór bocznych i w konsekwencji zalania terenów chronionych. Według rozmówczynie, realizacja tego przedsięwzięcia przyczyni się poprawy stanu środowiska naturalnego, co jest głównym celem priorytetu IV RPO WM, w szczególności zapewniony zostanie wzrost bezpieczeństwa mieszkańców poprzez tworzenie systemu zapobiegania i zwalczania zagrożeń naturalnych. Udrożnienie ujściowego odcinka rzeki Bug polegać będzie na wykonaniu przekopu o szerokości 100 m od głównego koryta rzeki Narew do km 5+000.

Według rozmówczynie przygotowywanie dokumentacji trwa od 2011 roku, natomiast podpisanie pre-umowy nastąpiło w 2012 roku.

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie (RZGW) nie korzystał ze wsparcia typu *Project pipeline* w ramach działania 3.2. Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna, ani ze wsparcia w ramach inicjatywy *Jaspers*, ponieważ jak przyznaje rozmówczynie, nie zaszła taka potrzeba. RZGW posiada w swych szeregach wykwalifikowanych pracowników, którzy sprościli przygotowaniu projektu kluczowego.

Studium wykonalności oraz dokumentację środowiskową wykonywały prywatne firmy (rozmówczynie nie przytacza ich nazw). Za Ocenę poprawności i kompletności powyższych dokumentów odpowiedzialni byli pracownicy RZGW.

Studium wykonalności przygotowywane było od czerwca do sierpnia 2012 roku, natomiast dokumentacja środowiskowa jest nadal w fazie przygotowania. Wykonanie dokumentacji środowiskowej prawdopodobnie będzie finansowane z zasobów własnych RZGW, rozmówczynie nie jest w stanie oszacować jej kosztów.

Jeżeli chodzi o największe trudności związane z fazą przygotowania projektu do realizacji, rozmówczynie na pierwszym miejscu stawia pozyskanie wymaganych decyzji środowiskowych od Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (RDOŚ).

Według rozmówczynie, powyższe trudności zdecydowanie opóźniły realizację projektu, stąd petycja RZGW o przedłużenie terminu składania wniosku o dofinansowanie.

W trakcie wdrażania projektu kluczowego, poza trudną współpracą z RDOŚ, nie wystąpiły żadne bariery prawne bądź proceduralne. Ponieważ nie doszło jeszcze do postępowań przetargowych, rozmówczynie nie jest w stanie przewidzieć potencjalnych barier rynkowych.

RZGW jest obecnie w fazie realizacji projektów „Udrożnienie ujściowego odcinka rzeki Bug od ujścia do rz. Narew do km 5+000” oraz „Remont zapór bocznych jeziora zegrzyńskiego Kania-Popowo i

Arciechów-Kuligów”, które są ze sobą komplementarne. W latach 2012 – 2015 planowane jest wykonanie następujących zadań: odbudowa zapory bocznej Jeziora Zegrzyńskiego na odcinku Łacha – Kania, odbudowa zapory bocznej Jeziora Zegrzyńskiego Prut lewostronny, odbudowa zapory bocznej Jeziora Zegrzyńskiego na odcinku Prut – Pułtusk (NFOŚiGW). Ponadto w perspektywie na lata 2014 – 2020 RZGW planuje przeprowadzenie udroźnienia rzeki Bug również w km 5+000 – 12+000.

Rozmówczyni przyznaje, że powyższe projekty mogą być komplementarne zwłaszcza do projektów Programu Infrastruktura i Środowisko (POiŚ), w szczególności tych poświęconych usprawnianiu gospodarki wodno-ściekowej.

Projekt kluczowy realizowany przez RZGW wpłynie, według rozmówczyni na zwiększenie trwałości rezultatów, ponieważ przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa powodziowego. Poprzez wzmocnienie większej ilości zapór, poszerzy się obszar bardziej efektywnej ochrony przed występującym zagrożeniem powodziowym.

Jeżeli chodzi o inne projekty realizowane w ramach RPO WM, rozmówczyni wskazuje projekt “Remont zapór bocznych jeziora zegrzyńskiego Kania-Popowo i Arciechów-Kuligów”, jako komplementarny do projektu kluczowego.

Po przeprowadzeniu robót pogłębiarskich na tym odcinku zbiornika, utworzone zostaną miejsca dla bezpiecznego magazynowania osadów w wykopanej rynnie, nanoszonych do jeziora w ciągu przyszłych kilkudziesięciu lat. Wydobyty podczas robót materiał będzie wykorzystany w części do podwyższenia zapór bocznych oraz na inne roboty zabezpieczające, co wpłynie na poprawę infrastruktury przeciwpowodziowej w dolinie Bugu. Wskutek wykonanego pogłębienia zbiornika osiągnięte zostanie niewielkie obniżenie stanów wody przy przepływach wezbraniowych, dzięki czemu zwiększy się ochrona obszarów cennych przyrodniczo. Poprawią się także warunki do uprawiania żeglugi na końcowym odcinku rzeki Bug stanowiącym Jezioro Zegrzyńskie, co będzie miało wpływ na rozwój turystyki wodnej w regionie, przyczyniając się do zwiększenia spójności społeczno-gospodarczej tej części województwa mazowieckiego.

Według rozmówczyni, przedmiotowe przedsięwzięcie po części odnosi się do wzrostu poziomu edukacji z zakresu ochrony środowiska i tworzenia racjonalnego zarządzania wodami powierzchniowymi.

Wszystkie działania w ramach planowanego do realizacji przedsięwzięcia będą odbywały się przy założeniu przestrzegania zasady równości szans. Przewidziane do osiągnięcia produkty i rezultaty inwestycji będą służyć wszystkim zainteresowanym użytkownikom. Przy realizacji przedsięwzięcia od strony technicznej, administracyjnej i organizacyjnej będą podejmowane działania nienaruszające zasady równości płci oraz zwalczające wszelkie przejawy dyskryminacji.

Realizacja inwestycji ma pozytywny wpływ na politykę zrównoważonego rozwoju, ponieważ przyczyni się do ochrony środowiska naturalnego poprzez remont infrastruktury przeciwpowodziowej, co będzie miało wpływ na ograniczenie zagrożenia powodziowego na terenach mieszkalnych oraz objętych ochroną, w tym programem Natura 2000. Według rozmówczyni realizacja projektu kluczowego prowadzi do zachowania dziedzictwa kulturowego, społecznego i przyrodniczego na obszarach zagrożonych występowaniem zagrożeń naturalnych, w tym powodzi; wpłynie na rozwój społeczny i gospodarczy, w skali ponadlokalnej, w szczególności w kontekście rozwoju usług turystyki wodnej. Realizacja projektu jest zasadna ekonomicznie oraz akceptowana społecznie.

W przypadku braku dostępnych funduszy z RPO, istniałaby możliwość dofinansowania z funduszy państwowych i częściowe wykonanie zadania rozłożone na wiele lat (nawet do roku 2020 ze względu na wysoką wartość całości projektu), jednak ze względu na wzmożone procesy sedymentacyjne, prowadzenie długoletniej inwestycji nie pozwoliłoby na osiągnięcie wyznaczonych celów.

Rozmówczyni nie ma zastrzeżeń, co do współpracy z Urzędem Marszałkowskim, a konkretnie z Mazowiecką Jednostką Wdrażania Projektów. Współpraca odbywa się sprawnie, RZGW otrzymało wszelkie informacje niezbędne w realizacji projektu.

## Studium nr 8

Projekt: Remont zapór bocznych jeziora zegrzyńskiego Kania-Popowo i Arciechów-Kuligów  
Beneficjent: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie

**Celem** projektu kluczowego, którego beneficjentem jest Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie (RZGW) jest zapobieganie zagrożeniom wodnym oraz ograniczenie ich skutków. Zapory boczne Kania-Popowo i Arciechów-Kuligów chronią znaczne obszary o zabudowie typowo wiejskiej jak i rekreacyjnej. Teren objęty projektem jest szczególnie narażony na niebezpieczeństwo wystąpienia powodzi, gdyż na odcinku cofkowym Zbiornika Zegrzyńskiego zbyt płytka rzeka Bug

stwarza zagrożenie powstania zatorów lodowych. Stan techniczny zapór bocznych według rozmówczyni został oceniony jako zły. Zagrożonych powodzią jest ponad 1 000 ha zamieszkałych przez ok. 10 000 osób.

W roku 2010 powódź zatorowa na tym odcinku rzeki spowodowała ogromne zagrożenie dla mieszkańców oraz poważne straty materialne.

Według rozmówczyni, poprzez realizację projektu kluczowego osiągnięta zostanie poprawa stanu środowiska naturalnego, co jest głównym celem priorytetu IV RPO WM, w szczególności zapewniany zostanie wzrost bezpieczeństwa mieszkańców poprzez tworzenie systemów zapobiegania i zwalczania zagrożeń naturalnych.

Jeżeli chodzi o zakres przedmiotowy projektu kluczowego, rozmówczyni przytacza dwa główne obszary działań:

- Zapora boczna Kania – Popowo: prace przygotowawcze, prace refulerskie, poszerzenie zapory od strony odwodnej, doszczelnienie korpusu i podłoża zapory, dobudowa końcowego odcinka zapory na długości 35 m, prace wykończeniowe, zabezpieczenie skarpy odwodnej zapory siatką, w celu ochrony przed bobrami.
- Zapora boczna Arciechów – Kuligów: prace przygotowawcze, prace refulerskie, poszerzenie zapory od strony odwodnej, doszczelnienie korpusu i podłoża zapory, przebudowa wjazdów i zjazdów z zapory, dobudowa końcowego odcinka zapory, prace wykończeniowe, zabezpieczenie skarpy odwodnej zapory siatką, w celu ochrony przed bobrami.

Przygotowanie dokumentacji trwa od 2011 roku, natomiast podpisanie pre-umowy nastąpiło w 2012 roku.

Podczas przygotowywania projektu kluczowego, RZGW nie korzystało ze wsparcia typu *Project pipeline* w ramach Działania 3.2 Programu Operacyjnego Pomoc techniczna, ani ze wsparcia w ramach inicjatywy *Jaspers*, ponieważ, jak przyznaje rozmówczyni, nie zaszła taka potrzeba. Pracownicy RZGW posiadają odpowiednie kompetencje, aby we własnym zakresie przygotować projekt kluczowy do realizacji.

Studium wykonalności oraz dokumentację środowiskową wykonywały prywatne firmy (rozmówczyni nie podaje ich nazw). Za ocenę poprawności i kompletności powyższych dokumentów odpowiadali pracownicy RZGW.

Jeżeli chodzi o czas trwania fazy przygotowania dokumentacji projektowej, według rozmówczyni, studium wykonalności przygotowywane było od czerwca do sierpnia 2012 roku, natomiast dokumentacja środowiskowa jest nadal w przygotowaniu.

Według rozmówczyni, największe trudności sprawia pozyskanie decyzji środowiskowych od Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (RDOS). Natomiast, podczas podpisywania pre-umowy nie wystąpiły żadne problemy.

Rozmówczyni przyznaje, że w związku z napotkanymi trudnościami dotyczącymi pozyskania decyzji środowiskowych, istnieje wysokie ryzyko niezrealizowania projektu zgodnie z harmonogramem. Stąd prośba, jaką wystosowało RZGW o przedłużenie terminu składania wniosku o dofinansowanie.

Podczas wdrażania projektu kluczowego wystąpiły pewne bariery prawne mające związek z wykupem działek położonych w międzywale. Obecnie trwają procedury umożliwiające ich wykup.

Według rozmówczyni, nie doszło jeszcze do postępowań przetargowych, RZGW nie napotkało zatem barier rynkowych, związanych ze wzrostem cen materiałów, czy kosztem usług.

Projekt kluczowy jest według rozmówczyni **komplementarny** do realizowanego obecnie przez RZGW projektu „Udrożnienie ujściowego odcinka rzeki Bug od ujścia do rz. Narew do km 5+000” również finansowanego ze środków RPO WM.

Jeżeli chodzi o inne programy, to z pewnością projekt kluczowy jest komplementarny przede wszystkim do projektów realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, jak *Budowa Mostu Północnego*, który usprawnił dostępność komunikacyjną północnej części aglomeracji warszawskiej i przyczynił się do wzrostu jej konkurencyjności.

Poprawa stanu technicznego urządzeń przeciwpowodziowych typu zapory boczne Kania-Popowo i Arciechów - Kuligów wpłynie korzystnie na zapobieganie i ograniczanie skutków zagrożeń naturalnych. Przeprowadzone prace mają na celu zapobieganie wystąpienia katastrofy budowlanej w wyniku przerwania zapór bocznych. Dzięki realizacji inwestycji zostaną osiągnięte następujące cele pośrednie: zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców i istniejącej zabudowy terenów zagrożonych wystąpieniem powodzi; poprawa stanu technicznego budowli hydrotechnicznych zagrażających bezpieczeństwu, w tym obowiązkowe dostosowanie zapór bocznych Jeziora Zegrzyńskiego do istniejących przepisów techniczno-budowlanych zgodnie z obowiązującym Prawem Budowlanym; poprawa stateczności i funkcjonalności zapór w przypadku wystąpienia powodzi, co zminimalizuje jej skutki materialne i społeczne; poprawa jakości i standardu istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej na Zalewie Zegrzyńskim będzie miała pozytywne znaczenie dla rozwoju turystyki wodnej w regionie. Rozkwit sektora turystyki zaktywizuje sferę społeczno-gospodarczą regionu.

Przedmiotowe przedsięwzięcie po części odnosi się do wzrostu poziomu edukacji z zakresu ochrony środowiska i tworzenia racjonalnego zarządzania wodami powierzchniowymi.

Według rozmówczyni, wszystkie działania w ramach planowanego do realizacji przedsięwzięcia będą odbywały się przy założeniu przestrzegania zasady równości szans. Przewidziane do osiągnięcia produkty i rezultaty inwestycji będą służyć zainteresowanym użytkownikom, niezależnie od płci i rasy. Przy realizacji przedsięwzięcia od strony technicznej, administracyjnej i organizacyjnej będą podejmowane działania nienaruszające zasady równości szans kobiet i mężczyzn oraz zwalczające wszelkie przejawy dyskryminacji, w tym m.in. ze względu na wiek, płeć, rasę i niepełnosprawność.

Realizacja inwestycji ma pozytywny wpływ na politykę zrównoważonego rozwoju, ponieważ: przyczyni się do ochrony środowiska naturalnego poprzez remont infrastruktury przeciwpowodziowej, co będzie miało wpływ na ograniczenie zagrożenia powodziowego na terenach mieszkalnych oraz objętych ochroną, w tym programem Natura 2000; prowadzi do zachowania dziedzictwa kulturowego, społecznego i przyrodniczego na obszarach zagrożonych występowaniem zdarzeń naturalnych, w tym powodzi. Realizacja projektu kluczowego wpłynie na rozwój społeczny i gospodarczy, co najmniej w skali ponad lokalnej, w szczególności w kontekście rozwoju usług turystyki wodnej. Realizacja projektu jest zasadna z ekonomicznego punktu widzenia oraz akceptowana społecznie.

Rozmówczyni ocenia, że w przypadku braku środków z RPO WM istniałaby możliwość dofinansowania z funduszy państwowych i częściowa realizacja tego zadania w latach 2014 -2015. Natomiast wykonanie całego założenia mogłoby trwać nawet do 2020 ze względu na jego wysokie koszty.

Rozmówczyni nie ma zastrzeżeń do współpracy z Urzędem Marszałkowskim, a konkretnie z Mazowiecką Jednostką Wdrażania Projektów. Współpraca odbywa się sprawnie, a pozyskane informacje są przydatne w realizowaniu projektu.

## Studium nr 9

Projekt: POPRAWA DOSTĘPNOŚCI STREFY DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W SZYDŁOWCU PRZY UL. STRAŻACKIEJ/WSCHODNIEJ

Beneficjent: Miasto i Gmina Szydłowiec

Celem projektu było stworzenie warunków do całotygodniowego prowadzenia działalności gospodarczej poprzez przebudowę placu targowego. Główne produkty projektu to:

- Zadaszona wiata handlowa o powierzchni 1500 m<sup>2</sup>.
- Budynek handlowy o powierzchni około 235 m<sup>2</sup>.
- Infrastruktura towarzysząca: wodociąg, kanalizacji, drogi wewnętrzne, ciągi pieszych.

Zakładane rezultaty projektu to:

- Utworzenie w pełni wyposażonych w niezbędne media 15 pomieszczeń umożliwiających ciągłe prowadzenie działalności gospodarczej.
- Poprawa warunków pracy i standardu świadczonych usług.
- Zmniejszenie bezrobocia i wzrost zatrudnienia.

Całkowita wartość projektu wyniosła: 3517016,85PLN

Gmina Szydłowiec położona jest w powiecie szydłowieckim w subregionie południowym. Charakteryzuje się rosnącą dynamiką bezrobocia (w latach 2008-2010 wzrost o 20%), ale też powolnym wzrostem liczby pracujących (10%). Mimo dochodów budżetowych powyżej średniej dla województwa<sup>26</sup> charakteryzuje się jednym z najniższych w województwie wskaźnikiem nakładów inwestycyjnych na jednego mieszkańca oraz niskim wskaźnikiem aktywności gospodarczej ludności.

Realizacja projektu przyczyniła się, zdaniem koordynatora projektu, do zatrzymania dynamiki bezrobocia. Mimo występującego silnego efektu substytucji (nastąpiło przemieszczenie się handlowców z „dzikiego” bazaru do wybudowanej strefy gospodarczej) można odnotować wzrost wpływów do budżetu gminy (ograniczenie szarej strefy) oraz utrzymanie zatrudnienia stanowisk handlowych poza okresem wiosenno-letnim. Efekt ten można przyjąć jako efekt netto biorąc pod uwagę, iż w gminie traktowanej jako grupa kontrfaktyczna (gmina Chlewiska) – odnotowano na przełomie 2011/2012 wzrost bezrobocia oraz spadek dochodów do budżetu z podatku CIT.

Zdaniem jednego z najemców miejsc w strefie gospodarczej Szydłowiec, realizacja projektu stwarza możliwość rozszerzenia asortymentu handlowego i podejmowanie ryzyk, związanych ze stabilizacją prowadzenia działalności gospodarczej.

<sup>26</sup> Statystyczne vademecum samorządowca, 2011



Projekt zrealizował zakładane wskaźniki produktu i rezultatu. Zrealizował także zakładane cele szczegółowe projektu :

- Ograniczenie barier utrudniających zaistnienie na rynku dla przedsiębiorców
- rozpoczynających działalność gospodarczą dzięki dostępowi do właściwie przygotowanej i relatywnie taniej infrastruktury gospodarczej.
- - Ograniczenie bezrobocia dzięki stworzeniu możliwości powstania nowych miejsc pracy w usługach.
- - Efektywne wykorzystanie wolnych obszarów i obiektów poprzez przygotowanie ich do systematycznego funkcjonowania.
- - Wzmocnienie i wykorzystanie potencjału lokalnego dla rozwoju przedsiębiorczości i wzmocnienie jego konkurencyjności na lokalnym i regionalnym rynku.

Realizacja projektu przyczyniła się także do zmniejszenia następujących problemów społecznych; Utrzymujące się od lat wysokie bezrobocie, należące do najwyższych w województwie.

- Wzrost migracji ludności, odpływ do większych miast, wyjazdy za granicę przede wszystkim w celach zarobkowych.
  - - Ograniczony dostęp do infrastruktury społeczno – gospodarczej.
  - Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna i społeczna sprzyjająca podejmowaniu działalności gospodarczej.
  - Bardzo niski standard techniczny istniejących obiektów do prowadzenia działalności gospodarczej szczególnie w zakresie handlowo – usługowej.
  - Niskie zasoby finansowe potencjalnych przedsiębiorców na rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej.
- Należy wspomnieć, iż w skali miasta i gminy Szydłowiec jest to pierwsza inwestycja wspierania działalności gospodarczej w latach 2006-2013.

## **Studium nr 10**

Projekt: Budowa hali i zakup linii technologicznych do produkcji kosmetyków

Beneficjent: Verona Products Professional Spółka z o.o.

Koszt projektu: 1 312 943,85 PLN, w tym środki RPO WM 567 568,13 PLN

Verona Products Professional Sp. z o.o. jest średnią firmą zatrudniającą poniżej 50 pracowników, jedynym producentem kosmetyków w subregionie płockim, produkującym zarówno na lokalny rynek wewnętrzny jak i na eksport do 38 krajów na rynku wschodnim. Verona jest właścicielem własnych marek kosmetyków: Vollare, Ingrid Cosmetics, Butterfly, Hydroaktiv, Vittorio Bellucci, Natural Essenc, Hair Gare & Styling, Verona Laboratories.

Celem projektu była budowa hali produkcyjnej oraz zakup maszyn i urządzeń wchodzących w skład nowoczesnych linii produkcyjnych do produkcji kosmetyków w celu automatyzacji procesu wytwarzania oraz wprowadzenia na rynek nowego asortymentu wymagającego innowacyjnych – w skali firmy – rozwiązań.

Zakres rzeczowy inwestycji obejmował:

1. budowę jednokondygnacyjnej hali produkcyjno - magazynowej.
2. zakup linii technologicznych do produkcji kosmetyków:  
Maszyny i urządzenia wchodzące w skład linii produkcyjnych j.w. cechuje wysoki proces automatyzacji wszystkich procesów produkcyjnych oraz zaawansowane rozwiązania technologiczne i techniczne. Wyposażenie linii w cyfrowy panel kontroli sterowania pozwala na kontrolę całego procesu produkcyjnego.

Projekt zrealizował cel podniesienia konkurencyjności przedsiębiorstwa. Udział eksportu zwiększył się do 40%, produkowane nowe kosmetyki są dystrybuowane poza granice regionu mazowieckiego.

Zdaniem właściciela firmy Verona Products Professional Sp. Z o.o. uzyskanie dofinansowania umożliwiło rozszerzenie inwestycji na 2 nowe linie produkcyjne, finansowane wyłącznie ze środków własnych. Projekt uruchomił dźwignię finansową w wysokości przekraczającej jego wartość na sumę 1500 000 PLN.

Była to pierwsza inwestycja firmy współfinansowana ze środków europejskich. Verona Products Professional planuje także inwestycje – w przyszłym okresie programowania – w laboratorium badawcze pozwalające na opracowanie nowych patentów produktów kosmetycznych.

Projekt nie był obarczony efektem deadweight. Inwestycja, współfinansowana w ramach RPO WM uruchomiła kolejne inwestycje. Nie wystąpił także negatywny efekt przeniesienia bądź substytucji. Rozwinięto produkcję nowych produktów : kremy witaminowe, mascary do rzęs, których produkcja nie byłaby możliwa bez procesu automatyzacji. Zwiększono zatrudnienie o 10 osób. Nowe miejsca pracy można określić jako miejsca pracy wysokiej jakości wymagające znajomości procesów innowacyjnych.

Odmowa przesłania bilansów oraz rachunków zysków i strat oraz danych sprawozdawczych przez firmę uniemożliwiła ocenę efektu finansowego netto.

Firma zwiększyła obroty zarówno z dostawcami i odbiorcami swoich produktów. Rozszerzyła rynki eksportowe.

Firma zrealizowała wszystkie zakładane wskaźniki produktu i rezultatu. Ze względu na poziom dofinansowania na poziomie 43% projekt należy uznać za efektywny kosztowo w skali Programu.

Rekomendowany jest transfer tej dobrej do kolejnego okresu programowania ze względu na duży efekt dźwigni finansowej i zrealizowania celu Strategii WM: **Rozwój MSP oraz wzrost ich innowacyjności i konkurencyjności. Realizacji projektu wpłynęła pozytywnie na wskaźniki Strategii takie jak:**

- a) wzrost Produktu Krajowego Brutto,
- b) wzrost wartości dodanej sektora
- c) wzrost nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca,
- d) wzrost nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle,
- e) wzrost eksportu.

---

#### **5.4. Bazy, narzędzia badawcze (w wersji elektronicznej na płycie CD)**

## 6. LITERATURA

- Annoni P., Kozovska K., 2010, *EU Regional Competitiveness Index. JRC Scientific and Technical Reports*, European Commission Joint Research Centre, Institute for the Protection and Security of the Citizen, Italy.
- Bański J., Czapiewski, K. Ł., Mazur M., 2012, *Policentryczność rozwoju Mazowsza, Mazowsze – Studia Regionalne nr 10/2012*, MBPR w Warszawie, Warszawa, 2012.
- Czapiewski K.Ł., 2010, *Edukacja jako czynnik rozwoju Mazowsza*. Raport modułowy numer 2. Społeczno-demograficzne uwarunkowania rozwoju Mazowsza. Trendy Rozwojowe Mazowsza. *Delimitacja Obszaru Metropolitalnego Warszawy*, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego.
- Dijkstra L., Annoni P., Kozovska K., 2011, *Working Papers. A New Regional Competitiveness Index: Theory, Methods and Findings*. European Commission.
- Klasik A, 2005, *Przedsiębiorczość i konkurencyjność a rozwój regionalny. Kluczowe pojęcia i metodologia. Przedsiębiorczy i konkurencyjny region w teorii i polityce rozwoju regionalnego*, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Biuletyn, Zeszyt 218, Warszawa.
- Łukomska, J., Szmigiel-Rawska, K., 2012, *Pozaekonomiczne czynniki konkurencyjności Mazowsza*, Studia Regionalne nr 10/2012, MBPR w Warszawie.
- Przemiany społeczno-demograficzne województwa mazowieckiego w latach 1990-2030*. Raport modułowy nr 1. Społeczno-demograficzne uwarunkowania rozwoju Mazowsza. Trendy Rozwojowe Mazowsza.
- Stan wdrażania regionalnych programów operacyjnych 2007-2013 na dzień 31.10.2012*.